DAVIDIS

PAREIS. THEOLO-

CIÆ DOCTORIS
Libriduo:

I.

CALVINVS ORTHODOXVS

de Sacrosancta Trinitate: & de aterna Christi Divinitate.

II.

SOLIDA EXPOSITIO XXXIIX.

difficilimorum Scripturæ Locorum & Oraculorum: & de recta ratione applicandi oracula Prophetica ad Christum.

OPPOSITI

PSEVDOCALVINO IVDAIZANTI

nuper à quodam emisso. Cum Indice ad calcem.

P(alm.5.6.

Pordes omnes, qui loquuntur mendacium,

Marking Zamychla.

NEOSTADII

Excudebat Matthæus Harnisch.

Pro M

AD PSEVDOCALVINI
IVDAIZANTIS AVTHOREM PRÆPOSTERVM FIDEI

DEFENSOREM, ΤΗΟΜΑΕ Α QVIΝΑΤΙΣ ὑπόμνημα.

Vm quis ad probadam fidem Christianam inducit rationes, quæ non sunt cogentes: cedit in irrisionem insidelium. Credunt enim, quòd huiusmodi rationibus innitamur, & propter eas credamus.

Sum. Th.p.1.q.32.2.1.

PRAEFATIO.

QVA DE EXTREMO
SATANÆ CONATVADVERsvs Ecclesias Orthodoxas: DE
PseudoCaluini Iudaizantis artifice, maledicentia, & scopo: nec non de horum librorum necessitate, vtilitate, & argumento disseritur.

Vnquam defuerunt, qui carpendis illustrium virorum laboribus gloriam aucuparentur. Sed vix atas alia, quam bec nostra plures aluit Theones , rabiofe dicacitatis, & indomite maledicentie homines, qui cum ipsi vix aliquid laude dignum prastent, vel prastare possint, aut velint, alienas tantum laudes, viperarum instar, mordendo carpendog, famam quarunt. Loquacitatem namq, vt Hieronymi vtar verbis, Contra facundiam existimant, maledicere omnibus bona Heluid. conscientia signum: quasi de sublimi loco in totum orbem sententiam ferunt : & quia veritate non possunt pugnare, lacerant connitijs. Cum his viuentium puguantiumg, non alia, quam in ludo gladiatorio vita est, inquit Seneca: & ferarum Lib. 2. eap. conuentus:nisi quod ista inter se sunt placide, mor- 3, de ira

suáz similium abstinent: hi mutua laceratione satiantur: hocáz vno ab animalibus differunt, quòd illa mansuescunt alentibus, horum rabies ipsos, à quibus est nutrita, depascitur. Cumáz sint ingenia non tantum arrogantia & veneni plena, sed & sophistica & callida: non volunt videri absaz ratione tumultuari: ideò colores quarunt, & plerunque calumnias plausibiliter instruere possunt.

De hoc grege sunt hodie, qui cum ipsi varias hareses iam olim damnatas, & ex Orco renocatas, nouis coloribus interpolent, magnag, ex parte conscientià cauteriatà portentosos defendant errores, quos auri & honoris auiditas eos abijcere non sinit; nihilominus Ecclesias Orthodoxas, earumq Doctores, viros doctrina ac meritorum claritaie insignes, horrendis criminationibus, mox ut hareticos, Caluinianos, Nestorianos, Arianos, mox vero ut Paganos, Turcos, & Turcis deteriores Atheos, publice proscindunt. Adfucandas autem criminationes tam portento (as, partimeorum dogmata de spirituali manducatione carnis Christiin sacra Cœna: de duarum naturarum hypostatica vnione in persona Filij Dei: de renascentia per Bapusmum, de Sanctorum pradestinatione ad vitam aternam & manifestis deprauata calumnijs, exagitant : partim nonnulla eorum dicta calumnijs opportuna, ex Commentarijs excerpta, mutila ac detorta in vulgus disseminant: & passim in Cathedris, theatris, ac popinis, blasphemias has esse Caluinistarum plus, quam Turcicas, plane tragico vlulatu vocsferantur. Tali

hocest, Mundo exortus est magnum malum,

furiosus mente, elatus opinione, acutus lin-

gua, & armatus labijs in hac parte, vt pertra-

hat ad se ipsam multitudinem eorum, quibus semper pruriunt aures, & laxa mens est. Sermo ei furiolus magis, quam humanæ condi-

od

a

ia

4-

n-

as

5,

1-

,

î-

4

contra eum.

Tali petulantia proximis his annis quatuor, clarus factus est, & canina dicacitate bonis multis perquam molestus atq, iniurius fuit, apostata quidam Heluetia gentis, pestilens vomica, in quem nescio, an minus vere, quam in Aerium conueniat illa Epiphanij querela & descriptio: Γεγένηται τω Epiphani κόσμο μέδα κακὸν, εμβρονπθεις τω ευνοιαν, επαρ- hæref 75. Beis lò φρόνημα: ὀξυμμέν 👁 τε τίω Γλώτ av, κ) έξω- contra πλισμένο ον χείλεσσιν ον τέτφ Ιώ μέρει, &c. Λόδο Acrium. auro pariosns passor, ทัพธุร หลในรส์ (จอง ลิงปรุษพivns;

tionis,&c. Sedbene habet. Paratum videmus à Deo capistrum ad cohercendum hoc durum os. Detecta est enim hominis insania, & incidit in foueam, quam fecit:iuxta dictum: Qui peruersus est lin- Prouerb, gua sua, cadet in malum; Et: Semper iurgia 17. V. 11. 21. quærit malus, sed nuncius crudelis mittetur

En vero tandem, Christiane Lector, extrema Extrema improbitatis Satana exemplum. Quasi enim ha- improbi-Etenus Nestorianismis, Arianismis, Turcismis, tatis Sata-Paganismis, Atheismis, & id genus impurissi- plum. mis sputis suis Ecclesias nostras parum conspurcâ-

rit: nuper easdem etiam I v D A I S M I stercoribus petulantissime conspergere est aggressus, conflato

pen

per idoneum artificem libello mendaci iuxta & maledico, qui titulo CALVINI IVDAIZAN-TIS circumfertur. Etsi enim solius Iohannis Caluini, viri de Ecclesia praclare meriti manes, (qui totos nunc annos XXX. in benedictione quiescunt) refodere & flagellare videri velit: retamen vera extremam omnium Ecclesiarum & Doctorum infamiam molitur, quot quot praclari illius viri memoriam & scripta pari cum alijs surore damnare non sustinent, quasi nimirum & ipsi IVDAICA IMPIETATIS contagio infecti sint, & blasphemias Iudaorum contra Christianam sidem veltacite approbent, vel palam defendant.

Satanæ extremus conatus. Atrocior iniuria hac sit, an impudentior calumnia, cogitent quaso cordati homines. Quis verò non videat, hunc tandem esse extremum Diaboli nisum aduersus Orthodoxam sidem, de veritate humana natura Iesu Christi Seruatoris nostri verè deavdente, quam hactenus varie, sed frustra oppugnatam ac deformatam, nunc tandem hoc crassissimo ariete deiscere tentat, quandoquidem nisi eà deiectà intelligit, somnia illa blashhema in Filium Dei, de Carnis eius V biquitate & prasentia (de qua quidam scribere non erubuerunt,) in omnibus vrceis & amphoris haud posse consistere?

Satanas diu coxit hanc calumniam.

Diu autem in animo apud se coxit, quod nunc tandem per istum pleno hiatu euomuit. Nam ut, iuxta Prouerbium, leoni mortuo etiam leporesinsultare, & barbam vellicare audent: ita defuncto

Calui-

Caluino (quod anno LXIV. VII. Calendarum
Iunij accidit) instigatore calumniarum & mendaciorum Patre Diabolo, varij quidem aduersarij scribendo & disputando in eum insurgere, surdo maledicere, & alij alijs calumnijs lacerare mortuum cœperunt, cuius superstitis ne conspectum
quidem ferre potuissent magis, quam olim Lutetia
impius ille Seruetus ad Colloquium, quod se cum
Caluino appetere simularat, condicto loco & tem- In vita
pore diutius quidem, sed frustra ab illo exspecta- Caluini.
tus, serre conspectum eius potuit.

Anno

Plerig, autem doctrinam eius de sacra Cæna XXXIII, tanquam hareticam pracipue suggilandam sibi Caluini de sumserunt. Ea hac fuit: Sacrum sæna mysterium sacra Cæduabus rebus constare: corporeis signis Panis & na ipsiusvini: & spirituali veritate, qua per symbola si- met verbis guretur simul & exhibeatur. Spiritualem verita- expressa.

guretur simul & exhibeatur. Spiritualem veritatem esse Christum ipsum, adeog, Christi corpus &
sanguinem Christi cum omnibus beneficiis passionis & meriti ipsius. Panem & vinum esse signa visibilia, representantia & offerentia nobis corpus
& sanguinem Christi: & ideò corporis & sanguinis nomen eis attributum, quia sint veluti instrumenta, quibus Dominus Iesus Christus nobis ea distribuit: proinde signa esse non nuda, sed veritati
sua & substantia coniuncta, nec Sacramenta Domini vllo modo à substantia & veritate sua separari oportere. Interim prasentiam non esse singendam localem, qua corpus Christi panis elemento
affigat, aut in panem includat, vel vllo modo cirsumscribat; neg etiam talem, qua mensuram illi

A 4 Suam

suam auferat, velpluribus simul locis distrahat? vel immensam illi magnitudinem affingat, qua per calum & terram diffundatur, quoniam has calesti Christi gloria derogarent, & veritati natura humana Christi non obscure repugnarent. His absurditatibus (ublatis libenter (inquit Caluinus) recipio, quicquid ad exprimendam veram substantialemá, corporis & sanguinis Dominis communicationem, qua sub sacris Cæna symbolis

fidelibus exhibetur, facere potest, &c.

Libellus hicex Gallico Latinus factus à Galafio; anno 45. VVitebergæà Luthero eft lectus &

Instit, lib.

4.cap.17. 1cct.19.

approbatus : Exftat in limine voluminis Opuscuuini, & in vita cius, aureolus libellus appellaeur.

Hanc (wam sententiam primim anno XXXIV. in Institutione Christiane religionis, Argentine editam, postea anno XXXIX. peculiari libello de controuersia Eucharistica inter Lutherum & Et reculus Zvvinglium atg, Oecolampadium, adeo vere, erudite ac neruose scripto, vt nec ipsi Luthero difplicuerit, prolixe issdem verbis declarauit, nec unquam deinceps (quicquid aduersarij zarriant) vel ante, velpost Concordiam cum Heluetije Ecclesiis initam, mutanit.

Hacigitur contra Caluinum defunctum primaria disceptatio à dinersis instituta fuit. Nam alias calumnias, quod Deum faceret authorem lorum Cal Peccati : quod fatalem necessitatem emnium rerum inueheret, & liberum arbitrium atg, contingentiam tolleret, eò, quòd arcanà Dei prouidentia mundum gubernari, & Deum aterna Pradestinatione electos à reprobis discreuisse as serebat: ipse supersteu facile fic retudit, ut enane-Scerent.

> Caterum cum fola Sacramentaria lite nomen Cal

Caluini non satis speciose premi & deformari pos- Nouarum se Satan animaduerteret : quò grauior ei labes criminaasspergeretur, ex Commentariis eius, quos in li-tionum materia bros sacros vtrius g Testa nentireliquit plurimos, quaritur nouarum criminationum materiam anxius ca- ex Comptauit : Et quia Caluinus aliorum interpretum mentarijs sententiis se non temere semper adfrinxit, sed ali- Caluini. cubi liberius dissensit, prasertim verò, quia nonnulla Prophetarum oracula & testimonia, que Veteres vel de dininarum Personarum Trinitate & suovoia, vel de Messia aterna Dininitate, natiuitate, passione, morte & resurrectione, &c. sunt interpretati: ipse paulo serius exposuit: hanc idoneum instituto suo causam contra illam esse est arbitratus. Ex Vulcania igitur officina quosdam produxit perfritte frontis & andacie desperate bomines, qui mutato controuer sia statu calumnias plausibiliores a monachis & Iesuitis mutuati, Arianismos & Atheismos Caluino mortuo obijcere publice non sunt veriti: quale nihil vngnam alij celebres Doctores Lutherus, Philippus, velet- Monachi sam Brentius viuo obiecerunt. Notumest, qua- & lesuitz lia monachi nonnulli Sorbonista Santesius, Gene- tam Lubrardus & similes ex Iesustarum familia Posseni. therum quam Calnus, Valentianus, Bellarminus, &c. ab annis iam uinum Aaliquot de atheismis Caluini effutiuerint. Sed hac theismis non magis ad Caluinum, quam ad ipsum Luthe- insectanrum, Melanchthonem & alios pertinent.

Itag, hos mitto. Omitto etiam eos, qui ex vbi- Vbiquitaquitaria face nihil nisi Alcoranas & Azoaras rij in Al-Mahometi, disputationibus & concionibus ad corano bene ver-

vulgus iam pridem aduersus non solum Caluinum, sed omnes Ecclesias nostras crepant. Horum enim an ridenda vesania sit, an deploranda impietas magis, quam scriptis refutanda impudentia, non immeritò dubitatur. Exstant tamen Apologie nostrorum, que ad depellenda crimina tam putida satis sunt.

Illos dico, qui Commentarios Caluini modis indignissimis lancinare nuper sunt aggresi. Hi, dicinon potest, quanto sudore vulpium instar vineas vastantium, illos perrepserint & peruolitàrint, ea tuntum venantes, qua carperent, & exsugentes, qua in speciosas calumnias transformarent, araneorum more, qui succos ex sloribus haustos sua ingluuie in pestilentissima venena transmutant.

Horum, nisifallor, primus fuit Apostata quidam, qui ante annos XX. suo merito nostris Ecclesiis eiectus, ac rebus desperatis tandem ad Vbiquitarios connersus, sui purgandi simul & vindicandi causa, Caluino Arianismum intentanit,
corrasis è Commentariis eius, & lingua vernacula Anno 82. euulgatis, aliquot Scriptura locorum
detortis interpretationibus, quas ipse Arianas esse,
& sibi Arianismi ansam prabuisse calumniabatur. Hunc secuti sunt alij tam plausibilem criminationem contra nostros facile arripientes & amplisicantes, quidam Schonhönius, Selnoccerus, &
Schlusselburgius, compilatis pauso etiam pluribus
calumniarum eiusmodi documentis. Quibus omnibus nunc tandem pro Coryphao accessit iste, de

quo dixi, PSEVDOCALVINI IVDAIZAN-TIS artifex, aliis in vrgendis augendis g, criminationibus vt vehementior, ita impudentior. Exempla enim interpretationum ex Caluino plurima compilauit, numero plus minus XXXVIII. quibus eum non iam Arianismi amplius, sed Iv-DAISMI reum agit, tanta quidem cum acerbitate, vt maledicentia palmam sociis longissimè

praripiat.

Inipso libri titulo Caluinum ex Ariano Inda- Criminaum, vel certe ex Arianizante Iudaizantem fa- tiones & cit, & amarissime passim insectatur, quod mera in Caluiambitione, studio peruerso, ludo aleatorio, versu- num. tia veteratoria, temeritate desultoria, Scripturas sacras à sensu proprio ad peregrinu inflectat, quod easdem tetris corruptelis, glossis impiis, proditoriis elusionibus & plenis Judaica perfidia nequitiag, strophis, ad suam & alioru perniciem horribiliter alio detorqueat : quod testimonia de Deo vno & tring stropharum suarum spinis intricet : guod Scriptura locis aternam Deitatem Christi confirmantibus caliginem Iudaicam offundere non reformidet: quodillustrissima vancinia Prophetarum de Messia Indaicis peruersionibus inuoluat; in fraudem Christiana religionis adulteret; & ad perfidiam Indaica infidelitatis, Arianeg, impietatis retundenda strophis nefariis hebetet, inutiliag, reddat : quod Enangelistaru, Apostolorumg, sacrosanctas explicationes nequiter eludat: ipsos Apostolos sub ferulam censoriam resocet; flagellet: quod Scriptorum Ecclesiasticorum, veternm

ne despiciat & irrideat, ipsosá, sexagenarios de ponte pracipitet, & c. Passim etiam non acerbis modo sarcasmis surdo illudit, sed & conniciatur virulent: sime, appellitans acutum Diaboli instrumentum, Censorem, Aristarchum, Dictatorem, Apostolo Paulo doctiorem, aviosisanov Scriptura interpretem, Doctorem superciliosum, prastigiarum sudaicarum architectum, colubrum, angelum & Spiritum tenebrarum ex abysi puteo emergentem, & qua alia huius generus insinita sunt maledicentia eius emblemata, vel potius conuitia, lectu sane & auditu horrenda.

Pag.s.

Prou,30.

Et clamat tamen, se nullam prorsus Caluino intulisse iniuriam, nempe vt mulier adultera comedens & tergens os suum, dicit: Non sum operata malum. Sed de hoc deinceps videbitur.

Libellum suum vocat Apologeticum:nimirum quia ei ἀπολογείδαι, & λοιδοςείν idem videntur. Atqui hoc non est Apologetam agere, sed connitiatorem. An verò metuit, ne absg. tam acerbic morsibus insectatio sua parum aut sidei aut neruorum haberet?

Aduerfarius necessitatem re spondendi falsò prætexit.

Queritur sibi ad meas criminationes & maledicta respondendi necessitatem à me impositam esse. At quibus, inquam, criminationibus aut maledictis meis? Offensus ego tam atroci tamá, notoria tanti viri insuria: minime verò ea, quam falsò mihi obiscit, in ipsum scripturiendi proteruia impulsus: vt anno ab hinc quarto, occasione sic ferente, prefatione mea quarta Catechetica pro inno-

cen-

centissimis Caluini manibus aliquid saltem responderem, falsitatem criminationis eius duobus vel tribus duntaxat exemplis breuissime, ac velut in transcursu demonstrani, sine acerbitate : nis quod eum bis quastionarium Scriptorem appellaui: semel calumniam ei obieci, & vere obieci. His tantis scilicet criminationibus & maledictis meis utrum ego respondendi necessitatem ei imposuerim, anipse bilis sue in nos despumande ansam

vltro arripuerit, Ecclesiaindex esto.

Ecclesiam de Caluini strophis nefariis sibi mo- Scopus nendam fuisse dicit, & vindicationis Scriptura- aduersarij rum sacrarum, veterumg, interpretum laudem tensus. scilicet captat. Sedinanis pratextus est. Scilicet hocmonitore opus fuit Nullas in Caluino strophas observauit, sed comoda plurima ex laboribus eius persensit Ecclesia, donec isti Arcesila cornicum oculos configere caperunt. Scripturas sacras nemo liberalius, vel vt verius dicam, impudentius depranat, quamisti, quoties de realiter communicata carni Christi omnipresentia seu obiquitate: de allegorico seu vbiquitario suo Calo, inferno, asscensu in Calos, reditu, & similibus disserentes audizintur. Quanto verò in honore orthodoxos Patres habeant, quoties ipsorum placitis non patrocinantur: vel vnus eorum Coryphaus oftendit, qui scommate non minus impuro, quam impio, pro Patribus tandem etiam matres producendas dixit: ex Vigilio Dormilium: ex Athanasio Satanasium fecit. Vani igitur hi sunt pratextus.

Versus dixisset, hunc sibi fuisse propositum scopum,

Verus ad- pum, partim quidem, ut nouum excitando incenuerfarij dium vbiquitaria causa deplorata ac perdita inscopus, ducias pararet, animis nimirum, oculis & auri-

bus hominum ab ea ad hanc nouam & inauditam scilicet Caluinistarum impietatem, quasi ad Indicum aliquod monstrum contuendum auoca-

tis: partim vero, vt Caluini nomen vulgo iam an-2. te exosum, tam horribili granatum crimine, prorsus tandem Ecclesia Christiana sorderet atq in

fame haberetur: nec non etiam, vt Caluini in libros sacros doctissimi Commentarij tanguam impuri, & Indarca impietatis infecti veneno, authoritate horum inquisitorum, è Bibliopoliis, aig è manibus studiosa innentutis penitus excuterentur, ne scilicet plagia eorum quisquam animaduertat; quando ipsi, qua ex Caluini Commentariis, ex Martyris locis, ex Gualtheri homiliis, &c. suppilarunt, scholasticis & vulgo pro suis venditant, & eisdem interim Scriptoribus alloquei is nalà πόδας strenue maledicere non erubescunt; cuius nequitia exempla in promtu sunt : vt denig, o-

mnes Ecclesia Orthodoxa cum suis Doctoribus, Caluini doctrinam & scripta in numero aliquo habentes, eumq, pro fideli serno Dei, & salutari organo Ecclesia reputantes, non modo in Ariana, sed & in Indaica impietatis fædissimam suspicionem atg, crimen adducerentur. Atqui mulium fallitur impurus ille spiritus, si Ecclesiam calumniis prius fidem adhibere, quam ea dem cogno-

scere debere arbitratur.

Etsi autem quorundam hac sententia fuit, in-SHTIAS

iurias istas silentio concoquendas & premendas Cur hue esse, cum dubium esse non possit, quin qui ad legen- viq; non dos Caluini integros Commentarios candorem & sit responindicium adferunt, facile eum tam nefaria impietatis suspicione liberent , & calumnias aduer- spondeasariorum detestentur : mihitamen, cum primum tur. non multo ante nundinas vernas superiores Francofurto exemplum libelli illius per amicum na. Etus legendo percurrissem, causa in partem dinersam occurrebant minime leues , cur nempe tacendum omnino non effet. Videbam Libellum nomini meo dicatum scommatio Catulliano in me salse detorto.

Cui dono lepidum nouum libellum Caluini oppositum strophis nefandis? PARE o tibi.namq; tu solebas Caluini esse aliquid putare nugas.

Id minime quidem morabar. In promtu eras

regerere:

Ægioiillepidum tuum libellum, Caluino oppositum strophis nefandis, Scabrum atro sale, liuidum, petulcum, Quid donas mihi? nunquam enim solebam

Tuas esfe aliquid putare gerras Jam tum, cum vnus vbiquitatem es au-

Tam procacibus explicare chartis, Et viuos lacerare mortuos q;.

Videbamme aliquoties ad respondendum nominatim provocari, Nec hoc morabar: illud cogitans, gitans, πα (1) Σπολος είναι θεραπευτικόν. Granius est visum, quòd vt nona, sic atrox, & speciosè tamen fucata esset hac calumnia: quòd per Caluini latus omnes Ecclesia nostra haud obscurè peterentur: quòd aduersarios passimin cathedris de hoc nono palmario triumphare: bonos verò & insirmos non paucos tàm acutis calumnia nona morsibus grauiter sauciari ac turbari ex variis locis cognoscerem: quòd denig, amici noti iuxta & ignoti responsum non suadere modò, sed vrgere atg. essa.

gitare vehementissime, non desisterent.

Quanquam igitur argumentum hoc non solum finosum, sed & plenum inuidia videretur: & ego ab aliis potius, prasertim a fratribus Geneuensibus, ex quibus nonnulli Calumum ipsum docentem audinerunt, ing, Commentarius eius familiarius versatisunt, quam ego, Apologiam exspectarem: tamen tot causis simul & amicis vrgentibus, & eare maxime, quod innocentia non tam piorum manium Caluini, quam tot Ecclesiarum patrocinium non posset non videri honorisicum: tandem non inuitus ad Apologeticam hanc scriptionem animum adieci, ac intra dies non multos bona eius parte iam absoluta, cum Typographo agere cœpi, vt ijsdem nundinis vernis PSEVDOCALVINO IVDAIZANTI opponeretur, & sic aduersariis calumniarum illa sperata messis in ipsa herba periret : quod & factum esset, nisi auctoritas superiorum, qui silentium magis probabant, tamdin obstitisset, donec tandem &

est

en

tus

er:

110

ion

ra-

20-

re-

Pa-

10-

er:

ne-

do-

fa-

ex-

ur-

201

ia-

ifi-

anc

non

po-

nus

ne-

ata

et,

egus

3

pfi,

ipsi, rei grauitate altius perpensa, & consilio mutato, editionem comprobarent.

Nuncitag, libros hosce do, non aduersariis vel Sycophantis, (horum enim, vt indomita est ad maledicendum audacia,ita crassas calumnias parum moror) (ed bonis & simplicioribus, & veritatis inxta studiosis: qui quidem fructum hinc fe- Vsus ho rum libro. rent, vt spero, varium, nec pænitendum. Cogno-rum. scent nimirum, que fuerit Iohannis Caluini de glorio a Trinitate, deg, aterna, tum Filij tum Spiritus sancti Dininitate, doctrina & fides: einsg, precipua firmamenta ex tota Scriptura breuiter collecta, quasi in tabula contemplabuntur. Equius ergo de tanto viro indicare discent, neg, aures calumniatoribus dabunt. Intelligent praterea, Caluinum perpetuo fui se Arianorum & Iudeorum granissimum aduersarium atg, anasceuasten. Vanitatem ergo calumnia Ariana & fudaica magis detestabuntur. Accedet, quod perspe-Etis rationibus, quibus adductus Caluinus aliquando ab aliorum interpretationibus deflexit, commentarios eius doctissimos non mox ideo abijcient, quia Tragicus iste Theocrines nigrum Theta eis prafigere tentat. Videbunt porro, non vnius, sed dinersi generis esse Prophetarum de Christo oracula: proindeg, non eadem omnia ratione ab Apostolis in Nono Testamento ad Christum accommodari: que observatio ad rectam Scriptura Prophetica interpretationem cum primis erit vtilis, de qua proinde fusius quog, tractabitur. Denique magnus omnino hic erut fructus, quod hine

8.

tandem perspecta Caluinomastigis istim improbitate, suo illum modulo deinceps in reliquis etiam asimantes, fidem eins suspectam habere discent: quandoquidem ipse hac lege diserte se adstrinxit, vt nis Caluinum Iudaizantem ad oculum demonstret, nolit sibi vlla unquam in reposthav sidem adhiberi.

Pag. 6.

Argumen tahorum librorum.

I.

112

Duobus porrò libris tractatio hac absoluetur. Prior erit Caluinus Orthodoxus, hoc est, Demonstratio euidens, quod Iohannes Caluinus, fidelis quondam Deisernus, Orthodoxam sidems Christianam de gloriosa Trinitate & ouov (ia Patris, Filij & Spiritus fancti:nec non de una Christi Persona in duabus naturis subsistente, non tenuerit solum constanter, sed & illustrissimis Sacra Scriptura testimoniis aduersus Indaos, Arianos & hareticos quoscung, fortissime defenderit. Alter erit solida expositio XXXV III. difficilimorum Scripture locorum & oraculorum; & dere-Eta ratione applicandi oracula Prophetica ad Christum: quo simul Caluinus a calumnia Indaismi vindicabitur, & de interpretationibus obie-Etisrefondebitur.

De ijs verò, qua in meam personam acerbe di-Eta sunt, minus quam de ranis palustribus laborabo. Nam ut moles nummi Spartani ingens erat, precium vile: ita criminationum, quibus boc bominum genus certat, est moles ingens, sed precium vile, si ad veritatis trutinam appendantur.

Protestatio autho-I15.

Protestor verò, mihi hand esse propositum, fingula Caluini dicta calculo meo defendere, vel de autho-

04

t:

t,

-

£-

r. 6-

2-

4

1-

ti

-

.

03

1-

-0

-

d

i_

-

i-

1-

.

-

78

1-

le

authoritate nominis & scriptorum eius certare. Homo enim fuit, in cuius non magis, quam in altorum quorumlibet Doctorum verba, dogmata, interpretationes, iurare didici; nec habemus omnia pro oraculis, que ille dixit, aut scripsit, vt multorum habent calumnia. Neminem velim, Lib.t2. inquit Augustinus, sicamplecti omnia mea, vt cap.21.de me sequatur, nisi in ijs, in quibus me non er- seuer. rare perspexerit. Eadem fuit Caluini voluntas. Idem esse debet omnium interpretum votum. Errare & labi potuit. Dona scientia & intelligentia Scripturarum habuit praclara & multa, sed non omnia. Datur enim gratia vnicuig, pro mensura donationis Christi, iuxta Apostolum. Libere igitur, vbi diffentiam, non verebor profiteri. Neg, enim ad institutum boc meum interest, probemne ego, an non probem singula, que Caluinus scripsit. Satis erit, sia Iudaismi crimine ipsum & Commentarios ipfius vindicauero, atq, oftendero, non mox esse Indaicum, quod in illis a meo, vel a Caluinomastigis, Palato, vel etiam à veterum aliquorum interpretum indicio dissentaneum occurrit, modo à vero & à fidei Christiana avanoyin non dissentiat : fine idem credant Indai, fine non. Neg enim ideo Indaicum est, credere, ter tria esse nouem : Deum esse vnum : hominem non esse bouem, quia etiam à Indais creditur. Sic non mox IndaiZat Caluinus, quod salua fide Christiana de Spiritus Sancti Trinitate quadam Prophetarum dicta literaliter interpretatur, qua Indai etiam hieraliter interpretantur : quadam de my-Sterio

Gen.18,

sterio Trinitatis non accipit, qua Iudai etiam de eo non accipiunt.

Neg, enim verbi causa pro Iudais pugnat, quòd non credit, tres viros, qui Abrahamo apparuerunt, suisse tres personas Trinitatis, quoniam id etiam a Iudais non creditur. Verùm de his suo loco videbitur. Nunc ad Caluiuum Orthodoxum ve-

niamus.

CALVI

Corrections value and the ta

CALVINVS ORTHO-DOXVS DE SACROSANCTA

TRINITATE: ET DE ÆTERNA Christi Diuinitate.

CAPVT I.

Quis fuerit Iohannes Caluinus: & quòd Orthodoxam fidem de sacrosancta Trinitate: deg aterna (hristi Diuinitate constanter tenuerit.

The vere à Theodoreto dictum est: Megi Dialog.i.

The vere a vere a

cogit me in afferenda & defendenda Orthodoxa fide & doctrina Iohannis Caluini de sacrosancta Trinitate, & eterna Christi Diuinitate, re nimirum vniuerso mundo, atq; ipsis etiam perditissimis hareticis & ludæis compertissima, nonnihil hoc loco repetere. Non autem constitui historiam Caluini texere. Exstat vita clarissimi istus viri optima fide, & veritate certissima, ab alijs descripta: paucula tantum hæc strictim nunc delibabo.

Vixit, docuit, scripsit & versatus est D. Iohannes Vita & Caluinus, Ecclesiæ Geneuensis Doctor celeberrimus, doctrona antequam omnes isti corui, quorquot hodie cincres Caluinia eius imputis suis rostris sodicant, lucem & literas as-

B & Spexe-

spexerunt: vixit inquam & versatus est in luce Ecclesia, in Gallia, in Germania clarus & charus pracipuis omnibus Theologis. Melanchthoni & Bucero sidelis fuit contra Pontisicios magas átus Ratisbona, item q; VVormacia, quò Protestantium Theologos componendis Religionis dissidijs Imperator euocârat. Ipse Lutherus, quum scriptum eius de sacra Cæna, cuius supra facta est mentio, Anno 39. editum, VVitemberga legisset, non modò illud approbauit, sed etiam Caluino laudem pietatis & eruditionis tribuit, eiq; Argantina per Bucerum salutem dixit.

Adsunt adhuc viui & avlorlat testes, quos Ecclesia audiat, an non mores eius & studia omnia publice priuatimqi ad pietatem & disciplinam verè Christianam, ad sobrietatem & frugalem avlaguetar archistime, ad

iplam mortem viq; composita fuerint.

Iudicet Ecclesia, quicquamne in fide, doctrina & Criptis eius, quod Arianis, vel Iudaicis blasphemijs & nugis affine fit, reperiatur, modè faceffat huor, qui Sycophantas transuersos rapit. Fidem profecto Chri-Rianam & Orthodoxam de vero Deo, & de vnico Seruatore Christo, per totos X X X, annos in Ecclesiastico & scholastico munere, constanter & sincerè tenuit, co. luit, profestus & tutatus est, voce & scriptis plutimis, quæ in omnium manibus exstant: quod Deus per verbum sanctorum Prophetarum & Apostolorum in Ecclesia patefactus, esfentia vnus, personis trinus sit, zternus Pater, Filius, & Spiritus fanctus: & quod Filius ab eterno ex Patre fit genitus, Spiritus fanctus ab eterno à Patre & Filio procedat; quòdq; Filius sit Mediator Dei & hominum folus, vnicus & perfectus: virtute Spizitus fancti conceptus, & natus homo ex Matia virgine, verè Startgen , duabus inbliftens naturis , diuina & humana, personaliter arq; inseparabiliter vnitis: verè paffus & mortuus propter peccata noftra, & suscitatus propter iustitiam nostram; quòdq; asseenderit in Colum,

iæ,

0-

elis

ng;

-00

ple

IUS

gz

ui-

ti-

fia

m,

18

s &

syrier-

co

:0-

is,

er-

C-

CF-

ab

no

10

pi-

8

16

us

20-

n,

lum, ac sedeat ad dextram Parris, Pontisex, Caput & Rex aternus Ecclesia, &c. Qua capita de Deo & de Filio Dei singula tàm Prophetarum oraculis ac testimonijs, quam Noui Testamenti auctoritatibus in Institutione Christiana Religionis, & in Commentarijs alijs plurimis, solidè tradidit, illustrauit ac demonstrauit. Cum his verò pugnantes hareses atq; blasphemias, sudarorum, Samosateni, Arij, Sabellij, Serueti, Gentilis, aliorum samosateni, Arij, Sabellij, Serueti, Gentilis, aliorum samosateni, anon inani verborum strepitu, sed solidis rationibus damnatas, magno zelo consutavit atq; explosit. Qua omnia sie se habere suculentis testimonijs & documentis me Ecclesia ad oculum demonstraturum esse consido.

CAPVT II.

Caluinum fuisse Orthodoxum exeius Institutione Christiana strictimostenditur,

Xstat à Caluino scriptum vniuersa Theologia Institutio corpus quatuor libris comprehensum, quod Insti- Christiana tutionem Christiana religionis appellauit. Hanc religionis initio tanquam operis longè maximi rudimentum seu à sobanne specimen quoddam, anno XXXI V. quo sauiente in Caluino Gallia grauissima persecutione sub Francisco rege pri- scripta. mum in Germaniam venerat, Basileæ in lucem dedite postea anno XXXIX. Argentinæ, vbi ex Senatus voluntate cum summis illis viris, Bucero, Capitone, Hedione, Nigro, alijsq; collegis, honesto stipendio sacram Theologiam magno cum Doctorum omnium applaulu docebat, intuperq; Gallicam Ecclesiam plantabat, eandem Institutionem secunda cura recognouit & auxit : deinceps verd , quoties recuderetur , Geneuæ nonnulla accessione locupletauit, donec tandem Operi in eum ordinem, quo nunc exstar, digesto, summam, quod

quod aiunt, manum anno LIX, addidit. Prodeant hie omnes lycophantarum phalanges, & probandæ ex hoc opere calumniæ luæ in Caluinum, quacunq; possunt ratione, fraude, vel arte periculum faciant. Dispeream, nisi omnes (modò bilem suam paululum prius exspuant) euidentia veritatis conuicti, nolentes volentes fatebuntur , vix quenquam alium (quod citra cuiufquam iniuriam dictum velim) magis piè, succincte & solide Trinitatis mysterium, nec non æternam Filij Dei & Spiritus fancti diuinitatem explicaffe, atq; à ludæorum, Arianorum, Sabellianorum, aliorumq; hareticorum blasphenijs & cauillis vindicasse, Neg; certè peccarem, imò propter eos, qui Institutionem illam Christianam vel non habent, vel legere per suos isgooavas non audent, rem huic instituto omnino congruam ac necessariam facerem , si libri primi totum Caput XIII. quo de Deo & Trinitate tractatur, vigintisnouem distinctum sectionibus, huc transferiberem. Sed quia breuitatis habenda est ratio, nonnulla tantum præcipus hinc delibabo: & quidem quantum licebit, ipsius Caluini verbis retentis.

Instit.lib.1. cap.13. Sect.2.

De Trinitate igitur acturus: Deus, inquit, itase prædicat vnum esse, vt distincte in tribus personis considerandum proponat, quas nist tenemus, nudum & inane duntaxat Dei nomen, sine vero Deo in cerebro nostro volitat. Porrò ne quis triplicem Deum somniet, aut putet tribus personis lacerari simplicem Dei essenti- am, quærenda hie nobis erit breuis & facilis definitio, quæ nos ab omni errore expediat. Cæterùm quia vo- cem personæ odiosè exagitant nonnulli quas humanitus inuentam, qua æquitate id faciant, prius videndum, &c.

Disputatio de vocabulu quibusdam Ecclesia

Subsequentibus ergo sectionibus vsq; ad septimam, disputationem instituit eruditam & necessariam de vocabulis, personæ, essentiæ, substantiæ, Trinitatis, hypossasses, vosas, opovoso, & alijs, ad hoc mysterium exe

plican-

1.2

îc

oc

nt

n,

1-

1-[-

80

ıj

è

n

-

n

plicandum & defendendum à veteribus non temere, sed propter hæretic orum vafriciem inuentis & vsurpatis, ac docet, quantumuis, si de re conuentat, ob nudas voculas præcise digladiandum non sit; quando quidem ipsi veteres multa alioqui religione de his rebus loquentes nec inter se, necsinguli ettam secum vbiq; confentiunt, (id quod modeste, summaq; legentium vtilitate ostendit): cauendum tamen esse, ne vocabula haud temere inuenta repudiando superbæ temetitatis arguamur: cum his & veritas plana atq; dilucida reddatur, & hæretici tergiuersantes è latebus commodé exturbentur: Quiverò de ijs pertinacius litigant, eos haud dubie souere occultum virus, & vel Arij, vel Sabellij discipulosesse.

Posthæc de re ipsa dicere aggressus, æternam Filij seu ver-Deitatem aliquot argumentotum classibus demon- bum Dei strat.

Principio, Aolov, feu verbum Dei non effe vocem e- eff Filim uanidam, quæ in aerem emiffa prodeat extra ipfum Dei ater-Deum, cuiusmodi cracula Patribus edita & Prophetia nus, auomnes fuerunt : sed elle verbum substantiale, ante se- ther Procula ex Patre genitum, h.e Filium Dei, & verum De. phetsaru, um: multis rationibus euincit: 1. Quod ex hoc Verbo creator omnes propheriæ & oracula prodierunt, quandoqui- omnium, dem tefte Petro, non minus veteres Propheta, quam oc. fed 7. Apostoli locuti sunt Spiritu Christi, antequam Chri- 1. Pet.1.11. ftus ellet manifestatus. Quod fi, inquit, sermonis fuit " ille Spiritus, cuius organa fuerunt Prophetæ: indubie " colligimus, verum fuille Deum. z. Quodiuxta Mosis narrationem Deus omnia per Verbum creauit, dicens: Fiat hoc vel illud. Hoc verbum non fuit nudum Dei imperium, vt nasuti & garruli conantur eludere : sed Filius Dei: quoniam fic interpretantur Apostoli, per Fi- Heb, I.2 lium lecula effe condita, & portare omnia verbo suo potenti. 3. Quod Solomon inducit Sapientiam à Deo Prou. 8,221 ante lecula genitam, & rerum creationi, cunctisq; Dei operibus præsidentem, 4. Quod Christus illo dicto:

S Pate

Pater mem er ego of q in bune diem operamur; se à primo mundi exordio operatum esse cum Patre affirmat, apertius explicans, quod Moses breuius attigerat. 5. Quòd deniq; Iohannes sermonem illum, qui ab initio Deus, & apud Deum erat, rerum omnium causam simul cum Deo Patre statuit. Constituimus ergo rur-

" fum,inquit tandem, sermonem extra temporis initium
" à Deo conceptum, apud ipsum resedisse: Vnde & Æ" TERNITAS, ET VERA ESSENTIA, ET

" DIVINITAS eius comprobatur.

II. Secundo. Testimonijs varijs ex Veteri Testamento Testimo- prolatis Deitatem Christi asserit: & à ludzorum, wia Veteris ac przcipue à Serueti impijs canillationibus vindi-Testamen- cat.

Psal. 45. 8.7. Solium tuum (Deus) in seculum & Ss
" que. Hîc, inquit, tergiuersantur Iudzi, nomen Elohim

" competere etiam in Angelos & summas potestates.

" Atqui nusquam exstat similis in Scriptura locus,

" qui Thronum æternum creaturæ erigat. Neque

" enim simpliciter Deus vocatur, sed æternus quoque

" Dominator. Deinde desertur nemini hic titulus, nisse cum adiectione, qualiter Moses fore dicitur Pharaoni

" in Deum.

lesa. 9. 8.6. Hoc est nomen, quo vocabunt eum: Dem

"fortis, Pater futuri seculi, ec-Oblatrant hic quoq; Iu
dai (inquit) & sie lectionem inuertunt. Hoc est no
men, quo vocabit eum Deus fortis, Pater futuri, &c., ve

hoc duntaxat Filio reliquum faciant: Principem vo
cari pacis. Sed quorsum tot Epitheta in Deum Patrem

hoc loco congesta forent, cum Propheta consilium sit,

Christum insignibus notis, qua sidem in eo nostram

adiscent, ornare? Quare dubium non est, quin eadem

ratione Deus fortis nunc vocetur, qua paulò antè Im
manuel.

, Ierem.23.v.6. Nihil, inquit, dilucidius Ieremiz loco , quari potest, hoe fore nomen, quo vocabitur ger-, men Dauidis, Ichoua iustitia nostra, Nam cum docedoceant ipsi Iudæi vltrò, alia Dei nomina nihil quam "
Epitheta esse, hoc solum, quod inessabile dicunt, esse "
substantiuum, ad exprimendam eius essentiamicolligi. "
mus Filium vnicum esse Deum aternum, quoniam "
alibi pronunciat, se gloriam suam non daturum alteri, "
Quas verò latebras eniam hic captent Iudai, quòd & Iesa, 42.8,
altari à se exstructo nomen istud imposuerit Moses, & Exod. 17.15.
Ezechiel ciuitati nouæ lerusalem: cùmprimis autem, Ezech, 42.
quòd alio seremiæ loco hoc ipsum elogium ad seroso- 36.
lymam referatur, his verbis: Hoc est nomen, quo ser, 33, 16.
Vocabuni cam: sehonab institua nostra: & quomodo his satebris exturbandi sint: lector ibidem re-

quirat.

ri-

t,

5.

10

fi-

Ir-

IR

E-

T

to

n,

1-

if-

m

s,

16

31

iG

ni

1-

0-

YC

0-

m

t,

m

m

1-

0

r.

m

e-

Adhæc, Angelus Ichouæ, qui fanctis Patribus fre- Angelow quenter apparuir, fuit Christus. Recte namq; & pru. lehoua ledenter, inquit Caluinus, Orthodoxi Ecclelia Do- honah fuis ctores interpretati funt, principem illum Angelum Christen, elle fermonem Dei , qui iam tune præludio quo- Sect.11. dam fungi cœpir Mediatoris officio. Fuit autom Angelus ille Ichouæ ipse Ichouah. Nam frequenter nomen æterni Dei feu lehouæ fibi vendicat : lud.6.67 3. neque id honoris tantum, vel personæ causa, quam sustinebat, sed verè. Nam angelus creatus sacrificium fibi offerri minime permitteret, foli Deo debitum. At angelus , qui Manuah & viori eius lud. 13,16. apparuit, panem le manducaturum negans, iubet offerri sacrificium lehouæ: mox autem se illum lehouam este re ipla probat : & nomen suum dicit effe Admirabile, quod est nomen Filij apud Esai- Ibid.18. am. Vnde Manuah & vxor eius, se non angelum lesa.9.6. modo, sed Deum vidisse colligunt, Morsemur, Indie,13. quia bidimus lehouam. Item: Si lehouab nos bo- 22-23. luisset occidere, non suscepisset è mana nostra botocauftum.

Eodem modo ostendit, & contra Seruetum desendit, lehouam dici Angelum, Osea 11, 5. V bi postquam Propheta recensuit luctam Iacobi cum Angelo: lehouah His tandem addit (consulto præteritis alijs innnlesai. 25.9, meris) duo testimonia clarissima: vnum tesaiæ: Ecce
Dem nosteripse: bic est leboua: exspectatimus enm, &
Mal.3.1. Seruabit nos: alterum Malachiæ. Statim venset adtemplum suum Dominator, quem vos queritu: Angelus
Testamenti, quem vos vulin. De priore inquit: Emphaticæ demonstrationes bis positæ non sinunt hoc aliò

» trahi, quam ad Christum. De posteriore: Certè non nist " vni summo Deo sacrum fuit templum, quod tamen " Propheta Christo vendicat. Vnde sequitur, eundem

" effe Deum, qui semper adoratus fuit apud ludæos.

III. Tertio loco productis ex Nouo Testamento testi-Testime- monijs Prophetarum & Apostolorum parallelis, Filiniaex No- um esse verum lehouah. demonstrat : quibus nimirum no Testa- Apostoli, que de eterno Deo predicta erant à Prophemente, qui tis, in Christo vel iam exhibita, vel olim repræsentanda docent. Vt, quod lesaias Dominum exercituum ludais Deitas pro & Ifraelitis in petram fcandali, & lapidem offensionis fore vaticinatur : id afferit Paulus in Christo elle imbALRT pletum. Ergo Dominum illum exercituum declarat lefa. 3.14. effe Christum. Similiter alibi: Oporter, inquit, nos omnes Rom.9.23. semel sifti ad iribunal Christi: Scriptum est enim: Mihi Rom, 14.10. flettetur omne genu, & omnislingua iurabit mibi. Id lefa. 45. 23. cum apud lesaiam de se Deus prædicet : Christus re ipsa in se exhibeat: consequitur illum ipsum este, cuius glo-Pfal68.19. ria traduci aliò non potest. Quod etiam Pfal.68.19. Affeendefte in altum , capifte captenitatem: in Deum voi-

Ephes. 4, 8, cum competere liquet: id Apostolus ad Ephesios de Christi asscensione citat: eiusmodi asscensionem tunc quidem ele

11-

in

bi

)-

C-

1-

7

"

quidem, quum Deus infigni aduersus hostes victoria potentiam suam exseruit, adumbratam, sed in Christo plenè exhibitam esse significans. Sie Iohannes lesaiam 10h.12.41. Filij gloriam vidisse testatur, cum tamen Propheta ipse 10fa.6.1. Dei maiestatem sibi visam seribat. Illa verò, quæ Apo-Heb 1.10. stolus ad Hebræos in Filium confert, clarissima sunt 6. Deitatiselogia: Tuin principio Domine fundassi culum Pfal.102. et terram, c. Item: Adorate eum omnes Angels eius. 26.

Parallelis testimonijs subijcit alia directa Apostolo- Pfal.97.7. rum, loh.1,1. In principio erat fermo, &c. & fermo erat Dem. Ibidem ver. 14. Vidimus gloriam eins St gloriam Snigenitia Patre, Et i. loh. 5. 20. Hicest Verus Deus Co Sita aterna. loh 20,28, Dominus meus & Deus mein. Et 1. Cor. 5. 10. Omnes nos oportet comparere coram tribus nale Christi. Et Rom.9.5. Qui est Dem benedictus in fecula. Et 1. Tim, 3.16. Deus mansfestarm est in carne, Et 1. Tim. 1. 17. Regi antem aterno, immortali, foli sapienti Deo sit honor & gloriain fecula. Amen. Et Phil. 2.6. Cum effet in forma Des , non duxit rapinam effe aqualem Deo, Et1. Cot 8.5. Vicunque mults nominentur Diffine in Celo, sine in terra: nobis tamen unus est Deu, Pater olle, ex quo omnia: Et Gnus Dominus lesus Christus, per quem omnia, enosper spfum. Et Actor. 20. 28. Adpascendam Ecclesiam Dei, quam proprio sanguine acquifinit.

Quarrò evidentiùs adhuc probat Filij Divinitatem IV.
ex operibus divinis, qua illi in Scripturis adscribuntur. Filius pros
1. Quòd Filius ab initio huc vsq; cum Patre operatur, basur DeIoh 5, 12. Quo dicto ipsi etiam Iudai intelligebant us ex opeChristum se facere aqualem Deo. 2. Quód Filius o- ribus divimnia sustinet verbo suo potente, hoc est, quòd sua pronia.
uidentia & virtute mundum administrat, nutus; proSect. 12.
pria virturis omnia moderatur: id quod solius est creaHebr. 1.3.
toris. 3. Quòd Filius habet potestatem remittendi Marib. 9.6.
peccata, quod opus est Iehoua proprium. 4. Quòd talesa. 43. 25.
citas cordium cogitationes perscrutatur & penetrat; Matt. 9.4.
quod itidem solius Deiest.

Quinto

tr. Quinto candem Filij Dininitatem asstruit ex mita Ex mira. culis: Oftenfo inter Chrifti & Prophetarum atq; Apoculis Chri- stolorum miracula discrimine, quoniam Apostoli quidem miracula Dei suo ministerio dispensarunt Aifect.13. Aftor 3.6. Christi nomine & virtute, teffante Petro: in nomine Christi surge or ambula: Christus autem verus miracu-

14.11.

lorum autor fuam ipfius virtutem exferuit !eandem-Matt. 10. 8. que dispensandi Apostolis sua authoritate commiste Johan. 5.36. narrante Euangelifta, illum dediffe Apostolis potesta-@10.37. etem mortuos fuscitandi, leprosos curandi, eijciendi damones, &c. Non mirum ergo (inquit) fi mi-, racula lua obiecerit Chriftus ad reuincendam ludæorum incredulitatem : vtpote quæ virtute eine " edita amplissimum Diuinitatis testimonium reddebant.

Sexto ex diuinis quibusdam attributis id do-VI. Ex diumis cet. Extra Deum nulla eft falus, nulla iuftitia, nulla vita. Christus autem in se hæc omnia continet. quibufda Iple enim salus nostra dicitur Actor 4. 12. Iple non attributis solum bonus & iustus, sed ipsa bonitas & iustitia 1. ibidem. Corinth. 1. 30. Nemo autem bonus, nisi solus Des us Matth. 19. 17. in iplo à primo creationis exordio vita erat, & ipse vita tunc existens erat lux homlnum, teste Euangelista Iohanne cap, 1.4. His ergo Deus effe, certo oftenditur.

Denique ex honore & cultu diuino, qui Chri-Ex dinino fto æqualis cum Patre debetur & tribuitur , eiufbonore co dem veram & æternam Diuinitatem firmiffime concludit. r. Quod documentis superioribus frecultu ibiti fidem in Christo & Spem nostram reponimus, dem. cum tamen sciamus, sacrilegam este impietatem, fidutohan,14.1. cia fua in creaturis hærere. Sic iple inquit ; Credilesa, 26.16, tis in Deum , & in me credite. Et fic Paulus duos lesaix locos interpretatur : Quicunque sperat in eo; C' 11.10. Rom.10.11. non pudefiet. Item : Erit ex radice ifai , qui confurget ad regendos populos: in splo gentes sperabunt; C 15:12. Sæpiùs denique occurrit hæc Christi sententia : Qui 100, 5, 47 predis

etedit in me , habet bitam aternam. 2. Quod invocatio, que ex fide per det, Christo etiam competit : que tamen diuine maiestatis propria est, fi quid aliud proprium habet. Dicit enim Propheta: Quicunque innocauerit nomen lehonah, salum loel. 1:32. erit. Alter verd : Turris fortissima nomen lehouah , Prou.18.10. ad ipsum confugiet sustan , & sernabitur. Atqui in salutem inuocatur nomen Christi. Sequitur ergo iplum esse lehouah. Porro inuocationis exemplum habemus in Stephano, quum dicit : Domi. Actor.7.59 ne lefu , suscipe Spiritum meum: Deinde in vniuersa Ecclesia, quemadmodum Ananias testatur codem libro : Scis Domine , quanta bic intulerit mala fan- Ad. 9.21. Au omnibus, qui innocant nomen tuum. 3. Quod vniuersa Euangelij doctrina nihil nis Christi co- 1. Cor. 2.2. gnitionem tradit, & in eius lætitia nos glotiari iubet. Ierem. 9. 23. Quis ergo Christum meram creaturam iactare aufit , cuius notitia vnica est nostra gloriatio? 4. Quod salutationes Pauli Epistolis prafixz eadem'à Filio precantur beneficia, que à Patre: quo docemur, Filio non tantum intercessore, sed etiam authore beneficia ca ad nos peruenire, que largitus Pater cœlestis.

CAPVT III.

fdem testimoniis de Deitate Spiritus san-Eti ex eadem Institutione monstratur.

HActenus quid de aterna Filij Deitate doceat Sect. 14.09.

Calumi institutio, strictim artigi. Deitatem por. 15.

rò Spiritus sancti demonstrat:

Primò. Testimonio Moss Gen. 1. v. 2. Spiritus Domeni ferebatur super aquas supra abyssos, sen supra
mate-

materiam informem; quo oftenditut non modò pulcritudinem mundi, quæ nunc cernitur, vigere faluam Spiritus virtute: led antequam accederet hic ornatus, iam tunc in fouenda illa confula mole Spiritum fuifle operatum. Item lefaix cap. 48 16 Et nunc lehouah mosit me, & Spiritus eius; Hoc, inquit, nullis cauillis obnoxi-» um est: quia summum in mittendis Prophetis imperi-" um cum Spiritu fancto communicat: ex quo relucet

Gen.1. 2.

" dinina eius maiestas.

Secundo. Exattributis & operibus divinis.1 Quod Spiritus sanctus vbiq; diffusns, omnia suftinet, vegerat & viuificar in celo & in terra : quodq; nullis circumicriprus finibus suum in omnia vigorem transfundendo estentiam, vitam & motionem rebus omnibus inspirat.

2. Quòd regenerationis in vitam incoruptibilem, & 10han.3 3. futuræ immortalitatis author eft, non mutuatitio fed 10h.6.63. 2. Cor.3.18. proprio vigore. 3. Quod profunda Dei scrutatut : & 1. Cor. 2.10 sapientiam & loquendi facultatem largitur : quod facere solius Dei est Exod. 4.1. 4. Quod ab iplo profluit 1. Cor.12.10 omne donorum genus: participatio cum Deo, iustifica-1. Cor, 12.11, tio, potentia, sanctificatio, veritas, gratia, & quicquid boni cogitari potest. Omnia enim distribuit unus & sdem Spiritus prout Gult.

Terno. Exappellatione Dei. 1. Quod Paulus codem 1. Cor .3, 16. 6. 19. 6 fignificatu scribit, nos effe templum Dei, & templum 2. Cor. 6.16. Spiritus fancti. 2. Quod Petrus Ananiam reptehen. dens; quod mentitus effet Spiritui lancto, non hominibus, sed Deo mentitum esse dicit.

ſi

f:

te

ta

Quario Exattributione coru, qua dixit aut fecit lehouah. i. Quod vbi lesaias Iehouah Dominum exers ettuum loquentem inducit, Paulus Spiritum fanclum effe docet, qui loquitur. 2. Quod vbi tehouah se adiram populi contumacia prouocatum conqueritur, pro eo lesaias Spiritum eius sanctum contristatum scribit. Vnde sequitur Spiritum sanctum esse verum le-

Quinto. Ex blafphemia in Spiritum fan du: quæ cum neq;

12.

Act. 5.3.4.

1.12.6.0. Act. 28. 25. 26.

E/4.63,10.

neq; in hoe seculo, neq; in futuro remittatur, & tamen veniam obtineat, qui in Filium blasphemauit: palam hine assertur diuina eius maiestas, quam lædere aus imminuere crimen inexpiabile est.

Atq; hæeetiam de Spiritus sancti Diuinitate haber, Sciens autem ac volens multisrestimonijs supersedit, quibus vissunt Veteress Quoniam, inquit, parce attinge-

re volui, quibus folide inniterentur pia mentes.

S,

ı

i-

1:

i-

8

i-

0

t. &

d

8

2-

it

a-id

5

m

m

n-

1-

e-

n-

(e

II,

1-

C

m q; Quæ sequuntur de Trinitate personarum in Vnitate essentiæ divinæ, & de distinctione Patris à Verbo, &
Verbi à Spiritu sancto: nec non de resutatione delitiorum Serveti, & recentium Samolatenianorum, & de
responsionibus ad loca obiecta ex srenæo & Tertulliano, vsq. adsinem capitis, ne prolixitate molestus sim Lib.2.cap.
lectori, retexere hic supersedeo: nec non subens præte14.d.5.
reo, quæ alio loco prolixè disputavit contra monstrosos surores & horrendas blasphemias versutissimi illius heretici Michaëlis Serveti, qui pro Filio Dei sigmentum ex Dei essentia, Spiritu. carne & tribus elementis
increatis constatum supponebat, & ne eum Deitate
exsuere videretur, asserbat, carnem eius esse Deo opovisor, & sermonem susse hominem factum, carnis in
Deum conversione.

Iudicet nunc Ecclesia, & indicent omnes, qui sidem Christianam intelligunt, nunquid tota hæc do drina, sicà Caluino breuissimè comprehensa & explicata de sacrosancta Trinitate, & de Filij ac Spiritus sancti æterna Diuinitate non sit scripturis sanctis verè consentanea, pia, solida, per q; omnia orthodoxa.

CAPVT IV.

Idem ex Commentariis Caluini in Vetus Testamentum docetur.

A Liud porrò Caluini Orthodoxi documentum longè vberrimum ex Commentarijs elus sels offert, quibus Veteris Testamenti libros Pro-C pheti-

pheticos, vna cum Pentareucho Mosis & Psalmis Dauidis, labore ac studio incredibili illustrauit. In his quotquot occurrerunt loca, que ad fidei Christianz vetustarem & certitudinem de sacrosauctæ Trinitatis mysterio, deq; æterna Filij Dei & Spiritus sancti Deitate & ouor ja cum Patre firmiter asstruendam pertinent, non indicauit folum, sed explicauit, & à ludæorum ac hæreticorum corruptelis vindicauit solidissimè. Curverò non omnia huc traxerit, qua a veteribus & recentibus nonnullis Doctoribus huc trahi folent, causa suo loco explicabuntur. Quaitaq, orthodoxam eius fidem luce meridiana clarius demonstrent, hæc pijs & æquis lectoribus sufficere postunt documenta. Neg; enim producam omnia, sed duntaxat illustriora.

Tellimotide S. Tri natate.

De Triade personarum in vna essentia, etiam triade niaVeteris testimoniorum contentusero. Quidni enim in oretri-Testamen- um testium consistat omne Verbum?

> Gen 1. 6 1.2.3. Inprincipio creaust Deus calum er terram Coc. Spiritus vero Domini agitabat se super facie aquarum, Et dixit Dem, Crc. Hic Trinitatis mysterium in prima rerum creatione à Mose indicari Caluinus agnoscit. Etsi enim non, vt aliqui, in prima dictione BERESCHITH, in principio, mysterium quarit, neg; vtalij Trinitatem ex verbo B A R A H, creauit, pet Cabalam extundit, neq, in nomine plurali ELOHIM, Di, eandem contineri luis inductus rationibus, existimat, sed ingenue fatetur, sibi eiusmodi probationem tantæ tei parum folidam videri : tamen expresse addit, Scripturam voce plurali ELOHIM multas Dei virtutes, quas in creando mundo exferuit, notare, & ad Patrem, Verbum ac Spiritum nos reugcare. Illud quoq: Verbum, quo Deus creauit omnia, de arerno Dei Filio, per quem & secula condidit; Spiritum verò Dei, qui super abyssos se agitans, virtute sua rudem sustentabat molem, de æterno Dei Spiritu, seu de Spiritu sancto, non folum in Commentario, sed in Institutione quoqu yt priùs est oftenlum, interpretatur,

> > Geni

ù

22

1

Gen. 1. 6. 26. Faciamus homine ad imagine nostra. Hic Deu neq; cum terra vel Angelis cosultare, vt singut Iudai: neq; Principu more numero plurali de se loqui, op haretici ptendut, sed secu ipsum deliberare, quippe qui alio consultore no indigeat, sirmis rationibus ostedit; tandem q, concludens, Christiani ergo, inquit, apposite plures in Deo subesse personas ex hoc testimonio cotendut.

Genes. 11. § 7. Agite, descendamus, & confundamus ibi labium corum, & c. Hic ctiam Iudzorum expositione repudiata, quasi ad Angelos sermonem habeat Deus, mysterium Trinitatis indicari agnoscit: & hunc locum similem esse ostendens prioti, quo in hominis creatione dicebat Deus: Faciamus hominem ad imaginem nostram, & c. non inepte hine probati concludit, subesse in vna essentia tres personas.

Tam de Filij Dininitate, æternitate & ouor (id cum Testimo-Patre & Spiritusancto, si quis omnia ex ijidem Com-mavetera mentarijs colligere latagat: næ ille Elenchum copio-Testamensum aduersus hæreticos, nullo negocio contexet. Ex in-ti, de Divinumeris depromam hæc pauca.

Genes. 1, 9.3. Et dixit Deus: Sit expansio, & c. Hoc ver-ternitate bum, quo Deus expansionem cœlorum & res omnes & ouov-condidit, non esse euanidum, sed substantialem Dei via Filissiermonem, nec cœpisse tunc, cum Deus mandaret, vt en Patrès esse expansio: sed prius susse, contra Serueti blasphemias demonstrans Caluinus. Imò, ait, cum Dei VERBO repente exstiterint, quanon erant, possius colligenda esse AETERNA EIVS ESSENTIA. Quare meritò

Apostoli Christi Dininitatem indeprobant, quod cum sit Dei sermo per eum creata sunt omnia.

Genef 18. V. 2. Eccetres Viristabant iuxta Abrahamum, & c. Et Vers. 13. Et dixit lehouah: Vt quid risit Sarah? Hos tres viros vetusti quidam Scriptores Trinitatem suisse volunt, Id, quia sannis & calumnijs Iudæorum & hæreticorum obnoxium videtur Caluino, satiùs esse putat, omittere. Scimus, inquit, Angelos Vt plurimum apparuisse cum capite suo Christo. Itaq, hic in pem, nempe CHR ISTVM, quem ex tribus Abraham adoranit, 6,3. & qui lehouah appellatur, 6 13. de quo potrò : operaprecium est, inquit, notare, quoties Deus se Patribus manifestanit, CHRISTVM fuisse quasi intermedium, qui non tantum Verbi respectu sustinet Dei personam, Sed VERE & ESSENTIALITER Deus est.

Genes. 48. § 15.16. Deus, in cuius conspectu ambulauerunt Patres mei Abraham & Isaac: Deus qui pascis me
àiuuentute mea seque ad diem hanc: Angelus qui redemit me ab omni malo, benedicat pueru, &c. Hunc
angelum non de creato Angelo, sed de Christo interpretatur, & ex cultu diuino, quem ei tribuit lacob, eadem ab eo, qua à Deo, petens, probat aqualitatem eius
cum Deo. Si, inquit, de Angelo quolibet indisferenter
accipias, absurda erit locutio. Quin posius Deinomen ae
personam sustinens (ipse lacob) in benedicendo filio hae
parte Angelis est superior. Quare necesse est, CHRISTV Mintelligi, qui Angelititulo non temere insignis
tur, cò quòd perpetum suerit mediator. Et Paulus 1. Cos
rinth. 10. 4. testatur, fuisse Angelum illum, qui dux o
prases suit seteri populo.

Exod. 3. & 2. Et visus est ei (2 osi) Angelus lebouain stamma squie mediorubi. Qui i de hoc Angelo commentetur, totum huc perscribam. Videndum, inquit quisnam fuerst hic Angelus, qui a paulò pòst non modò se lebouam nominat, sed gloriam sibi vendicat aterna er vnica Dininitatis. Essi autem excusabilis est illa loquendiratio, quò d'Angeli transferant in se Despersonam, quatenus obeunt partes sibi ab ipso iniunclas: qui a tamen notum est expluribus locis, prasertim ex Zachas ria cap. 1. inter Angelos status vnum Principem er Caput, qui alissimperat: Rectè senserunt veteres Ecclesia Doctores, aternum Des Filsum sta vocari respectu persona Mediatoris: quam licèt demum vnà cum carne su seperitt siguram tamen gestauit ab initio. Et Paulm buim

buim mysterij nobis idonem est interpres, qui palam afferst, CHRISTVM fusse ducem populi in deserto. Itaque nibil mirum, si aternus Des sermo vinus cum Patre Destatu er essentia, nomen Angeli mutuatus sit futura legationis respectu.

Exod.33. V.14. Et dixit, Facies meapracedet, & requiescere faciam te. In hunc locum sic annotat: Cum idem Angelus, quem antè castris prafecurat, munus gubernands populs obserit: unde certo probatur AE TERNA

CHRISTI DIVINITAS.

-

0

G

.

10

.

.

.

C

-

-

LS

7

e

C

1-

19

00

7

.

.

le

5

0-

0-

4

.

1.

14

1

.

w

Psal. 33. 6. 6. Verbo leboua cali firmati suntier Spiritu oru eiu omnis exercitus eorum. In huius loci interpretatione sic scribit: Calos dicens Propheta verbo Des conditos, potentiam eiu magis amplissicat, quòd solo nutu contentiu, neque accersuerit alsunde subsidia, neque etiam multum opera vel laboru impenderit ad tam splendidum er nobile opisicium. Quanquam autem Verbum Des er Spiritus oristam externis omnibus mediis, quàm laboru difficultati, qua in Deo singi posset, opposuit Propheta: verè tamen er certò binc colligitur, mundum per AETERNYM DEI SERMONEM, QVI FILIVS EST VNIGENITVS, fabricatumesse.

Pfal. 45. 8.7. Solium tuum Dem in seculum & Sque: Sceptrum reclistudinis sceptrum regni tus. Hoc quoq; otaculum de CHRISTO loqui contra Iudzos demonstrans: sterum, inquit, breuster boc loco repetam, quod antè attigi, steunque versum hunc sun canillu eludere Iudai conentur: Solium tuum Dem in seculum seculi: saintamen valere ad AETERN AM CHR is STI DIVINITATEM probandam, quia dum nomen ELOHIM vel Angelis vel hominibus adscribitur, simul adds solet nota aliqua, qua discernat eos à vero & voico Deo: hic autem simpliciter confertur in

Christum, o absque Ellaexceptione.

Prætereo alia multa, quæ de Christo æterno Deo & rege passim in Psalmis interpretatur.

Esa.7. V.14. Ecce virgo concipiet, pariet Filium, pascabit nomen eius Immanuel. Hic minime, inquit, est dubium, quin hoc nomen Chtisto inditum suerit exre apsa: quoniam unigenitus Dei Filius induit carnem nos stram, o societate natura senobis coniuncii. Vocatur ergo, nobiscum Deus, vel nobis coniunciis, quod nou potest competere inhominem, qui Deus non sit. Et quia Indri cauillantur, dici Immanuelem, quia sit Dei Ministere etiam hoc tesellit, concludens tandem, hoc nomine non tantum designari Dei virtutem, qualiter se per ministros exserere solet, sed coniunctionem perso.

Esa. 8. 8.14. Ipse erit in sanctuarium, in lapidem offendiculi & in petram rusna duabus domibus Israel,
Hinc, ait, colligitur aterna Christi Divinitas, cum Pau
Rom 9.33. lus oftendat, eum esse Deum, de quo hic loquitur Propheta. Loquitur autem non de nouitio Deo, sed de eo,
à quo Calum & terra creata sunt, & qui se Moss patofecerat. Idem ergo Deus, à quo Ecclesia semper gubernataest.

næ, in qua Christen homo fimul & Deus apparuit.

Esa.9. S. 6. Puer natus est nobis: filius datus est nobis, &c. Et Socabitur nomen eius Admirabilis, Consiliarius, Deus foris, Pater seculi, Princeps pacis, &c. Hoc etiam oraculum de Messix natalibus & persona, quomodo sudzis extorqueat, instrà ostendetur. Hue verò pertinet, quòd Christum cadem ratione vocaridicit Deum fortem, qua priùs Immanuel dictus suit: nempe quia est

Germ Dem, Nifi enim, inquit, Dem effet Christus, nefai effet in eo glorsars, Scripium est enim: Maledictus qui Ier. 17:55 confidit in bomine. Desigstur maiest as in co nobis occurrat,oportet, Strite in coresideat fiducia, qua in creatura locars non potest ab fg, facrolegio.

Ela. 25. V. 9. Et accetur in die illa: Ecce Dem nofter ifte. Exfectaumm eum, o faluabit nos. Ifte lebona, exfectanimus eum. Exultabimus & latabimur in falute eim. Hoc oraculo omninò promitti Christum, & celebrari beneficia eius, postquam prolixe docuit; addit tandem: Notatuettam degnum est, quod vbi Christum Socaust Deumpsorum, adfersbit nomen lehoua: Vnde colligimus, in eius per sona veram Dei aternitatem com-

prehends.

3-

e-

(Fe

13

Et

E.

us

w,

72-

0

est

re

20.

MT

08

114

fi-

10-

rfe

So.

of-

iel.

sil-

70.

01,

te-

14.

100

ú,

I AN,

am

qo

et,

-10

eft

71

lerem. 13.6. 5.6. Ecce dies Geniunt, dicit lehouah : Su-Scitabo Danidi germen influm, & regnatic Rex, coprudeter aget oc Et hoe nome, quo vocabut eu, lebona suffitra nostra. Quomodo hoc oraculum Iudai peruertat, & quomodo Caluinus id vindicet, infrà oftendetur. Nune folum annoto, quod demonstrat primum, hoc germen justu Dauidi promissu no poste intelligi no nisi de solo Christo: deinde Propheta hoc duplici elogio, quo Christu & germe Dauidis & Ichouam appellat, comendare tam Deitatis eius gloriam, quam natura humana veritatem. Nemini, ait, dubium est, quin loquatur hic Propheta de Christo. Et mox: lam ergo hoc tenendum est, non posse prasentem locum aliter expons, quam de solo Christo. Et mox: Meritoitaque dixi, locum hunc debere ad Christi personam restringi Tandem verd: Voeatur idem & Snus redemtor (Chrostus) tam Filius Danidu , quam lehonab , quomodo vocatur Filius Danidu i nempe quia oportuit illum nasci ex generesllo. Quomodo igitur est lehonah? Hinc colligitur aliquidesse humanacarne in ello excellentim. Et 60catur lebouah, quia onigenitus sit Filius Dei, onius cum Patre effentia o gloria o aternitatio o diminitatis. Et iterum, Itaque non fine magna necessitate Propheta Christum

Christum hic nobis proponit ab Snaparte Serum homi. nem offlium Danidis: ab altera autem Deum Gel lehonam : quia Snigenitus est Filius Dei, & idem femper fuiteinsdem sapientia, & einsdem cum Patre gloria,

quemadmodum testatur loban 17.11.

lerem. 33. 6.15.16. Diebusillis & tempore illo germinare faceam Danidi germen institia, sernabitur lebu. dah, & lerufalem habitabitur fecure: & hoc nomen. quo Socabituripsam, lebonah instituanostra. Hoc ora. culum oftendit simile elle priori, & intelligi debere de CHRISTO,& refellit impudentiam Iudzorum aliò id trahere conantium. Quod verò nomen Ichoux, quod prius tribuebatur Christo, nunc ad Ecclesiam transfertur:id fieri oftendit propter xorvaviav Ecclefia eum Christo, quia quicquid est proprium Capiti, commune fuit omnibus membris: Interim hoc effe fingulare & proprium Christo,vt sit Deus iustitia nostra.

Daniely. 8.13. Videbam in Sissonibus nochi, er ecce in nubibus cali tanguam Filius hominu Gensebat, & Glque ad Antiquum dierum Genit, & coram co reprasentarunt eum. Hoc etiam inelligendum esse de Christo, & aliter intelligi non posse contra Iudzos demonstrat: qui quanquam nondum tunc induisset carnem noftram, vnde & Propheta non hominem, sed quali hominem appellet: tamen hoc symbolo futura incarnationis quoddam præludium præbuerit, vt Iræneus & Tertullianus loquuntur. Quoniam verò à fanaticis hæc in eam partem rapiuntur, quasi Christus non sit verus Deus: sed tantum homo, contra eosdem luculente ostendit, CHRISTVM hic nobis describi, non quatenus eft Dei fermo, nec quatenus eft femen Abrahæ, sed describi Mediatorem, hocest, aternum Deum, qui Coluit effe homo: simulq; veram eius Deitatem ex afscensu in cœlum, & sessione ad dextram Patris, prolixè demonstrat.

HOSE AE 12.6.4. Et dominatus est cum Angelo, & pranaluit, fleuit & roganit eum:in Bethelinnenit eum, coil. epillic locutus est cum eo, & Iehonah Deus exercituum, Iehonah memorsa eius. Quærit Caluinus, quomodo eundem & Deum & Angelum dici conueniat, qui apparuit sancto lacob in Bethel, arq; ostendit, Christum esse vtrumq;. Christum enum, inquit, arerna Dei sapientia indust personam Mediatoris, antequam indueret carnem nostram. Fust ergo tunc Mediator, eo respectus sunc est Deus manifest atus in carne, ec. Itaque hicest locus memoratu dignus ad testandam Christi Deitas tem. Nam Propheta clarè affirmat esse lebouam creatorem cali e terra, ec.

Mich. 4. V. 3. Indicabit (Ichonah) interpopulos multos & arguet gentes robustas in longinguum, & concis
dent gladios suos in vomeres, & c. Hic minime, inquit,
dubium est, quin boc ad Christi personam debeat referri. Loquitur Micheas de splo Deo, non expressamentione
Christi: quia nondum erat manifestatus in carne: sed
tamen scimus, boc fuisse impletum in persona esus, quòd
Deus gubernaust orbem & sibi populos totius mundi
subegit. Statuimus ergo CHR ISTVM ESSE VERVM DEVM, quia nontanium Minister suit Patri
sicuti Moses, velalius ex Prophetis quispiam: sed fuit ipse
summus Rex Ecclesia sua. Ibidem v.7. Tameisi, inquit,
Christus suit verum semen Dauidustamen simul estam
fuit schouab, nempe Deus manifestatus in carne.

Mich.; 6.4 Extemibiegredietur, qui sit Dominator in Israel: er egressus ab initio, à diebus seculis. Hoc oraculum cum sit vnum exillis, quæ vellicauit Caluinomastix, altero libro vindicabitur: nihilominus hie adscribendum est, quòd expresse in eius explicatione scribit interpres: quantum ad se specter, libenter se agnoscere, hie probati nobis Christi Diuinitatem.

Zachar. 1. V.19. 20. Et dixi ad Angelum, qui loquebaturmecum: Qui istis &c. Et ost endit mibi tehonab quas tuor fabros, &c. Hunc angelum de CHRISTO IE-HOVAH interpretatur. & quoniam præclare ostendit, quo discrimine idem Christus Iehouah sit & Angelus, interpretationem integram adscribo: Tenendum est, inquit, memoria, quod priùs dixi, hunc primarium Angelum susse Mediatorem & caput Ecclesia. Est autem idem Iehouah, quia scimus Christum Deum manifestatum in carne. Non mirum sgitur est, si promiscue Propheta Angelum nunc vocet, & nunc Deum aternum, quia & Mediator est Ecclesia & idem Deus. Deus, quia vnius cum Patre essentia: Mediator autem, quia essinondum carnem nostram induerat, vi nobus propinquus esset ac frateriam tamen boc munus capit tunc obsre : quia non potuit stare Ecclesia sine als quo capite: nega

aliter potust Deo suo consungs.

Zachar. 2. 6.8. Quia sic dicit lebonab exercituum: Post gloriam mifit me ad gentes, coc. Hic interpres: Quisest ille miffort Quisille est, qui Deo imperat veledis eit? Hinc colligimus introduci Christum, qui verus est Iehouah : & tamen simul est Angelus ac legatus Patris. Et in v. 10. Videmus ergo namen lehoue aptari Christo: o nullum effe discrimen Patris & Fily, quoad essentiam, sed tantum in ipsis personis debere distino gui. Quoties ergo Christm fuam Dininitatem afferit, Visrpat nomen lebona: fed postea oftendit, sibiese alsquid proprium & distinctum, nempe quod est legatus Patris. Hac autem ratione o boc respectu inferiorest Patre, quia mittitur legatus, o exsequitur, quod sibi mandatum est. Hac inter fe non pugnant, sicuti multi indocti er tumultuosi homines sese implicant multu imaginationibus, vel delirijs potius: quomodo fieri potest: Et sit Enus Deus atermus, & tamen Christus, qui alimest à Patre, & qui vocatur Patru Angelus, sit ille Gnicus Deus? It a fingunt principium aliquod Destatu in Deo Patre, quasi Sonus Deus ex se gigneret & itaproduceret ex se alsos Deos, tanquam extraduce. Hac sunt Diabolica commenta, quibus laceratur finitas effentia

Zachar, 3. 6. 3. lebofuab stabas in confpettu Angeli.
Rursus

Russus hunc Angelum interpretatur Christum Ichouam. Iam, inquit, Sidemus Socari Angelum, qui sapius distusest Ichouah. Non dubito igitur, quantum ad me spectat, quin nomen tam Angeli quam Ichoua debeat referri ad Christi personam, qui verus & Vnicus est Deus; intere à est Mediator inter Patrem & sideles.

Zachar. 11. 6.14. Et fregi virgam meam, &c. Eth hic etiam locus calumniam aductiarij pallus est, à qua suo loco vindicabitur: tamen vt ringat Diabolus, præclarum Deitatis Christi à Caluino ibi proditum huc adscribendum est. Tenendum est, inquit, illud principium, Christium suisse verum lehouam ab initio. Quoniam ergo Filius Des eins sdem est cum Patre essentia, & vinus

etsam cum ipfo Deus, &c.

Zachar. 12. 6.10. Et respicient ad me, quem confixerunt. Hoc oraculum, authore Iohanne Euangelista, de Chrifto fic interpretatur Caluinus, vt fimul ærernam eius Deitatem & ouovoiav cum Patre contra hareticos Tritheiras,fatentes quidem,Christum esse verum Deum , & effe ab æterno ex Patre genitum , fed negantes, effe eiuldem effentiæ cum Patre, ex eo folidiffimè demonstret, Confilsum, inquit, lobannis fuit, breuiter oftendere, Christum effe Deum illum, qui ab initio locutus fuerat per Prophetas, Dicit enim: Adfricient ad me. Certumest, Snicum Deum, cals & terra opificem, hoc pronunciaffe suo Spiritu per os Zacharia. Ergo Chrifin ille idem est Deus. Neque tamen hoc modo confundimus personas, sed colligere licet, eandem & simplicem effe effentiam Patris & Filij, quod nebulones ofts, qui hodie turbant Ecclesiam nostram, conautur ewertere. Nam fingunt, Patremeffe Gnicum Deum : fatentur posteà, Christum etiam effe verum Deum fed fabricant alteram Dininitatem, quemadmodum siriuus quispiamoriatur à fonte, & c. Quicquid sit pertinaciter contendut, no einsdeeffentia Deum effe Christi, cuius est Pater, quia nome Des proprie no copetit, nisiin Den Patre, bripfi bolus. Kidem' ame, be binfbhemia hanc coar-

10h.19.33.

quat Spiritus, qui per os Enangelista ostendit, non secundum fusfe Deum, qui crucifixus est, sed eundem ilest'Apia- lum, qui loquitur per os Mosis, se vnum Deum esse affes vi (ev aut rens, er qui idem etiam affirmat per os Esaia: Non dabe gloriam meam alteri, Ego ego (um, o nemo prater me. Issai-E/4.42.8. CHY3

Arq; hæc de æterna Christi dininitate nunc adduxis-

le latis lit.

ai.

Denique ad grernam Spiritus fancti diuinitatem Testimomia Dini- Probandam non pauca etiam testimonia accommomiraruspi, data reperire eft in ijsdem Commentarijs, euiusmodi funt: ritus fano

Exed. 8. 6.9. Tunc dixerunt Magi ad Pharaonem: Digitus Des eft bic, Caluinus hoc interpretans: Qued, inquit, adformam loquends spectat, Metaphorscam effe patet. Digitus enim Dei apud Lucam Gocatur Spiritus: sicut multu locu per manum Dei similiter idem Spiritus intelligitur. Notanda tamen ratio est, ne qui indoctus ad effentiam referat, quasi Spiritus, que verè aternus Deus est, aliqua effet Deitatu portio.

Efa.6. 6.10. Obffina cor populi buius. Cum hacipla verba Iohannis Christo, Paulus autem in Actis Spiritui ##,18.26. fancto tribuat; luculentum haud dubie funt testimos nium, vtrung; ese eundem illum Ichouam in Throno sedentem, qui Propheta locutus est. Caluinus ergo etiam Spiritus sancti Deitatem inde offendens, lam, inquit, Christus à suo Spiritu seinnaus non est. Optime ere go connenit, quod Paulus buns locum ad Spiritum fan-Eum transtulit. Cum enim Deus in Christo Sinam (ni imaginem reprasentanerit Propheta, simul quicquid protulit, id totum birtute Spiritus fantti in ipfum effus diffe certum est.

> Efa. 48, 6, 16. Et nunc Dominus lebonab misit me er Spiritus eins. Hoe præclare ficinterpretatur Caluinus; Spiritus mentionem facit, non quasi dinersum aliquid à Deosignificet, cum EIVSDEM SIT.CVM IPSO ESSENTIAE, Namin Sona Dei effentia agnoscimus gres

tres hypostases; Sed ideò Spiritum nominat, quòd sit Sontcus Magister ac Doctor omnium Prophetarum. Et mox; Hic etiam aperiè probatur DIVINITAS SPIRI-TVS, cum ab eo Propheta mittantur. Nam eos mittere solius Des est: quemadmodum sola Principia auctoritatelegati mitti solent: id cum Spiritus sanctus faciat, cum dirigat ipsos, at que sim er efficaciam ys prabeat, procul dubio Deus est.

Sed non addo hie plura: quoniam neq; vacat nune omnes exactè Commentatios percurrere: nec pluribus videtur opus, cum in re tam manifesta vel tria verba susticiant. Tu Lector candide hæc tecum excute, & indeiudica per conscientiam tuam, interpretum orthodoxorum, an Iudaizantium & Arianizantium albo, Caluinus adscribendus videatur.

CAPVT V.

Idem oftenditur testimoniis Commentariorum in Harmoniam trium Euangelistarum.

Vltò verò illustrissimum Caluini Orthodoxi argumentum Commentarij eius in Noui Testamenti libros suppeditant. Quoniam enim Deus Christi aduentu clarius se paresecit, atq; în tribus personis familiariùs innotuit: plura etiam & illustriora in libris Euangelistarum & Apostolorum se offerunt Diuinitatis testimonia, quibus tùm sides Christiana sirmiùs nititur, tùm hærcticorum surores & blasphemiæ manisestiùs redarguuntur. Ea autem Caluinus eruditissimis suis Commentarijs itidem non annotanit solièm, sed etiam à corruptelis vindicauit side optima. Ex innumeris sex omninò inuenit loca Caluinomastix, quæ ab eo deprauata esse clamitate de quibus proseorsum suo sic respondebitur loco, ve Lectoribus equis, nec nimiùm morosis, facilè satissiat. Nun: bre-

44 CALVINVS ORTHODOXVS

uem præcipuorum locorum Catalogum texam, quibus orchodoxa eius sententia & doctrina de personarum divinarum Trinitate, distinctione & aterna ¿µos (14, nec non de duabus in vna Christi persona naturis, contra Diaboli mendacia demonstratur. Sequar autem Harmoniæ Euangelicæ seriem, inde ad cætera perrecturus.

Luc. 1. & 17. Calvinus explicans verba Angeli de Baptista: Ipse pracedet illum cum spiritu & Siriute Elia: Quòd, inquit, hic non sit expressa Christi mentio, sed 10hannem facti Angelus ante ambulonem Sel signiferum aterni Dei: binc colligitur aterna Christi Divini-

f

b

fi

b

m

pe

Ju.

ip

CR

lur

tas.

Ibid. Serf. 32. Exponens, quomodo Christus dicatur Filius altissimi, cum & nos simus silij: Sumus, inquit, o nos Filij, sed adoptione, quam side consequimur, non autem habemus à natura: Christus autem o vnicus o vnigenitus. Quoniam verò Seruetus verbum suturi temporis, vocabitur, eò torquebat, vt Christum probatet, non aternum esse Dei Filium, sed copisse talem censeri, ex quo induit carnem nostram: ex eodem verbo interpres noster contrarium demonstrat, nempe Filium Dei, qui aternus sucrat, in carne manisestandum esse; vt ab omnibus talis agnosceretur. Nam vocari, inquit, ad claram notitiam refertur.

Ibid. 6.35. in explicatione verborum Angeli: Proprered quod nascetur, Sanctum, Socabitur Filius Des: tesellens hæreticos singentes, Christum ideò vocandum esse
Dei Filium, quia miraculosè conceptus erit Spiritus
sancti virtute: Perperam, inquit, baretici ratiocinantur,
Quamuis enimmanifestatus sit Filius Desin carne, non
sequitur, quin suerit setto ante secula ex Patre genitus. Quinpotius illes dem, qui Filius Deserat in sua zterna Divinitate, apparuit etiam in humana carne Dei
Filius. Caterum locus hic non modò persona sonitatem
in Christo commendat, sed simul ostendit, Christum;
quatenus humanam naturam suduit, esse Filium Dei.

Ergo Filij Dei nomen sicut Diuinæ Christi essentiæ ab initio proprium fuit: sta nunc coniunctim in Stramg simul competit naturam: quia arcana & calestis generationis ratio eum à Sulgari hominum ordine exemit.

1bid. 6. 43. Quod, inquit, angelus Mariam appellat Domini sui matrem: notatur persona vnitas in duabus Christi naturis: ac si dixisse: eum, qui genitus est homo ex otero Maria, simul aternum esse Deum.

Matib.1. & 23. Exnomine Emmanuel contra Iudxos confici oftendir, Christum verum esse Deum in carne manisestatum: actandem: liapriore quidem loco, inquit, reputanda est nobis in hoc nomine Diuina Christi Maiestas, se reuerentiam apud nos obisneat, que vnico debetur & etermo Deo. Sed minime interim negligendus est frustus, quem inde à nobis Deus intelligier percipi voluit. Quosies enim Deum en hominem conspicimus in sna Christi persona, certo statuere licet, Deum nos possidere, si Christo side coniuncts simus.

Matth. 9. 8.4 Iesus dicitur vidisse cogitationes Scribarum: Interpres noster in hoc eum Dininitatus sua specimen edidisse ait, quòd occultos eorum sensus in medium protulitzatq; ideò Marcum addere, ipsum Spi. Marc, 2.8, ritusus nouisse, ac si diceret, non potuisse humanitus perspici, quod in cordibus latebat, sed Christum dinino suo spirateu illue vsq; penetrasse. Tale Dininitatus sua specimen etiam edidisse Christum scribit Matth. 17.25. vbi praueniens Petrum rogauit: Quid tibi Sidetur Simonico ipse se nihil latere ostendens.

,

c

13

r.

.

i-

2-

ei

m

7)

1

Matth. 17. 8.5. in verba Patris cœlitùs clamantis: Hie efffilius meus delectus, &c. Caluinus sic scribit: lam cum bic loquatur Pater, & se alium à Filso designet; ses quitur, personi distinctos esse, quando vna est (eorum) Distinctio essentia & cadem maiestas.

Marth. 21. G. 2. vbi Christus discipulos, quos in castel- rú, Patris lum ablegat, omnem euentum prædicit, iterum Cal-& Filij.

uinus: Hoc, inquit, modo DIVINITATEM SVAM probauit. Nam & rem absentem cognoscere, & corda bo-

minum in affcenfum fledtere, folim Dei fuit.

Matth. 12 6.10. Christus sciebat simulationem Pharise rum de censuinterrogantium. Vnde, inquit Interpres, Christo hac notitia, nisi quia SPIRITVS EIVS cordium erat cognitori Neque enim humana consectura offects eorum versusam, sed QVIA DEVS ERAT, penetraust in corda sporum, vi se blanditis er institus specie frustra obtegerent Ergo prinsquam responsum daret, SVAE DIVINITATIS specimen edidit, occultam eorum malitiam patefaciens.

uidis Regis appellatur, verum Deum esse in carne manifestatum contra Iudæos euincit, vt maximè in textu

fit Isdons.

Matth. 23. G. 37. In interpretatione quetelæ Christi: Ierusalem, terusalem, quoties volui te congregaret etc. EVIDENS DEITATIS CHRISTI argumentum obleruat: Porrò, inquiens, quod antehac dixi, Christum loqui in Perpersona, sic intelligo, sermonem hune proprie IN AETERNAM EIVS DEITATEM competere. Neque enim hic disserit, quid facere inceperit, ex quo suerst incarne manifestatus, sed quantum de salute populi illius ab initio suerit sollicitus, pradicat, scimus autem, Ecclesiam ita susse diumnitus gubernatum, Gi ei prasuerit Christus, quatenus AETERNA ERAT DEI SAPIENTIA. Quo sensu Paulus non Deum Pairem in deserio sed Christum ipsum fuisse tentaium dicit.

1.Cor.10.

Christus

xaedio-

Svasns.

Luc. 24. 8.45. Christus aperuit mentes discipulorum, Stintelligerent Scripturas. Hoc etiam certum DEL TATIS SVÆ specimen edidisse annotat Caluinus: quia non externæ tantúm vocis fuerit Minister, quæ in auribus sonaret, sed arcana virtute in mentes penetrarit, arq; ita ostenderit, quod Paulus adimit Ecclesiæ Doctoribus, in se vnum competere.

Matth

Matth. 28. 6 19. In explicatione formulæ Baptismi: lia Gidemus, inquit, necritè cognosci Deum: niss distin-Rèsides nostra tres in vaz essentia personas concipiat, er inde Baptismi essi aciam fructumq, manare, quod Deus Pater nos in Filio suo adoptat, er per Spiritum à carnis nostra sordibus purgatos reformat in sustiniam.

Hanc fidem orthodoxam de Deo & Christo Seruatore, cum per totam Harmoniam Euangelicam santussime tradat & defendat Caluinus, Orthodoxum es

le quis negabit!

u

c

t.

Te

n

CAPVT VI.

Idem confirmatur testimoniis ex Commentario in Iohannem Euangelistam.

Vm vniuersum Iohannis Euangelium nihil sit aliud, quam perpetua quadam arerna Dininitatu Filij Dei in carne maniscstati contra impias Ebionis & Cerinthi blasphemias demonstratio, quòd nimirum silius ille Maria Iesus verè sit aternus Dei Filum, Messas Patriarchis olim promissus, & nune Ecclessia in carne exhibitus Seruator, redimens sanguine suo à peccatis, & donans vità arerna omnes credentes: nubes certè densissima testimonlorum huc pertinentium vndiquaq; circumstat; lectores Commentarij, quo Caluinus Iohannem Euangelistam illustravit. Exinsinitis itaq; hac pauca & illustriora delibasse sufficiat.

Totius capitis primi argumentum in assertione vefæ & æternæ Deitatis Christi versari nulli est dubium nis blasphemis hætericis, textum & argumenta Euangelistæ scelerata Sophistica deprauantibus; inprimis Serueto; cuius argutias nemo rectius intellexit, congressum nemo propius sustinuit; blasphemias nemo fortius repressit; tum aperro duello; tum scriptis & tonsutationibus apossasos, tum deniq; vindicatione

48 CALVINUS ORTHODOXUS

Euangelij D Iohannis, quam noster Interpres Caluinus. Aosoritaq; consirmat esse substantiale Dei Verbum, Filium Gnigenium Patris: Et suisse hoc Verbum in principio, & ante principium creationis rerum omnium, hoc est, abæterno, & suisse apud Deum, hoc est, personali subsistentia à Deo Patre distinctum, & suisse Deum ipsum, eiussem nempe essentiæ & diuinitatis eum Patre: & per verbum illud Dei, omnia in principio sacta esse, quæ sacta sunt, iuxta Moss historiam: deniq, idem verbum tandem incarnatum: ac mundo patesactum esse in salutem credentium. Hæc summa doctrinæ Caluini de Filio Deiæquis ac pijs mentibus sussicere poterat. Sed nonnulla Alappinon ex ipso Commenta-

rio huc decerpam.

Iohan 1. Vers. 1. In principio erat sermo, erc. His prima funt Interpretis verba: Hoc exordio aternam Christi Divinitatem pradicat, Gt sciamus, aternum effe Deum, qui manifestatus est in carne. Et mox: Quod sermonem Cocat Dei Filium, hac mibi simplex Sidetur effe ratio , quia primum aterna sit Dei sapientia & Soluntas : deinde expressa consily esus effigies. Nam Gt fermo character mentis dicitur , in bominibus : ita non inepte transfertur hoc quoq, ad Deum , Gr per sermonem suum dicatur nobu seipsum exprimere. Et posteà: Seruetus superbissimus ex gente Hispanica nebulo, aternum hune sermonem tunc demum exortum effe fingit, cum in munde creatione exfertus est. Quasi verò non prius fueret, quam virtus eins externo opere fuit coguita. Longe alind bic docet Enangelista. Neg, enim sermoni assignat temporis initium : sed ab initio fuisse dicens, secula omnia transcendit. Nec me latet, quid oblatret bic canis, & quid olim canillati fint Ariani: nempe Deum creasse principio calum & terram : qua tamen aterna non fint : quia principy nomen magu ad ordinem respiciat, quam aternitatem designet. Sed hanc calumniam Enangelista praneriit.

Teum, egc. Reste ergo Augustinus principium hoc; tuim nune sit mentio, principio carere admonet. Tametsi enim Pater ordine prior est sua sapientia; illum tamen gloria sua spoliant, qui vilum temporia punstum imaginantur, quo sapientiam suam pracesserit. Atog hac aterna est generatio, qua ante mundum conditum immenso spatio latitit quidem in Deo (vi itu boquar) longis annorum successionibus, obscure Patribus sub lege adumbrata, tandem plenius in carne exhibita suit.

Etlermo erat apud Deum: Hac locutto, inquit, difintam fermons à Patre bypostasin attribut. Ergo ad refellendum Sabelij errorem Galer hic locus, qui oftendet, Felium à Paire differre. Lam admonut, fobrie in tantu arcanis sapiendum effe, er modeste loquendum. Exenfatione tamen digni funt Veteres Ecclesia Scriptores, Viilis adquicam alster rectam o finceram doctrinam aduerfus monitio flexiloquas bareticorum ambages non possent affere de vocabu re, voces quasdam excogitare coasti funt, que tamen lis viurpanon alind fonarent, quam quod alsoque in Scriptu. tis in myrutraditur. Tres hypoltases vel personas in Gna er sim- sterio Triplici Des effentia subeffe dixerunt. Nomen hypo-nitaris. staseus ad Hebraos cap. 1 in eo essu habetur, cui Sub-Stantia nomen respondet, &t sumitur apud Hilarium, τα πρόσωπα, belpersonas bocarunt discretas in Deo pros prietates, qua fe mentibus nostris conspiciendas offerunt : quemadmodum diest Georgius Nazianzenus, se non posse comm cogitare, quin mox tria circumfulreant.

Et sermo etat Deus: Ne qui, potrò inquit, de Diuina Christi essentia scrupulus maneat, clare asserit, esse Deum. Iam cum vincus sit Deus, Christum esus dem esse cum Patre essentia, es tamen in aliquo disserre sequitur. Sed de hoc secundo membro sam distum est, Quod ad essentia vinitatem spettat, nimia suit Aris emprobitat, qui ne aternam Christe Diuinitatem sateri

,

2 1000

cogeretur, fictitium nescio quem Deum esse garriebat. Nos autem cum audimus sermonem fusse Deum, quid est, quod de aterna illius essentia amplius moucamus controuersiam?

1bid. 6,3. Omnia per iplum: Vbi, inquit interpres, Sermonemesse Deum asseruit, & aternam eius essentiam pradicauit: nunc ab operibus Divinitatem eius probat. Atq, hac practica est notitia, ad quam nos pracipue assucsieri convenit. Frizebit enim apud nos nudum Dei nomem Christo attributum, nisstalem reipsa sides nostra

eum fentiat.

Ibid. 6.6. Fuit homo missus a Deo: Hic potro interpres: Nunc, inquit, disserere incipit Euangelista, quomodo sermo Dei in carne manifestatus suerit: ac ne qui addubitet, Christum esse aternum Dei Filium, lohannu Baptista praconio celebratum suisse recitat, c. Posset tamen absurdum prima facie videri, Christo aliunde dari testimonium, quasi ipse indigeat. Atqui pronunciat, se ab komine testimonium non quarere. Responsio facilis conota est, testem hunc nostra, non Christi causa suisse or nota est, testem hunc nostra, non Christi causa suisse or nota est, testem hunc nostra, non Christi causa suisse or nota est, testem hunc nostra, non Christi causa suisse or nota est, testem hunc nostra, non Christi causa suisse or nota est, testem hunc nostra, non Christi causa suisse or nota est, testem hunc nostra, non Christi causa suisse or nota est, testem hunc nostra, non Christi causa suisse or nota est, testem hunc nostra, non citari Baptistam pussi privatum testem, sed qui diuina authoritate praditus Angeli magis, quam hominu personam sustineat.

Ibid. V 14. Et sermo caro factus est: Ludunt bic quidam, inquit interpres, & ineptiunt fisuolis argutijs deliri homines: Sermonem dici carnem esse factum, quia
Deus Filium suum, vi mente conceperat, hominem in
mundum miserit: quasi sermo ille vimbratilis, nescio
qua, fuerit idea. Aiqui ostendimus, veram in esseniia
Dei hypostasin exprimi hac voce. Et post explicaram
carnis vocem, nec non resutatum Apollinaris errorem,
subdit: Claraigitur senteniia est, quod sermo ante secula ex Deo genitus, & qui semper apud Patrem residebat,
homo suerit sesses. In hac sedes antie den processore.

S

P

Fides Ca- homo fuerit factus. In hoc fidei capite duo pracipuètetholica de nenda sunt: Sic in Snam personam coaluisse duas in Christo 1

-

e

1

n

.

.

4

72

.

.

R

١,

-

t,

Christo naturas, St Snus atg, idem Christus Gerus sit persona Deus & bomo. Alterum' ro,non obstare persona Gnitas Christi tem, quin diftindanaiu. amaneant, sta Ge Dininitas, duobus quicquid fibi proprium eft, retineat, co humanitas etiam capitibus Geor fum habeat, quod in eam competit, Itag, Satan, cum compre-Varys delirys per hareticos conatus fit fanam doctrinam henfa. Subuertere, semper tamen ex his duobus erroribus alterutrum inuexit: vel Christum ita confuse Filium Dei efsec hominis, bi neg sua illi dininitas integra maneret, neg, verahominis natura effet circundatus: Velita carne effet beftitum, bt quafi duplex effet , duafque dinifas haberet per fonas. Sicolim Neftoreus diferte confitebatur Harefis Stramg, naturam : fed Christum Gnum fabricabat Des Nestorij. um Galterum bominem. Eutyches autem contra cum Eutychis. Christum Gnum agnosceret Des & hominis Filium, neutramex duabus naturus illirelinquebat, sed fingebat esse simulpermistas Et Seruetus hodie cum Anabaptistis tas Seruetis lem finget Christum, que confuse sit conflatus ex duplici natura, quasi homo diuinus. Verbo quidem promunciat esse Deum, sed si vosana eius commentarecipias, Diuinitas ad tempus in naturam humanam conversa fust : Et nuncrursunatura bominu a Dininitate absorpta est. His ambobis sacrilegis refellendis apposite loquitur Eus angelista. Cum sermonem dicit carnem effe factum, cla- Refutatio re hinc persona Unitas colligitur. Ne que enim connenit, hæresis alium nunc effe bominem , quamqui Gerus semper fuit Nestorij, Dem: cum dicatur Dem ille factus . fe homo. Rurfum Eutychis cum distincte Christo bomini sermonis nomen tribuat, & Seructio fequitur Christum, cum bomo factus est, non desisse tas menesse, quod prins erat, & nihilin aternailla Des efsentia,qua carnem induit,esse mutatum. Deniquesic Fis lises Dei bomo effe capit, St tamen adbuc sit ille aternus fermo,qui nullum babet temporis initium. 1bid. Vidimus gloriam eius tanquam vnigenitia Patre. Tanquam, aitinterpres, non est improprietatu

Patre. Tanquam, aitinterpres, non est improprietationota hoc loco, sed potius veram er soldam approbationem designat: seute eum Paulus dicit; Tanquam filij Ephel. 5.8.

D 3 lucis

Vnigeni-

tus.

lucis ambulate, Sult nos verè operibus testari boc ipsum, quòd simus sinj lucus. Intelligit ergo Euangelista, conspedam suisse in Christogloriam, qua Filio Des congrueres, certumq; ellet Divinitatis testimonium. Vnigenium Socat, quia unicus est natura Filius, ac si eum suprabomines er Angelos locares, ac illi un asseret, quod in creaturam nullam compesis.

Sic cap.3. 16. scribit, Christum nomen vnigeniti iure obtinere, quia vnicus est naturâ Filius: nobiscum verd hunc honorem adoptione tunc demum communicat, cum inserimur in eius corpus. Vnde vt obiter hoc moneam, scelerata calumnia Sycophanta, cuius supra memini, resutatur, quod snagenitum dicat tantum na-

tiuitatis ex virgine respectu.

Iohan. 2. V.19. In tribus diebus erigam illud, &c. Hu inquit Interpres, Christus peculiariter Divinitatem suampradicat. Paulò post vet 24. Christus ergo, qui cotdium est cognitor, monitore opus non habuit, vi sciret,

quales effent.

Johan, 5. 6.17. Pater meus ad koc 6/g, tempus operatur, & ego operor. Hoc cum præclarum fit Divinitatis Christi argumentum ex opere diuino sumtum : ab interprete noftro præclare etiam tractatur & vindicatut, Christus , inquit , omisso prasentis causa patrocinio , miraculi finem & Clumexponst, nempe ot inde agnoscatur Nam hoc in omnibus factis & didi Des Filius. babust propositum, Vise oftenderet salutu authorem. Hoc dininitatis proprium est, quod fibi Vendicat: quemadmodum etiam Apostolus Heb.1. @ 3.dicit, eum fusten-Carepotenti suo nutu omnia. Sedideo se Deumitestatur, St in carne manifestatus Christo officium prastet, ital calo se profectum affirmat, ot pracipue sciri velit, querfum descenderit in terram. Et in verf. fequentem ; Ob hancigitur causam: AEqualem se Deo fecit, cum perpetuam sibs operationem tribueret. Adeò autem boc Chrifew non negat, St clarius confirmet. Quo refellitur Arianorum Gefania, qui sic faichantur, Christum effe Deum, VI

um, Gt Patri aqualem non put arent. Quali vero in Gna e simplici Des essentia reperiri aliqua possit inaqualiras. Et postea: in eo ludas nibil bumana carne alisus reputabant, ideo contender fe humanities non fanaffe agrotum, fed divina virtute, qua fub carne Cifibili latebat.

1.

778

.

18

re

pa

ıc,

0-

rà

2-

lie

w.

or-

Z.

4-

LIS

n-

11.

11.

ur

Tie.

w.

-

M-

u,

40

7-

06

e-

j.

rj.

e-

loban. S. G. 58. Prinfquam Abraham fieret ,ego fum : Bifariam, inquit Caluinus, exponi hac verba poffunt. Alioqui enim simpliciter hos in aternam Christi dininitatem competere putant, ac comparant cum illo Mosis loco:Ego fum, qui fum. Ego Gero longim extendo: quia Gir- Exod, 3.14. tus er gratia Christi, quatenus mundi Redemtor est, omnium atatum communis fuit. Connenitigitur cum illo Apoftole detto: Chriftus heri & hodie & in fecula. Hic, Hebr. 13.80 ne quis calumnietur, vulgatam sententiam de Christi diuinitate ante Abrahamum existente Caluinus pon. abijcit, sed latius eam extendens argumentum Deitatis Christi ex vno geminum facir, quod nempe Christus ante Abrahamu non modo Deus, sed & Redetor fuerit: hocest, quod no modo Dininitate tunc exstiterit, sed & diuina virtute in Patribus seruadis exseruerit, & talis ab Abrahamo agnitus fuerit. Omnibus enim feculis viguit & agnita fuit Mediatoris gratia. Id verò (inquit Caluinus)ah æterna eius diuinitate pendebat. Itaq; hoc dichum Christi insigne diuinæ essentiæ elogiu continet.

Iohan, 10. v 36. in ca verba : Quem Pater fauctificaust & misit in mundum, Gos dicitis blasphemare, quia dixi: Filem Des sumi Torquebant, inquit, hunc locum Arians, Vt Christum probarent non natur.i Deum effe : sed quasi precariam habere Destatem. Sed facilis est husus errovurefutatio: quianon disputat bic Christus, quis in se sit, sed qualis ex miraculis in carne humana agnosis debeat. Neque enim Suquam apprehendi a nobis aterna eim dininitaspoterit, nisi eum amplexi fuerimm, quatenus a Patreexhibitus cft Redemtor.

104.15.6.26. Promittit Christus, le missurum paracletu. Spiritu veritatisà Patre Cur Patre nominet, Caluimus causa dicit elle, vt ad Dinimitatu (na intuitu oculos

Warnug Iob. Mare, hr. t.

nottros attollar, Obiter rurfus hic moneo lectores de Sycophantæ cuiusdam calumnia, quem effutire non puduit, Caluinum processionis à Patre & Filio in Commentario huius loci ne verbo quidem meminisse, sed solam dicere, Spiritum illum lanctum, quem se missurum promiserat Christus, à Deo profectum elle & venisse in Apostolos, aliosá; fideles, Atqui huius Commenti in verbis Caluini vix vllum apparet vestigium. Processionem verò Spiritus à Patre & Filio non modò expresse ibi, licet succinctius traditam (qui authoris illius scribendi mos est,) sed & contra sententiam Gracorum, Spiritum à Filio procedere negantium, affertam effe, qui non videt, is vel talpa cæcior, vel extreme malitiosus sit oportet. Sed yt verum dicam, intus Sycophanta ille alebat Arianum virus, cuius prætextumin Caluini scriptis quærebat. Calumniabatur etgo distinctionem personarum diuinarum nullo Scripturæ testimonio a Caluino probari. Nimirum præ obesitate narium non viderat, vel videre noluerat, quæ de distinctione personarum Caluinus tum alibi pasfim, tum vere l'aftitut lib. 1, cap. 13. fect. 17, 18. feripta reliquit. Sed pergamus in instituto.

Ioban, 16. 6.28. Exiui à Patre: Hac locutio, inquit, dininam in Christo Virtutem nobis commendat : neque enim firma in illum constaret sides, niss deninam even po-

tentiam apprehenderet.

loban. 17.3, Hac est vita aterna, vi agnoscant te solum verum Deum, or quem missti lesum Christum. Videtur boc modo Christus, inquit Interpres, sibi abdicare Dinio nitatis im or nomen. Si quis respondeat, Dei nomen similiter Christo vi Patri aptandum esse, eadem de Spirisus santo quastio monebitur. Nam si Pater tantum or Filius sunt vum Dem, ab boc gradu depellitur Spirism, quod peraquè absurdum est. Solutio facilis est, si quis rationem loquendi attendat, quam passim in Euangelio lobannio tenet Christum, de qua sam suprà toties admonio lectores, vi assuescere debuerint. Christus in hominio forma

forma apparens, sub Patris persona Despotentiam, est sentiam or numen designat. Vnus ergo verus est Deux Christs Pater, hoc est, Deux ille, qui pridem mundo Redemiorem promiserat, vnicus est. Sed in Christo repertur Destatus vnicas or veritas: qui a ideo humiliatus sui Christus, vi nos in altum eucheret. Viseo peruentum est, tunc diuina eius maiestas se profert: tunc ipse toius in Patre, or totus in eo Pater agnoscitur. In summa, qui Christum à Patris Diuinitate separat, eum nondum agnoscit, qui solus est verus Deus, sed poi ius alienum sibs Deum fabricat.

Abid. 8.5. Glorifica me gloria, quam habui apud te, &c. Insignu est, ait, locus, quo docemur, Christum minime esse noustium, vel temporalem Deum Namsi aterna fusteius gloria, ipse quoque semper fust. Adde quòd intereius & Patru personam manifestanic distinctio statutur: vnde colligimus, non modò aternum esse Deum, sed aternum quoque Des sermonem ex Patre ante secu-

la genitum.

Q

n

C-

ſę

le

15

1-

n

i-

0.

K-

K-

t-

1-

Z

æ

Ç.

i.

2.

Q.

er

"

1-

7 ...

10

Iohan. 19. 9. 37. Videbunt, in quem transfixerunt. Hunc locum Zachariæ ab Euangelista in hunc sinem citari de Christo dicit Caluinus, vt ostendat, Christum esse Deum illum, qui olim conquestus suit per Zachatiam, sibi pectus à Iudæis transsodi. Illic autem Deus hominum more loquitut, significans perinde se vulneratipopuli sceleribus, ac præsertim obstinato verbisui contemtu, vt lethale est in homine mortali vulnus, cui-cor est transsixum. Sicuti alibi dicitur, Spiritum suum mærore assectum esse. Iam quia Christus Deus est in carne manisestatus, dicit Iohannes in visibili eius carne palam suisse impletum, quod diuina eius Maiestas secundum rationem, qua pati poterat, passa suerat à ludæis.

lehan. 20. 6. 28. Dominus meus & Deus meus. In hanc Thomæ Confessionem sic annotat Caluinus: Caterum duo suns huius Confessionis membra. Fatetur Thomas, Christum esse Dominum sunm: deinde altius

conscendit, ac Deum quoque nominat. Scimus quo sensa tribuat Christo Scriptura Domini nomen: quia scilice confistutus est à l'a re summus moderator, qui imperie suo omnia contineat, coram quo flectatur omne genu: qui denique sit Patris Sicarius in mundo gubernando. Ita proprie Domini nomen in eum competit, quatenus Mediator est in carne manifestatus, & caput Ecclesie. Sea Thomas ex quo Deum agnouss, statim enchitur ad atetnam eius Diuinitatem, & merito. Nam ideo descendii adnos Christus, or primum quidem exinansius est. deindecollocatus ad Patrisdexteram, caliterrag, dominis um obtinuit, St nos ad dininam fuam & Patrugleream attolleret. Quare St fides nostra ad aternam Christo Douinitatem perueniat, initium fieri oportet ab ea notitia, qua propior est or magis facelis. Ita vere ab co dictum oft, a Christo bomine nos deduci ad Christum Deum: quia sic gradatim proficii sides nostra, be Christum in serra apprehendens, natum in stabulo, suspensum in eruce, adgloriam resurrectionis transeat: at inde tandem ad aternam eine bitam opotentiam, in qua refulget Dininacius Maiestas. Et tandem : Quare onus bic locus adrefellendam Ary insansam abunde sufficit. Neque enim duos imaginaro Deos fas est. Adde quod simul hie exprimitur persona unitas in Christo, cum idem & Dom er Dominus Cocatur.

Itid. 8.31. Hac autem scriptasunt, vicredatu, quòd Iesus est Christus, siium Dei. In hoc etiam dicto luculentum Deitatu Christi documentum observans interpres, Cum, inquit, Filij nomen vnice in Christum competat, sequitur, non adoptione esse Filium, sed natura. Quare in hoc nomine continetur aterna Christi Diuinitas Escerte, qui Christum extâm luculentis documentis, qua in Euangelio exstant, Deum non agnoscit, qui acacutit in plena luce, ne Solis quidem ac terra intuitu dignus est.

Hæc vir ille tanto zelo pro gloria Christiscripset, ve res sit plane miseranda, ei de side iam litem moueri.

Quid-

Quid-ni ergo similiter dicamus, sycophantas illos, qui extot tamq; luculentis documentis, que in diuinis eius Commentarijs exstant, Caluinum Orthodoxum suisse non agnoscunt: quia vel cæcutiunt in media luce, vel quod magis dolendum est, petulanter surdo maledicunt, ne Solis quidem, vel aëris vsura dignos esse.

CAPVT VII.

Idem porrò testimonijs ex Commentarijs eiusdem D. Caluini in Acta Apostolorum demonstratur.

SI porrò Commentarios D. Caluini in Acta Apoftolica perquirere libeat, passim etiam aterna Diuinitas Christi & Spiritus sancti orthodoxè tradita & desensa comperietur. Ex multis sussiciant hac

pauca.

uo fen fa

Scalacet

mperio

nu:qui

us Meie. Sed

dater-

cendit est. de-

ominio

orsam

At Do-

otitia, lictum

Deum:

neru-

ndem

fulget clocus

veque ul hic

Dom

lucu-

ater-

Aum

i Di-

docu-

efest,

4 In-

at, vt

ueri.

Quid-

Actor. 2. & 33. Dextera ergo Dei exaliatus, & promissione Spiritus sancti accepia à Patre, effudit hoc, quod nunc videtus auditus. Hic ille: Quòd dicitur à Patre impetrasse, in Mediatoris personam competit. Virung, enimreste dicitur, quòd à seipsomisserit Christus Spiritum, & à Patre. Ase ipsomissi, quia xternus est Deus. A Patre, quia quatenus homo est, à Patre accipit,

quod in nos transfundat.

Actor. 7. Sersu 30. Vssmest illi Angelus Domini. De hoc Angelo Interpres sicait: Cum aperie pronunciet bic Angelus ,se. Deumesse aternum, qui solus est, con quo omnia subsistunt: necesse est hoc elogium restringere ad Dei essentiam. Et mox: Sed quando poste à dicit Lucas, hunc eundem fusse Angelum, cusus auspicies conductu Moses populum liberaust: con Paulus I. Cor. 10. 4. Christum susse Ducemillum, pronunciat: non est, quod sam miremur, Angelum sibi sumere, quod sinus Dei proprium est. Statuamus stag, primo loco, nullam abinitio susse Dei communicationem cum hominibus, nist per Christum. Nihol enim nobis cum Deo, nist adsituadia.

Mediator, qui illum nobis conciliet. Ita hic locus aterna Christi Diuinitati luculentum testimonium reddit; er ciuldem cum Patre essentia eum esse declarat.

Act. 9. 8.3. vbi Paulum in via repenté circumfulgurauit fulmen è cœlo: Christum eo suam Divinitatem & divinam potentiam Paulo testatam fecisse dicit.

Ibid. G. 14. ex eo, quod Ecclesia Christi nomen inuocare dicitur, clare probari Christi Diuinitatem scribit.

Actor. 20, 8.28. Doctrinam de vnitate personæ Christi & Communicatione idiomatum breuiter explicans, exeo, pDeus Ecclesia sanguine suo redemisse dicitur, demonstrat, Christum hominem esse Deum, & ea phrasi clarè exprimi personæ vnitatem in duabus naturis, ne ipsum duplicem singamus, quod olim à Nestorio tentatum suit, neq; tamen duarum naturarum consusopem imaginemur, qualem inducere conatus est Euryches, vel qualem Hispanicus canis Seruetus hoc tempore fabricauit, cui Deiras Christi nihil aliud suit, quàm humanæ naturæ spectrum, quod semper in Dea lucidum suisse some suite sempore sui se se suite se suite suite se s

Dininitatem Spiritus santti clare afferi dicit Actor. 5.4.cum Petrus Ananiam arguit, quod mentiretur Spiritui sancto, postea non hominibus, sed Deo mentitum

affirmat.

Sed longè illustrissimum documentum estillud Act.

13. 2. quòd Spiritus sanctus sibi Paulum & Barnabam ad ministerium separari iubet. Quicquid enim, inquit, terginersandi causà obijciat Macedonius cum sua secta, dinina tamen Spiritus essentia clarius bic babemus elogium, of folidius, quàm sit eludi possit. Nibit magu Dei proprium est, quàm sit potestate sua or imperio suus Ecclesiam regat. Atqui boc iui is sibi sendicat Spiritus, cum iubet sibi Paulum or Barnabam segregari, or suo nutu socatos esse testatur. Certè mutilum or capite truncum Ecclesia corpus fateri necesse est, nisi Deum agnoscimus, qui suo omnia arbitrio constituit, qui praficiti illi Doctores, qui progressius es ordinem moderatur, sie etiam posteà

næ

0

zu-

em

10-

1.

ri-

ns,

C-

ali

ne

n-

oy-

n-

it,

03

1.

1-

m

ł.

m

t,

.,

es

-m

24

77

posted cap. 20. 18. in Pauls concione habebimus, Episcopos omnes à Spiritus sancto positos esse, qui Ecclesiam gubernent. Atqui nemo legitimus Ecclesia Pastor, eodem Paus lo teste, niss qui à Deo Vocatus est, nec ulià notà Deus Pseudoprophetas designat, quam quò dipse eos non miserit. Ergo Spiritum sanctum verè Deum esse colligimus, cuius authoritas ad eligendos Pastores sufficit: er cuius summum inilis creandis imperium est. Quod itemen lesaia verbis confirmatur: Et nunc ecce lehouah miste me & Spiritus eius. Notandum pratereà, quò dispersona verè in Deo subsistens. Nam si Sabelly commentum admittimus, quò d'Spiritus nomen hypostasin non designet, sed nudum sit Epitheton: inepta er absurda erit locutio, quò d'Spiritus sanctus dixerit: ineptè etiam lesaia ei asserberes Prophetamissonem.

CAPVT VIII.

Demonstratio ex Commentarijs in Epistolas Apostolicas.

A Ccedamus deniq; ad Commentarios Epistolarum Apostolicarum, exiguos illos quidem &
concisos, si molem voluminum spectes, sed magnos valdè & prolixos, si tùm accuratam sententiarum
enucleationem, tùm doctrinarum inde elicitarum copiam, quas tamen, ne prolixitate studiosos detineret,
indice potius digito intendit, quam persequitur, obserues: quos proinde vnà cum aliorum interpretum veterum & recentiorum Commentarijs sussoribus, vt
absq; fastidio, nec absq; magno fructu hactenus manibus versauit Ecclesia: ita deinceps versabit, leget, & celebrabit tota posteritas, cum sycophantarum chartæ
in Christum & veritatem contumeliosæ iuxta Poëtam
fuerint:

Delatæ in vicum vendentem thus & odores, Et Piper & quicquid chartis amicitur ineptis. Rem,1. 9.3, Paulus Euangelij lui subiectum constis tuit

tuit Filium Dei, factum è semine Dauidis secundum carnem. Quid hic interpres dicat, operaprecium eft annotare. Duo funt, inquit, in Christo quarenda, quò falute in ipfo repersamus : Divinitas & humanitas. Divinitas in fe cotinei potentia, iuftitia, vita, qua per bumanitatenobis comunicantur. Quare Strung, in Enangeli fumma nominatim posuit Apostolus, quod exhibitus in carne Christes fuit, & in ea Filin Dei se effe declaranit: quemadmodu & Iohannes, post qua fermone effe carnem dixerat, subiunxit, exstiiisse gloriam, quasi onigeniti Filij Dei in carne ipfa: & postea addit : secundum cars nem, Stintelligamus, ip (um habere aliquid carne (uperius, quod attulerit è calo, non autem à Dauide (um: ferit, nempe quod mex subijen de gloria Deitatu. Porrò his Gerbisnon modo Geram carnise Tentiam Christo afferit Paulu, fed bumanam in conaturam à dinina clas re difinguit: at hitarefutat impium Serneti delirium qui carnem affinxit Christo extribus increatu elemen. tis compositam.

Rom. 8. V. 11. Si Spiritus eius, qui lesum suscitauit à morius, &c. As seipso certe ac propria virture, ait Interpres, Christus resurrexit: Sed quemadmodum solet Patri transcribere, quicquid in se diuma virtuiu est: sia Apostolus non improprie ad Patrem transtulit, quod fu.

it Christo maxime proprium opus Dininitatis.

Roman. 9. 8.5. Ex quibus est Christus secundum carnem: Deus benedictus in secula, erc. Præclarum hoc
Chisti elogium his verbis enarrat: Porrò hic habemus
insignem locum, quòd sta dua in Christo natura distinguuntur, st simul sniantur in ipsam Christi personamo
Quòd enim dicit, Christum ex Iudau descendisse, eo des
clarat sera eius Humanitate Particula, secundum carne, qua addita est, denotat, ipsum babuisse aliquid carne
superius: shi habetur apertainter humanitate er Diusnitate distinctio Verung, serò demu coniungis, shi dicit,
eum ipsum Christu, qui ex Iudais secundum carne natus
est, esse Deninsecula benedictu, Notandu prateren est,

lum

cft

0/4-

lui-

ma-

gelä

85 EM

###

nem

mitt

cars

upe-

um:

orro

oaf-

clas

um

nen-

uit à

ter-

Pa-

: 114

Ifn.

car-

hoc

mui

tim-

ami

des

Car-

erne

I ACY -

scath

aton

boe

boselogium non nisi in vnum aternumą, Deum compessiere. Vnum enim Deum alibi pradicat, cui debeatur o-muis bonor & gloria. Qui hoc membrum abrumpunt à reliquo contextu, vi Christo eripiant tâm praclarum Diuinitatis testimonium, nimu impudenter in plena luceienebras obducere conantur: Plus quam enim aperta sunt verba: Christus ex Iudzis secundum catnem, qui Deus est benedictus in secula. Nee verò dubito, quin Paulus, cui disficitis cum vrgenti scandalo lucta erat, mentem suam consultò ad aternam Christigloriam exitulerit: negis d'am sua vnius causa prinatim, quam vi aliji suo exemplo animum ad emergendum adderet.

Rom. 14, 6,11. Scriptum est ensm, Vino ego, dicit Dominus, mihi flettetur omne genu, &c. Interpretis annotatio sic habet: Est esiam insignis locus ad stabiliendam fidem nostram de æterna Christi Divinitate. Deus ensm Icla. 42,80 est, qui illic loquitur: & Deus ille, qui gloriam suam alterinon concessiurum se pronunciaust.

Rom. 15. 8. 12. Inspso gentes sperabunt, Spes in Chriflum, ait Interpres, testimonium est esus Divinitatio.

1. Cor 1. 6. 2. Cum omnibus, qui innocant nomen Domini nostri lesu Christi. Hicille: Nota etiam, quòd Christum dicit innocari à sidelibus, quo eius Dininitas comprobatur: cum vinum ex primis dinini cultus testimonis sit innocatio.

1 Cor-3. v. 16. Templum Dei eftier Spiritus Dei habitat in vobis. In boc, inquit, loco habemus clarum testimonium ad asserendam Spiritus sancti Divinitatems Neque enim sicreatura esset, aut donum tantum, efficeret in nobis habitando: vt templum Des essemus.

1. Cor. 10. 8.9. Neque tentemus Christum, quemadmodum, crc. Rurlus ille: Locus hic insignis est de aternitate Christi. Neque enim Valet Erasmi causlus, Netentemus Christu, sicut quidam illoru tentauerunt Deu. Nam Dei nomen subaudiri nimis est coastu. Neque verò miru est, Christum vocari Ducem populi Israelitici. Sicuti enim, niss per eum Mediatore nunqua sun propitius fuit Demi:

STA

sta mullum beneficium, nisi per eius manum exhibuit. Deinde Angelus, qui Moss apparuit primum, & qui in rimere s'imper adfust popule, sapius nominatur lehoua. Statuamns ergo, Angelum illum filium Dei suisse, & tam tunc suisse Ecclesia directorem, cuius erat caput, Quod ad vocabulum Christi, quia notationem habet humana natura congruentem, tunc nondum quadrabat Filio Dei, sed illi per communicationem proprietatum tribuitur: sicuti alibi legimus: Filium hominis è calo venisse.

1. Cor. 12. V. 11. Omniahac efficis Vnus Gidem Spiri. tus, distribuens seorsum cuique, prout Vult. Illustre hoc est documentum Deitatis Spiritus sancti. Caluinus ergo notat his verbis: sam dum Spiritus Voluntas tribuis tur, o quidem cum imperio consuncta: hine colligere li-

ret, Spiritum vere & proprie Deum effe.

Galat. 4. 8.4 Messe Deus Felsum suum. Hic, inquit Înterpres, paucie verbis multa complexus est. Felsum enim, qui missus est, antè susse oportet: undeprobatur aterna eius Divinitas. Christus ergo Felsus Des est è calo missus. Eundem dicit salum ex multere; quia naturam nofiraminduit. Ita significat ipsum constare duabus naturis.

Philip.2. G. 6. Qui cum effet in forma Dei, & e. Placet etiam, quid in huius loci, quem hodie V biquitatij non minus, quam Ariani deprauant, explicationem Caluinus dicat, adscribere. Porrò, ait, in his verbis clare afferi aternam eius Divinitatem, qui non videt, prorsus est escus. Nec sais verecunae Erasmus, qui tam bunc locum, quam alsos similes eludere sus causllis conatur. Fatetur quidem vbique, Christum esse Deum: sed quid me rinust orthodoxa esus confessio, sinulla Scriptura authoritate fulciatur mea sides? Fateor sane, Paulum de divina Christi essentia non facere mentionem: sed non sequitur propiereà, quin locus ad prostigandam Arianorum impietatem sufficiat, qui singebant Christum Deumcreatum & Patre minorem: consubstantialem negabanti Vbi

111

Vbi enim aqualitas cum Deo absque rapina, nisi in sola essentia Dei? Manetenim semper idem Deus, qui per lefaramelamat: Viuo ego, non dabo gloriam meam alteri. Forma figuram significat, bel apparentiam, bt bulgologuuntur. Id quoque fateor: fed an extra Deum res persetur talis forma non fallax neque ementita? sicut ergo a fus virtutibus cognoscitur Deus, & opera eius tefimonia funt aterna esus Diuinitatis. Rom.t. v. 2. 184 rite Dinina Christieffentiaprobatur ex Christi Maieflate, quam aqualem cum Patre habebat, intequam fepfum humiliaret. Mihr certe ne omnes quidem Diaboli Notent bunc locum extorqueant : quia in Des firmissimum est Vbiquitas argumentum agloria ad effentiam, qua duo inseparabi rij Calui-Ha (unt.

Ibid. V.10. Omne genu fledatur. Hinc rurfus colligit ges. Interpres, Christum elle Deum illum aternum, qui per

Icfaiam locutus eft.

uit.

In

ua.

0

ut.

bet

641

umi

ĉe.

ri.

OC

ct-

uso

10-

n-

m

na

us.

30-

de

cet

on

uieri

4-

m;

ur

at

stè

114

ur

n.

d.

st: 38

Coloff. 2. 6.9 10. Quod Paulus dicit: totam plenitudinem Deitatis in Christo habitare corporaliter: Caluiaus interpretatur, totum Deum in Chrifto effe, manifestari, inueniri essentialiter, & perfectam illam Deitatis effentiam, quæ est in Christo, in hoc nobis prodesse, vt in co nos quoq; perfecti fimus.

1. Theff 3. 6. 10. Deus Pater & Dominus noster Iesus Christus viam nostram dirigat ad vos. His etsam notan. dum est, inquit, quod eafdem Christo & Deopartes afignat, bi certe nibil bonorum nobis praftet Pater, quam per manum Christi. Sed cum ita de Stroque pariter los quitur , communem Christi Dininitatem & potentiam

rum Patre effe docet.

2. Theff 2. 0.16: 1pfe autem Dominus nofter lefus Chriflus & Dem ac Pater nofter confeletur corda veftra, cre, Rurfus ille: Qued opus maxime dininum Christo adferibit, & eum indifferenter cum Patre facit (ummorum fonorum authorem; Ot nobis eo luculenter probatur hristi Diuinitas: ita admonemur, non aliter obtinere sel posse quicquam à Deo, nisi in Christo ipso quaramus.

nomaiti-

1. Tim. 2. 6. 5. Vnus Mediator Dei & hominum, homo Christus lesus. Hominem dum pradicat, ait Calvinus, non negat esse Deum: sed cum Vinculum notare Vellet nostra cum Deo consunctionis, humana possus natura meminit, quam Dinina, quod sedulo observandum est.

tion interpres orthodoxam de Christi persona doctrinam breuissimè colligens, & contra quosuis hare. ticos hoc solo testimonio egregiè munitam ostendens: Nonpotuit, Inquit, magis propriè de Christi persona los qui, quàmbis verbis: Deus manifestatus est in carne. Nam primò disertum hic testimonium habemus versusquatura. Verum enim Deum & verum homine simul pronunciat. Secundò notatur inter duai natura distinctio: cùm binc vocat Deu, inde manifestatum in carne ponit. Terriò, vnitas persona sionissicatur, cùm vnu eundez, este tradit, qui cùm Deus esset, manifestat fuit in carne, lta hoc vno testimonio vera er orthodoxa sides aduersus Arium, Marcione, Nestorium, Euryebe egregiè munitur.

Tit. 1. 6. 13. Expectantes beatam frem grapp riticnem glorsamagns Dei er Seruatorunoftrs lefu Chrifts. Hic Christum Magnum Deum appellati Orthodoxi dicunt: Ariani negant. Hanc litem Caluinus pro Otthodoxis dirimit, & concludit contra Arianos solidissimè, Christum esse Magnum illum Deum, his verbis: Porro dubium est, coniunctimne baclegenda fint Christi Magni Dei & Seruatoris: an Gerode Patre er Filiodifsunctim. Ariani buncposteriorem sensum arripientes, probare inde conais funt, Filium effe Patre minorem: quia bic distinctioniscausa Pater à Paulo dicitur magnus Des. Orthodoxi Ecclesia Doctores Stobstrueret aditubusc calumnia, Sehemeter cotenderut, Strug, de Chris fto pradicari. Veru breuim er certim refellere licet Arianos, quia Paulo de renelatione gloria Magni Dei locui, mox Christu adiuxit, ot sciremus in huis persona fore illa gloria renelatione: ac si diceret, vbi Christim apparuera. suncpatefactum nobu iri Diuinz gloriz magnitudine. Hebr.

70

s,

et

74

ic

0-

e.

s:

los

ıc.

19

-

10:

st.

· fe

Ita

1-

r.

As.

oxi Ot-

Mi-

is:

ifti

dif-

es,

:m:

na-

brit

uri-

slla

me.

ebr.

Hebr. L G.z. Per quem etsam fecula condidit. Per Filium, inquit Interpres , creatus est mundus , quatenus aterna est Dei lapientia, qua omniu esus operum ab initio directrix fuit. Atq, hinc colligimus Christi æternitatem. Fuisseenim prius oportet, quam per ipsum mundus crea retur. Quod si dinturnitas temporis quaritur, nullu inmenietur Principin. Neg, boc derogateins potestati, quod per splum dicitur creatus mundus, quasi no sple creaues rit Hac Vistata eft loquendiratio, Patre Vocari creatore: quod aute quibufda locis additur, per Sapientia, vel Sermone vel Filiu: perinde Valet, ac fi ipfa fapietia ereatrix nominaretur, Sed intereaper fonalis diffinctio notatur, non tantum respectu hominu, sed bt est in Deoipso, inter Patro & Filium. Vnitas ergo effentia facit, vi quicquid Mentiale in Deo eft, tam Patri quam Eslio copetati Deinde St, quicquid simplicater Des copetat, Strig, sit comune: Sed hoc no impedit, quin Strig, persone sua sit proprietas. Ibid. 6.3. Qui cum sie flendor gloria er character sub-

flauria eine, ce. Hæc dicit Interpres, parrim de diuina · Christi essetia, partim de ipso carne induto pdicari. Na gvocatur fpledor gloria, & character fubffatia, Dininitatis effe propriu: alia ad humana quoq; natura pertinere: omnia tamen ad comendanda Christi dignitate esse posita. Splendore & charactere substătiæ Patris, vocari filin, locutione transfatitia, quonia de tantis rebus tamq recoditis nihil poffit dici,nisi similitudinea creaturis lumta:proinde no effe lubtiliter disputandu, qualiter Filio, qui onacum Patre effentia habet, spledor fit ex illius lumine refulges: sic esse cogitandu, gloria Patris nobis esse inuisibile, donec in Christo refulgeat, & ided vocari Charattere substatra, quod Patris maiestas fit recodita, donec se velut in imagine impressam oftedat in Filio: Neg; enim hic simpliciter Apostolii velle tradere, quid simile int' habeat Pater cu Filio, sed agere de manitestatione Deiper Filiu, & zdificare velle fide nostra cum fructu, vt discamus, no aliter Deu nobis patefieti, gin Christo, anavaarus ergo hie nihil aliud fignificare, E

quam lumen visibile, aut refulgentiam, cuius oculi noftri fint capaces: Et mogume nihil aliud, quam viuam formam occultæ substantiæ. Nomen imoguorus (quod iple vertit Substantiam) suo sudicio non essentiam notare, sed personam : quoniam illud absurde dicererur, Dei essentiam in Christo impressam este, cum eadem fit & quidem simplex Striufque effentia: atq; in hac fignificatione orthodoxos Patres hypostalin viurpare, ve triplex in Deo sit umoswors, vnica verd soia: Et Hilarium passim Latinum nomen Substantiæ pro persona accipere: Arianos quoq; & Sabellianos ab Apostolo satis hic confutari, cum Christo vendicat, quæ solius sunt Dei, & simul duas in Patre & Filio distinctas hypostales notat: Item, hine colligi, Filium effe vnum cum Patre Deum, & proprietate nihilominus distingui: ita vt sua cuiq; sublistentia constet.

Ibid. 6.8. Ad Filium vero: Thronus tum o Dem in feeulum feculi, e. Hic contra ludaos varie cavillantes Plalmi dictum, ne Christum elle Deum agnoscere cogantur, firmistime demonstrat Caluinus, etfi fatendum fit, de Solomone hunc Plalmum fuille compositum instar Epithalamij: tamen negari non posse, quòd hic referrur, multo esse excelsius, quam vt in Solomonem competat: ludzos modò contendere, legendum esse in Genitiuo: Thronus Der, pro Thronus tuus ô Deus: modo fingere, subaudiendum esseverbum, stabiliuit: modò cavillari, nomen Elohim poni hic Angelis & Iudicibus promiscuum: Sed hæc esse mera esfugia, Nam certum este, Mestiam vocari Deum: nomen Elonim nufquam legi vni & simpliciter attributum, nisi foli Deo: Præterea vt de voce non pugnet, nullius tamen Thronum in perpetuum stabilem prædicari, nisi folius Dei. Proinde Regni perpetuitatem testimonium este Dinio

mitatis.

Hebr. 13. 6.21. Per lesum Christum, cui gloria in secus la seculorum. Hic cum Relatiuum tam ad propius, quamad remotius antecedens referri posse videatur:

Inter-

Interpres, Clausulam banc, inquit, Cui gloria, ad Chrifum libenter refero. Quum autem hic tribuat Christo, quod in solum Deum competit, luculentum hoc modo testimonium reddit eius Divinitati: quanquam si quis de Patro malit interpretari, non repugno: alterum potium

amplector, quia minus est remotum.

m

od

0-

r,

m

G-

Yt

m

1-

is

16

2:

2

:5

-

n

-

0

n

1, loh. 1. V. I. Quederat ab initio. Hac Particula, inquitidem Interpres, ad Christe Divinitatem procul dus bio refertur. Neque enim ab initio erat Deus in carne mansfestatus : sed in, qui semper vita fuit er aternus Des sermo, in plenitudine temporum homo apparuit. Rursum qua sequentur de intuitu & palpatione manuum, magis ad humanam naturam spectant. Verum qui a dua natura per sonam Snam constituunt, & Snus eft Chrifim, qui à l'atre prodijt, St carnem nostram indueret: merito Apostolus eundom & semper fuise innisibilem, Opostea Sosumesse, communiter pradicat. Que refelliturputidum Serueti cauillum, Gnam effe Deitatu naturam & effentiam cum carne: adeoque verbum in caro nem transformatum, quiaille sermo viuificus in carne Visus fuerit. Meminerimus ergo banc afferi Enangely dottrinam, quod is, qui in carne vere fe effe Dei Filium probauit, acpro Filio Des fuit agnitus, semper inuisibilis fuerit Det fermo.

esse Christumi Hicest Antichristus, qui negat Patrem & Filium. Non possum, quin huc adscribam sententiæ huius interpretationem de varia Christi negatione.

Quòd Cerinthum, inquit Caluinus, & Carpocratemno- Cerinth, tari veteres existimant, facile recipio. Caterum Christi Carpocramegatiolate patet, Neque enim satuest, vino verbo fate- tes.

ri, lesum esse Christum, nist talis agnoscatur, qualem eum Pater in Euangelio nobis offert. Duossti, quos nominaui, Christitistulum dabant Filio Des: sed purum singebant hominem. Sicuti sunt alij, vt Arius, qui Dei Arius.

momine illum ornantes, aterna Divinitate spoliabant. Marcion.

Marcion spectrum bominis suisse somniabat, Sabellius Sabellius.

Pelagius.

Papiftz.

nihil à Patre differre commentus eft. Illi omnes Des File um negarunt: qui a nemo eorum integrum Christum sincere agnoust: fedesus Geritatem, quantum in fe erat,adulterantes, idolum pro Christo sibi fabricarunt. Erupit deinde Pelagius, qui certamen quidem non monebat de Christieffentsa, quin verum Deum ey bominem effe co. cederet: sed totufere eins honorem in nostransferebat. Hoc vero est Christum in nihilu redigere, cum eim gratia & vis aboletur. Sic Papifta hodie liberum arbitrium gratia Spiritus fancti opponentes , partim luftitia e falutu locantes in operum meritu, innumeros sibi Patronos imaginantes, per quos Deum propitium babeant, hatitium nescio quem Christum habent: at Giuam genuinama, Dei imaginem, qua in Christo lucere debebat, praus fus comments deformant, Gertutem eneruant, officium obruunt & perwertunt. Nunc Sidemus negari Christum, quoties, que habet propria, illi detrabuntur.

Et postea: lierum dico, non bic agitari subtilem dispus tationem de aterna Christi essentia, quam vnam cum Patre habet: Abunde quidem ad eam probandam suffisit hic locus: Sed Iohannes ad fidei praxin nos vocat: nempe, quia Deus se totum nobis in Christo fruendum dedit, frustrà alibi quari: vel (si quis malit clarius) quoniam in Christo habitat tota plenitudo Dininitatu, extra eum nibil esse Dei. Vnde sequitur, Turcos, ludaos er similes Dei loco merum habere idolum, esc.

loban. 4. 9. 2. Omnu Spiritus, qui conficetur lesum Christumin carne venisse, ex Deo est. Hic Interpres: Caterum meminerimus, quid hac Confessio contineat, Nam cum dicit Apostolus, Christum venisse: hinc colligimus, prius suisse apud Patrem: quo ostenditur xterna eius Diuinitas. Cum dicit, venisse in carne, significat carnem induendo verum hominem esse factum, eius dem mobiscum natura vi frater noster sieret: niss quòd abomis vitio er corruptela fuit immunia. Postremò cum disit venisse, notanda est aduentus eius causa. Neque enim sustra a Patre missiu est. Hine pendes officium Christias es vir

ili

lin-

ad-

t de

co.

bat.

ra-

KI

-14-

tro-

nu-

at,

mt,

ZATI

pur.

um effi-

cal:

um quo-

,ex-

50

(um

res:

eal,

ligs-

erna

dem

abo.

a di-

MIN

Vir.

ac Girtus. Ergo quemadmodum haretici Geteres ab hac fide excideruni partim diuinam Christi naturam, partim humanam negando: ita hodie Papista, licet Christum fateantur Deum ac kominem, minime tamen cons fessionem hanc retinent, quam requirit Apostolus, quia Christum virtute suaspoliant. Item, vibi liberum arbitriu, operu merita, fictios cultus, satisfactiones, sanctoru patrocinia statuerunt, quantulu Christore siduu manot?

1.loh.s. 6.20. Hiceft verm Dem & Gitaaterna. Hie Caluinus: Tametsi hunc locum eludere Ariani conate funt, er illu bodie subscribunt quidam: bic tamen insigne babemus Diuinitatis C ifti elogium. Ariani transfe. runt boc ad Patrem: quasi Apostolus eum rursus pradscet effe Gerum Deum. Atqui nimu frigida effet repetitio. Bu sam testatus erat , effe verum Deum, que nobu in Christo sunotuit: quor sum mox subsceret: Hic est verus Deus? In Christum vero apposite competit, Postquamewim Christum docuit effe ducem, cuius mann ad Deum dirigimur:nunc amplificands caufa Christum effe Deum illum affirmat neproculquaredum putemus: idque cofirmat Epithetum vita aterna. De Gno certe aceodem birunque pradicat, quod verus sit Deus ac vita aterna. Omitto quod relatinum sto ad proximam personam reftrings falet. Hoc deco, Christum proprie Gitam aterna Gocari: Thunc loquendi morem lohanni effe proprium, negari non potest. Summa est, Gbi Christum habemus, nos vero & aterno Deofrui, quianon alibi quarendus sit: Deindenosita vita aterna fieri participes, quia in Patre abscondita, nobis in Christooffertur. Vita quidem origo est Pater: sed fons, ex quo haurire licet, est Christus.

Satis, vt puto, multis & euidentibus documentis demonstrata est D. Iohannis Caluins orthodoxa sides, quam ille de diuinarum personarum Patris, Filij & Spiritus sancti æterna oppososa, nec non de Christi Seruatoris persona vna, duabus veris & distinctis subsistena te naturis, non obscure, sed claris Scripturarum assertam testimonijs; non semel aut vna pagella, sed toto

4 yit

vitæ ac ministerij sui cursu constantistime, plurimisq; Commentarijs ab anno XXXIV. ad annum víque LXIV. editis: non obiter aut frigide: fed in luce Ecclefiz zelog; maximo: non denig; in vmbra, aut post pulpita tantum, sed in acie & conflictu cum hæreticis, peruicacissimis belluis, exposuit, tradidit, tenuit, firmauit, & defendit solidistime. Talem vero interpretem Scripturarum quis Orthodoxum dicendum negabit? Quis Doctorem Ecclesiæ Catholicum negabit? Quis verò, nifi impudens fycophanta, vt Arianum aut ludzum vel Iudaizantem criminabitur? Quare ex his omnibus tandem Caluinum & Scripturarum diuinarum interpretem Orthodoxum, & Ecclesiæ Doctorem Catholicum fuisse firmiter conclusum esto.

CAPVT IX.

Vindicatio quarundam phrasium Calnini de Trinitate.

On nescio tamen fuille, qui quasdam eius phra. ses, quibus præsertim in Institutione Christiana de Trinitate est vsus, vt suspectas arroderent. Sed malitia mentis suæ huc eas impulit, vt nodum in scirpo quarerent. Ecquis enim hic est candor, cum mentem alicuius rectam effe cognoueris, voculas & fyllabas insectando calumniz materiam venari? His igitut breuiter hoc loco etiam est respondendum, vt fi boni sunt, de veritate reclius doceantur, si mali, obtreclandi causam non habeant.

extra ef-Sentiam:

Personam definiuit in Institutione lib.1. cap. 13. fect, Non fatu- 6, quod fit subsistentia in Dei effentia, quæ ad alias reat personas lata proprietate incommunicabili distinguatur. Et Subsistentiæ nomine aliud quiddam intelligi dixit, quam effentiam. Hinc quidam nasutuli arguunt, eum personas extra esfentiam ponere: aliud quiddam realirer, quamiplam effentiam ftatuere. Sed impudens hæe

eft calumnia. Non enim dixit, effe aliud realiter, fed efsealiud incommunicabili proprietate & ratione. Idem verò elle reipla, seu meira, ve loquuntur, sapiùs profitetur. Dicit enim 6 19. In Gnaquaque hypostasi totamintelligi naturam. & 6.16. Verbum ac Spiritum fanctum non aliud effe, quam ipfam Dei effentiam : Quin exprefse negat, 6.26. Personas effe sine effentsa velextra spsame Subfistentiam verò elle in esfentia, sicut nimirum relatum eftin absoluto, à quo distinguitur mi λόγα, idem veto cum eo est rul eiras, quis tandem nisi rerum diuinarum plane imperitus negauerit?

n

3

Nonnulli etiam calumniati funt phrasin , qua dixit , Non flatet in Gna Deseffentia residere tres perfonas: quali induce- it quaterret quaternitatem feu quartum , in quo tria fint ipisa- mitatem. pera, Atqui calumniam hanc expresse ibidem refutans iple Caluinus: Seulte inquit putant, fe ex noftra fententia colligere quaternitatem fatui: quia falso & calus mniose cerebri sus commentum nobis adscribunt, quass derinatine fingamus prodire ex ona effentia tres persowas : cum ex scriptis nostris liqueat, non abstrahere nos personas ab essentia, sed quamuis in spla resideant, difinctionem interponere. Personas in estentia residere bis dixit, pro, in ea elle vel subsistere, phrasi-sibifamiliari: licet minus propria: Sicut ibidem paulò antè dicit, λόγον Dei verbum apud Deum refidere, & perpetuò resedifle, hoc eft, elle & perpetuò fuiffe: Personas autem Sett.7. tres in vna ellentia elle, nemo Orthodoxus facile infi. 68.

Arrolerunt & illud, quod semel dixit 6. 25. esentiam tam Filij quam Spiritus sancti elle ingenitam, & a se Effentiam ipla, hoc eft, omnis principij expertem. Atqui loquitur Filig & Spide ellentia divina, seu de Deitate absolute fine respectu runs sanperlonali, quatenus communis tribus personis extistit: Ai dicit in quod testatur declaratio addita: Destatem absolute ex genitam serpla effe dicimus. Eatenus certe pariter ingenita, hoc absolute elt, omnis principij expers dicenda est trium persona- consider arum ellentia; alioqui non foret ipla principium, nec tame

fimplicitet vna eademq; meiras & ro doyo dinerfarum personarum effentia. Quatenus verò est Filij & Spiritus sancti essentia : eatenus fatetur , eam esse ipsum Filium , non ingenitum , nec à seipso , sed à Patre ante fecula genitum , & ipfum Spiritum fanctum nop ingenitum proprie, necale, seda Patre & Filioemanantem.

Ingens . or ambi. que dicitur. The faur. Eunom. 46.4.

Effentia proprie neg gensgenstadicitur, fed perfona.

non qua- cus. tenus Fili.

Ethautem, vt obiter hoc addam, Ingenitum varie & tum Garie ambigue dicitur: tamen proprie opponitur genito: & fic non est ellentiæ, sed modi effentiæ significatiuum, vt Cyrillus loquitur & Basilius : no agenno vana Liws hu dhawns & sx sinas. Neque enim ellentia gignit effentiam, nec gigniturab effentia: Sic enim mullib.1. cap. I. tiplicaretur : sed persona communicando essentiam gignit personam : Pater filium : & persona accipi-Basil.cont. endo essentiam gignitur à persona, Filius à Patre. Non enim dicitur gignere aut gigni quod communicatur, sed id quod communicat essentiam genito: nempe Pater: & id eui communicatur esfentia gignentis dicitur gigni: nempe Filius. Proprie igitur ellentia neg; ingenita neg; genita dicitur: sed persona, quod obiter monendum fuit, propter eos, qui hodie incontaneg, ins sideratius afferentes , essentiam Deitatis aliam effe ingenitam aliam genitam, aliam procedentem, Tritheilmo fe viam sternere non animaduertunt, Quomodo enim fic effet simpliciter vna eademque τω einau & τω λόγω, Patris, Filij & Spiritus lancti essentia : cum essentia ingenita & genita non mi-

Deniq, illud etiam morfum Sycophantarum non w fed qua- effugit, quod Filium, quatenus Deus eft, à se ipso tenus Dem effe dixit : quali nimirum ftatuat Caluinus , Filium eft fine re- Deitatem ex Patre non habere : vnde sequeretur, felluad nec genitum ex Patre, nec Filium effe. Arripue. Batrem. runt hanc calumniam auide etiam Monachi & Icfuitz,

Filium di- nus realiter differat, quam persona ingenita & gecit à seipso, nita? Verum in his nune non est immorandi loloitz, & Caluinum noux scilicet hareseos Authotheanorum authorem fecerunt. Sed Bellarminus Prinseps Iesuitarum hoc tempore, nolens volens innocentiam eius agnoscere, & contra Lindani, Valentiani, Posseuini, aliorumque sociorum calumnias tueri cogitur, fic inquiens: Quanquam hacitafe habent: Lib.2.cas. tamen cum rem ipfam excutio , & Caluini fen- 19.de Christentsas diligenter considero , non facele audeo pro- fo. nunciare, illum in hoc errore fuisse, siquidem docet, Filium effe à seu, respettu essenisa, non res petupersona, o videtur disere velle personamesse genitam à Patre, effentiam non effe genitam nec productam, sed esse à sespsa, ita be si à persona Filij remoneas relationem ad Patrem fola restet effentia, que est à forple. Laudandus est hic hominis candor , licet alias parum plerumque candidi. Docet enim Caluinus, Filium duobus modis seu distin-Aè considerandum esse: vno modo absolute absq; personz respectu , vt est Deus , sic ait , eum à seiplo, & alibi contra Gentilem , auGheor effe , non minus , quam Patrem (alioqui non esset Iehoua , & verè & ar æque vt Pater altero modo) relate, seu cum respectu ad Patrem, vt eft Filius : & fic ait, eum non esse à se iplo , neque auGhon: sed ex Patre genitum. Calumnia igitur est manifesta, cum quod Caluinus secundum quid dixit, id Sycophantæ quasi simpliciter dictum torquent : ex qua proinde calumnia etiam altera minime conficitur, quod Filium Deitatem ex Patre non habere statuat. Aperte enim Patrem Filio essentiam fuam , & quidem non ex parte, sed integram communicasse scribit , & contra Seruetum ibidem defendit

Atque hæe quidem de Caluino Orthodoxo sic præmittenda fuerunt in eorum maxime gratiam, quibus cum legendi Commentarios eius nulla concedatur facultas, de meris Arianismis & ludailmis

74 CAL. ORTHO. LIB. I. CAP. IX.

(quibus scilicet illi scateant) fabulæ perpetuò occinuntur. Sednec ijs, qui Caluini scripta legunt, hunc quem breuiter texui Catalogum præcipuorum Scripturæ sirmamentorum, quibus nostra contra Iudæos & hæreticos sides sundatur, inutilem aut ingratum suturum consido. Saltem qui æqui esse volunt iudices,

in aurem hunc alteram deponent, & dum tota causa nobis disceptatur, iudicium suspendent,

FINIS CALVINI OR-

LIBER

LIBER SECVNDVS:

SOLIDA EXPOSITIO

SCRIPTURE LOCORYM ET ORACY-

lorum: & de recta ratione applicandi oracula Prophetica ad Christum.

CAPVT I.

De Statu Controuersie inter Caluinum & aduersarium.

Eno Philosophus quendam, Antisthenis Laers lib! complura sibi minime placere dictitantem, 7. in Zeno-rogauit, num quæ haberet Antisthenes, ne; quæ placerent: ille respondit, se nescire, Hic

Zeno, & non puder, inquit, si quid perperam ab Antifthene dictum eft, excerpere ac meminifle: fi quid recte dictum, id ne animaduertere quidem nec tenere? Quid putas, Christiane Lector, Zenonem, fiviueret, nostro Caluinomastigi dicturum, qui, quasi Caluinus nec verbo nec digito orthodoxam fidem de Trinitate & Christo attigisset, nusquam & nullus meminit: alia quadam paucula, qua in tot Commentariorum voluminibus alicubi forte calumnijs opportuna reperit, prolixe, insolenter & improbe carpit, torquet, exagitat : dummodo eum vt Arianum, vt Iudæum, vt ipsum tenebrarum Angelum ex abyssi puteo prodeuntem, vulgo exfecrandum, confpuendum, &, fi poffit, etiam post fata cum omnibus Ecclesijs orthodoxis flagellandum excarnificandumq; obijciat. Sednunc cuiulmodi hac fint crimina obiecta videamus.

Primam

76 DE STATY CONTROVERSIA

Primum igitur de statu controuers est cognoscendum. Videor enim mihi sic exclamantem audire aduersarium: Quorsum tu nobis demonstrationem illam Caluini orthodoxi, de qua non est quæstio? quis appellar Caluinum Arianum? quis tudæum? Nónne expresse testatus sum in sine præfationis, & in Pseudocaluini sudaizantis exordio, me non accusare Arianismi Caluinum? Dixi eum Arianæ impietatis sundamenta ponerer nunc verò dico, eum iudaizare: dico eum glossis & corruptelis sudaicis illustrissima Scripturæ sacræ loca & testimonia de Trinitate, Deitate Christi & Spiritus sancti: vaticins i item Prophetarum detestandum in modum corrumpère.

Sanè dicis: sed veteratoria, vana, fassa sunt quæ dieis. Si de catalogo superiore, quo Caluinus orthodoaus demonstratur, nulla est quæstio: orthodoxum ergo fuisse concedis, concedas que oportet, erepent tecum, vt velint, omnes inferorum cardines. Si orthodoxum fateris, quid calumniaris? si non fateris, quomodo Arianismi non accusa? Nam aut Orthodoxus
aut Arianus, hocest, capitalis Filii Dei hostis sit, ne-

ceffe eft.

Calumniaris eum Christianis sua tela eripere: Arianorum glossas, quibus interpretationes Orthodoxoru
solent eludere, suo calculo suffragio q; manifestissimè
comprobare: fundamenta Arianæ impietatis ponere:
Antitrinitarijs quid Christianis respondere debeant,
quasi adpennam dictare; denique omnia in eum di
cis, quæ in perditissimum Arianum dici possunt. Tandem quasi ex maledicentiææstu ad te reuersus excusas: Non accuso Caluinum Arianssms. Quæhæc est
versutiar Friuola non minus est hæc & ludicra purgatio,
quàm si in aliquem calcitrans, aut pugnis ei caput benè demulcens, excuses tamen: eia amice, non tractaui
te sustuario.

Quod Arianæ impietatis fundamenta non posuerit, sed destruxerit solidissimè, Commentarij eius con-

era vanissimum hoe mendacium tuum ad omnem pofteritatem teftes stabunt: stabit, Catalogus ille præmiffus ad quoluis æquos iudices contra te testis: stabit ad quoluis lectores candidos contra criminationes tuas

Apologia sequens testis;

m

1-

ò

1ii-

C:

T-

8

us

À

i-

3-

r-

C-

0-

0-

15

c.

2-

ū óc

C.

t, i.

n-

u-

:ft

0,

c-

ui

23

n-

13

Iudaizantem vocas, non Iudzum. O Carneadem. Quideft ludaizare, nisi Iudaica somnia & blasphemias probare & promouere? Hoc verò quid, nisi ludæum effe?Sed mitto Arianum:mitto Iudæum:Iudaizare Caluinum, & Iudaicis corruptelis Scripturas deprauare criminaris. Hic ergo disputationis nostra status esto &quidem bipartitus, vt vides. An fit Iudaizans. & an Iu- Status codaicis gloffis aut corruptelis illustrissima Scriptura trouersia facræ loca & testimonia de gloriosa Trinitate & de Deitate Christi ac Spiritus sancti: cumprimis autem vaticinia Prophetarum de Christo, detestandum in modum corrumpere non exhorruerit magnus ille Theologus Iohannes Caluinus, Vtrunq; tu asseueras: & quidem prius per posterius confirmare niteris, ve iple libri docet titulus, quem pro ourover reliquarum calumniarum lectoribus elle voluisti. Sed fallum & vanum elle vtrunque, nos jam porrò demonstremus.

bipartities.

CAPVI II.

Calumnia prior, quod Caluinus Indaizet, refellitur.

Vòd Iohannes Caluinus, præclarus ille quondam Christi seruus, iudaizarit, refutare multis quidattinet, cum non minus vanum hocht Vbiquitarij Spiritus mendacium, quam erat illud olim Pharilaici spiritus vanissimum crimen, quod Christus Joh. 8.4%, Samaritanus effet & dæmonium haberet.

Primò, si iudaizauit Caluinus, vel vita, vel fide, Adefinia vel verâque iudaizauit. Quodeunque ex his dicet tione TE Cal-

1

(

1

8

1

D

6

P

Tedailou Gita vel fide. Gal, 2,14.

Caluinomastix, mendaxerit. Vita Iudaizare est ritus moresq; Iudaicos laudare & sectari, seu, est ludaice viuere, Nam hoc elle Isdailer, cum ad vitam refertur, liquet exilla reprehensione Pauli ad Petrum: Situ, cum sis ludans, Gentiliter vinis, ac non Indaice, cur Gentes rogu Isdailer, Indaizare, hocest, Indaice Ginerei Petrus enim lecessione à conuictu Gentium propter ludaos, cogebat Gentes Iudaizare, hoc est, exemplo suo trahebat ad ludailmum, nempe ad discrimen populorum, ciborum, dierum, ad circumcifionem & alios ritus ludaicost dum quasi renunciabat illis communionem, nisi iugum legis in se reciperent, quo tamen ipse per libertatem Christianam solutus esse volebat. Fide vel doffrina Iudaizare, est Iudaice credere vel docere, hoe est, blasphemias Iudaicas contra mysterium gloriola Trinitatis, contra Filium Dei, & Spiritum fanctum: nec non somnia mendaciaq; Iudaica de Messia ample-Ri, & vel voce vel scriptis defendere: nimirum: cum Iudais ore blasphemo negare, Deum Patrem, Filium & Spiritum lanctum effe vnum & æternum Deum, tribus Subsistentem personis, distinctis & consubstantialibus? negare Dominum nostrum lejum Christum elle æternum Filium Dei, ex virgine in tempore hominem fa-Etum, Messiam Patribus promissum; & exhibitum generis humani Seruatorem: ac pro eo amplecti fabulas de alio carnali Messia nondum exhibito, quibus misera tudæorum gens se ipsam ad interitum pascit. Vtrunq; ve verbo dicam, est scelerata defectione Christianam fidem abijcere, & veloccultè vel ex professo Iudaum fine proselytum fieri. Neutra hæc impietas in Iohan. nem Caluinum dici potest, nisi aben, qui este & audire velit calumniator infigniter impudens: qua de re,ne hic fine causa prolixus sim, ad ea, quæ supra de vita fideq; Caluini paucis attigi, Lectorem remitto, Quomodo igitut Caluinus mastigi suo est ludaizans?

A documentis

Sed & reclamant calumniæ tàm impudenti omnis Caluini orthodoxi documenta, prius ex Institutione ChriChristiana, & sacris Commentarijs eius breuiter colle- Calvini da : que an fint hominis Iudaizantis in fide Trinitatis Orthodo-& Christian pourus Theologi finceri, fidem Catholica xi. Ecclefiæ per totam Scripturam facram conflanter reti-

nentis ac tuentis, iudicet vniuerlus mundus

3

5

5,

i

1-

1

1el

C

2

1:

.

ż

S

Quid, quòd Caluinus contra Iudx orum blasphemias, nugas, fabulas, somnia, mendaciaq; perpetuum bel. Ascripiu lum gessit, redarguendo & refellendo eos scriptis acerrimis, vbicunq; occasio fuit? Quoties & quanto zelo in contra lu-Commentarijs Scripturas eis extorfit ? Quoties Prophetarum oracula de Christi Deitate, incarnatione, officio & regno vindicauit? Ne exemplis prolixus fim, re. mitto lectores ad Commentarios iplos, inprimis ad loca Plal. 45.7. in verba: Solium tuum Deus. lefa.7.14.in verba: Ecce Virgo, crc, lela. 9.6. In verba: Puer natus: & lequentia. lefa.49.6,in verba: Et ait: Lene est. lerem.23.5. 6.in verba: Suscotabo Danidi germen, Ierem, 33.15 in verba: Germinare faciam Danidi germen. Daniel.7.13, in verba: Quasi Feleus homenis Censebat . Hag. 2.7, in verba: Adhue modicum Hebr 1, 8. in verba: Thronus tumo Des m. 1. Ioh. 2. 18. in verba: Quod Antichriftus Genturus fit: & similia alia, Exstant quoq; in volumine Epistolarum Epift.358. & responsorum eius quæstiones & obiecta XXIII. cuiuldam Iudzi plane larcaltica, & eluloria fidei Christianz, quibus Caluinus totidem quæstiones contrarias cum responsionibus veris & solidis pro fide Christiana oppoluit acutissime. Nunquid verò talia scripsit & fecit Caluinus Iudaizans? an potius infanus furor est, Iudaismi accusare eum, quem ludzorum & Arianorum capitalem semper fuisse hostem constat?

Deniq;, vnde quæso telam calumniæ suæ iste texit? Nonne ex Commentarijs Caluini, quos in libros sa. Abatate cros vel emisit iple, vel alij eius nomine ? At isti non nu- Commenper demum, neg; in angulo exstare coeperunt, led iam fario um olim diverso quidem tempore, clarissimorum Chri. Caluini, stiani orbis Regum, Magnatum, Rerumpubl. & virotum nominibus dicati, & in luce atq; oculis Ecclefiæ

Qui Com mentary, quo tem. pore, ad uino fint feripis.

politi plurimorum tam aduerfariorum quam amicorum manibus teruntur. Primus in nobilifimam Epistolam Pauli ad Romanos scriptam prodijt Anno XXXIX.doctiffimo viro Simoni Grynzo dicatus. Secutus est Commentarius in 2 ad Corinthios Anno XLVI. quos à Cals quem Præceptori & amico suo Melchiori Volmaro Rufo, Germano Roruitlensi, in Academia Biruricensium Legum Professori clarissimo, graeus discipulus & amicus pagisnesos confetrauit. Anno XLVIII. in grauishmis turbis Reipublicæ Geneuensis, quatuor Epistolas Pauli, que sunt ad Galatas, Ephesios, Philippenses & Colossenses teripta, doctifimis interpretationibus illustratas, Christophoro Duci VVirtembergico inscripsit. Proximo anno XLIX. in alias duas, quæ funt ad Titum & Philemonem, Commentarium emifit, Symmiftis suis amiciflimis Guilhelmo Farello, & Petro Vireto dicatum. Eodem anno lucem vidit Commentarius eius eruditiffimus in Epistolam ad Hebræos, Sigilmundo Augusto, Regi Polonia nuocupatus. Sequente anno vtranq; ad Thessalonicenses cum explicationibus suis eximiz pietatis & doctrinz viro Maturino Corderio Laufannenfis Scholz Moderatori, alteri Præceptori suo dicavit. Has anno Ll. secutæ funt Epistolæ Canonicæ frue Catholicæ quing: nec non in Ielaiam Prophetam prziectiones doctifimz, Eduardo VI. optimo, sed præmatura morte exstincto Angliz Regi nuncupatz. Proximo sequente duos Commentariorum librosin Acta Apostolorum ad Serenissimos Reges Dania, Christianum Patrem, & Fridericum Filium publicauit, quorum nomina cur post annos octo secunda editione induxerit, rationem ipse secunda præfatione ita reddidit, vt neg, in ipsoleuitatis, neq; in Regibus offensionis aut inclementiz, fed in obtrectatoribus nonnullis calumniz culpam fuiffe fatis appareat, D. Johannis Euangelium Commentario donatum anno LIII. Syndicis, senatuiq; sue ciuitatis exhibuit. Biennio post diuinum opus Harmonic ex tribus: Euan-

Enagelistis contextu ad clarissimos viros & magnificos Dominos Coff. Senatumq, inelyte vrbis Francofordia emific. Anno sequete LVI. duz ad Timotheu Eduardo Duci Somerleti, Angliz & Hyberniz Protectori: iteq; prior ad Corinthios Galliazo Caracciolo, Marchioni Vici cofecrate luce viderunt Proximo L VII . Comentarius Pfalmorum, ante tres annos in schola exceptus, tande est pijs & ingenuis lectoribus publicatus : nec no Przlectiones in Hofea Propheta: quibus anno LIX. ac-'cesterut alix in vndecim reliquos Prophetas, quos vocant, minores, serenissimo Gothoru & Vandaloru Regi Gustavo dicata. Anno LXI . prælectiones in libru Prophetiaru Danielis ad omnes Dei cultores regnu Chriftiin Gallia recte coftitui cupietes emilla funt. Biennio poft, nempe anno LXIII.euulgati funt quing; libri Mofis cum eiulde Comencarijs eruditilsimis, Henrico nue Galliarum & Nauarra Regi nuncupati: nec non pralechones in Ieremia Propheta clarissimo nomini Friderici III. Palatim Electoris inscripte. Extremus eius labor fuit Comentarius in libru Ioluz, que code anno inchoatu, sequente tandé, qui emortualis ei fuit, etia moribudus abloluit. Coperat verò etia anno LXIII, licet varijs différus morbis Propheta Ezechielé in publica Schola interpretari: Sed vltra 20 caput no peruenit:quæ prælediones altero post obita anno etia publicatæ fuerunt,

Vidit ergo quoldam ex his Commentarijs D. Caluimiple Lutherus, qui etiam eiuldem, vt lupra dixi, libellum & iudicium de controuersia Eucharistica legit & approbauit. Viderunt plerolq; Melanchthon, Bucerus, Martyr, Alefius, Hyperius & alij eius ztatis homines doctifsimi & acutifsimi, Sed ne ad amicorum iudicium suspectum me prouocare quis putet, viderunt etiam pizrolq; , vel potius omnes grauissimi eius aduersarij, Caltalio, VVeftphalus, Flacius, Heshufius, &c. Vidie quoq; omnes Brentius, qui olim, cum exilio vegere. In Epiftoli tur, amicissime Caluinum coluit, & fratrem literis la- Caluini. lurault, inter alia ficei leribens : Quare, qu.: eff tua Epift, 89,

pietas, amicissime Caluine, non dubito, quin coniungas tuas preces cum nostris, St Filius Des incipiat iterum declarare, se sedere ad dexteram Patris sui, or tueri Ecclefiam fuam. Namhoc officium nos Sicifim Sobispraftamu, or gratulamur tibi or tua Ecclesia, quod hac peris cula ad vos nondum pertingant, o precamur Deum Patrem Domini noftri lefu Christs, St Sos itaconfernet, quo perspicue cognoscatur, Ecclesiam Fili Dei non in calutantum, Gerum ettam in terris suas habere mansiones Co hospitia. Et postea: Ageigitur amicissime mi Caluine, conscende, quod facis, nobiscum precibus tun in calum, St excitemus Filium Des adsernandas reliquias suas. Bene ac feliciter Gale. Hec Brentius ad Caluinum. Vidit similiter omnes lacobus Andrea, qui itidem rebus Germaniæ afflictioribus, & quandiu Melanchthon superftes eslet, amicitiam Caluini affectauit, & coluit, vt Epistolæ testantur. Vterq; verò horum deinde, cum melior fortuna & opportunitas ad nouum V biquitatis dogma proferendum eis exstimulasset, in capitales famæ & doctrinæ Caluini hostes degenerarunt. Et nullus tamen omnium tam cernere poruit acutumin Commentarijs Caluini (licet omnes aduersarij pariter eum odistent pestime) vt semina vestigiaue vlla Iudaicæ impietatis observaret, Nullus tam improbus esse voluit, vt Caluinum tanquam Iudaizantem traduceret, quem in fide Sancta Trinitatis & Christi de Jode Come esse, per conscientiam negare nulli poterant. Quare istum Cornicatorem omnibus illis perspicacistimis vi-

ris Caluini amicis iuxta &inimicis vel oculatiorem, vel certè impudentiorem esse oportet.

CAPVI

Vide Epift.

CAPVT III.

Calumnia posterior, quòd Caluinus illustrissima Scriptura testimonia de Trinitate, & oracula de Christo, sudaicis glossis deprauârit, generatim resellitur: ostensis causis, cur ab aliorum interpretationibus quandog, deslexerit.

Stensa fassitate primi criminis, pergo ad altes rum refellendum, in quo aduersarius omnem accusationis sux vim posuit: quòd nimirum Caluinus sudaicis glossis, strophis & corruptelis illustrissima Scripturx sacra loca & testimonia de gloriosa Trinitate, Deitate Christi & Spiritus sancti: cumprimis autem vaticinia Prophetarum de aduentu Messix, natiuitate, passione, resurrectione, assensione in colos, & sessione ad dexteram Dei, detestandum in modum corrumpere non exhorruerit.

Hoc falsum crimen miris calumniarum præstigijs, & dicacitate tàm probabili per totum libellum astruit, vt prima fronte certè nec ipse nihil dicere, nec Caluinus graui culpa vacare videaturijs, qui scripta eius ipsi non asspiciunt. Nam ex Commentarijs eius Elenchum compilauitaliquam multorum Scripturæ locorum, quæ de sententia orthodoxorum Patrum aliorum qui Interpretum dicit esse illustrissima vel diuinarum personarum Trinitatis & inosoias testimonia, vel de Messia oracula: à Caluino verò aliter exposita, nequiter elusa, adeoq; sudaicis corruptelis horrendum in modum deprauata esse criminatur. Atqui vno verbo respondet Caluinus, vel non omnia esse illustrissima testimonia illa ad probandum id, quod vult aduersarius, vel non esse suas probandum id, quod vult aduersarius probandum id, quod vult aduersarius probandum id quod vu

Verum enimuerò, vetotum hoc explicetur & intel-

ligatur rectius: Primum generatim aliquid de Caltini interpretationibus tum alijs, tum corum præcipue locorum, quæ obijeiuntur, dicendum eft. Deinde elenchus ille testimoniorum speciatim est examinandus. Ex quibus omnes non iniqui iudices intelligent, non Caluino in interpretandis scripturis aquas vel certe ptobabiles rationes: sed CalumomaRigi in interpretationibus eius exagitandis bonam mentem defuisse & can; dorem : fine quo, Deus bone, quid vnquam dictum eft tam commode, quod à petulantibus ingenijs in calu-

mniam torqueri non facile potuerit ?

Caluinum: noneft denefas.

Principio fatendum quod res est, Caluinum in exab alijs in plicatione Scripturatum non vbique aliorum Interpretum veterum vel recentiorum', fententijs inliftere, fed hu alicubs non rard ab alijs diffentire. Hoch tam grande netas hadiffentire, betur, certe mille rationibus se tuebitur. In dogmatibus religionis, seu sidei Christianæ capitibus, quæ ad ram gran- fundamentum falutis pertinent , contenfus omnium, qui orthodoxi & Christiani haberi volune, requiritur. nec permissa est vlli dissentiendi libertas. Christus enim non eft diuifus, fed vnus:vnum eft fundamentum, vna fiz. Cor.1.13. des. Hunc colensum cum Ecclesia catholica iuxta Scripturas sacras Caluinus pracipue in hoc argumento, de

1. Cor.3.11. Ephef. 4.5.

quo agitur, tenuit & tutatus est constanter.

Libertas. Interpretum Scripturaaligna effe potest ad diffentiendum.

At in Scripturarum explicatione aliqua conceffa & vtilis effe potest dissenssio. Si quis n.hanc legem interpretibus statuat, ve posteriores nusquam à superiorum sententijs discedant, næ ille morosus nimium fuerit, parumq; intelligens, quid hic diuina sapientia, quid humana infirmitas, quid deniq; Ecclesia adificatio ferat. Prophetat vnulquilq; pro mensura doni sui, h, e, ex parte:quoniam omnes nunc ex parte tantum cognoscimus fententias & linguas Spiritus fancti, Dat enim Dominus 1. Cor. 12. 7. vnicuiq; declarationem Spiritus, dat cognitionem linguaru, prout vult : co haud dubie confitio, ve à pluribut 1. Cor. 13.9. suo modulo adificetur Ecclesia: nemo autem superbiate Nulli igitur neg; veteres neg; recentes interpretes hanc fibi

Ephef.4. 7.

stine orum interpretationes nesas sit inquirere, vtue omnes in aliorum verba aut sententias pronisurare necesses habeant. Solis enim Scripturis canonicis sine vsla reculatione debetur consensis. Interpretum verò sententia & scripta ex canonicis scriptis sic sunt conside. Contra per randa, vt quod in eis diuinatum scripturarum autori- lag. de nataticongruit, cum laude illorum accipiatur: quod autori em non congruit, cum pace illorum respuatur. Hanc tra egra tem non congruit, cum pace illorum respuatur. Hanc tra egra tem non congruit, cum pace illorum respuatur. Hanc tra egra tem non congruit, cum pace illorum respuatur. Hanc tra egra tem non congruit, cum pace illorum respuatur. Hanc tra egra tem non congruit, cum pace illorum respuatur. Hanc tra egra tem non congruit, cum pace illorum respuatur.

1-

0-

ne

:fb

u-

I.

c-

d

2-

i-

n,

r:

n.

-

K

.

0

3,

.

.

8

8

deprauaritequod Patres de ponte præcipitarit?

Neq; est, quod clamet aduerlarius, eum temere abf. Caluinus que causa, & necessitate, sola novandi libidine, & ven- ab alijs ditande lapientie fue transmarine studio , aliorum deffentit sententias reijeere, imò irridere, & glossas ludaicas non temes Substituere: quod ei pro sua nanon Deia & supercilio pas. refim obijcit. Audiamus quaso ipsum Caluinum suo Prafat. ad mastigi pro se sic respondentem: Qued ab aligsinterdum Rom. diffentio, velcerte nonnihildiner fus fum, in co me excufatum habers aquum est. Tantam quidem apud nos bemeratione habere debet Verbum Domini, vi interpretasionum Garactate quam minimum anobis distrabatur. Sic enim ein maiestatinescio quomodo derogatur, pracipue si nen magno delettu magnag, adbibita sobrietate id fiat. Atqui Geotamenare ne fas ducitur, quicquidest Deo dicatum, feredus certe no est elle, qui re omnium, qua in terru funt, fanctifimam, impuro aut etsam norste praparatumanibus attrectet. Proinde facrilegio affinis audanaeft, Scripturas temere buc illuc Gerfare, & quafi sure luforia lascouire, quad à multis sam olim fastitatumest. Verum animaduertere jemper licust ,allos spfos, quibunes pietatuftudium deeffet,necin trastandu Dei mysterys religio ac sobrieias, nequaquam coiq, inter se consensisse. Nunquam enim tanto beneficio seruos suos dignatus est Deus, Si singuli plena perfectaque amns ex parts intelligentia praditi essent, nec dubium, quis

quin eo confilio, St nos in bumilitate primum, deinde communicationis fraterna studio retineret. Ergo cum sperandum in prasents vita non sit, quod maxime also. quin optandum effet, St in locu Scriptura intelligendu perpetua inter nos sit consensio: danda est opera, si nulla mouandi libidine incitati, nulla suggillande alsos cupidis tate impulsi, nullo instigati odio, nulla ambitione titilla. ti, sed sola necessitate coasti, nec alind quarentes, quam prodesse, à supersorum sententijs discedamus : Deinde St id fiat in Scriptura expositione: in religionis autem dogmatibus in quibus pracipue Coluit Dominus consentaneas effe suorum mentes, minus sumatur libertatu. Virinfque ftudium mibi fuiffe facile deprebendent le. Hores. Hacille iam olim, quali fatidico spiritu harum calumniarum præscius.

Caterum non eft, quod hoc vitio detur Caluino, Ipfis veteribus interpretibus, vt ne de recentibus, & quiinterpres dem de istis ipsis nostris Aristarchis dicam, nec voique, tum bete- nec semper secum & cum alijs conuenire, sapeque eius. rum & re- dem loci diversas à diversis tradi expositiones constat. centium. Verbi caula: Iplam primam Bibliorum vocem, In principio, Augustinus modò de principio temporis, modò non de principio temporis, sed de Filio Dei cozterno, modò de vtroq; simul interpretatur, modò vtrumq; in dubio relinquit. Eandé vocem loh, i,idem Augustinus de temporis initio: Athanasio de Patre: Cyrillus de vtroque: Ambrofius & Hilarius tripliciter, in principio, in capite, & in Filio interpretatur. Rurfus eandé vocem Iohan.8.25. The dexler on & Aux vien; Augustinus & Cyril. lus de Filio, q.d. Ego fum principium omnium rerum, ex quo omnia, ce. Caluinomastix novo modo aduerbialiter, q. d. Ego quamprimum siue moxid loquar Cobuc patefaciam, quis sim. Locum Iohan 16.28. Exius à Patre, Geni in mundum, Ge Hilarius fic: deterna natiuitas est exitio ex Deo. Aloud enim est exire à Paire, alind Genere in mundum. Sic & Augustinus: Exit à Patre, quia de Patre eff. Caluinomastix aliter: Exent à Patre

Patre affumendo formam humanam. Tres viros apparentes Abrahamo in Mambre Augustinus non dubitat fuille tres Angelos: Hilarius contra, fuille tres perlonas Diuinitatis, Iustinus Martyr voum fuille Christum, duos Angelos. Fulgentius locum Apostolis. Cor. 7. 25. De Girginibus autem , Ge-aliter ab Augustino, aliter ab Ambrosio, aliter ab Optato Mileuitano expositum esse dicit. Cul igitur hic Caluinum ille aftringet/Imò quorsum / cum fatente Fulgentio à veritate non mox dissentiat, qui quamcunq; velit interpretationem extribus illis sequitur. Talia verò sunt infinita : de quibus Augustinus; Sunt aliqua (inquit) in quibm aliquandoine Lib.1,cap. ter fe etsam dottifims at q, optimi Catholica defenfores, 2.cont. lul. Salua fidei compage non consonant, & alius also de Gna remelius aliquid dicit & Gerius. Cur non igitur idem concedatur Luthero, Calvino, vel alicui recentium Interpretum, vt de aliqua re melius aliquid & verius dicere potuerit, quam vel Augustinus, vel veterum regulæ Catholica defensorum aliquis?

Accedit alia causa caq, præcipua, quod Caluinus hanc ferè interpretandi rationem fibi tenendam effe Caluinso indicauit in Scripturis, vt aon tam quid ab alijs effet fantum prascriprum attenderet , quam quid vbiq; maxime na quid Gbia tiuum effet, diligenter inuestigaret: minime id quidem, natinum quòd fibi quiduis permitteret : (iftam enim temerita- & folidum tem ipsemet damnauit loco prius citato) ac multo et. Su, spettat. sam minus, quòd aliorum iudicia, veterum præfertim, contemneret, de his enim quam reuerenter senserit, testantur eadem illa ad Roman. præfatione, hæc eius verba: De veteribus sileo, quibus pietas, eruditio, santi. Caluini de monia, atas denig, tantum authoritatis fecit, Stinibil, quod ab spsis profestum sit , contemnere debeamus:) (ed sudicium, ideò, quia confilium eius non tam fuit, aliorum sententias semper excurere, quam ea sequi & tradere, qua ellent maxime natiua, manifesta & solida, quibus conscientiz noftræ in lucta firmiter niti, & quibus etiam aduerlarij in certamine constringi postent, Quifquis

6.2.

Comment, enim, (inquit) Golet proficere in Scripturis, femper bane in Hof.cap. regulam teneat, &t folidum fit, quiequid colligit, fine in Prophetusine in Apostolis, Itaq; latis habet vbiq; extextus veritate & ex scopo natiuum Scripturarum fensum eruere: nec facile recipit, quod vel argutum nimis vel infirmum videtur.

Veterum snierpre-84110nes non femper funt folida.

Gen.1.1.

Gen.18.2.

Atqui fi dicendum, quod res eft, veterum interpretationes non sarò piæ quidem, sed deò parum natiua, parumque folida funt, frad textus proprietatem & ad scopum examinentur, vt ne iple quidem aduersarius facile velit vel aufit illis semper subscribere, ne dicam in certamine aduerfus hæreticos niti: mirandum. que fit (vt præclarus quidam vir dicere solebat) Iudzos illis temporibus na tacuiffe, cum prafertim in probanda personarum diuinarum Trinitate, Chriflig; Deitate multa vel satis aliene ab Hebraici textus veritate proferrentur, vel parum firma ac folida eis opponerentur. Qualia verbi caula funt. In principio, id eft, Gen. 14.14. in Filio creauit Deus colum & terram. Tres Girgapopulea in alueis aquarum posita à lacobe, vt corum contemplatione multiplicarentur oues: sunt trium perlonarum nomina Patris, Filij, & Spiritus fancti, à Domino nostro in aqua Baptismi populo fideli proposita, vt qui hac pleno corde perspexerit, efficiatur ouis Dei, Tres viriapparentes Abrahamo in Mamre, ciant tres persona Diuinitatis, Pater, Filius & Spiritus sanctus.

niele in orationibus observabant, erant sacramentum Trinitatis. Verbum Domins factum est ad Hofeam Pro-Hofo.1.1. pheram, id eft, Filius Dei, qui erat in principio, &c.

E[4.16.1.

est, Agnus Christus egredierur de Ruth Moabitide. Eructaust cor meum Gerbum bonum: id eft, Pater genuit

Emitte agnum Dominatorem terra de petra deserti: id

Tres bora, tertia, fexta, nona, quas tres pueri cum Da-

P/41.45.1.

Plalito. 4. Filium. Locus Plal. 110 Ante Luceferum genus te ex 6. tero: de aterna generatione Filij ex Patte à Latinis omnibus piè intelligitur : quem tamen constat , in Hebraa veritate longe diuerium habere lealum : & aliter

el

2-

ad

us

1-

0.

n

1-

LS

afteretiam à Luthero redditum effe: Funiculm rriplex Eclef. 4.12. difficulter rumpitur, h.e. myfterium Trinitatis non fache discustur. Documentum bonum deds vobes, id eft, Pron 4.2, Ego Filius Dei legem vobis promulgaui in monte Sinai. Hydriain Canapositacapiebant metretas binas vel loh.2,5 ternas: ideft: commendabant mysterium Trinitatis: Duz mensuræ Patrem & Filium : Tertia metreta Spiri sum fauctum. In Ephi mensura capiente tres modios collectos à Ruth in Spicilegio, fignatur vna Divinitaris Ruth.2.17. fubstantia, & trium personarum proprietas. Dem est lob.4.24. Spiritus, id eft, Spiritus fanctus eft Deus. Erunt duo in Eph. 5,31. carne Gna, id eft, Christus est Deus & homo in vna perfona: & similia trecenta non esset difficile colligere: Que omnia non minus quidem vere quam piè dicta funt. Sed qui ea pro natiuis & solidis interpretationibus non recipit, an erit hareticus? An Patres de ponte pracipitabit / Imò talia opponere pertinacibus Iudais vel hæreticis, an non est ridiculum, vel suspectam reddere fidem noftram, quafi præ inopia Scriptutæ ad tam infirma decurrere cogamur? Verissime enim Thomas: Cum aliquis ad probandam fidem Christianam inducit Sum. The vationes, quanon funt cogentes, cedit in irrifionem infi p.1.q.32. delium. Credunt enim quod huiufmods rationibusinni- a.L. zamur, o propter emcredamm. Hoc quia vbiq; cauendum monuit, & studiose cauit Caluinus, ac proinde llteralem fensum retinere in his & similibus quam plurimis maluit, quam allegorias non fatis firmas fequi: an tantum nefas in Christianam fidem admisit? Hactenus ergo, quo confilio, quibusq, de caufis ab aliorum interpretationibus: quodo; ca re ab officio Christiani interpretis nihil fecerit alienum, genera-

tim expositum esto.

mentioned the precional filter oil subjects have been and the subjects to the collection of the collec

CAPYT

CAPVT IV.

Loca ab aduersario obiecta in sex classes distinguuntur, & ad quatuor priores generatim respondetur.

Porrò ne excipiat aduersarius, non hic quari de officio nec de dissensione quavis Interpretum, sed de locis obiectis: ad ea ipsa excutienda nunc propius accedo: vrá; sontes dissensionis in his quasi compendio aperiam, quibus cognitis, Lectores rectius de re tota iudicent, distinguo ea insex classes. Neq; enim omnia vnius sunt generis.

I. Sunt quædam, quæ ab alijs de pluralitate personarum Deitaris! à Caluino aliter exponuntur: hæc quinq; nimirum, Gen. 1.1. Genes. 19.24. Gen. 35.7. Plal,

33.6. Icfa,6.3;

11. Sunt, quæ ab alijs de personarum diuinarum suosoia seu vnitate essentiæ diuerse intelliguntur: à Caluino de vnitate consensus vel potentiæ, pauloue aliter accipiuntur: hæc nimirum quinq;;soh,10,30. Ibid. v.38. Ioh.14.11. Ioh.17.11.1. Ioh.5.7.

III. Sunt, quæ nonnulli de Christo: Caluinus simpliciter de Deo, vel alioqui ad historiæ aut literæ proprietatem interpretatur; nempe hæc decem: Gen. 41. lesa.43. 25. lesa.63. 1. Ierem.31. 22. Hoseæ 6,2, Hos.13.14.

Mich. 2.13. Hagg. 2.8. Zach. 9.11 Zach. 14.4.

I V, Sunt quæ alij de solo Christo interpretantur; Caluinus de Christo principaliter accipit, sie tamen, ve simul aliquatenus de ipsis typis exponattissa septem videlicet: Psal, 2.7, Psal, 16.8. Psal, 22.1. Psal, 45.8. Psal, 68.19. Iesa 40.3. Iesa 50.5.

V. Sunt, quæ alij de solo Christo: Caluinus principaliter de Christo, vt de capire : secundariò etiam de membris interpretatur : ijsq; vel vniversis, hocest, de tota Ecclesia; vt hæc tria; Gen.3.15. Gen.22,18, Psal.8.5.

TC!

vel certi ordinis, hoc est, de Prophetis & ministris, ve tria alia, Deut. 18-15-les-61,1. Zach.13 7.

VI. Deniq; sunt, quæ cùm non minus ipse, quam alij de Christo interpretetur, ab aduersario nihilominus in calumniam vocantur: vt hæc quinq;: Psal, 110-16

Mich. 512 Zach. 9.9. Zach. 11,12. Colof. 1.15.

d

C

Hi igitur sunt in locis obtectis inter Caluinum & alios Interpretes dissensonum sontes & modi, minimè sanè, meo iudicio, indigni, de quibus inter eruditos accurata suscipiatur quæstio. Aduersarius quidem nodum, quem soluere non potuit, nec voluit, secat maledicentiæ gladio, actor simul & testis, & iudex causæ, contra Caluinum dictatoriè pronuncians. Sed meretur res sine dubioæquiorem & grauiorem considerationem: quam quidem ego in medio nunc relinquo. Dicam saltem aliquid, quid generatim pro te respondere possit Caluinus, primum quidem ad id, quod de illustrissimorum locorum depravatione: deinde etiam quod de Iudaicis glossis seu strophis & corruptelis obijcitur.

Primz classis loca negabit omnia esse de Trinitate Adprima illustrissima testimonia. Si enim talia essent, veique classis loca omnes Orthodoxi Patres, vel saltem pleriq; & przci-responsio. pui, mysterium in omnibus illis observassent. At neq; Augustini, neq; Hieronymi, neq; Chrysostomi, neq; Eucherij Commentarij in loca Geneseos tale quicquam habent. Lutherus quoq; in notis suis Germanicis Tom. 5. in Genes de mysterio Trinitatis in versum primum ni- Witcherg, hil profert: vt nec in prioribus notis Latinis Haganoz

impressis. De alijs nunc non dicam.

Autergo hi în re illustrissima cernenda non minus fuerunt caci quam Caluinus: aut non omnia illa testimonia de Trinitate sunt illustrissima, Sed de his paulo post fusius dicetur.

Loca secundæ classis quomodo etiam obtinebit ad-Allecaseuersarius, omnia esse illustrissima iposoias diuinarum eunda personarum argumenta, cum postremum corum in ex-classis. empla-

DE APPLIC. ORA'C. AD CHRIS.

emplaribus quibusdam omnind fit expunctum : ac ne

in Lutheri quidem versione legatur? Sed hoc misso, dicet Caluinus, minime à le negari suosoias fiue vnitatem essentiæ Patris & Filij, quoties ijs in locis vnitatem voluntatis veriusq; statuit : cum propter summam Dei simplicitatem illa necessariò exista consequatur:quod Prafat.de ipleaduersarius alicubi etiam fatetur: Proinde quastionem sibi cum alijs interpretibus non este, vtrum Pater & Filius vnum fint esfentia/hoc enim in confesso poni,) fed verum omnia hæc loca de vnitate effentiæ proprie & immediate loquantur: Eran non Christus per totum ferè Euangelium Iohannis, quoties Diuinitatem fuam asstruit, potius id agat, vt qualis ex operibus suis divinis agnosci debeat, nempe Dei Patris naturalis Filius, quam ve quis in le fit, oftendat: quod quale sit, suis in locis explicatins paulo post dicetur.

Adloca fis.

Trinita.

pag-37.

In tertia classe rursus abaduersario postulabit solitertiaclas dam probationem, quod omnia ea loca, que ipse ad literam historiæ interpretatur; alij verd a sensu literali magna ex parte per allegorias ad Christum transfe runt, fint illustrissima oracula de Messa: &quod omnes alij Interpretes omnia fic fint interpretati.

Adloca quarta classu.

Quartæ classis testimonia sic tuebitur, quod multà quidem Prophetarum oracula fint absoluta vel fimplicia, hoc est, de Christo solo intelligenda, sed non omnia. Quædam emm dicet effe composita, hoc est, talia, que etiam typis aliquatenus, Christo autem principaliter conueniant, quæq; geminam impletionem habeant, vnam typicam, in typis, alteram fignificatam & perfectam in Christo iplo, Hoc cum ad rectam Scripruras Propheticas intelligendi, interpretandi & ad Christum applicandi rationem non parum momenti habeat, in gratiam studiosornm S. Theologiz explicandum & demonstrandum aliqua-

tenus videtur

CAPVT

CAPVT V.

Discrimina typorum, item oraculorum Veteris Testamenti de Christo explicantur, & rectaratio applicandi oracula Prophetica ad Christum ostenditur.

Non dubium est, Spiritum sauctum in Veteri Testamento partim typis & figuris, partim apertis promissionibus & prædictionibus, sue oraculis de Christo, eius q; ossicio, benesicijs ac regno, Ecclesiam veterem erudiuisse & vaticinatum este: idque adnersasio de hoc aliquoties contendenti non solum largimur vetrò, sed & nobis vicissim dari postulamus.

Que ergo Christum prænunciarunt, vel typi, vel a- Typi Chris perta oracula fuerunt. Typi Christum fignificantes va- fum fignis rijerant: vel Res: vt arbor vita, Agnus Palchalis, altare, ficantes, arca, propitiatorium, victimæ, lerpens aneus, Templum, &c. Vel Persona:vt Adam, Melchisedech:Isaackigno impolitus, Moles, Aaron, Iolua, Simlon, Dauid, Solomon, Ionas in ventre ceti, nec non alij Reges & Prophetæ: item Nazaræi: Vel deniq; enenta aut faftatyporum, seu rerum & personarum illarum typum Christi gerentium.vt mactatio & esus agni Paschalis: exaltatio lerpēris anei in deserto, immolatio victimaru in altaris ingreffus Porificis in fanctuariu cu fanguine interceffio Moss & Prophetaru ppopulo: losuz victoria de Chapanzis, & introductio populi in terra promissa, Simlo. nis Nazareatus & robur: Danidis exilia, miseria, pericula, fiducia, preces, conservatio, regnum, victoria de Goliatho, triumphi de hostibus: Solomonis regnum, maiestas, adificatio templi,&c. Hac omnia Christum aliquo modo prafigurarunt ided typicius fuerunt. De his verò nunc non est quæstio: sed de oraculis.

Hæc ergo duplicia in Scripturis reperiuntur, Alia

94 DE APPLIC. ORAC. AD CHRIS.

oracula
in Scripturis de Chrifto duplicia.
Oracula
absoluta.

absoluta seu nuda, nullis typis vestita vel adhærentia! Alia typica (vt docendi causa sic appellem) hocest, typis inhærentia veladiuneta. Absoluta sunt apertæ leu. directa promissiones divina, & pradictiones Prophe. tica, de Mellia natiuitate, humilitate, morte, refurre. dione, exaltatione, regno aterno atq; etiam Diuinitate: cuiulmodi funt, lefa. 7. 14. Virgo concipiet, e pariet filium: cuius nomen erit Emmanuel. lesa.9.6. Puer naim est nobis & filius datus est nobis, cuius nomen, Admirabilis, Dem fortu, e. C. lefa. 11.1. Prodibit Virga de trunco Isas, o surculus de radicibus eim, oc. lela.25.9. Ecce Dem nofterifte, De. lefa. 52.13. Ecceprofperabitur ferum mem, oc. lela. 13 2. Affcender ficut Girgultum eoram eo, Crc. lerem.13.6. & lerem. 33.16. Germen Danidi Gocabisur lehona suftitia nostra. Mich. 4.3. Indicabit (leho. uab) interpopulos multos, erc. Mich. 5.4. Exte egrediesur mihi Dominator Ifraelis, e.c. Zach. 2.8. Poft gloriam misit me ad gentes, c. & similes. Cuiulmodi etiam sunt promissiones desemine mulieris contrituro caput serpentis. Gen. 3. 15. de semine Abrahami, in quo erant benedicenda omnes Gentes. Gen, 22,18. de magno Propheta suscitando è medio fratrum, Deut-18,18. & aliz complures.

Oracula Typica. Typica, leu typos adiunctos habentia, sunt promissiones aut sententiæ de typis, velà typis Christi personam sustinentibus editæ. De typis: vt cùm de agno paschali Christum sigurante dicitur: Osnon frangesuin illo. Exod. 12.4. De Solomone in Christi persona: Ip/e adificabit nomini meo domum. 2. Samuel. 7, 13. &c. A typis: vt cum Dauid in persona Christis se seruati petit, Psal. 16. Domine custodi me quia inte consido. Et exclamat Psal. 22. 1. Deus meus, Deus meus, quare me dereliquistis Et Psal. 31.1. Inte Domine speraus, non confundar snaternum. esc.

Iam quæ Absoluta sunt, omnia sie sunt de Christo edita, vt de eo solo intelligi debeant & possint, inq; eo solo omnem impletionem sortiantur: proinde nec possint

poffint aliò transferri, quin vel eneruentur penitus vel eludantur. Quæ verò sunt Typica, non fic le habent omnia, sed quadam tantum, que proinde Typica sim. Typica plicia vocari possunt : ca nimirum, que sic sunt de typis simplicia, velà typis edita, vt ea in typos non competere, nec in ijs impleri potuisse, resipsa, h. e vel historiæ euidentia, vel attributorum maiestas & excellentia testetur. Proinde hze vnam tantum impletionem habent, nempe in solo Christo.

Hoc vt verum & solidum effe engnoscatur, tenendumeft, attributa, quæ de typis vela typis Christi, in Attributa Veteri Testamento dicuntur, triplicis omnino esse ge- typorum neris, Quadam enim folis typis accommodari possunt, eriplicia. & non Christo: ve infirmitates in typis hærentes: quadam contra soli Christo & non typis, vt propria perlonz,vel officij,vel regni Meslia: quadam deniq; & typis & Christo simul; ted typis tantum typice & imperfecte, Christo autem vere & perfecte: vt dicta, facta, euenta quædam verifq; communia. Ita enim fermo Spiritus fancti eft temperatus, vt fæpe endem loco, in eodem typo, tam diuersa vel omnia vel quædam misceantur: cuius rei causa est: quòd typis nonnulla modò non ve sunt typi, sed vt sunt homines, modo vt proprie sunt typi, modo vt funt vtrung; tribuuntur.

w

Omnia dieuntur de eodem Christi typo Solomone, 2.Sant.7. v.12,13.14. Nam in folum Solomonem & posteros competit: quod dicitur: Qui si inique aliquid egerit, arguam eum in Girga hominem, &c. interprete ipfo Spiritu fancto, Pfal. 89.30. & Augustino de cinitate Dei libro 17.cap.9.In folum Christum, quod dicitur: Stabeliam thronum regni eius Ofq, in seculum. In virung;, quod dicitur; Ego ero ei in Patrem, Gipfe erit mibi in Filium: Item:/pfe adificabit nomini meo domum. Vtera; enim fuit Filius Dei : vterq; adificauit Deo domum, licet diverla, ve dictum est, impletionis ratione.

Eadem coniunguntur in eodem typo Dauide, Pfal. 16, quo Christi morrem & refurrectionem prædictam constat. Nam in solum Dauidem propriè competit quòd dicit vers. 7. Etiam nostibus castigant me rene mes: hoc est, luctor contra desideria carnis. Hoc eniu phrasis illa propriè significat, teste Hieronymo. In so lum Christum, quòd dicit vers. 10. Non derelinques ans mam meam in inferno, nec dabis sanstum tuum vider corruptionem. Dauid enim vidit corruptionem: Christus solus non vidit. Act. 2.31. & 13.55. In virung; reliquomnia.

Sic Pfal. 40. proprium Dauidis est, quod dicit vers. 16. Comprehenderunt rie insquitates mea. Proprium Christi, quod dicit vers. 2. In Volumine libri scriptum el deme, cre. Commune versq;, quod dicit vers. 18. Ego an

sem mendicus (um @ pauper: & pleraq; alia.

Sic Psal. 69 soli typo Dauidi congruit, quod dieite vers. 7. Deus su sciu insipienti am meam, & delista meas te non sunt abscondita. Soli Christo ad literam contigit, quod dicitur vers. 26. Dederunt escam meam fel, o insiste mea potauerunt me aceto: Dauidi & Christo si mul, licet Christo perfectius, quod dicitur vers. 2. Quo niam zelus domus sua comedit me, & opprobria exprobrantium sibi ceciderunt supor me, e.

Duo posteriora alijs P salmis, qui ipso Spiritu sancto in Nouo Testamento attestante, de Christo sunt scripti, passim etiam coniuncta leguntur, vt Plal. 45. ad solum Christum pertiner, quò dicitur vers 8.9. Thronwoum Dem in seculum seculi, esc. Reliqua & in Solomonem sponsum, eius q; sponsam typica, & in Christum sponsum, eius q; sponsam typica, & in Christum sponsum, eius q; Ecclesiam sponsam, significata impletione, congruunt. Sic Psalmus 72. Solomoni est interiptus, teste titulo, & omnia tamen à v. 4, de regno vniversali & aterno, de iustitia, maiestare, cultu & operibus eius, soli Christo conueninnt: tres priores versiculi & Solomoni & Christo communiter competere possum, sec, Non addo exempla plura, quoniam ista, quodixi, adeò manifestum faciunt, vt solem meridie lucere negauerit, qui ista neget.

lam

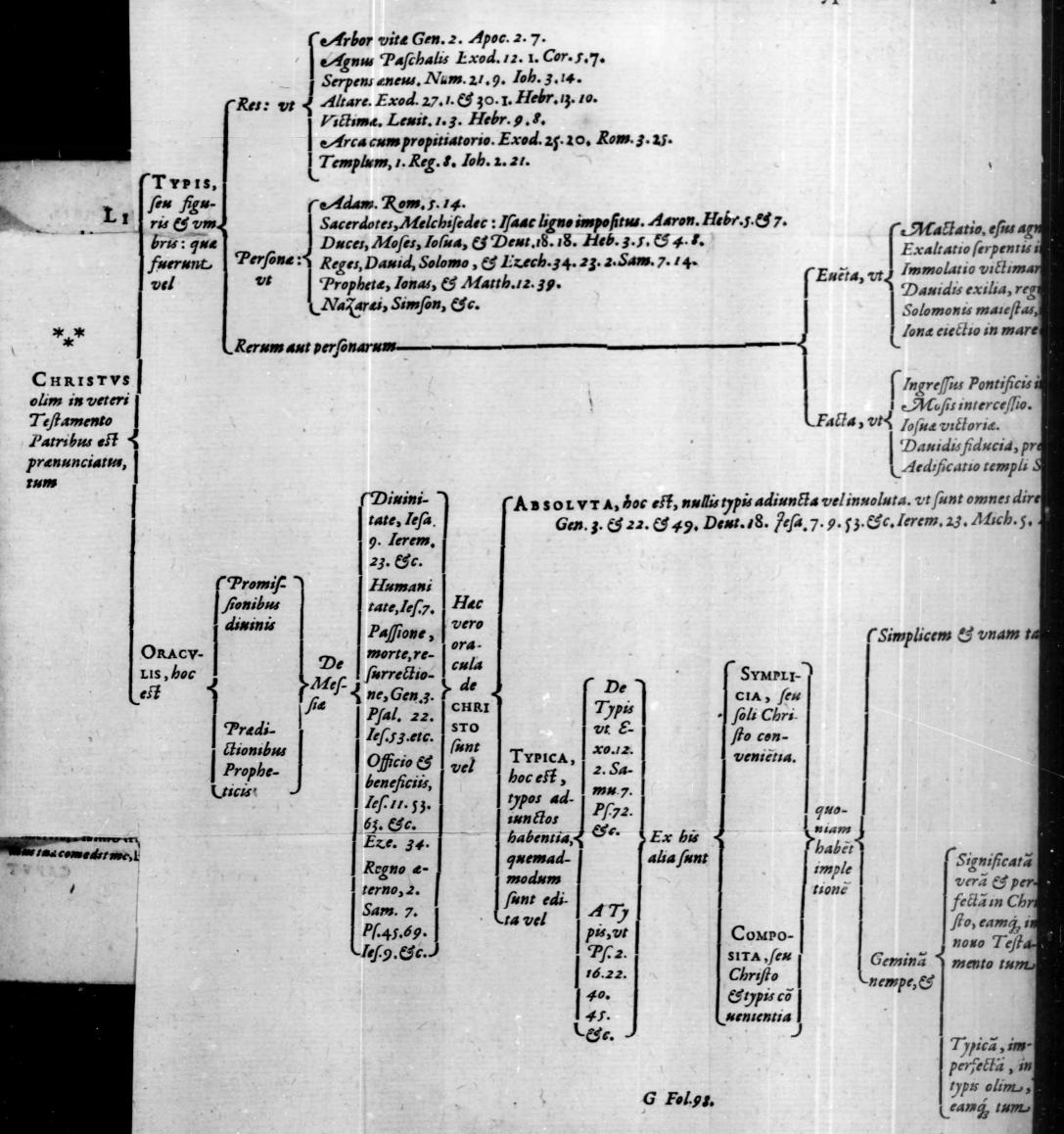
to ri-

of-

215

SCHEMA TYPORVM ET ORACVLOR

absolutorum & typicorum: item simpliciu

ORVM ET ORACVLORVM VETERIS TESTAMENTI:

lutorum & typicorum: item simplicium & compositorum de Christo.

SMattatio, esus agni, &c.

Exaltatio serpentis in deserto.

Immolatio victimarum.

Danidis exilia, regnum, &c.

Solomonis maiestas, regnum, &c.

Iona eiettio in mare conservatio in ventre eati, & liberatio, &c.

Ingressius Pontificis in santtuarium cum sanguine.

Musis intercessio.

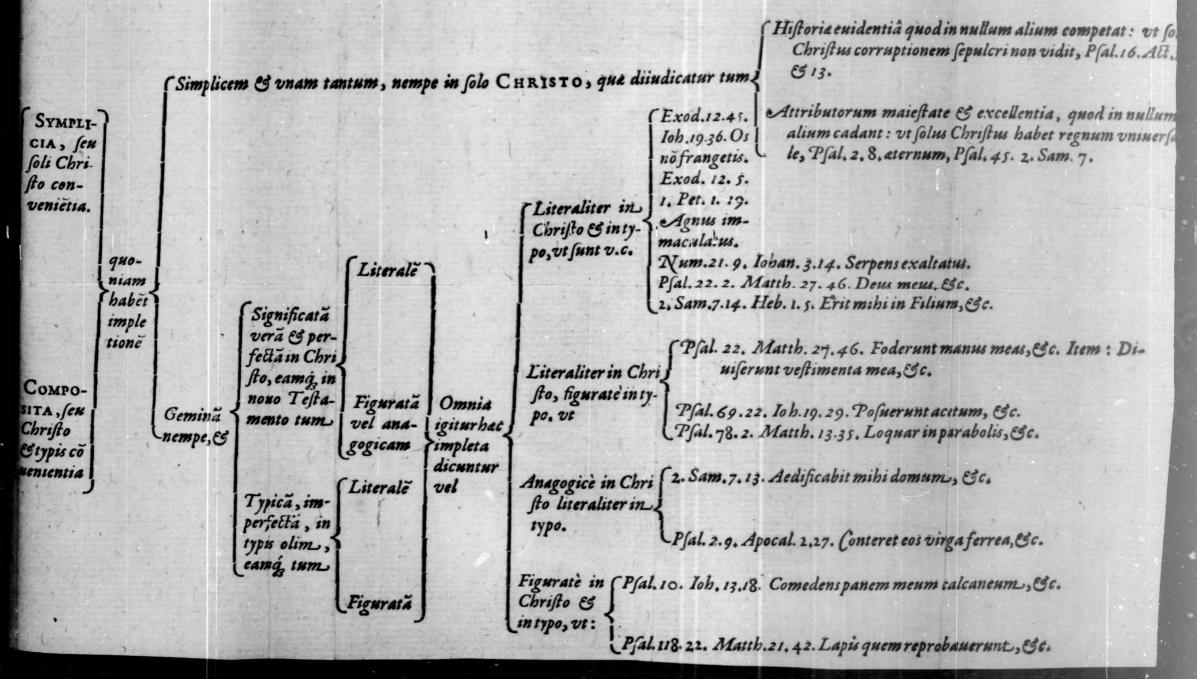
Fatta, vt

Iosua victoria.

Danidis fiducia, preces, victoria, &c.

Aediscatio templi Salomonici, &c.

ppis adiuncta vel inuoluta. vt sunt omnes directa, ex pressat clarapromissiones & pradictiones de CHRISTO: ut. 18. fesa.7.9.53.86. Ierem, 23. Mich.5. Zach. 9.86.

Tam ex his ea, quæ typis solis competunt, sunt priuatæ typorum affectiones, neq; propriè ad oracula pettinent, licet ijs alicubi admixta inueniantur. Quævetò
foli Messia competunt, propriè sunt Oracula: Typica
quidem, quia typis adhætent, sed simpliera tamen, quia
simplicem, h. e. vnam solam impletionem habeant in
Christo Quæ deniq; Christo & typis competunt, Ora-Oracula
cala composita testè dici possunt, quoniam habent getypica
minam impletionem: in Christo quidem significatam, composita,
veram & perfectam: in typis verò typicam, imperfecam, olim factam.

His verò in impletionis modo & applicatione eo. In application ad typos & ad Christum quadruplex discrimen none quatobleruandum occurrit: Nonnulla in Christo & in draplex typo impleta sunt ad literam: nonnulla in veroque discrimen, figurate: quadam in typo ad literam, in Christo figurate, vel anagogice: quadam contrà in typo figurate, in Christo ad literam. Literalis autem sensus typo fuit historicus: respectu Christi Propheticus Sic rigitur in modo impletionis veriusq; quadruplex est discrimen.

Literaliter impletum est în Christo & in typo, quod no dicitur Exod 12.46. & loh. 19 16. Os non frangetuine, Literalizatem illud: quòd æneus serpens suspensus de ligno as ter in Christopiciencibus seruauit vitam. Numer. 21.9 & Christus storie suspensus de cruce credentibus dat vitam æternam, 1990. lohan. 3.14. Item, quòd Dauid & Christus in extremis constitutus angustijs clamat: Dem mem, Dem mem, se quid me dereliquisti? Psalm. 22. 2. Matth 27.46. Item, quod Dauid de se dicit: sperabo in eum, Psalm. 12. 13. Apostolus autem eadem accommodat Christo Hebr, 2.13. Item, quod Dauid de se: In manus tuas Domine commendo Spiritum memm, Psalm. 31.6. Et: Oderunt me immersio, Psalmo trigesimo quinto, v 19. Et: Zelus domine semmersio, Psalmo trigesimo quinto, v 19. Et: Zelus domine semmersio, Psalmo trigesimo quinto, v 19. Et: Zelus domine semmersio, Psalmo trigesimo quinto, v 19. Et: Zelus domine semmersio, Psalmo trigesimo quinto, v 19. Et: Zelus domine semmersio, Psalmo trigesimo quinto, v 19. Et: Zelus domine semmersio.

98 DE APPLIC. ORAC. AD CHRIS.

de sei Luc 23. 46: loh. 15.25. loh 2-17- Item, quod Dauidi & Christo acclamatum est a populo: Hosianna, benedi-Am qui venit in nomine Domini, Psal 118.25. Matth. 21. 9. Item, quod de Solomone & Christo dicitur: Ego ero es in Pairem, o ipse eric mihi in filium, 2. Sam. 7.14. Hebr. 1.5. Item, quod de straele & Christo dicitur: Ex AEgypto Vocaus filium meum, Hose, 11. Matth. 2.15. & similia.

II. L teraliter tantum in Christo: sigurate in typo imLiteralis pletum est, quod dicitur Psal. 22.19 Matth. 27.35. Diniter in Chris serunt sibi vestimentamea, of super vestem meam mia
stein typo. meas of pedes meos. Sic quod translate de se dixit Dauid, Christitypus, Psal. 69.22. Posuerunt in escam meam
fel: of in situ mea porauerunt me aceto: ad literam impletum est in Christo, quando milites ei acetum selle
mixtum propinarunt in cruce, Ioh. 19.29. Tale est illud
Asaphi Psal. 78.2. Aperiam in parabola os meum: Cuius
impletio literalis legitur de Christo Matth. 13.35.

Anagogice Christo competit, literaliter typo, quod Anagogice dicitur: Ipse adsficabit nomini meo domum, 2. Sam. 7. 14. an Christo: & Hebr. 3.6. Item: Conteret cos in Virga ferrea, Plal. 2.9.

literaliter & Apoc. 2.28. & cap. 12.5. & cap. 19.15.

Figurate deniq; in Christo & in typo impletum con1 V. stat, quod dicit Dauid: Qui comedit panem meum, extuFigurate lit contrame calcaneum, Plal 41. 10. & Christus loh. 13.

smpleta in 18. dum vterq; domesticum habuit proditorem. Sie
Christo & quod de Danide Metaphora quadam dicitur: Lapu,
in typo: quam reprobarunt adssicantes, fastus est in caput anguli: Christo pari transfatione accommodatur, Matth. 21.
42. nisi quod interim solide in Christo suit exhibitum.

quod in Dauide obscure fuerat adumbratum.

Quæ de typorum & oraculorum generibus ac diffetentijs hactenus dicta sunt, antequam pergam, ad
majorem rei i seletar oculis lectorum ru-

di hoc schemate subij-

clam

CAPVT VI.

Oracula quadam de Christo esse Typica composita, rationibus & authoritatibus demonstratur.

E Aposui, quomodo oracula Prophetita de Christo sint partim Absoluta, partim Typica, eas; tum simplicia tum composita: & quomodo triplicia sint, quæ typis Christi in Veteri Testamento attribuuntur. Ac de Absolutis quidem & typicis simplicibus resest extra controuersiam internos Christianos: & sudæi facile conuincuntur. De Typicis verò compositis restat quæstio, an aliqua sint talia. Aduersarius negat:

ego affirmo, & sic demonstro.

Primo: id manifestum est exemplis plurimis oraculorum, quæ Scriptura diferte teftatur in Christo imple- Abexems tionem veram, in typis olim typicam habuisse:vt Exod. plu mani-12. 46. Os non frangetu in co: Hoc typicum oraculum feftu Serioliminagno vanbratili : tandem in agno fignificato, piura, nempe Christo vere impletum effe, teftis eft Iohannes Capite 19. 36. Plal. 2. Reges & Principes tumultuantur contra Dauidem Christi typum. Verè & ad literam impletum effe in Chrifto, testatur Apostolorum precatio, Actor. 4. 26. Coacts funt vere aduer fus fanctum filium tuum , quem Gnxifts, Herodes er Pilarne cum Gentibue & populu Ifrael, erc. Plal. 31. David Christi typus testatur fiduciam suam in Deum, petit liberari, & Spititum fuum in manus Domini commendat. Hanc figuram Gereimpleuit Christus in cruce clamans: Pater samanus tuas commendo forstum meum. Similia complura prius oftensa funt, de quibus eft idem iudicium. Quadam itaq, oracula Typica composita este, h. e. geminam impletionem habere constat.

Secundo: typos simpliciter ab impletione excludere, Anatorio est typos illos tollere, hoc est, negare typos Christi fuise typorum.

98 DE AFPLIC. ORAC. AD CHRIS.

de se: Luc 23. 46: loh. 15. 25. loh 2-17. Item, quod Dauidi & Christo acclamatum est a populo: Hossanna, benedi-Am qui venti in nomine Domini, Psal 118. 25. Matth. 21. 9. Item, quod de Solomone & Christo dicitur: Ego ero est in Pairem, o ipse eru mini in filium, 2. Sam. 7.14. Hebr. 1.5. Item, quod de israele & Christo dicitur: Ex AEgypto Vocaus filium meum, Hose, 11. Matth. 2.15. & similia.

II. L teraliter tantum in Christo: figurate in typo imLiteralis pletum est, quod dicitur Psal, 22.19 Matth, 27.35. Diniter in Chris serunt sibi vestimentamea, of super vestem meam mia
sto: figura- serunt sortem. Sicut seillud Psal 22.17. Foderunt manua
tein typo. measo pedes meos. Sic quod translate de se dixit Dauid, Christitypus, Psal, 69.22. Posuerunt in escam meam
fel: of insiti mea porauerunt me aceto: ad literam impletum est in Christo, quando milites ei acetum selle
mixtum propinarunt in cruce, Ioh. 19.29. Tale est illud
Asaphi Psal, 78.2. Aperiam in parabola os meum: Cuius
impletio literalis legitur de Christo Matth. 13.35.

Anagogice Christo competit, literaliter typo, quod Anagogice dicitur: Ipse adsficabit nomini meo domum, 2. Sam. 7. 13. an Christo. & Hebr. 3.6. Item: Conteret eos in Virga ferrea, Plal. 2.9.

literaliter & Apoc. 2.28. & cap. 12.5. & cap. 19.15.

Figurate deniq; in Christo & in typo impletum contat, quod dicit Dauid: Qui comedit panem meum, extufigurate lis contrame calcaneum, Plal 41. 10. & Christus loh. 13.
smpleta in 18. dum vterq; domesticum habuit proditorem. Sie
Christo & quod de Dauide Metaphorâ quadam dicitur: Lapis,
in typo:
quem reprobârunt adssicantes, fastus est in caput anguli: Christo pari translatione accommodatur, Matth. 21.
42. nisi quod interim solide in Christo suit exhibitum,

quod in Dauide obscurè fuerat adumbratum.

Quæ de typorum & oraculorum generibus ac diffetentijs hactenus dicta sunt, antequam pergam, ad
maiorem reisis esteur oculis lectorum ru-

di hoc schemate subij-

ciam.

CAPVT

CAPVT VI.

Oracula quadam de Christo esse Typica composita, rationibus & authoritatibus demonstratur.

E Xposui, quomodo oracula Prophetita de Christo sint partim Absoluta, partim Typica, eas; tum simplicia tum composita: & quomodo triplicia sint, quæ typis Christi in Veteri Testamento attribuuntur. Ac de Absolutis quidem & typicis simplicibus resest extra controuersiam internos Christianos: & ludæi facile conuincuntur. De Typicis verò compositis restat quæstio, an aliqua sint talia. Aduersarius negat:

ego affirmo, & sic demonstro.

Primo: id manifestum est exemplis plurimis oraculorum, quæ Scriptura diferte teftatur in Christo imple- Abexems tionem veram, in typis olim typicam habuisse:vt Exod. plis mans-12. 46. Os non frangetis in co: Hoc typicum oraculum festis Scrioliminagno vmbratili : tandem in agno fignificato, piura, nempe Christo vere impletum effe, testis est Iohannes Capite 19. 36. Pfal. 2. Reges & Principes tumultuantur contra Dauidem Christitypum. Verè & ad literam impletum effe in Chrifto, testatur Apostolorum precatio, Actor. 4. 26. Coacts funt vere aduer sus fanctum filium tuum , quem Gnxifts, Herodes er Pilatus cum Gentibus C populu Ifrael, coc. Plal. 31. David Christi typus testatur fiduciam suam in Deum, petit liberari, & Spititum fuum in manus Domini commendat. Hanc figuram Gere impleuit Christus in cruce clamans: Pater in manus tuas commendo foritum meum. Similia complura prius oftenfa funt, de quibus eft idem iudicium. Quadam itaq, oracula Typica composita este, h. e. geminam impletionem habere conftat.

Secundo: typos simpliciter ab impletione excludere, Anathra est typos illos tollere, hoc est, negare typos Christi fuisse typorum.

typos,

DE ORACVLIS COMPOSITIS

typos. Quidenim est typum Christi esfe, nisi similitudine quadam conditionis, gestorum vel euentuum Christum przsigurare? Hac ergo similitudine sublata, ipla typorum forma tollitur, At sublata est similitudo, si ad eos nihil pertinent ea, que iphis in figura, ve Christitypis euenerunt. Similitudo enim est inter duo, Autigitur typi Christi non fuerunt, aut aliquid arahoger seu fimile corum, quæ Christo contigerunt, in ipsis est recognolcendum.

Exod.12. Pfal. 12.

Pfal.31.

Terrio: Ipfa historia facra non patitur negari, ea et-A Gerita- iam typis aliquo modo facta effe, quæ tandem in Chrite historia. sto vere funt impleta. Itaenim contra manifestam historiæ veritatem negandum foret, os non fuisse fra-Aum in agno. Dicendum foret, Dauidem non clamafse, vel saltem non vero cordis affectu clamasse: Dem meus, Deus meus: vel tunc à Deo non derelictum fuiffe, cum clamaret: Gt quid me deseruifts? Dauidem iplum non sperasse in Domino: non commendasse Domine in manus proprium spiritum, & similia multa. Etsenim Dauid hæc & alia multa in Christi persona dixit & fecit: tamen non ided iple etiam hæc non dixit aut fecit, quod Christum ea dicendo & faciendo præfigurawit : non iple tacuit, cum in perlona Christi clamaust? non iple extra angustias fuit, cum seà Deo desertum ingemuit. Neg; enim omnia ecstaticus dixit aut fecit,

Quario: Qui in omnibus oraculis typum à substantia separant, in multis Christianos contra Judzos exarmant, & fidem nostram produnt. Quid 112? quoniam eres omnino sunt rationes, quibus oracula de Christo citata defendi possunt. Prima est Noui Testamenti authoritas: altera attributorum & circumftantiarum in oraculisfingularitas vel excellentia: tertia typotum & fubstantiz necessarius nexus. Prima ratione res inter Christianos disceptatur, quibus authoritas Noui Testamenti est facrofanda. Sed Iudzi cum Euangelistarum & Apostolorum allegationes abijciant, convincendi sunt aliter: quod vel altera vel terria ratione fieri

cft

modo.

eft necesse. Altera in oraculis ijs convinci possunt evidenter & solide, quorum diviniora vel rariora elle attributa, quam ve vllialij præter Messiam competant, iplimet fateri nolint velint coguntur: cuiulmodi paulò antè oftendimus plurima: In alijs aut vrgenda eff tertia ratio, aut prodenda Christiana fides. Dicar enim nobis aduerfarius, quomodo, verbi causa, in his: In manu tuas Domine:Pfalmo trigelimo primo, versu lexto. Oderunt me gratu: Plalmo trigelimo quinto, verlu decimo nono. Aperiam in parabela os meum: Píalmo fepreagefimo octavo, versu secundo, & similibus, que extra Ecclesiam verlantibus tam facile est Dauidi tribuere, quam recte nos ea Christo tribuimus, conuincendi illi fint, recte à nobis de Christo intelligi, si ratio illa a typorum relatione ad fuam fubstantiam, quæ est Christus, nulla est: Aut ergo huc confugier, aut turpiter & proditorie fidem nostram tractabit,

Quinto: Quod de tripartitis typorum attributis dixi, aperte confirmat Augustinus lie scribens: Tripartita Authorita reperiuntur elogusa Prophetarum : siquidem aliqua te Augusti funt ad terrenam Hierufalem fectantia: aliqua adca ni , Lib.17. Leftem:nonnulla ad verang, Quid hic alind dicit in the- cap 3. de fi, quam quod dictum à me est in hypothesi, corum que cinitate de typis velà typis Propheticis dicuntur, alia ad folos Des. typos, alia ad folum Christum, alia ad typos & Chri-

ftum simul spectare?

Sexte: Propius huc facit, quod idem Augustinus ibidem cap. s. regulam suam exemplis demonstrans dicit, Abexem-Pfalmo 72. qui Salomoni inscriptus est, regnum ipsius plis Anga-Meffix fic describi, ve facile appareat regno Solomoni- fine. co no couenire, quod diciturinihilominus factamelle nonnullam imaginé rei futura etia in Solomone, in co o zdificauit templu, & pace habuit secundum nomen luum, &c eumq; in perlona sua Christum Dominum noftrum prænunciaffe, non exhibuiffe; Itaq; quædam de illo scripta elle, quasi de ipso ira prædicta fint, dum Scriptura landa etiam rebus gestis prophetans, quo-

DE ORACVLIS COMPOSITIS 102

dammodo in eo figuram delineat futurorum. Et tandem ; Ineo, inquit, Pfalmo tam multa dicuntur, qua emuinoei conuenire non possunt. Domino autem Chrifo apertifima perfecustate conueniunt, Grenidenter appareat, quod in sllo (Salomone) figura qualifoung, ad. umbrata sit: in isto autem (Christo) ip/a veritasrepra-Centata, Idem cap. 9. oftendit, oraculum illud 2. Sam. 7. & Pfal, 69 de Filio Dauidis adificaturo domum Domino, & habituro regnum æternum, fub nomine Dauidis de Domino lesu intelligendum; quod verò de castigatione illius Filij, si peccet, dicitur, non ad Christum, sed ad eius corpus & membra referendum aperte dicit, Ergo Augustinus quædam, quæin Christo ipso verè sunt exhibita, in typis præfigurata effe agnoscit.

Authoritiorum in. terpres tam.

Denig, recentiorum quoq; interpretum non pauci, & quidemilli, quos aduerfarius minime repudiare aunate recens fit (de alijs enim non dicam) Psalmos nonnullos ad Dauidem simul & Christum referunt. Pomeranus in Pfal. 2. 6, anagogen innuit à carnali regno Dauidis etiam in gentes 2. Reg. 8 & 10. ad spirituale regnum Chrifti, cui non solum ludæos, sed etiam gentes suo Verbo Subiecturus effet. In argumento Pfal 16. dicit, Dauidem effe Christum, id eft, fignificare Christum, vt habet Germanica versio. Ergo Dauidem vt typum Christi non penitus excludit. Sie passim alibi typum cum Christo coniungit Plat. 60. & 63. &c. Cornerus etiam, qui Patrum Bergensium vnus fuit, Psalmum s. ad literam de præstantia generis humani : allegorice de Chri. fto interpretatur. Pfalmo 16. scribit, Dauidem petere,& in persona Dauidis Christum sub agone orare, se & Ecclefiam conferuari. Idem Pfal. 22. dicit, Christum fub Dauidis persona in maximis doloribus & cruciatibus fieri supplicem Deo Patri Pfalmum 31. Dauidi primum, deinde Christo & omnibus pijs applicat. Psalmo 45. Laudes Solomonis & Christi celebrari dicit, etsi Christi præcipue. Sic & Pfal. 72. Pfalmum 19. Dauidi historice & Christo anagogice accommodat. Eodem modo Pial,

Pfal.68. & 69. & 89. & 109. & 118 & c. Petrus Patiens edistione Bibliorum Germanicorum Pfal. 18. 44. & Pfal. 59. & alios nonnullos Dauidi typo fimul & Christo attribuit. Sed quid exemplis pluribus est opus, cum vnum sufficiat? Vna enim instantia vniuerfalis negans infriagitur, quod nulla oracula compositam impletionem habeant: ex qua hypothesi aduersarius Caluini interpretationes oppugnat.

CAPVT VII.

Rationes contraria excutiuntur.

Vne rationes etiam, quas contra oracula compolita ab adueríario passim in Pseudo Caluino afferri & vrgeri, vel alioqui posse obijci video, breuiter sunt excutiendæ.

Primum obijcit aduersatius, sanctos Dei homines obiedanon tantum sub Leuiticarum ceremoniarum typis & figuris implicite, sed etiam perspicuis promissionibus & prædictionibus sine figurarum inuolucris explicite de Messia locutos esse. Sed quis hoc vnquam negauit? An non ipsemet typos ab oraculis, & oracula absoluta à typicis, & typica simplicia à compositis accurate dissinai? Dico igitur multas exstare huiusmodi promissiones & prædictiones nullis vmbris inuolutas, sed sance explicitas quam maxime. Sed demonstrandum erat aduersario, omnes sic esse explicitas, vt nullæ omnino sine implicitæ, nullæ typicæ, nullæ compositæ, Hîc Rhodus, hîc saltet.

Secundo obijcit: Euangelistas & Apostolos oracula Obiett. 18.

de Christo allegata ad Christum solum asstringere,
quoties ea in Christo impleta dicunt. Non igitur de typis simul intelligenda esse. Respond Si formetur argumentum, falsa erit propositio: Oracula, quæin Nouo
Testamento restringuntur ad Christum, nulla ratione
typis olim conuenisse. Primum enim certum est, plurima, quæ Christo accommodantur in Nouo Testamen-

is to

DE ORACYLIS COMPOSITIS

to, olim per figuram quodammodo etiam in typis gesta

fuiffet alioqui historia sacra in plurimis neganda foret, vt suprà ostensum est. Quin imò ideò accommodantur Christo, quia per typos olim de eo fuerunt præfigurata. Ideò enim non est fractum os in agno Palchali, quia offa non debuerunt frangi in Christo: ideò Dauidtypus Christi queritur contra le tolli calcaneum à domestico, quia Christus erat prodendus à discipulo: Ideò Spiritus sanctus Dauidi in suis angustijs hoc gemitus luggessit: Dem mens, Dem mens, St quid me dereliquifir Et: In manus tuas Domine commendo firitum meum: quia in eius persona Christi in cruce pendentis & cum morreluctantis extremos gemitus prefigurari voluit, &c. Ideò eidem iniurias & contumelias suas deplorantisuggestit has voces; Foderunt manu meat, ce. Diniferunt Seffimentamea, oc. Potaucrunt me aceto, Gc. Quiahac omnia Christo ad literam tandem euentura erant. Deinde, quod ad solius Christi personam Spiritus lanctus in Nouo Testamento oracula restringit, & passim dicit, Scripturas in Christo impletas esfe, hoc vel illud Christo factum elle, vt Scripturæ implerentur, &c. id nemo non videt, de impletione significata, vera & perfecta dictu effe, qua fanè in folum Christum competit. Ideò ab hac impletione, taquam à proprio quarto modo, ad Chriftum exhibitum firmistima consequentia Apostoli colligunt: & plaraq, quorum vmbram olim in typis fuiffe historia facra testatur, in Christo fic facta dicunt , Ge Scriptura implereiur , nempe, verè & perfecte: ea locutione fine dubio impletione veră & perfectă impletioni vmbratili opponentes. Ideò dicut, VERE' coacts sunt aduer fus santin Filium tun lecipu in typo fuit adumbratu,id Gere & plene in Christo

€.24.36. Matth, 13. V.35. Matth. 27. fum, c.q d.quod olim tumultuationib' Regu &Prin-6.9.35. Joh. 13. 6.18. ifti nuc impleuerut. Hec verd impletio vera & fignificata tantu abeft, vr impletione typica olim factam exclu-

Job. 19.

Ad. 4.27, datvel tollat, vt ex natura correlatiuoru potio stabiliat, Obsect.III. Terrid obijeit, omnes Patres & recentes interpretes oracula de solo Christo interpretari. Respond. Quatenus interpretum veterum & recentium sententia alios
obligent, supra exposui. Verum vt authoritates in medio relinquam, nego primum omnes Interpretes omnia sic interpretari. Diuersum enim paulò antè ostensum est. Deinde fateor quidem plerosq, anagogicum
vel allegoricum sensum ponere, tum quia is Christiane
sidei est proprius, tum quia anagoga & allegoria, vt
notum est, Patribus cumprimis placuerunt, quibus plesunq; non tam sudaos insideles consutare, quam Christianos sideles erudire animus suit. Interim cum anagogico sensu literalem coniungere, nec prohibent, nec
prohibere possum, vbi historia eum postulat & consirmat.

Denig, obijcit, oracula hoc pacto, si ad typos & Obiest.1V.
Christum simul accommodentur, eneruari, ad probandum inutilia reddi, ad sidem nostram contra Iudzorum blasphemias sirmandam przcipuum eorum robur infringi, quamprimum non vnice aptantur Christo. Iudzos enim illico arripere literalem sensum vt genuinum: alterum anagogicum vt minus natiuum & genuinum reijcere & nobis relinquere, &c. Hoc dici non potest quam inculcet, quam vrgeat scoptice, quam qi loquaciter exaggeret.

Eth autem omnis ille fucus propiùs & commodiùs paulò poù abstergetur, vbi de singulis tractabitur: tamen hoc loce generatim detegenda est sophismatis huius vanitas, quod tale est, si ad formam reuocetur:

Interpretatio eneruas oracula & phationes falsa est.
Interpretatio ista, qua quadam ad typum simul & ad Christim referentur, eneruat oracula. Ratio, quia tantum ea, qua soli Christo accommodantur, sirmiter probant sidem nostram: Item, quia Iudai sensum literalem de typo concessum, vt genumum arripient: alterum anagogicum de Christo vt minus genumum reijecent, Caluino relinquent, &c.

Estigitur falfa.

Refonda

DE ORACVLIS COMPOSITIS

Ref. De oraculis absolutis & simplicibus datur totum argumentum ; quoniam in his neruus omnis probationis vere incideretur, fi ea, quæ Mesliæ simpliciter funt propria, aliò accommodarentur, & vel typis vel alijs tribuerentur , qua manifestum eft effe Seierrem quam vt in vilam creaturam competant. Verum nunc non deiftis, sed de compositis agitur. De his ergo mis norem fallam effe, vel vnicum illud de Agno exemplu. Exod 12. & Joh. 19. demonstrat. Constat euim os non fuille fractum in agno: & hoc fuille typicum oraculum de offibus non frangendis in Christo. Dicisenim Iohannes, crura Christi non esse fracta in cruce, vt impleretur Scriptura: Non confringetur Glum osipfins. Atqui fi vera est cavillatio adversarij, nulla erit vis, nullus neruus allegati huius oraculi, quia prius agno, deinde Christo eius impletio tributa est. Arripient nimirum ludzi impletionem historicam de agno: & relinquent lohanni alteram fignificatam de Christo, Quòd autem hæcest manifeste futilis cauillatio, ve reuera eft: & minime propterea eneruatum eft typicum illud oraculum, quia typo à Mole, & Christo à Iohanne accommodatur: manifestum est de alijs similibus non minus futilem elle totam hanc aduerfarij ratiuncu-

Cur intere Aorica non eneruet Propheti-BAgogica.

Cur autem in compositis oraculis interpretatio hipretatio bi storica no eneruet sue anagogicam sue Propheticam: cur item vtraque etiam impletione coniunda nihilominus firmiter exijs de Christo concludatur : primum ratio manifesta & certa hac est, quia verum non enercam Gel a- uat verum : item, quia correlata se non tollunt sed ponunt mutud: quoniam funt aug. lam historica interpretațio, leu quod idem est, typica impletio in typis vera eft veritate historica, vt in plurimis euidentislime eft probatum. Ergo anagogicam vel Propheticam interpretationem & impletionem oraculorum, ac proinde ipla oraculaminime eneruat. Imo tantu abest vt enertet, vt etiam, quod modo dixi, stabiliat. Polita enim impletione

pletione typica in typis, noceffariò ex natura correlataru ponitur anagogica vel Prophetica in Christo. Nam typica & fignificata impletio funt correlata. Deinde impletto vera & perfecta foli Christo competit, & vt loquimur, quarto modo est propria. Ea igitur polita ponitur necessario Christus exhibitus, sue iam typica et-

iam præcestisse in typis ponatur, siue non.

Quid ludæi arripiant vel reijeiant, non magna cuta eft. Arripiunt multa manifeste falla: reijeiunt multa manifeste vera, vt sunt czci & pertinaces. Quid tum? An corum peruerficas derogabit verigati? Quis fallaciam accidentis non videat? Arripiant sane literalem sensum: An ideò anagogicum vel Propheticum nobis excuti patiemur? Imo facile hunc ex ipla typorum (quos negare non audent) natura defendemus, ipfisq; extorquebimus: quoniam negare non possunt, Messie am esse fine & substantia typoru : proinde à typis necesfariò ad Messia veniendu elle: imò quicquid magni, preclari & diuini de typis dicitur, id totu ad Messiam proprijstime spectare, & in eo plenistime impleri oportere.

An verò anagogicum lensum minus reijeiunt lolum, quam cum literali coniunctum? Imò dic, ô homo argunflime, fi tibi negent, verbi causa, Pfalmum 16. vel 21. vel similem de Christi passione, morte, resurrectione intelligendum, vnde tu homines præfractos conuinces? An eò, quòd Euangelistæ, quòd Apostoli de Christo interpretantur? Arqui nobis Christianis quidem hoc validum: Iudzis verò ridiculum est probationis genus, Quò confugies? In absolutis quidem & simplicibus firmum inuenies præsidium & solidam probationem jundium. hanc, quòd attributa, de quibus loquuntur oracula, vt funt: Partus virginis, tituli & cultus diuini, immensa potentia, regnum æternum Messia, &c. sunt maiora & diuiniora, quam vt vlli vel Regi vel Propheræ conueniant. At in typicis compositis plarifq; harebis, vt mus in pice, nifi vel ex illo ran Seiorigun attributorum genere, vel ex typicaimpletione, quam (cum historico sensu ni-

Indai anagogicum fen-(um non minusreycsunt folum,quam cum bistorico com-

catur, }

108 GENER. RESPON. AD LOCA

tatur,) negate Iudzi non possunt, anagogicam & veram implerionem eis extorqueas. Certum est itaq;, hanc divinorum oraculorum de Christo interpretandi rationem, quam adversarius vt Iudaicam falsò insectatur, contra ipses Iudzos & tutiorem & esticaciorem esse multò, quam sit ea, quam ipse nobis prescribit. Sed nunc ad classes locorum obiectorum redeo.

CAPVT VIII.

Respondetur porrò generatim ad duas posteriores classes locorum obiectorum: & alia insuper responsio de Indaicis corruptelis per singulas classes adiungitur.

Adloca quinta classicre. Bonsso,

D quintæigitur classis loca porrò excipiet Caluinus, necea eriam omnia ficeffe illustriffima, vt non nisi de solo Christo, nullatenus verò etiam de membris accipi possint: quandoquidem nonnulla à quibusdam Patribus plane aliter explicata esse, suo loco demonstrabitur. Deinde rationes sententia luæ, quas in fingulorum interpretatione adfert, vel historiæ veritate vel contextus proprietate ac scopo niti ostender, easq; non scoprice eludi, sed solide refutari volet, Denig; calumniam aduersarij vel eo solo retundet, quod omnia hæc oracula de Christo principaliter, vt de capite, interpretatur, quædam autem in illis fecundario etiam ad membra propter monwier corum cum capite, pertinere monstrat. Neg; concedet ided vim corum eneruari (quæ aduerfarij trita eft cantilena) quandoquidem hoc fixum semper manet contra hæreticos & Iudæos, principalem & perfectam illorum impletionem in nullo alio esle, sed in solo Christo residere.

Ad Oltima elaßis loca responsio. In vltimæ classis vindicatione non multum laborabit, sed solum ad iudicia sanorum hominum, qui Commentarios eius asspezerunt, prouocabit, & proteruiam aduereduerfarij nodum in scirpo quarentis, recteq; dicta malitiose in calumniam torquentis, publice in oculis

Ecclefiz despiciet.

Ista non omninò morosis sufficere poterant, donce ad fingula excurienda veniamus, Eft enim per fingulas elasses breuisime oftenlum, quid Caluinus afferre poffit contra aduersarij criminationem, quod illustristima Scripture testimonia & oracula horrendum in modum deprauet. Quoniam verò aduersarius nihil nisi Iudaicas glossas, strophas & corruptelas in eum cre. pat : etiam de his insuper generatim aliquid addendum videtur.

Vt maximè igitur daretur, quod tamen non dabit Generalis Caluinus, omnes interpretationes ac rationes eius, qui- responsio bus de agitur, improbabiles esse: nondum tamen obti- deludaici nuisset aduersarius, eas totidem esse Indaicas glossas, glossas. Arophas, corruptelas. Potest enim interpretatio aliqua aliena vel incommoda elle, quæ tamen non mox fit ludaica gloffa, ftropha, corruptela. Oftendam hoc per claffes breuiffime.

Vltima (vt retrò vestigia legam) quinq; habet oraoula. Die iam Crito, quodnam ex his censes sic à Galuino expositum, vt ludæus aliquis pro suo habere vel saltem admittere aufit? Si vnum dixeris, vicisti, nisi te de fingulis aperti mendacij conuicero.

In quinta nullum est oraculum, à quo Iudzi Chriflum non excludant. An verò Caluinus excludit? An non omnia de Christo, vt de capite, principaliter interpretatur? Apage igitur cum tuis Iudaicis gloffis, ftro-

phis, corruptelis.

In quarta quid tandem cum Iudais commune habet Caluinus? An quod literalem historicum fentum retinet? Atqui cur tetineat rationes vbiq; reddit. Et retinet non folum , neq, præcipue, vt Iudær retinent , fed cum eo Propheticum vel anagogicum de Christo coniungit, quod nullus iudæorum facit. Vbi ergo hicetiam ludaice glosse, strophe, corruptele?

Indai quomodo in liiera subsifiant, & quomodo Caluinus.

· I.

In terria quoq; retinet literam historia, omissis allegorijs, quas magna ex parte alij pro fensu natino feetantur. Si hoc ludaicum eft, sensus igitur historicus literalis Iudaica glossa, stropha & corruptela erit. At, inquies, subfiftunt in litera Iudais subfiftit & Caluinus: ludaizat igitur Caluinus. Quid audio? Gallina est bipes. Aduersarius est bipes, Ergo aduersarius est Gallina. Sic certe argumentatur. Sed hoc mitto. An duo cum faciunt idem, femper eft idem? Aliter fubfiftit Caluinus: aliter lubfiftunt ludæi in litera. Ifti interpretationes allegoricas de Christo, ve blasphemas abijciunt, quia Christum iplum blaspemant. Caluinus minime vt blasphemas abijcit, sed vt non satis firmas in lucta cum aduerfarijs non vrgendas cenfet. Iudæi id agunt, vt fidem Christianam infirment, & suas contra blasphemias stabiliant: Caluinus minime vt fides infirmetur, vel exarmetur Christiana, vel ve blasphemix roborentur Iudaicæ (quæ perperua est aduersarij calumnia) sed vt omnia, quæ pro fide nostra ludæis opponuntur, non fint nisi clara & solida: ne videlicet fides nostra tam infirmis niti putetur fundamentis, Faciunt verò caufæ fi. nales & impulfiuæ magna actionum discrimina, vt propter finium diversitatem sæpè duo vel plures idem facientes, tamen minime idem fecifie dicantur. Sicuti, exemplicaula, ob diversos fines minime idem faciunt Deus & hostes Ecclesiam exercentes, Esa.10. 7 Deus & fratres losephum in Ægyprum mittentes, Genel. 45.5. & 50, 20. Deus & Sahai lobo bona lua auferentes, lob. 1.15. 21. Deus & Iudai Christum tradentes, Rom. 8.32.& Act. 3. 13. &c. Sic igitur non est idem, quod ludai & quod Caluinus diversissimo fine literam in his oraculis retinent. Denig; ludzi non hac folum, sed omnia alia de Christo oracula quantum possunt, eludunt: Caluinus iftis, quæ infirma vel obscura iudicat, plura alia apertiora & folidiora fubflituit, & quacunq; talia funt, cum Ecclesia fancta fide amplexatur. Facessatergo calumnia de Iudaicis glossis, strophis, corruptelis. In

In secunda classe impudentia aduersarij magis quis miretur. Non negar, sed constanter tuetur Caluinus vnitatem effentiæ in diuinis personis, vt supra oftensum eft. Tantum an his quing; locis Iohannis immediate doceatur, ambigit: quod verò mediate ex istis necessariò deducatur, nullus dubitat, Nam positavoluntatis & potentia vnitate in personis diuinis, ponitur etiam nenessario esfentia vnitas & identitas, cum in Deo refeires hæc non differant. Non igitur de ipfa re, seu de fide o uosoias, sed tantum de argumentorum numero & sedibus inter Caluinum & aduerfarium eft quæstio, qua certe quæstione inter Interpretes & disputantes in alijs etia materijs nihil est frequentius, dum alter hoc, alter illud argumentum magis idoneum iudicat, salua fidei & religionis vnione. Quid verò rursus hoc ad Iudaicas glosfas, ftrophas, corruptelas? An quæso Iudai recipiunt Trinitatem Personarum in Deo? An credunt Pattem & Filium este vnum consensu & virtute, qui nec Patre nec Filium agnofcunt ?

At fauent Arianis Caluini interpretationes. Quid audio? An Ariani recipiunt ouosoias Patris & Filij, qua Caluinus docet, & interpretationibus suis semper substernit, vt prius ostensum est? Nequaquam, Non ergo

fauent Arianis.

At pro se rapere Ariani eas possunt. Nempe vt ipsas Ariani
etiam Scripturas pro se rapiunt, Coniungant Ariani has spsas scrietus interpretationes cum alijs, neque quæ connexa psuras pro
sunt, diuellant: & pro se rapere Caluinum desinent. Les se rapiunt,
gant & conferant inter se integros eius Commenta-nedum
rios, & singula ex mente authoris citra calumniam ac-calusnus.
eipiant. Sic videbunt, blasphemias suas minime desendi à Caluino, sed solide euerri: proinde his etiam locis,
quæ ipsis fauere iste dictitat, nihil minus ei propositum
fuisse, quam ipsorum blasphemijs patrocinari, & ita seipsum euertere. Quòd si enim ad probandam hæresin
sit satis, particulam alicubi excerpere, & contra autho-

ris mentem, & perpetaum eius doctrina consensum torquere: Deus bone, quam belle omnes hæretici sua iam pridem ex Scripturis demonstrarunt? Quid magis

10h.14.28. visum est fauere Arianis, quam illud Christi: Pater mem Philip, 2.8. maior me est? Quid magis Marcionitis, quam illud: 2/1μαπ δίρεθείς ώς α γρωπ & ? Quid magis Antropomorphitis, quam Scriptura, qua Deo faciem, os, manus, brachia, pedes, & alia membra humani corporis, tribuunt? Quid magis Schvvenckfeldio & Anabaptistis, quam Tob. 6 st.

illiud : Ego sum panis vita , qui de celo descendi , &: Panis quem ego dabo Gobis, caro mea est. Quid magis denique Pontificiæ transsubstantiationi , quam Matth. 26 allud : Hoc est corpus meum? Atqui vbi primam ad consensum totius Scriptura, deinde ad mentem Spiritus sancti locis recitatis diligenter attenditur: hac omnia ab hareticis Elencho muegi rlui diaigeon, nec non vitiola interpretatione Scripturæ aliò rapi fit manifestum. Parem imeineur, & candorem Caluinus ab aduersario hic postulat, vt has, quibus de agitur, interpretationes ab alijs, quibus leit ougeriar Patris , Filij & Spiritus fancti eum afferere, & blasphemias hæreticorum refutare, ne laceret, nec contra auhoris mentem aliò torqueat. Si abste obtineri patitur, ceffabit calumniarit Sin autem, pro Caluino respondebit Iuriscoss. regula: Inutile est lege non tota perspecta ex aliqua eius particula pronunciare. Imò respondebit pro co Lutherus: Sceler atum est, cum noneris, pium or fanctum effe alicuius fenfum, ex Gerbis incommode dietis, ftatuere errorem. In lenfu enim non in verbis est hæresis, ve recte dixit Hieronymus à suis calumniaroribus exagitatus.

> Idem denig; pro prima classe dictum voler Caluious. Fidem Trinitatis firmiter amplectitur, & plurimis Scriptura locis atq; argumentis confirmat. De quing, locis, an fint firmæ tantæ rei probationes, ab alijs quibuldam Interpretibus dissentit. Quid hoc ad ludzos, aut Iudzorum blasphemias? An mox Iudaizat, aut

Iudai-

Yudaicis gloffis, ftrophis, corruptelis, Scripturas deprauat, qui non omnes aliorum interpretationes & sententias pronus adorat? An aduerfarius omnes recipit? Supra aliquot Patrum interpretationes attuli. Omnes Capa. funt piæ:omnes funt fanctorum Patrum; omnes ludai inficiantur. Forte & inficiatur, aut faltem non pro firmis & natiuis recipit aduerlarius, An ideo volet audire Iudaizans? An patres de ponte præcipitans? An scripturas Iudaicis gloffis, ftrophis, corruptelis depravans.

Lutherus in Gen. 1. Trinitatem non exftruit cabali- Tom. c. flice ex verbo Bara, neg; ex nomine plurali Elohim; miteberg fed aliter colligens, Tres, inquit, per/one ordine notan- Germ. tur: Pater cum dicitur: Dem creaust: Filius cum dicitur: Dixitque Dem : Spiritus fanctus cum dicitur : viditque quod bonum effet. Indai non recipiunt:nec Calvinus illud videre Dei de Spiritu fancto recipit! Aduerfarius quoq; non recipit, alioqui non prætermiliflet. An ided

Iudaizat?

Idem Lutherus ibidem illa verba: Spiritus Demini ferebatur super aquas : reddidit : Der Wind Gottes Schwebet auff dem Waffer: ex Spiritu ventum faciens. Et quanquam dicar, vocem fignificare Spiritum & ventum:maunk tamen ventum , 3ch wifes lieber alfo laf. fen bleiben / daß es ein 28 ind heiffe: Quod recte quidem postea murauit. Sed Deus bone, quam iudaizaret Calainus, fi vnquam ex Dei Spiritu ventum fecilfet.

Dicam amplius. Locum illum Iefa. 9. Puer natus vocabitur Deus fortis , quo vix alius in tota Scriptuta Prophetica pro Deitate Christi exstat illustrior, & contra Iudzos efficacior , Lutherus tam in versione ; quam in Commentarijs non obscurauit solum, sed, & verum fatendum eft, sustulit totum. Nam ex El Gibbor. Dem forti, contra omnium Interpretum & Chaldas etiam paraphrafte authoritatem tecit Virius, Gygus: Germanice Rraffe / held : Et quidem quali pro ludais hic contra Christianes disceptans : Volunt, inquit, non-

nulli contra Indaos concludere, Christum effe Deum, & adducunt hunc locum lefaia, ludas contradicunt, er quarunt nen (pigera, qua poffunt. Sed Ge Gerbo dicam, quia EL in Scriptura non fols Deo tribuitur, neg, naturam Dei fignificat, non potest inde eninci, boc loco neceffario Deum fignificare. Gotan man nicht barauf ere amingen / baff es hie Gott heiffen folle und muffe. Sic igitur Dem Fortis in Germanicis Biblijs hoc lefaiz loco totus cuanuit : & erasum est è Scriptura tam præclarum Deitatis Christi argumentum. Non dissimularunt hoc Iesuitæ. Posseuinus enim inter varios Atheismos eriam huius loci deprauationem ei acerbissimè obijciens: Lutherus, inquit, tanquam tacitus latro furatue Christigloriam, Socemillam (Dei) penitus expunxit, alteram supposuit, qua Christs Dininitas nequaquam deprehendipotest. Idem obiecit ei Gregorius de Valen-Lib. 1. cap-7 tia in libris de Trinitate. Cur hie talpa cacior, aut pisce

> mutiorifte, qui in Caluini Iudaismis (si Dijs placet)dispiciendis adeò lynceus? in traducendis adeò linguax? Cur Caluinus dicens, verbi causa, nomen plurale Elohim Gen. 1, 1. videri fibi parum folidam Trinitatis probationem, Iudaizat potius quam Lutherus, pro Deo forti, Iela.9. Virtus, Gygas, Rrafft/ Seld/in iplo textu Supponens? An quia Lutherus sententiz suz probabi. lem rationem habet? An potius quia aduersarius nouis colare culices, & deuorare Elephantos? Itaeft. Nam contra rationem Lutheri fic habet Caluini Commentarius: Deus Fortis: E L Snumest ex nominibus Des: du-Elum tamen à fortitudine, ot interdum Gice Epitheis addatur. Sed hic proprium effe liquet, quod eo non contentus lesaias adhuc Epitherum, Robusti, addit, Gibbor. An dicet Lutherum non in tam multis defle ere, quam Caluinum? Atqui forte non in paucioribus, vel etiam in pluribus, si omnia perquirere liberet aut necesse esset, vt iste venatici canis instar, omnes Caluini lineas sycophantico odoratu ad calumniam quali ad prædam

Poffen.in noris dinini Gerbi pag.64.

peruestigauit. Videat faltem, qualia Iesuita ille posterior præterea obijciat Luthero : quod versiculum septimum I. Ioh. 5.7. Tres funt, qui teftimonium dant incalo: Pater , Sermo & Spiritus fanctus , & hitres Gnum funt, (quem locum ipseaduersarius luculentum Trinitatis testimonium & propugnaculum Christianorum agnofeit) totum ex textu fustulit, vt in Biblijs Germanicis non legatur: quòdanima eius ¿µos mos oderit: quòd in Gen. . Filium Dei Patris Instrumentum appellet: quod in Germanicis Litanijs versiculum : Sancta Trinitas: 60 Bus Deus, miserere nobu: expugni curaverit: quod Diuinitatem passam esse asseuerarit: quod Nestorium & Eutychen, quali in fententia non erraffent, excularit, & Leonem ac Cyrillum potius reprehenderit, &c. quæ licet ex parte calumniam lesuiticam resipiant, omnia tamen culpa non vacant. Idem Ieluita capiti feptimo prefixit hunc titulum : Luther anos V biquitarios Gerissime Seruerianos effe, & dininitatem Christirenera negare, atq ab ipsomet Serueto Chiquitatem & Chiquitatis fundamenta, cum quibus Christi Divinitas nequit ftare, fuisse mutuatos. In hanc Camarinam plurimas ille fætidasq; Arianas & Seruetianas sordes ex Vbiquitariorum lacunis deriuauit : sed tamen neg; omnes, neg; fæidiffimas: quas cum mea & lectoris naufea hoc loco mouere nolo; sed nune tandem, post satis iam rete-Aos calumniarum fontes, ad ipsum elenchum locorum obiectorum excutiendum me confero.

CAPVT IX.

Speciatim explicantur loca prima classis, de Perfonarum Dininarum pluralitate: ac primo locus Gen.1.1. In principio creanit Deus, Esc.

Ameth nemo tam ht stupidus, quin ex is, quæ generatim hactenus de locis obiectis sunt disputata, per se intelligat, malitiose potius, quam ius H; re in

Pfeudo-Cal.pag.

re in fingulis traduci Caluinum : tamen obtemperandum eft legi, qua me aduerfarius prætoria authoritate eircumscripfit. Nam,inquit, fi respondere Voler Pareus, admonitum Solo, ne suo se defunctum officio arbitretur, sin genere aliquid contrà ogganniat. An ogganiuerim aliquid, an potius solide fontes calumniarum mon-Arauerim & obstruxerim hactenus : aquos lectores teftes appello: nec ogganniam aliquid deinceps in genere, sed singula sic excutiam, volente Deo, vt si quid frontis ei superest, cesset posthac insectationibus bonorum famam nominis aucupari. Sequarautem non vbique ordinem aduerfarij, qui in duo tătum capita, in testimonia Trinitatis, & in oracula de Messie aduétu, natiuitate, passione, resurrectione, affcesu in colos, & selfione ad dextra Dei, omnia divides, no pauca confuse, quæda etia, ve numeru augeret, sæpiùs sub ferula vocauit ; sed q cognatas habent, & similes responsiones pofeunt, iuxta classes priùs institutas, quanta potero perspicuitate singula persequar, nec vllum prætermittam.

Locus.1. Pleudo. Cal.pag.7.

Comment, an Genef.

Primus locus obiectus est Gen, I. I. In principio creaust Dem calum & terram. Hic aduerlarius verbum fingulare Bara, vnitatem effentiz : nomen plurale Elohim personarum pluralitatem ostendere dicit: & confensum Christianorum Interpretum, priscorum pariter & neotericorum prætendit, Caluinus istam Trinitatis probationem, quæ ex solo vocabulo plurali colligitur, fibi parum folidam videri scribit, & monet potius le-Aores, vt fibi à violentis eiusmodi glossis caueant, &c. ea propter, aduerlarius grauiterin eum excandescit, quali qui ex transmarina sua sapientia tripode contra Christianos pro Iudais pronunciet. Glossam verò suam non violentam, sed genuinam ese tribus rationibus monstrare nititur: Prime, quod non sit vlla alia causa vocis pluralis Elokim de Deo viurpatæ, quam personazum in iplo pluralitas:præfertim cum nomen iflud fingulari numero Eloba non destituatur. Reperttur enim bis terue: Pfal. 114.7, Habac. Li. & 3. 3. Deande, quod iple Moles Elohim declaret, esse Deum Patrem, eiusq, 2020 & Spiritum lanctum, creatæ moli incubantem. Denig, authoritate D. Zanchij, qui iple Elohim de Tri-

nitate interpretetur.

Etsi autem hæc speciosè dicuntur ab aduersario: tamen reuera nihil funt nisi fumi calumnijs permifti, Nam quod initio de Christianorum Interpretum prætendit sententia, merus est fucus : vt certe videatur libros veterum vel parum affpexifle, vel non fatis intellexisse. Etenim Scriptores Christiani, quos vnquam de Sententie Trinitate vel in Genesin aliquid commentatos vidi, lo- interprecum huncad Trinitatis mysterium probandum vel o- tum de hoe mnino non adhibent: vel aliter adhibent, quam ifte loco. Augustinus in libris XV. de Trinitate huius argumenti ne meminit quidem. Alibiverò in sus operibus sapissimè plus minus vicies locum hunc explanans, vix ter mysterium Trinitatis circa eum attingit : sed alitet, quam vult ifte, vt mox dicam. Cyrillus quoq; in libris VII. & Hilarius in libris XII. quos de Trinitate (criplerunt, nullam eius mentionem faciunt. Nec meminit mysterij in Elohim latentis Hieronymus in quæstionibus Hebraicis in Genesin, vel alibi quod sciam, diligentistimus alioqui mysteriorum Hebræę linguæ rimator: neg: Chryfoftomus Commentario in Genefin, vel alibi aliquoties hunc locu prolixè enarrans: nec Ambrofius in Hexamero, vel de fide contra Arianos: neg; Eucherius Commentario in Genesin: neq; Procopius Gazeus Commentatio in octateuchum : vt de alijs iam non dicam. Vnde verum effe liquet, quod suprà dixi, hunc locum no ita effeilluftriffimum Trinitatis testimonium, vt cotra Caluinum clamitat aduetfarius, nifi forte hos omnes vel cacos vel malignos interpretes fuisse putat. Interpre-

Quicunq; verò Scriptores hunc locum ad Trinita- tes non sub tem accommodant, non in vocabulo plurali Elohim sistunt in subsistunt, ve inde pluralitatem personarum Deitatis Socabulo, eliciant, quod facit & faciendum contendit aduer, plur. Elon sarius: Sed Trinitatis mysterium duobus ferè modis him. inde deducunt, Alij principium in verbis Moss de Filio: Elohim de Deo Patre: Spiritum super aquas, Spiritum sanctum interpretantur. Sic Augustinus: quast. 8. ad Dulcit. Dicente Scriptura: Inprincipio secii Deus calum co terram, intelligamus Patrem in Dei nomine, qui non

Patris, & Filium in Principy nomine, qui non Patris, sed per ipsum creata primitus ac potissimum spiritualu creatura principium est. Dicente Scriptura: Spiritus Dei ferebatur super aquas: Completam commemorationem

Trinitatis agnoscimus. Et alibi: In principio fecit Dem calum er terram, id est, Pater fecit in Filio, e.c. Sic Cyrillus, Ambrosius & pleriq; alij veterum. Isi tantum abest, vt cum aduersario faciant, vt contrà restrictione vocis pluralis Elohim ad personam Patris, manifeste sen-

tentiam eius euertant.

Alij verò voce plurali Elohim, plures quidem in Deo personas hoc loco & alibi aliquando significari volunt: verum id non ex vocabuli etymo aut numero statuunt, sed ex circumstantijs locorum, & collatione aliorum de eadem re testimoniorum colligunt, plures aliquando Dininstatu personas nomine Elobim significari. In hoc igitur loco etiam id colligunt non ex voce plurali Elohim (hocenim ellet maga & ci doxi λαμβάνειν) fed ex attributo creauit. Quoniam enim aliunde ex Scriptura Prophetica indubitato constat, non solum Patrem, sed & Filium & Spiritum fanctum creasse colum & terram, lequitur euidenter, Elokim illum, rerum omnium creatorem, esse non solum Patrem, sed & Filium & Spiritum fanctum. Et hæc fere fententia est neotericorum Interpretum, atq; etiam D. Zanchij non gregalis; sed præceptoris mei reuerendi, cuius volumina de tribus Elohim, & de natura Dei, non legi folum, sed & audiui, & calamo quondam ex ore docentis Integra excepi. Is igitur nomine plurali Elohim sentit pro diuersa locorum ratione fignificari modò vnam, modò duas, modò tres Deitatu personas: verum nequaquam vi vocisaut numeri, sed per eollectionem quandam, Nam ex loco

Zib.11.cap.

32. De C1-

wit. Des.

Quaft 8. ad Dulcit.

P

proposito pluralitatem Personarum Diuinarum collecurus: Hic (inquit) interrogo Arianos, Samosatenianos & Seruetianos: an qui creauit calum & terram, sit see rus aternusque Deus, necnet fatentur. Qui enim bic sosatur Elohim, capite insequenti appellatur lebona. Atqui non solus Pater, verum etiam Filim, qui Christus dicitur (stiam de Spiritu sancto taceam) ille ipseest, qui creaust calum & terram. Assumtum boc aperte demonfiratur è sacris literis. Hacille. Patet hinc, Zanchium nequaquam in vocabulo plurali subsistere, sed ex attributo Creationis tali collectione Trinitatem concludere:

Creans cœlum & terram est Pater, Filius & Spiri-

Elohim creauit cœlum & terram.

Elohim hic eft Pater, Filius & Spiritus fanctus,

Velpotins tali:

Creans cœlum & terram est Elohim, seu verus & æternus Deus:

Pater, Filius & Spiritus fanctus creauit cœlum & terram.

Ergo Pater, Filius & Spiritus S. est Elohim, seu verus & aternus Deus.

Assumtum è sacris Scripturis probat, nimirum ex lesaix 44.24 & 54.5. Psal.149.2. & 33.6. Gen. 20.13 Iela 40. 13. &c. Hancesse veram & indubitatam D. Zanchij de tribus Elohim sententiam, omnes satebuntur, qui volumen eius vnquam asspexerunt. Quare nec Zanchius, nec alij Scriptores neoterici, qui candem omninò sententiam tenent, pro aduersarij sententia faciunt.

Caluinus glossam violentam dixit: sed minus dixit, nersary quàm debuit. Est enim non solum violenta, sed & periprodus su-culosa, eneruans & sudais prodens totum hoc argudais produs mentum. Quid ita? Quia aduersarius ipse fateri cogireticis artur, Elohim non semper Trinitatem seu tres personas, gumetum sed quandoq; duas, quandoq; vnam tantum denotare. Trinitatis Quis ergò non videat, quod in sola voce Elohim sub-exhoc loce.

H s fiftitur,

sistitur, meram esse vel petitionem principij, vel collectionem ex puris particularibus, qua Iudzi minime possint constringis qui tamen solidissime constringuntur argumento ita, vr ex Zanchio ostensum est, formato. Sic enim iste contra Iudzos scilicet disputabit: Elohim plurale aliquando significat pluralitatem persomarum: Ergo & hic. Nemo certe priscorum vel recentiorum Scriptorum tam suit ineptus. Falso igitur horum authoritate ad palliandam calumniam suam abutitut.

GlossaLom bardi.

Cæterum non ex horum Commentarijs aut scriptis, sed ex lacunis Lombardi Scholasticorum Magistri glossam suam hausit: qui ipse tamen sibi non consentit. Modò enim Elohim Gen. 1. 1. personam Patris significare, modò ad pluralitatem personarum referti dicit. Ideò Bellarminus lesuita Magistrum suum castigans, & hunc ipsum locum prolixè excutiens! Magister, inquit, or multi aly afferunt pro argumento, quò Scriptura consungat nomen plurale cum verbo singulari, Gen. 1. In principio creanit Dy, Bara, Elohim. Sednon puto argumentum esse admodum solidum, cre. Ac ne id, quod dico Rabbinismum, redolere videatur, à quo ega longè abesse cupio, proferam rationes sententiamea, cre. Has ergo adspiciat & resutet, si potest.

Responsio adratiunculas aduersary.

Ratiunculæ contratiæ nullius sunt ponderis. Primam ipse elidit, dum fatetur, Elohim plurale etiam singulis personis tribui. Si enim pluralitas personarum vera & sola causa esset vocis Elohim Deo attributæ, vbiq; totam Trinitatem notaret: quod fassum & Sabellianum est dicere: secunda seipsam euerrit. Si enim Elohim ver. 1. est Deus Pater cœlum & terram creans per suum 2020 ver. 3. & Spiritum ver. 2. quomodo Elohim ver. 1. simul est tota Trinitas? Tertiam ab authoritate Zanchij iam antè in aduersarij iugulum retorsi. Eat nunc, & glossam genuinam atq, pios Scriptores priscos

Quod verò de transmarinæ sapientiæ tripode & sudæorum patrocinio obijeit, est manis loquentiæ vanissimum

pariter ac neotericos pro se iactitet.

Imum conuitium. Non enim Iudais patrocinandi, sed Sabellianis contradicendi causa non vult vocabulo Elohim insistere Calvinus: ostendens necessario in Sabellianismum incidere, quotquot ex plurali voce Elohim plutes Deitatis personas præcise euincere cogia tant. Afferibam eius verba, quæ aduerfarius callide fuppreffic: Putant, inquit,illi, fe teftimenium habere aduerfus Arianos ad probadum Fily & Spiritus S. Dininitate: interease involvent in errore Sabelly: quia postea subyest Mofes, Elohim locutueffe, & Spiritu Elohim incubusffe aquis. Si tres per sonas notari placet, nulla erit earum distinctio. Sequetur enim & Filium à seipso genitum & Spiritum effe no Patris, fed suppsius. Mihi fatnest, quod pluralis numerus Dei Girtnies fonet, quasin creando exferuit. Porro Scripiura fateor: tametsi multas Des virs tutes recess: semper tame ad Patrem & verbum esus & Spiritum nos renocat, St ettam paulo post Sidebimus. Hæc ille. Nulla in his est transmarina sapientia, sed simplex & certa est veritas, modò calumniæ facessant. Consentiunt enim in hoc omnes eruditi, Deum vocari Elohim, & Elóha & El, à potentia. Pluralis ergo vox Elohim natiua fignificatione haud-dubie multas Deo virtutes seu potentias tribuit, quas Caluinus fatetur Seripturam præcipue in mysterio Trinitatis , Patre, Filio & Spiritu lancto nobis oftendere, Agnoscit ergo mysterium Trinitatis a Mose in historia creationis subindicari, atque etiam collatione eius cum alijs Scripturis inde firmiter colligi : sed negat in sola voce Elohim firmam effe probationem , tum Dua ratie quia vox ea in se nihil tale fignificat , tum vt Sabel- nes Calnilianismus caueatur , in quem necesse est cos incide- ni. re, qui vrgent Elohim proprie & vi pluralis numeri Trinitatem, hoc eft, Patrem, Filium & Spiritum fan-Aum fignificare vel inferre. Si enimita effet , vtiq; Elo- Sabelliahim Deo tributum vbiq; & semper Trinitatem fignifi- nismus ex caret, quia Deo semper propristime tribuitur. . Ergo gloffa ad. Spiritus Elohim aquis incubas v.z.effet Spiritus Patris, nerfary,

Filij & Spiritus sancti: proinde & sui ipsius Spiritus: Verbum quod dixit Elohim ver. 3. esset Pater, Filius & Spiritus sanctus, ac proinde sui ipsius verbum. Hanc confusionem personarum cauendam esse monet Caluinus.

Pag.12.

Neq: est sophisma: sed vera & necessaria hæc eius ratio: quam aduersarius se in posteriore sui tractatus editione soluisse frustrà gloriatur: cùm ne attigerit quidem, vel certè magis etiam constrinxerit. Non enim hoces, vel non totum est (vt ipse fingit) Caluini argumentum, quòd nomen Elohim aliquando vni tantum personæ tribuatur: sed quòd posita hypothesi aduersarij, Elohim propriè pluralitatem værsioren notare vel inferre: necessariò sequatur Sabellianismus de quo aduersarius pisce mutior:) non posita parum sirma Trinitatis ex plurali Elohim sumatur probatio.

Si enim etiam singulæ personæ propriè sunt (vt certè sunt) non tantum Eloha numero singulari, sed etiam Elohim numero pluralit vtiq; insirmum est ex numero plurali de pluralitate personarum argumentum, nisi aliunde ex attributis locorum, & ex alijs Scripturis

Nec prodest ei xen (pizer, Elohim personis simul

contra Iudzos fulciatur,vt modò oftensum est.

iunchis attribui ngarus; fingulis verò personis secundarid:imò se ex Charybdi in Scyllam præcipitat. Sic enim
singulæ personæ non erunt Elohim ngarus, sed tantùm
secundario; quod quantum quæso ab hæresi Arij vel
Serueti absuerit? Crediderim ego potiùs cum Orthodoxis, personas Deitatis & singulas & simul iunchas esse Elohim ngarus; creaturas verò, puta, angelos, magis
Aratus Elohim dici secundario. Nusquam igitur hac

distinctione plane inaudita & periculosa elabetur, quin magis se implicer. Vides Christiane lector, quor-sum calumniandi libido hunc hominem in ipso limine abripiat. Inde de sequentibus iudicium facito.

Exclamationes, quibus hunc locum claudit, nihil miror. Scripsi in præfatione mea, si locus iste, Gen. 1.

Bara

Pag.11.

Bará Elohim: tàm firmum & tàm euidens habet Trinitatis argumentum, cur in tractatu suo primo loco non posuerit? cur tosum omiserit? Ille contrà omissum negans ad paginas vtriusq; suæ editionis prouocat, & me hominem vel supinæ negligentiæ, vel extremæ malitiæ & impudentiæ arguit. At ego vicissim easdem paginas & quascunq; volet alias appello. Si vel apicem vnum loci huius Gen. 1. 1. Bará Elohim (de hoc enim loco alajoido loquitur præsatio mea, non de voce Elohim tantum, dequa non nesciebam eum ibi nonnulla argutè dissere) in toto suo libro ostenderit: sanè peccatum meum fatebor. Sin autem: mendacium sexcentos pedes spissum & crassum (qui ipsius est stosculus) per ingulum eius tanquam serra per lineam, reciprocabits

CAPVT X.

Explicatio loci Genes.19.24.

Secundus locus est Genes. 19. 24. Pluit lebona super Locus 11.

Sodom & super Gomoráb sulphur er ignem à leho. Pseudona è calu, Hinc Iustinus, Ambrosius, Cyrillus, Hi- Calpag-16

larius, & pleriq, veterum Filij Diuinitatem & distinstionem à Patre demonstrant, quia duo nominantur

lehoua, cum lehoua sit vnus. Duos ergo intelligunt
personis, vnum essentia: & interpretantur, lehona pluit
à lehona, id est, Filius pluit à Patre, quia Filius non à see
ipso, sed omnia à Patre operatur: quam ego sententiam loh. 5.19.
non inconcinnam esse iudico, ac propter consensum libenter amplector.

Caluinus tamen hoe testimonium Diuinitatis Christi minime sirmum esse censet contra sudzos, quos dicit sine causa acriùs exagitari, quod tale probationis genus non admittant: cùm Moss consilium suerit, Emphatica repetitione vocis sehouz sectorum oculos ad spectandem Dei manum erigere, & acuere, hoe est, significare, quod non vistato naturz ordine tunc se-

hous

124 DE LOCO GENES. 19. 24.

houa pluerit, (sicuti profani Scriptores religionis illius euersionem tribuunt, alij tetra moribus, alij eruptionibus aquarum, alij fulminibus,) sed quòd prater naturam, iudicio mirando, cælitus Iehoua pluerit sulphut & ignem à seipso. Quid hic aduersarius? Pugnis & calcibus in Caluinum fertur, quòd causam agat sudaorum contra Christianos Interpretes haud aliter, ac si à sudais hauc ad rem stipendio conductus sit, nec satis inuenit acerbitatis ad traducendam eius, quam vocat, sudaicam glossam, audaciam & petulantiam.

Etsi autem, si quid Caluinus duriuscule hic vel alibi in alios dixit, non excuso: tamen an non choleræ liuis dioris intemperie percitus aduersarius potius, quam causæ merito in eum sic stomachetur, prudentiores quæso ex his iudicent.

Primum aperta calumnia est, quod abneget, Filium hic pluere à Patre: expresse siquidem fatetur, se non dubitate, tam memorabili vindista exemplo Filium prasuisse, quippe per cuius manum Demo Pater semper agat. Hoc solum pro non sirmo habet, quod sehoua à sehoua hic idem sit, atque Filius à Patre.

Putidior est altera calumnia, quòd pro Iudæis aduersus assertores sacrosance Trinitatis insurgat, quasi stipendio Iudæorum conductus. Atqui eum pro Iudæis non tantum non stare, sed & inter assertores sacrosanctæ Trinitatis haud postremum mereri locum, & suprà demonstratum est abundè: & hic ipse locus verbis modò allegatis testatur evidenter.

Quod de Iudzis non acriùs exagirandis dicit, prudentes vident non esse patrocinium Iudzorum, sed cautelam Christianorum: nisi fortè etiam Lutherus stipendio Iudzorum conductus contra Christianos Interpretes contendit, EL non significare Deum. 1esa-9.6. Cum enim non qualibet assertiones, qua nobis Christiania.

Aianis placent, etiam ludæos cogant, & apud hos, quæ non sunt omninò euidentes, magis obsint, quàm ædificent: hoc solùm vrget hic & alibi Caluinus, ve contra pertinaces non certetur, nisi solidissimè. Qui aliter iudicat vel accipit eius mentem, errat vel calumniatur.

Neq; verò omnes orthodoxi Patres Diuinitatem Christi hic observant: non Augustinus in quatuor Commentarijs, quos in Genesin habemus: nec, quòd sciam, in 15. libris de Trinitate: qui tamen non facilè aliquid, ad hoc mysterium pertinens, prætermisse: nec Hieronymus quæstionibus Hebraicis in Genesin: alibi an attingat non memini: nec Eucherius Commentario in hunc locum, nisi quod in Genesi; innuit, nec in quæstionibus dist, in Vetus Testamentum, quas tamen à Trinitatis approbatione orditur, &c.

Sedneq; folus, neq; primus Caluinus de extraordinario Dei iudicio hunc locum interpretatur: fed habet ante & pro le authorem graviffimum Chryfoftomum, cuius hec est expositio: Plust Dominus sulphur & ignem à Domino de calo: Et dicat, quod Dominus pænam inducat. Nec abludit ab ca Augustinus de mirabilibus Scriptura lib. 1, cap. 10. Habet etiam pro le gloffam interlinearem, que dicit: Dominus plust à Domino, id eft, dinine indicio. Et ante se doctiffimum Interpretem Cuntadum Pellicanum, qui interpretatur, Dominum plusse contra naturam Non dicam de Martyre, qui vtrang; expositionem coniungens: Aut, inquit, insinuatur boc loco Trinitasper sonarum in dininis, quemadmodumibs: Dixit Dominus Domino meo: Aut denotatur, mirabiliter, non natura instituto er folides rationibusillas brbes effe ener fas, sed mera Dei boluntate bolentu eos punire. Semper enim Dominus pluit, quando pluit : signidem in naturalibus causis ipse perpetuo agit : sed a sespsonon pluit, ness quando prater naturam o miraculo shud agunr.

Denig

Denig; Chrysoftomus in locum Pauli 2. Tim. 1. 18. Det es Dominus fit inueniat miserscordiam à Domino: qui huic non est dissimilis, expresse annotat, Ssitatum effe in Scripturis boc dicendigenus, cum fuerit devno aliquo facta mentio : vt cum ait Abraham, quoniam noningreditur Abraham: & cætera in hunc modum, Nune iudicet Ecclesia, an cum Caluino Chrysostomus, Augustinus, Glossator, & alij non indocti neq; impij Interpretes, stipendio conductia Iudzis contra Christianos, hunc locum Iudaica glossa deprauârint: an potiùs aduerfarius audacia & petulantia in æternum inexcusabili contra innoxios Caluini manes tumultuctur.

CAPVT XI.

Explicatio loci Genes. 35.7. Iacob adificanit altare, &c.

Locus 111. P(endo-Cal.pag.17

Ertius loeus est Genes. 35. 7. lacob adificavit ibi altare, & Cocauit locum El Bethel, quia apparuerunt ei ibs Elohim, dum fugeret af acie fratris sui. Hic Caluinus Elohim propter verbum plurale, apparuerunt, de Angelis, quos videtat Iacob affcendere & descendere per scalæ gradus, interpretatur. Aduersarius contrà contendit non obscurum hoc esse testimonium ouincenda contra reprobos Iudaos doctrina de Trinitate, idq; Christianos Interpretesed referre : id verò à Caluino futili gloffa enernari, plane dousdra, cò quòd non Angelis, sed Deo altare Iacob exftruxit.

Ego quidem receptam interpretationem, Elohím dici Deum iplum, libenter hie sequor, propter consenfum omnium, quos vidi, Interpretum. Attamen neg; subtilitatem aduersarij simpliciter amplector, neg; insectationem probo, cuius nullam idoneam causam ha-

bet.

Nam primo non assequor, quomodo hoe testimo-

datur-

nium ad euincendam contra ludæos sacrosanctam Trinitatem non sit obscurum. Vel enim ex nomine plurali, Elohim, vel ex verbo plurali, Niglii, apparuerum, vel ex vtroq; aduersarius Trinitatem contra sudæos non obscurè concludi posse putat. Quodcunq; horum dixerit, vident eruditi, non deesse, quæ obijciantur, quæq; ex verbis aut circumstantijs huius loci satis expediri vix possint: nisi ad parefactiones alias præserim Noui Testamenti recurratur. Neq; ideò sudæis patrocinor, sed solidiora magis amo, quibus per Dei gratiam nou destituimur, vt tam obscuris non sit opus, quibus sides nostra magis suspecta sudæis redditur, quam commendatur. Nam quod suprà ex Thoma attuli, verissimum est, derogari sidei Christianæ, cùm ad adstruendam eam rationes non cogentes inducuntur,

Deinde non memini, me apud vllum Interpretem Christianum hoe Trinitatis argumentum legere: ne quidem apud D. Zanchium, qui tamen omnia studio incredibili collegit. Si qui tamen id habent, non contradicam: modò non damnentur mox, qui id non habent, vel pro sirmo non habent, & sirmiùs id adstruatur, quam sit ab hoe nostro: siquidem contra reprobos Indeos euincendæ Trinitatis restimonium sirmum esse debeat. Nam in certamine non saris est, Christianos Interpretes id eò reserre, sed requiruntur cogentes rationes.

n

d

Deniq; an interpretatio Caluini plane sit sutilis, aduersarius viderit. Certe omnino aorisal@, vel textui contraria non videtur. Nam & Angeli Iacobo ibi apparuerunt, quos aliquando Elohim appellari constat, & sic appellari Psal. 85. aduersarius fatetur, vbi modò non pro slagitio obijcit, quòd Caluinus ELOHIM reddidit Deum, & non angelos. Tum etiam verbum plurale, Nio glú, apparuerunt, ad Angelos assendentes & descendentes non absurde referri potest, cum Deus in apparitione Genes. 28, 13. non Elohim sed Iehouah appelletur, & hoc capite ver. 1. non Elohim, sed EL dicatur: ad-

daturq; ei non verbum Niglah, sed Nirah, quorum hoe in apparitionibus Dei serè semper, illud de creaturis apparentibus, rarò de Deo vsurpatum occurrit. Accedit, quòd Chaldæus etiam Paraphrastes de Angelo Dei interpretatur, sic reddens verba Moss: Quonsam ei shi Malacha Dalehouah (Angelus Dei) apparust: quod eùm de Christo piè recteq; intelligatur, sententiæ ad-

uerlarij non parum etiam derogat.

Fateor absurdum esse, rationem nominis Beth-El ad creaturas referre, quasi Angelis locum illum consectatit, & altare exstruxerit Iacob. Verùm id neq; Caluinus dicit, neq, ex sententia sua sequi concedet. Deo enim altare Iacob exstruxit, cuim gloriam in Angelis (inquit) non secum est intuitus, quam solus selendor per radios ad nos sig, manas. Ideò non absolute Angeli, sed malachei Elohim (Angeli Des) à Mose appellantur. Sed hæc in medio relinquo. Si quis dixerit, cum & Deus ipse in capite scalæ, & Angeli Dei ibi apparuerint, Mosen vtrosq; nomine Elohim complecti (quandoquidem vtriq;, licèt i puri puss in Scriptura Elohim vocantur,) præcipuè tamen Deum intelligere, cui altare exstruxis sacob: non repugnabo.

CAPVT XII. Affertio loci Pfal.33. 8.

Locus IV. P/endo-Gal.pag. 24

Vartus locus est Psal 33. 6. Verbo lebona culi strmatis sunt, of spirituoris eius omnis exercitus esrum. Illustre hoc testimonium sacrosancta Trinitatis: quoniam lehouah, eius verbum, & Spiritus oris
eius in vno creationis opere coniunguntur. Calninus
de verbo lehoua consentit, esse Filium Dei, & verè ac
certò hinc colligi seribit, mundum per aternum Dei
sermonem, qui Filius ess songenius, fabricatum esse.
De Spiritu oris nonnihil discrepat. Existimat veteres
subtilius hoc elogio vsos contra Sabellianos, vi ater-

714.00

nam Spiritus Deitatem affererent. Verbum igitur & Spiritum oris pro Synonymis habet, eò quòd viitatum fit in Pfalmis bis idem repetere : non tamen fimplieiter pro Synonymis, fed ita, vt verbum fit substantialis Dei Sermo: Spiritus oris ipfa pronunciatio, q d. simulachalitum bocis fua emisit Deus, bel protulit berbo, quid fiers Geller, calos repente extistiffe, o quidem incredibili fel-

larum copia or Garietate infructos.

Hanc interpretationem aduersarius futilistimam vocatinanitatem , nugationem , sessain , deprauationem in commodum Iudzorum & Arianorum factam: & acerbe multa dicit, quæ legenti mihi in mentem venit Diogenis illius Cynicicalcantis sedigume Platonis ac dicentis : πατώ Τ Πλάτων Φτίφον: Calco Platonis fa. Laern fum: cui Plato; i riem ze riout at faftu alio. Sicenim ifte lib.6. futilitatem, quam obijett Caluino, maiore futilitate calcat.

Fateor, me receptam sententiam de Spiritu oris magis probare, tum propter confensum, tum propter loca non distimilia, quæ cum hoc conferre soleo, ve lob, 26, 13. Spiritus eius (leboua) creauit calos Et cap.33.4. Spiritus Dei fecit me, & Spiraculum Omnipotentis vinificawit me Iela 40.13. Qua adiunit Spiritum Dominit neme

pe in oreando, zoc.

Interim non possum non circulatoriam istam infe-Aandi & calumniandi proteruia vehementer deteftari. Esto, distideat totus hic Caluinus. Ideone sic erat lacerandus? Quasi verò sit raru Interpretibus alijs aliud de Phrasib' Seripturæ videri, incolumi interim fidei vnitate & fundameto, Sed no dissetit totus, Christi aternam Diuinitaté hinc verè ac certo probari agnoscit. S. san-Ai Divinitatem tenet, & aliunde confirmat. Hoc testimonio in certamine niti no audet : Ego(inquit) in probanda Destate Spiritus hoc testimonio Sabellium Greere no andere. Quare nobis sufficiat, Den verbo suoitacelos formaffe, be ninc probetur Christi Dininitas. Fac inani metueum hic erraret Domino suo errat. Quid tu codedemnas

mnas seruum alienum? Audeas tu, audeam ego, vel ali-

us:per iplum licebit.

Spiritus orn quid ficet.

Neg; verò est nugari, Spiritum oris pro verbo Imperio, vel nutu Dei in scriptura interpretari, nisi forte etalibi figni- iam nugatus est Hieronymus, locum Apostoli z. Thest. 2. 8. fic exponens : Quem Dominus conficiet Spiritu oris (ui, hoc eft, caleft imperio Sel folo: & nugatus eft Chryfostomus, eundem similiter de soloiuslu interpretans: & nugati funt pleriq; omnes neoterici de prædicatio-

ne Euangelij eundem exponentes.

Sic lob. 15 30. Impius auferetur Spiritu oris eius : non pauci Bernach pin, de ira vel indignatione Dei interpretantur, Sic Iela.11.4, quem locum Caluinus produxit, sceptrum seu virga oris, & spiritus labiorum ab Hieronymo & alijs non paucis pro eodem habetur, & de verbo prædicato accipitur: sicut & Chaldaus Paraphrastes pro codem reddidit satis perspicue: Percuises peccatores terra verbo oris sui, er in eloquio labiorum Juorum occidet impium. Cyrillus virgam oris pro voce humana Christi, quæ ex ore & labijs personuit, spiritum labiorum de vi spiritus, qua Dæmoniorum multitudo fracta est, h e.de diuina potentia eius capir.

De fide ad Petr.cap.

Etsi autem Augustinus Spiritum oris & labiorum de Spiritu fancto interpretatur: tamen aduerfarius necesse habet fateri, non excludi verbum: quandoquidem Dominus spiritu labiorum siue oris sui impium conficiet, mediante verbo, h. e. doctrina sua & mandato, vt Lyra exponit. Quin idem Lyra hocipso loco Psal. 33. Spiritum oris non de Spiritu sancto, sed de verbo pronunciato interpretatur: Sic enim habet annotatio: Et foritu oris eins, hocest, Gerbosplius: @ loquitur de Deo humano more, ce. Placedus quoque Parmentis Theologus, ve vocatur, eximius, certe commentator non indoctus, in Pfalmorum Interpretatione edita Anno 1559. in Academia Venera, Spiritum oris Plal.33. 6.de potentia Dei ar pomona füs interpretatur, quod vniuersi productio tam facilis fit diuina potentia, ficut facile

eft homini per os afflare Spiritum, An verd & hos dicet futilissima inanitate nugari potius quam commentari? Nunc ergo indicet lector, Caluinusne privatam interpretationem ex fumo proprij cerebri gignat, per Scripturarum see 32% ex quouis quiduis affingat, hunc locum in commodum lud xorum & Arianorum horribiliter deprauer : an verò seruus ille nequam conser. Matth. 24. uum fuum immerito fic verberet. Certe Iudzi & Ariani 45. commodum hine nullum habent. Neutri enim cum Caluino dicent : hinc verè & certo probari æternam Christi Divinitatem.

Quod quærit, vbi à xo Spiritus Ichoux appelletur; & an igitur Deus Pater ex ore substantiæ suæ duos produxerit spiritus: Carneadum quid redolet. Quafi verò tale quid Caluinus dicat, vel ex dictis eius consequa. tur, cum inter verbum Ichouæ & inter Spiritum oris minimè obscurè distinguat, vt prius ostendi.

CAPVT XIII.

De Trisagio angelorum. Ies.6.3.

Ergo ad Hymnum Seraphimorum Iela. 6. 3. San- Locus V. dus, Sandus, Sandus Dominus Deus exercituum, Pfendocoe. Hoc fanctum tergeminum indicare mysteri- Calpag. 42 um Trinitatis Christiani Scriptores tradunt, Caluinus in Commentario: Veteres (inquit) koc testimonio &s funt, cum vellent aduer sus Arianos tres per sonas in vna Des effentiaprobare. Quorum ego fententiam non reijcio. Quanquam simibires cum bareticis effet, mallem firmsoribus testsmonijs Sts. Nam redduntur peruscaciores, & fecum ipsi plandunt, cum minus apertistestimonijs oppugnantur. Censet autem potius hac repetitione indefesta notari assiduitatem Angelorum in canendis Deilaudibus.

Rurfus hie audias Mccionica in Caluinum dictezia, quod expositionem Ecclesia nune admittat ferè:

MOX

mox improber: tandem velut ad calamum infidelibus dictet, quid Christianis resorizon hoc obijcientibus obmurmurare debeant: quòd Veterum senilem & venerandam caniciem vellicet petulantiùs, quòd Arianos instruat, quomodo eludere resorizon Angelorum adorandæ Trinitati sacrum possint: quòd aliam sentiam reponat, sub qua etiam Ariani latere possint, &c. Graues sunt hæ calumniæ. Respondebo igitur ad singulas paucis.

Sententiam Patrum non admittit ferè, sed verè, quia non reijeit. Quòd candem mox improbet, falsum est: quia expresse ait, se non dubitare, Deum in tribus personis hie designari ab Angelis; imò Deum negat posse laudari, quin laudetur Pater, Filius & Spiritus S.

Quod improbet, ve infirmam : ne id quidem verum est. Mauult vei sirmioribus, si sibi res sit cum hærericis. Hinc non sequitur, quod hoc testimonio vei extra certamen non velit : vel quod simpliciter pro infirmo habeat Firmiora enim sunt non tantum, quæ insirmis, sed

etiam quæ firmis funt firmiora.

Sed esto, pro infirmo habeat. Vbi verò senilem & venerandam veterum caniciem vellicat? quo verbo, aut quo orationis gestu vellicat petulantiùs? vbi eos, qui illo contra Arianos vtuntur, reprehendit, vt habet mazginalis glossa? An quia dicit, sententiam veterum non reijcio?nihil mollius dixisset. An quòd malit, si sibi cum hæreticis res sit, sirmioribus vti? Omnes hoc malle debemus. Prudentis athletæ est habete armorum delectum. Nulla hæc Patrum iniuria est. Nam & illi delectum non damnant. An verò potiùs, quòd aduersarius surdo maledicit petulantiùs? quòd multa de vetustaris sententia blaterat confusè, quam vix satis adspexit, ve magnus videatur Patrum assertor, cùm verè sit magnus sidei perturbator? Sic est, Ostendi hoc in primo loco Gen, 1.00 stendam & hic ad oculum.

Sententia het Pa-

Dico igitur, circa iniuriam, citraq, vellicationem Veterum, fententiam cotum firmam & infirmam ess. Quid Quid ita? Quia dissuncta & coniuncta accipi potest, trum fire Coniuncta semper est firma: dissuncta firma est extra ma con-certamen; insirma in certamine, At, inquis, hæcæni-firma.

gmata funt. Explico igitur.

Patres in scriptis diegericis & dogmaticis, cum eis res non est cum insidelibus vel hareticis, simpliciter tradunt & sum unt roon, nimirum in res Cario subesse ac celebrari Trinitatis mysterium. Hoc voco sententiam veterum disunctam & e tra certamen. Sic Hieronymus in Comment. Augustinus de side ad Petr. cap. 11. & Epistola 112. ad Paulin. de videndo Deo. Ambrosius de Spiritu sancto ad Gratianum lib-3. cap. 18. Epiphanius in Anchor. Chrysostomus Tom-3. sermon. de Trinit. Cyrillus in Comment. & c.

At in disputationibus grauioribus de Trinitate contra hæreticos vel testimonium hoc totum filentio præs tereunt, vt videre est in libris Augustini & Hilarij, quos de Trinitate feripserunt, vel ro don cum mon coniungunt, aliunde id assumentes, & non iam solum dicentes, mysterium in trisagio subesse (nam corum dicere hæreticos non conuinceret, led etiam ratione irrefragabili demonstrantes, lehouam ter fanctum effe Patrem, Filium & Spiritum S. quia nimirum exinterpre-, tatione Apostolica Ioh. 12,41. vel Act. 28,26, vel Rom. 14. 11, vel 1. Tim. 6,6, &c. Certo certius constat, Ichouam in throno sedentem, quem ter fanctum celebrant Angeli, cuius gloriam vidit Propheta, qui de excacandis reprobis Iudzis mandata dedit Prophetz, cui flecterur omne genu, & confitebitur omnis lingua, qui deniq; habitat lucem inaccessam:esse non solum Deum Patrem, sed & Fihum & Spiritum S. Hanc voco sententiam veterum coniunctam &in cerramine. Sic Hieronymusin Epiftola ad Damafum: Augustinus contra Adim, cap. vitimo Cyrillus de Trin.lib.6.&7. & aliquatenus in Commentario. Hilarius item de Trin, lib. 5. & 12, &c.

Iam nemo est tam bardus, quin videat, quaten firmu, Quatenus quatenus infirmu hoc argumentu dici mercatur. Fide-firmum

autinfirmum sit boc argumentum.

libus semper est sirmum, quia his solum roin sine multis demonstrationibus sufficit. At non est sirmum side, libus, qui rationibus cogi volunt. Cum his ergo quando nobis res est, si tantum dixerimus, resod pior habere mysterium, infirmum erit. Nam propter nostrum dicere homines peruicaces non credent, neque conuincentur. At si lucem noui Testamenti in vetus intulerimus, & cum prophetica authoritate Apostolicam coniunxerimus, tum verò tantò contra hæreticos & contra omnes inferorum portas erit sirmius in trisagio argumentum, quantò rò dion re on est fortius & inuicitius.

Epistola
ad Damas.
Notat inter alsos
Origenem,
qui Sonum
Seraphim
missum ad
Propheta
dicit fuisse
Christum.
Homil. Lin
lesci.

Hane veram & solidam esse huius argumenti explicationem, primum ex Hieronymo, deinde ex ipso aduersario demonstro, Memorabile est, quod recenset Hieronymus, quosda ante se fuisse tam Gracos quam Latinos eruditissimos, qui visionem lesaiæ ad Trinitanitatem non recte explicarent, exponentes, Iehouam in throno sedentem Deum Patrem: duo autem Seraphim, quæ in vtraque parte stantia prædicantur, Do. minum nostrum lesum Christum &Spiritum fanctum, Sapiebat hoc herefin. Quib' queso diris noster ifte Caluinum non deuoueret tale quid dicentem ? At Hieros nymus vehementior alioquin in aduersarios moderatislimus in istos: Horum ego (inquit) authoritati quauis fint eruditissimi, non affentior: multo siquidem melius est, vera ruftice, quam falfa diferie proferre. Digna Theologo modestia, que si hodie in illis esfer, qui soli Theologi & aguosa dogmatum haberivolunt, Ecclesia à scandalis & perturbationibus citò quiesceret. Quantò autem in dissensione testanda modestior, tantò in refellendo errore solidior Hieronymus. Vnde autem refellit? An ex trisagio? An demonstrat Filium & Spiritum fanctum cum Patre in throno vnum leho. uam, ex eo quod Angeli acclamant sedenti in throno: Sanctus, Sanctus, Sanctus ? Sanctus ergo Pater, fanctus Filius, Sanctus Spiritus lanctus ? Ita lane dixiffer, fi m

in in certamine fatis vifum fuiffet firmum. At facile vidit, fic disputare, effe principium petere, Ex Nouo itaq; Testamento probatione petita, authoritate Apostolorum Iohannis & Pauli, firmiter oftendit, Christum in throno fediffe, & Spiritum fanctum lefaiæ locutum effe. Hoc fundamento nixus, postea in expositionetrilagij breuiter & recte affirmat, in ambobus Testamentis

Trinitarem prædicari.

Id iplum aduerlarius fateri cogitur, vel certe imprudens confirmat. Fateturenim, Veteres ex Noui Testamenti interpretatione Trinitatem in trifagio docere; Apostolos, Iohannis 12 & Act. 28. hymnum Angelicum istum de distinctis personis aterna Deitatis explicare, & ifta tantorum Apostolorum authoritate veterum sententiam de trisagio niti : testimonium hoc ex causis dictis firmum & inuictum effetdenig, veteres huic non ita infiftere, quin ad procacitatem Arianorum validiùs retundendam pluribus testimonijs depugnent.

Atqui reuera hoc ipium dicit & vult Caluinus, cum ait, se sententiam veterum non reijcere: attamen fi fibi res fit cum hæreticis, se firmioribus testimonijs vti malle.Per hec enim firmiora intelligit alia clariora Veteris & Noui Testamenti de Trinitate loca, cumprimis verò applicationem Apostolicam huius oraculi ad Chriftum & Spiritum fanctum. Quare, aduerfarius vel imperite confundit, quæ in sententia Patrum de trisagio distincta sunt, vel malitiose in Caluino carpit, quod

iple confitetur.

Quod de Ionathæ & R. Simeonis versione, deq; Rabbinorum confessione ex Galatino affert, cum Caluino est. Non enim magis Caluinus id reijeit, quam veterum sententiam. Sicidem Galatinus, vir literatissimus, non pauca loca, quibus ter Dei nomen repetitur, ex Thalmud ludæorum pro Trinitate contra Iudæos affert, vt Deuter. 6. 4: Ands Ifrael , Dem Dem , nofter Dem Gnus est. Pfal 67.7. Benedicar nobis Deus, Deus nofter : Benedicat nobis Dem: Deuter. 22. 39. Videte quod egaego fum (Ann

(Ani Ani Hu) o non est Deus praier me Pfal. 19.45. Vox lebouain fortitudine: Sox lebouain magnificentia: Sox lehouz confringens cedros Libani. Exod. 20. 5. Ego Deus Deus tuus, Deus Zelotes. Icla. 22, 22. Deus Deus Dens (El Elohim lehona) ipfefeit : & fimilia, que fanè nos Christiani libenteraccipimus. Neq; enim est dubitandum, etiam Patribus olim Trinitatis mysterium varie fuille subindicarum. Verum quis non videat, hæc omnia tantum ad mon pertinere: nec talia esse, quæ infideles ludæos facile conuincant, nist clariora afferantur! Nam in hunc viq; diem, cum legitur Moles, impolitum manet velamen cordi ludzorum, inquit Paulus, nec possunt è tenebris ignorantiæ & contradictionis liberari, quicquid tandem etiam ex Rabbinis, vel ex Zoroaftre, Trismegisto, Orpheo aut alijs vetustioribus, qui fine luce Scripturæ aliquid de Trinitate diuinauerunt, afteratur, quoad irradiante iplos Spiritus gratia in lumen Euangelij gloriæ Christi non protrahuntur.

Optandum verò esset, ve obster hoc addam, Galatinum, vel alios post ipsum, locum Ionathæ ex vetustissumo illo codice, quemait le Licij vidisse, quo tempore Iudæi extoto regno Neapolitano, iussu Regis Hispani expellerentur, nobis restituisse, Imò mirandum, in opere magno Bibliorum, auspicijs Regis Hispaniante annos XXIII. edito, id non esse factum. Nam pro eo, quod nunc trisagium in versione Ionathæ sic babet: Sanstimin calis domo maiestatis eiss: sanstim super terram, opur potentia eiss: sanstimin seculus sanstimis sanstimis pater, Banstim Filim, Sanstim spiritum sanstim: sed maiores Iudæorum hoc deleuisse.

Acerbior calumnia est, quòd Caluinus Arianos ad resorizos eludendum instruere dicitur. Imò verò aduerfarium ad illud rectè contra Arianos tuendum instruit, monens, quid contrà excipere soleant & possint, quo ad trisagium nudum sine demonstratione Noui Te-stamenti eis obijcitur. Neque enim potest negari, eos id

2Cor.3. 15.

excipere, quod dicit: & exceptionem corum non posse

nifi ex alijs locis firmioribus refutari.

Denique ad sententiam de affiduitate celebrationis Dei per trinariam Sancti iterationem notata quod attinet, neque ea absurda est, neque sub ea Ariani latêre possunt, ve calumniatur aduerfarius. Frequentissimè enim Scriptura eiulmodi iteratione vocis continuationem, vel perfectionem, vel emphasin & vehementiam indicare folet, vt Ezec. 21, 26. Obliquam, obliquam, obliquam ponam eam. Iela 21.9. Apoc. 18.2. Cecidit, cetidit Babylon magna, Ierem. 22. 29. Terra, terra, terra audi. lerem. 7.4. Templum Domini, Templum Domini, Templum Domini, qua postrema iteratione, continua, sed inanis, iactantia & fiducia Iudxorum traducitur. Itaque neque hic absurdum crit, sancto tergemino indicari, Deum summe ac perfectissime fanctum & fine fine celebrandum este. Hoc verò ad Arianos, Samosa. tenianos, vel ludæos nihil pertinet. Istienim sententiam Patrum non folum ex professo reijeiunt, sed & ore blasphemo inficiantur, hic, Deum vnum Patrem, Filium & Spiritum fanctum ter fanctum ab Angelis celebrari. Caluinus contra sententiam Veterum non solum non reijeit, sed & disertis verbis profitetur, Deum vnum in tribus personis hic designari ab Angelis: imò Deum non posse laudari, quin simul & Patris & Filij & Spiritus sancti laudes celebrentur. Nec obstat, quod & aliam expositionem indicat. Neg; enim absurdum vel souum eft, plures in eundem locum fententias exfifte-

fis respondisse latissit. Ecclesia iudictum esto.

CAPYZ

CAPVT XIV.

Speciatim excutiuntur loca secunda classis de personarum divinarum o pososa ex Iohanne Euangelista: Es primo verba Christi: Iohan. 10.30. Ego Es Pater, Se.

S Equuntur loca secundæ classis de divinarum Personarum ὁμονσία, quæ quia Calvinus paulò aliter explicat, aduersarius ea Iudaicis glossis, strophis & corruptelis ab eo depravari contendit. Vindicatio generalis præcessit: nunc singula excutiamus.

Locus 1. Pjendo-Cal.pag. 46.

Ich,10,30. Eoog Pater Grum fumus Hoc veteres comuniter ad vnitatem esfentiæ, & distinctionem personæ Patris & Filij referunt, quorum fententiam Cyrillus breuiter complexus, Girung, inquit, audi; & vnum & fumus. Quod dixtt vnum: liberat te ab Ario, separante Filium a substantia Patris: Quod dixit, sumus, liberatte a Sabellio , confundente per sonam Patris & Fily fine diferetione. Caluini sententia à communi Interpretatione nonnihil discrepat: Christum hie non disputare de Snitate substantia, sed de consensu, quem habeat cum Patre: quicquid scilicet geritur à Christo, Patris Girtute confirmari. Hicergo aduerlarium rurlus tumultuantem audias: hanc gloffam este vere Arianam, a mente Christiperegrinam, a textu dissentaneam, ab Ecclesia Catholico consensu plane dissonam, à Diabolo in fraudem Christianæ sidei excogitatam: qua lucidissimi testimonij splendorem ceu piceo obiecto fumo Caluinus obnubilare studeat: quam iuratistimi perfidistimique hostes adoranda Trinitatis ruis aupon (ve loquitur) excipiant, amplexentur & exosculentur : ad quam denig; sceleratam corruptelam saluandam Pareus nihil vel in speciem saltem proferre posit,

Sed bona verba quæso: necte exerucies iratus. Ego sententiæ veterum libenter subscribo; & subscribunt, quòd sciam, libenter omnes Theologi nostri: neque enim facilè recedendum puto à recepto Scripturæsen-su, qui plutibus & doctioribus placult, nisi euidens cogatratio. Etsi verò Caluini interpretationem non simpliciter probem, aut desendam, sed mallem vel prætermissam propter sycophantas, vel pleniùs declaratam propter hæreticos: tamen multò minùs probo, vel pro-

bari posse iudico aduersarij oung parlixlui.

Primum nego Arianam glossam este. Ariani Patrem & Filium ita consensu vnum hic dici & esse interpretantur, vt lubstantia vnum Alegonon negent & pernegent. Atqui Caluinus tantum abeft, vt hoc neget, vt nemo fortius defendat; cuius rei testem catalogum interpretationum Scriptura supra contextum appello. Etsi itaq; Christum hic de vnitate consensus & virtutis potiùs quam substantiæ disputare suo quodam inductus iudicio statuit : tamen quod de ¿posoia Patris & Filij labefactanda, & de blasphemia Ariana, quam toties tantog; non labore folum, led & periculo refutauit, stabilienda vel cogitarit, in æternum probari non potest. A: inquis, sic verba sonant: Non patrocinor verbis sed sententiæ. Non in verbis, sed in sententia est hæresis, inquit Hieronymus. Est verò quisq; suorum verborum optimus interpres: & postulat candor Christianus, ve secundum authoris mentem interpretatio intelligatur At Franciscus Dauidis, Blandrata & alij iuratistimi hostes Trinitatis eam exosculantur. Quid tum? An non & Scripturam exolculantur? Quin imò an non & V biquitariorum strophas & xen Quera de carnis Chri- Hoc demon sti vbiquitaria & Deifica maiestate, tanquam ipsissimas strat Grehareleos sux sublicas न्यांड दे uporiogus excipiunt, ample- gorius de xantur, exosculantur? Cur verò Caluini sententiam non Valent, lib. toram amplexantur? Cur particulam prose suffurans 1.c.7.de tur? Contra authoris mentem torquent? & coharentia Trinit. inuicem diuellunt? qua sophistica ex quolibet quidli-

142 DE LOCO IOHAN. 10.38. ET 14.11.

Vterq; locus Catholico consensu de ¿posoia Patris & Filij accipitur: cui & ego libenter subscribo. Est enim vtroque loco euidens, quòd ex diuinis suis operibus Christus diuinam suam virtutem, & ex diuina virtute, diuinam suam naturam & quidem eandem, quam habet Pater (cùm non nist vna sit Deitas) in se vesti agnosci. Ex propria enim operatione propria cuius; rei virtus & natura cognoscitur. Ideò Patrem esse in Filio, & Filium in Patre, est vtrunq, esse eiusdem operationis, potentia & natura diuina, (distinctis tamen personis) quia vterq; facit eadem potentia eadem opera diuina, Ita hae phrasis, Giordinapor simul & Gipuscoior declarat, vtrursus D. Beza rectè annotauit.

Portò hic etiam Caluinum aduersarius accusar, quòd Ecclesiæ Iesu Christi Catholicæ expositioni nun cium remittat: quoniam priore loco dicit, de essentia vnitate sermonem non haberi, sed de manifestatione diuinæ potentiæ in Christi persona: posteriore autem verba Christi non ad diuinam elus essentiam refert, sed ad modum reuelationis: quòd nimirum Christus non simpliciter hic disputet, quis in se sit, sed qualis debeat & velit agnosci a nobis, ex doctrina & operibus diuinis.

Cæterùm qui verba & mentem Caluini propiùsalfpexerint, etiam hanc acculationem friuolam esse deprehendent. Nam reuera idem dicit & sentit Caluinus
quod alij: sed præterea aliud in verbis Christi obseruat,
quod in alijs desiderat. Certè essentialem vnitatem Patris & Filij tantum abest, vt hic neget, vt contra & apettè & per consequentiam necessariam stabiliri sateatut.
Apertè quidem, dum expresse dicit, Veteres minime
perperam hinc testimonium sumere pro assernada Christidiumnitate: imò alibi hæc verba: Pater in me, ego m
Patre: disertè ad identitatem essentialem Patris & Filij
accommodat. Consequenter, verò dum omnia ad patesactionem & agnitionem diuinæ potentiæ & arcanæ
Deitatis in Christi persona refert. Necessario enim sequi-

Institut. lib.t.c.13. nam potentiam & arcanam Deitatem, si hæc in eo patesieri & agnosci debet. Hactenus ergo ab alijs reuera non dissentit.

13

m

21

e,

1.

0-

r-

8

s,

4,

n

n

t

In hoc verò ab alijs discrepat, quòd eius interpreta. tio, non vt aliorum, præcise dirigitur ad verba: Pater in me,egoin Patre, (qua 6 opesonos declarare nullus dubitat,)fed ad totum verborum contextum, ac præcipue ad proprium Christiscopum, qui est patefactio & agnitio potentiæ & substantiæ diuinæ sub Christi carne latentis Neque enim conceder aduerfario hunc fimpliciter scopum fuille Christo prafixum, vt suam Deitate probaret Philippo; sed vt probaret se esse agnolcedum Deum in carne manifestatum: & Patris inuifibilem naturam, voluntatem, potentiam & maiestarem in sua perlona, tanquam in speculo plenissimè refulgere, vt ex cœlefti sua doctrina & divinis operibus l'ater optimè cognosceretur: Patet hoc primum ex textu: quia Christus non dicit absolute : Egoin Patre, Paterin me, sed: Credite operib, St cognoscatu er credatu, quod Pater in me, & ego in eo. Item : Philippe, qui vidit me, vidit Patrem: O, quomodo tu dicis: Oftende nobis Patrem? non credis, quod ego in Paire, & Pater in me est? Verba, que ego loquor vobis, à me ipso non loquer. Pater, qui in memanet spfefacit opera. Credite mibi, quod ego in Patre, C Pater in me, fin minu propter operatofacreditemihi. Quibus manifestum est, quod parefactione & cognitionem lux & Patris tum irodiwarias, tum ougsoias, per doctrinam & opera eadem diuina, expresse vrgeat. Deinde & aliam rationem Caluinus addit, quòd Christus, quoad arcanam suam Deitatem, nihilo nobis notior eft, quam Pater. Dicere igitur, Christum simpliciter probare suam Deitatem ex co, quod fit in Patre, hoc est, quod sit vnius substantiæ cum Patre: vel Patris exeo, quod fit in Filio, hocest, quod fit vnius substantiæ cum Filio, quid aliud est dicere, quam Christum atcanum per arcanum probare vel oftendere? Ad sumbet fieri potest, de quo suprà etiam in responsione generali monuimus. Facessat ergo Arianismi calumnia.

Siporrò attendaturad hypothefin, ex qua Caluini interpretationes ferè omnes in Euangelio Iohannis de Christo pendent, interpretatio de consensu neg: peregrina omninò erit, neg; aliena à Christi mente. Supponit ille Christum hic & passim in disputationibus de fua persona cum Iudæis, de se loqui non απλώς, vt erat λοί (eu Filius Dei, Dens inuifibilis: Eatenus enim eum non consensu folum & potestate, sed & substantia vnum cum Patre constanter profitetur: sed vt erat Deus in carne manifestatus, & vt homo ludæis apparebat. Eatenus verò, hoc est, ratione carnis, seu manifestationis in carne,nemo dixerit Christum simpliciter vnum substantis cum Patre, nifi qui cum Sabellio Patrem quog; incatnatum dixerit: fed eatenus præter vnitatem fubstantialem Deitatis vnum erat cum Patre confensu & cura de ouibus omnipotenti manu afferendis & feruandis. Verum id quia forte subtilius videtur, in medio relinquo.

Quicquid fit , video nec folum , nec primum Caluinum de consensu hanc vnitatem interpretati. Cyprianus enim iam olim de concordia Patris & Filij non modò hune locum, led & illum 1 Ioh. 5 7. eft interpretatus. Videatur Tract, de simplicitate Pralatorum, non procul ab initio. Bafilius quoq; lib.1.cont Eunom. non de substantiæ, sed de potentiæ vnitate aperre interpretaturisou & marne everueviou Par to ev avril 8 ice & tour 8 mara δύναμιν παραλαμβάνεται: Vnum manifeste sumi ur pro eo, quodest aquale seus dem potentea Sic Lyra; Ego & Pater Snum fumus, in Sirtute & potentia, ficut in Dettate. De vtrag; vnitate rum potentia rum substantia tocum exponit : sed de illa proxime, de hac mediate: neg immerito. Hocenim reuera vult Christus, salutem o. uium non minus sua quam Patris potentissimi manu in tuto effe: quia fit vna vrriufq; manus, hoc eft, vna potentia, proinde & vna substantia & vna voluntas. Nam hæc in amplicissima Dei natura verè vnum tunt:

tatio-

ratione tantum & patefactione ad nos differunt, Itaq; verè le mutuò ponunt, ve infallibiliter ex vnitate voluntatis & potentiæ vnitas etiam naturæ concludarur contra hæreticos Hinc & Patres non rard vtrang; con- Contra iungunt, vt videre est apud Epiphanium : Item Fulgen- Noët har. tium, qui contra Arianos Christi verba non ad substan- 77.lib.a. tialem vnitatem, fed ad voluntatis tartum concordi- tom.t. am referentes: Si, inquit, boein Deo (ficut certumeff) Contra putatur ESS Equod VELLE: dum Coluntatis Gnitas Arian. afferstur, substantsalis etiam Gnitas non negetur. Sic Respon. ad igitur & venerabilis D. Beza, Ecclefiæ nostri temporis obiett.7. oculus, in sua Annotatione vnumi, & de natura frue essentia roulerale & de vno in voluendo & agendo consensu recte interpretatur, Que omnia an ad faluandam Caluini interpretationem in speciem solum, an potrus veristime plurimum faciant, æqui lectores iudicent, Certe dum Caluinus confensus & virtutis vnitatem ponit, substantiz vnitatem præfupponit; (licet de ea præcisè seu proxime hunc locum non exponat) vel certe non magis excludit, quam Cyprianus, Basilius, Lyra vel alij hos secuti eam excludunt. Nimis igitur proterua etiam calumnia eft, quod interpretatio eius fit gloffa à Catholico Ecclesse consensu PLANE aliena : ac multò etiam proteruior, quòd à Diabolo fit excogitatainifi forte & iftos, quos nominaui, Doctores vna cum Caluino à confensu Catholico plane diffonos habere, & Diabolo mancipare placeat.

CAPVT XV.

De dicto loh.10.38. & 14.11.

Tohan. 10. 38. Sin autem opera Patrismei facio, et- Locus II. samsi mibi non creditis, operibus credite, vi agnosca- Pseudo-tu Geredatis, Patrem in me esse, me in eo. Et lo Calpag. han. 14. 11. Credite mibi me in Patre G. Patrem in me yo.

Vrerq;

mamigitur Caluinus sententiam suam exponit his ver bis: Pater in Christo effe dicitur, quia in co habitat plena Dininitat & Girtutem fuam exferit : Christus Gicif. sim dicitur effe in Patre, quia dinina virtute se vnum cum illo effe oftendit. Hæc verba aduerfarius in lua cenfura studio suppressir, alioqui nullam calumniandi materiam bic inuenisset.

Neg; est, quòd verba cauilletur, cùm dicit Caluinus: Christum de vnitate substantiæ non disputare, & se verba Christi ad divinam esfentiam non referre. Hæcenim dicit naranided addit non simpliciter: Nec sunt coules, se mutud tollentia, essentia & reuelatio, sed wanna: reuelatio quippe essentiam præsupponit. Nisi enim Christus essentiam divinam in se habuisset, reuelare eam non potuisset. Quare ineptus est canillator excla-" mans; in æternum non posse aliò transferti reciprocam

Pag.53.

- " istam personarum immanentiam, quam ad effentiam;
- " Patrem namq; in Filio, & Filium in Patre effe non per " modum reuelationis sed per essentiam. Quasi verò immanentia & immanentiæ reuelatio, per essentiam & per modum reuelationis; se mutuò tollant: ac non potius, vt oftensum eft, ponant tanquam wanda, cum nihil reuelari poffit, quod non etiam fit.

CAPVI XVI.

De loco Iohan.17.11.

Locses 111. Pfeudo Calpag. 530

Ohan. 17. 11. Pater fande, ferna eos propter nomen tuum, quos dedifts mibi, Gt fint Gnum, ficut & nos. Et V.21 Vtomnes Gnum sint, quemadmodum tu Paterin me, & egosnte: Grapfiquoq in nobis Gnum fint. Hoc Scriptoribus Ecclesiasticis testimonium est estentialis vnitatis Patris & Filij, An verò id negat Caluinus? Sic quidem rurius eum acculat aduerlarius, nempe quià vel mentem eius non allequitur, vel pro lua zougn Smalibenter cauillatur.

Rurlus ergò supponit Caluinus, & verè quidem, ChriF

113

1-

2-

S:

r-

m

s,

:

m

TE

2.

12

cr

1.

ä

m

18

C

is

IC

13

1-

Christum hie loqui non ampliciter vt erat Deus,ellentialiter vnuscum Patre, feu vt erat Mediator & Ecelefiæ capur. Nam certe in persona Mediatoris precatur. Hincinfert, non igitur fimpliciter bie fermonem haberi de vnitate essentiali, quam Filius habet cum Patre, sed proxime de ea, qua Christus Mediator vnum est cum Patre, & cuius virtus le ex Christo capite in totum corpus transfundit. Eft enim Christus Mediator dupli- Christis citer voum cum Parre: quatenus Dens, effentiæ diuinæ Mediator identitate: & quatenus homo, voluntatis & charitatis dupliciter conformitate. Patres pracise de priore tantum vnitate vnum ca locum interpretantur. Hoc non probat Caluinus:quia Patre, non vult posteriorem excludi, eò quòd Christum non vult Mediatoris persona hic exui. Quid hic contorti autviolenti? An opus fuittam rudi ftomacho aduerfarij clamantis: quid hoc verbi eft, Christum & Patrem essevnum in persona Mediatoris? Hoccine tam obscurum verbum, Christum hie in persona Mediatoris loqui, & se vnum cum Patre pronunciare, non solum essentia Deitaris, sed etiam voluntate humanitatis? An ideòrigidus Aristarchus in Patres Caluinus, quòd eorum interpretationem lecundum quid improbat, quatenus vnitatem pracise ad effentiam dininam reftringunt, exclusa quoddammodò Mediatoris persona, extra quam tamen irrita effet hac precatio: quia extra personam Mediatoris electi nec inter se nec cum Deo vnum fient. Interim palmam fert expositio Veterum de vnitate natura & effentia. Quid ni ? Hac enim vnitas est basis alterius; & sine hac, altera non estet, Meò Caluinus bis terue eam supponit: sed, vt dixi, non vultexcludi alteram, quia Christum Mediatoris persona non vult exui. Sed afferiba integra Caluini verba, quæ nifi aduerfarius studio rursus trucaffet, vix ansam cauilladi habuister. Sic igitur ille: Tenendum est, quoties Gnum fe cum Patreeffe in hoc capite pronunciat Christus, sermos nem habers non simplicitet de dinina eines effentia: sed Gunm Gocari in persona Mediasoris & quatenus caput noftrum

noftrum est. Sic quidem præcise mulis ex Patribmin. terpretatifunt, Christum onum effe cum Petre, quia aternus fit Deus, Sed buceos abripuit contentio cum A. rianis, Ot conce as fententias in alienum fenfum tor. guerent. Sequentia aduerfarius in fraudem Lectoris Suppressit : Longe enim alsud Christs consilium fust, quam ad nudam arcana fua Divinitatis feculationem nos enchere: signidem à fine ratiocinatur, i deo nos debe. re Snum effe, quia alsoquin inanis & infinctuofa effet, quam habet cum Patre vnitas (effentialis). Ergo Stri. te comprehendas, quo pertineat iftud, Christum & Pa. tre Snum effe, caue ne Christum exfuas Mediatoris pers Sona: sed eum porsus considera, Grest Ecclesia caput, es membru (uis consunge:ita optime flabit contextu, neirrita fit Velinutelu Filij cum Patre vnitas (effentialu) eim Girtutem oportere in totum piorum corpus diffun. dr. Hæc ille: quæ paulò etiam clarius D. Beza in fua an. notatione fic dixit: Exhoc autem er illudefficitur, his non agi (nempe proxime) dei Te oposois Patris & Feli, cuine respectunostra neg, inter nos, neg, cum Christoco. sunttio est avalo [, fed de eo, quod cum ifto ougsois penitus coharet, nempe qued Pater & Filius, bi effentia, ita etiam potentia & voluntate (fernata personarum distinctione) Commfint: & Filius quatenus homo Coluns tatem quidem alteram, quam Pater, fed paterna fuag, dinina prorfus consentientem habeat.

Rectè quidem aduersarius contra Atianos excipis, voculam sieur Patrum interpretationi nec tantillum aduersari, quasi quia discipulorum accidentaria quadă est vnitas in consensu animorum consistens, ideò & Patris Filijq; vnitas accidentaria putanda sit: recteque pronunciat, quod in nobis accidentale est, id in Deo essentiale este: & particulam sieur in collatione Dei & nostri non aqualitatem perfectionis, sed analogiam quandam significare: vt cum iubemur perfecti, misericordes, iusti este, sieur Pater noster perfectus, misericors, iustus est: diligere nos mutuò: remittere debitoribus:

Matth.5. 48. Matth.6. in.

4-

1-

or.

Eis.

11,

ne.

1

11.

4-

*

5

1)

10

Ÿ,

ō.

j.

4

1-

19

ľ,

.

Ż

à

toribus: in luce ambulare: Siene ipse nos dilexit, re- Luc. 6.36. mittit nobis debitain luce est, &c. Verissima enimest 1. loh. 3.7. regula, particulam 1990's notam esse absolutæ aquali- lohan. 3.34. tatis, quando Filius cum Patre confertur: sed analogi- 1. loh. 1.7. ca similitudinis, qualis est inter prototypum & imagi- Regula de nem, quando nos cum Deo comparamur, quoniam si particula nitiad infinitum non est proportio. Hoc verò quidad 1990's. Caluinum, qui essentialem vnitatem sirmiter tenet, & Arianorum cauillum non solum retundit facilè, sed & euitat planè, dum particulam 1990's non tam 2000's, quam 2000's accipit, seut eadem precatione versu 2. non obscurè accipitur, & vnitatem Patris cum Christo, & nostram non tam similitudine, quam etiam necessitate causa & esse connectit?

CAPVT XVII.

Locus I. loh.5.7. Tres sunt, qui, & c. solide excutitur.

I. T Ohan. 5. 7. Tres funt , qui teftificantur in calo: Pa- Locus IV. ter, Sermo, & Spiritus Sanctus : & hitres Gnum Pleudofunt. Hic quoniam aduersarius nimis impudenter Calpag. 36 tumultuatur, & Caluini interpretationem rursus fide non bona truncaram nobis obijcit, integraaficribendam duxi. Hectotum, ergo inquit, a quibufdam omiffum fust, o quidem à Latinu dunt axat. Sed cum ne Grace quidem codices inter se confentiant, vix quicquam affes rere audeo. Quia tamen optime fluit contextus, siboc membrum addatur, & video in optimis ac probatissime fides codicious babers, ego quoq libenter amplector. Sen-Su antem erit, quod Deus, quo Sberius nostram in Chri-Sto fidem confirmet, triplica modo testatur, in co acquiefcendum effe. Nam ficus fides in vna Dei effentia rres personas agnoscit: ita totidem modis ad Christum Gocasur, ot se in eo fistat. Quad dicit, Tresesse Gnum, adessentiam nanrefertur, fed adconfenfum potinis, ac fi dicerer, Patrem,

Patrem, & aternam Sermonem eius, ac Spiritum, Sym. phonia quadam Christum pariter approbare. Itaque. nonnulli codices habent eis iv. Verum et li legas iveiou, Ge. est in alijs exemplaribus: non tamen dubium est, quin Pater, Sermo & Spiritus eodem fenfu dicantur Gnum. effe, quoposted sanguis & aqua & Spiritus, Hactenus Caluinus.

Clamat alter, eum ne hoc quidem luculentum teffimonium incorruptum relinquere, sed Ariano glossemate deprauare, vrá; facilius instituto suo potiri possit, corruptos codices integris præferre cupere: tandem etiam quali totum fellis fuz vtriculum femel in vrnam Caluini effundenst Quis, inquit, feret, interpretem adei absurde ex Soto Arsanorum pronunciantem? Quinnon Sideat, Diabolumper acutum fuum instrumentum data operatales procudere volusse strophas elujorias, quibus Antitrinitary propugnacula Christianoi um non feium hostiliter attentare, sed etiam dirucre Galeant, quamprimum aliquis in Ecclesia locus ne farijs hiscocor. ruptelis & depranationibus Caluini concessus fuerit? & quæ sequuntur. Sed apage tam impudentes lattatus. Appello omnium Lectorum conscientias, an prztet officium fidi interpretis quicquam hic dicat Caluinus, nisi quod scrupulum habet, quod de consensu dicit, quem tamen nullo negocio mox eximam.

Werficulus fus,

Caluinus amplettszur locum er lectionem recepram,

Totus hic verficulus controuerfus est. Nam abalis controner- plane non legitur, ab alijs aliter legitur. In veteri Latina versione plane non habetur, nec in Syra, nec in Germanica Lutheri. Nec legitur ab Athanasio, neq; à Nazianzeno, neg; à Didymo, neg; à Chrysostomo, neg; à Cyrillo: neq, ab Augustino, neq; ab Hilario, neq; à Beda, imò nec à Luthero. Græci autem codices dissimiliter habent. Nam præter alsos Complutentis & Antuerpianus profission legunt, eis rois ein. Nihilominus Caluinus & locum ipsum, & lectionem receptam libenter amplectitur, tum quia contextui optime congruit, tum propter probatiffimorum exemplarium fidem;cmi

Rego libenter assentior. Nam series contextus ostendit, Iohannem primò testium cœlestium, deinde terrestrium autoritate probate, Iesum esse Messiam: Alioqui vix constatet illa testium obsessos, v.9. Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius ess: Et video locum non tantum exstate in editione Complutensi veteri & noua, sed & legi ab Hieronymo, à Cypria-

no, à Fulgentio & ab alijs.

VIII -

THE.

Gr.

urn.

um.

aus

ffi-

To-

lit.

et-

m

teò

HO:

14-

WI-

6-

st,

or.

&

15.

tel

ıs,

u,

ijs

ti-

1-

2-

;1

c-

li-

19

ıl-

13

t,

ui

Iam hominis impudentiam vide. Quod Caluinus vere, ingenue & ex officio Interpretis de omissione ac diuersitate lectionis monuit, id iste partim veteratoriè dissimulat, partim in calumniam rapit, quali corruptos codices integris præferre cupiat, ad institutum suum, glossema scilicet Arianum facilius obtinendum, Quis verò huic dixit, codicem Complutensem, quem tamen non præfert, sed in medio relinquit Caluinus, corruprum effe? Et cur non potius clamat in fanctos illos tot viros, ipiumq; Lutherum: quis iftos feret, ram luculencum testimonium non tantum non de Symphonia interpretantes, sed totum vna litura elidentes? quis, inquam, istos feret, non ex voto Arianorum de eo pronunciantes, led totum Arianis largientes? Et cuius quefo organa erunt tot Patres orthodoxi & Lutherus ¿qui, a huic creditur, in propugnaculum hoc Christianorum non eluforiam aliquam stropham procudere, sed Antitrinitarios iplos vitrò recipere, hisq; non hostiliter illud attentandum, sed funditus diruendum quali patefactis portis tradere dicendi erunt.

De glossemate Ariano quòd obijcit, speciem quidem habet in verbis, sed reuera calumnia est contra apertam mentem authoris militans. Certo enum est certius, cùm author dicit, rò sì, bic non ad essentiam referri, sed ad consensum potins, enum non dissuncte simplicitet, sed consensum potins, enum non dissuncte simplicitet, sed coparate loqui, & hanc menté eius esse, Patré, Verbum & Spiritum esse quidem vnum essetia, trinum personis. Deu paulò enim ante side in una Deitatin essentia tres persona agnoscere dixerat,) sed hie produci propriè

K 4 non,

non vt vnum testem essentia, sed vt tres testes personie distinctos, vnum tamen idemá; testissicantes de Christo; sicut & Glossa interlinearis Lyra exponit: Hi tres vnum sunt, h. e. vnus Dem, de eadem re testantes. Res enim loquitur, Iohannem de testibus agere, quorum tunc est maxima auctoritas, cùm in pluralitate est vnitas atq; consensus, Etsi itaq; simplicius ac tutius (quod factum mallem propter Alaboras) dixisse copulate, rivreserri & ad essentiam & ad consensum; tamen cum in lensu comparato nullus reuera sit error, sacessat in malam rem calumnia de Ariano glossemate, deq; elusoria Antitrinitariorum stropha. Quis enim Atianotum aut Antitrinitariorum farebitut cum Caluino, sedem in una Des essentia tres personas agnosceres

Facessat etiam calumnia, quòd non aliam Patris, Sermonis & Spiritus in cœlo, quàm Spiritus, aqua & sanguinis in terra vnitatem statuat. Dicit quidem, vo trosq; testes vnum dici codem sensu; verùm id minimè intelligit simpliciter, quasi nulla stalia arctior vnitas illorum, quàm horum: sed secundum quid: ratione instituti præsentis, quo propositum est Iohanni harmoniam testium tum cœlestium tum terrenorum de Messia exhibito ostendere. Interim non est ira cecus vel impius Caluinus, quin essentia rauntoma, Patris, Sermonis, & Spiritus suprà consensum agnoscat; nec ita fatuus aut absurdus, vt eandem vel essentia vel voluntatis rauntoma, qua est Patris, Sermonis & Spiritus in cœlis, simpliciter etiam de Spiritu, aqua & sanguine in terrs

comminiscatur.

eisans Padalwois calumnsarum aduer far ÿ refellitur.

Facessat deniq, hie tota illa calumniarum anunque Ausurs, per aleatoriam istam Caluiniversutiam vniuersa Scripturarum testimonia nobis è manibus excuti, vt Arianis percontantibus, vbinam vslum in Scripturis dictum, quo Trinitatis persona dicantur unum vol schau, reperiatur; nullum inueniamus; quin illi statim ex Caluini Commentarijs obmurmurent, omnia, qua hactenus vidimus ex Iohan, cap. 10, v.30, 32, & cap. 14.

E.IL

vel de modo reuelationis, vel de consensu intelligenda esse. O acutum Diaboli morsum.

i-

:5

n

d

9

Sed quicquid tandem contrà obmurmurent, obstrepant, strideant vel crepent Arlani, Antitrinitarij & omnes inferorum portæ; vno sanè verbo compessi possunt, quòd Caluini sententias connexas nequiter dilacerent: in Interpretationibus verò eius secundum quid & comparatè dista, quasi simpliciter & absolute dista per manisestam sophisticam deprauent, vt abunde est demonstratum.

Imò verò quis istum veritatis proditorem ferat? Si enim non potest defendi contra Arianos & Antitrinitarios Trinitatis oposoia, nifi testimonijs, quibus per-Sona Trinitatis Gnum nal soiau totidem literis aut vos culis dicantur (ex quo hypotheli tota hæc calumnia dependet,) quid amplius contra cos pugnamus? Postulantibus enim tale aliquod, quo totidem syllabis hoc dicatur, quod nam illis dabit aduerfarius? An ifta quatuor? Atqui in his totidem voculis non dicitur, quòd Perlona Trinitatis fint Gnum val gorar, fed fimpliciter, quod fint vnum? An aliud? Arqui non facile inueniet aliud magis, quam ipsum etiam Trinitatis, vel persona, vel o posoias vocabulum. An igitur hic hastam abijciet? Cogetur certe, si vera est proditoria eius calumnia. An potius confugiet ad aquipollentiam, & manifestam consecutionem, quod nimirum ex contextus serie & scopo locorum illorum Guitas effentialis Trinitatis pecessariò intelligatur, ac siue primò, siue secundariò de vnitate vel esentiæ vel voluntatis accipiantur, semper necessario Trinitatis opprote inde concludatur ; quandoquidem propter simplicissimam Dei naturam, elsentiz & voluntatis rewrites in Deo distingui quidem ratione, sed discerpinullo modo possir, quin vna alteram necessario trahat? Certè vel huc confugiet, vel ho-Mibus causam prodet, Atqui Caluino (saluis suis interpretationibus) idem dicere ac facere promtum eft. QuicQuicquidenim illi ogganniant, eadem necessitate ex contensus seu voluntatis vnitate substantia muronm semper concludit: nec minus forticer ex parefactione. seu modo, vt loquitur, reuelationis, eandem euincet, cum nihil patefieri aut reuelari pollit, quod non etiam

fit,vt supra oftensum eft.

Verum enimuero non est tam pauper & imbecilla eposois fides, vt his quatuor folum præfidijs (quorum Non Calui tamen vltimò non Caluini proditoria fraude, ve mentimus fedLu- turifte, fed Lutheri errore nos Germani non fine ingentherus nos ti dedecore & iactura nostra iampridem deiecti sumus) dereitt boc niti credendafit. Nam præter hæc etiam alia polcene Climopra tibus Arianis & Antitrinitarijs dabimus non pauca, sed propè infinita, nec obscura, vel infirma, sed aperta planeg; inuica. Vniueria fiquidem illa dicta, que in veroque inftrumento teftantur, vnum effe Deum & Iehouam ral s (iar, coniuncta cum illis, quæ vnum Deum & Iehouam elle Christum & Spiritum fandum, vel 2/4 pronteffantur, vel afferibendo eis attributa & opera lolius Dei propria, nec non cultum fiducia & inuocationis soli Deo competentem, demonstrant, totidem profecto funt arietes validissimi ad deijcienda funditus blasphema ipsorum zen Overze, & dandenkung cuincendam perlonarum Trinitatis nel soiar routonyra.

Amoulla

lidio.

Ampullas adversarij de infausta tragicaq; catastroadnersary phe, quascilicet procaxista libido peruerrendi Scripturas terminetur, & de longissima latissima q; via ad Arianam hærefin plenis catarractis atq; imbribus in orbem terrarum effundendam & ingurgitandam ftrata,&c.nihil moror: quia ad nos non pertinent, etfi ijs Ecclesias nostras clam fodicet. Nos per Dei gratiam fidem ougeeis ex Scripturis fanctam & illibatam feruamus. Si qui ab hac aberrant vel aberrarunt, & cum Iuda abierunt in locum suum, quid ad nos Ex nobis non fuerunt, sed ex Dlabolo. Secum potius & cum suis ifte habitet, ne petulante illa sessañ, qua diuina omnia Christo tributa pet chimicam quandam nonwier (quam vocant) perq; reci-

Ad,1,25.

procantes in contraria distinctionum Maandros, sicin Christicarnem transfundunt, vt Christum nec Deum nec hominem verum relinquant, tandem Ariana pariter & Eurychiana voraginis latissimos gurgites imis vorticibus aperiant, vnde diluuium horrendissimarum blasphemiarum in Occidentis Ecclesias cum infinitarum animarum aterna pernicie tandem, quod Deus clementer auertat, exundet.

Habent, habent per Dei gratia Ecclesia nostre triplo plura & validiora Deltatis Christi arguméta contra Arianos, quam nounsiste V biquitarius grex: cui à primo exortu familiare fuit ad fucanda sua porteta alijs hærefes & blafphemias impingere: cum interim argumenta ab attributis foli Deo lehouæ proprijs, omniu alioqui corra hærericos validissima, vel eludat ipse, vel Arianis & Seructanis eludedi viam monstret, Quid enim pensi aut solidi in his nobis relinquant, hoc fundamento semel concusto: Solu Ichoua este Deum, omnipotentem, immelum & vbiq, Quod fi enim carnis etiam ifta funt, quid aliud inde quam carnis Deitatem cum Seruetanis obtinent? Colores verò, quos obducunt, nihil funt, nifi vertiginosa métis indices, lehouam esse Deu, omnipotentem,immensum, vbiq;,natura:carne:ex gratia. Hoc enim illud eft, quod vult Samosatenus, q vult Seruetus: & quo stante, vterq; habet, quod vult, si vel mille faccos vanissimarum distinctionum isti contra profundant. Moniti funt læpe, & monentur: sed non monentur: imò minantur. Nune pergo ad sequentia.

CAPVT XVIII.

Explicatio Locorum tertia classis: & primò de loco Genes.4.1.

Sequuntur loca obiecta tertiæ classis, quæ nonulli interpretes de Christo interpretatur: Caluin' paulò aliter, h. e. simpliciter de Deo, vel alioqui ad historiæ aut literæ proprietate accipit. Sunt auté hæc dece: Gen,4,1,Iela.43.25, lela,63.1.ler,31.22. Hos.6,2. Hos.13.14. Mich. Mich. 2.13. Hagg. 2.8. Zach. 9.11. Zach. 14.4. An ided Caluinus iudaizer, an verò & hic quoque aduersajius Syco-

phantam agat videamus.

Locus 1. Plendo-

Primus locus debetur exclamationi matris Heuz posteditum in lucem Cainum, Genes. 4.1, Canuthi sfeb Cal.pag. 13. ath-lehonah: quam aduersarius contendit reddendam; Poffedi Girum lehonam : quali putarit mater Heua (lieet in individuo decepta) se iam peperisse illum sibi diuinitus promissum serpentis victorem Messiam : indeg; dicit Christianos interpretes coniecturam facere iplam sciuille, Mestiam futurum elle verum Deum. Hancinterpretationem quia Caluinus vocat subtiliorem, ac potius vertendum cenfet: Acquifini Girum Doming: quafi Heua mater fibi gratulctur de nato Filio, eumq; Deo tanquam generis sui primitias offerat:rursus ei aduersarius Thera præsigit, quod hic quoq; Iudaizare malit, quam testimonium Deitatis Messie in verbis Heuz agnoscere. Ratio eius tota est, quòd dicit, articulum ath voci lehouz præpolitum, elie notam non Datiui, sed Accusatiui, Quam verò hac sint friuola, operaprecium est paucis ostendere.

Prafat. par.1:0

> Primo ad coniecturam Interpretum Christianorum prouocat. Ideóneverò Caluinus Iudaizat, quia conie-Auram pro firmo testimonio Deitatis Christi non habet? An coniectura funt testimonia? Et quinam funt illi Interpretes? car nullos nominat? Certe ex Veteribus vix vllus est:nis forte sit cabalistica traditio, cuius non-

nulli etiam ex nostris mentionem faciunt.

Sed age largiar plus, quam coniecturam: non conie-Auro, led ex charitate credo, pientissimam mattem ex prima promissione de semine mulieris serpentis victore edoctam, sciuisse & credidisse, Messiam futurum esse verum Deum. Quid inde? Concludit scilicet iste, edito Caino, eam putaffe, quod peperiffet Messiam, sed decepram ese in individuo. O egregium sidei matris praconem:putanit, fed decepta eft turpiter. Quis vicem matris non dolcat Ego verò ex fide matris plane contrati-

um pu-

um puto, nec coniecturo, sed indubie concludo, cam non putaffe: non deceptamelle. Quid enim? An putauit Meffiam fore semen viri? Anignoraust promiffionem loqui de semine mulieris, h. e de filio virginis? An nesciuit Cainum esse semen viri? Sic igitur concludo, Pieras suader de fide matris Heux recte sentire, eam nempe sciuisse & credidisse, Messiam futurum non modo Deum, fed & femen mulieris, h. e. filium virginis, non viri. Abiq; hoc enim fides error fuisset, non fides, nec fuisset solatio. Credidit ergo Messiam fore semen mulieris, non viri. At Cainum feiebat effe femen viri: non ergo putavit, se edidiffe Messiam: non decepta eft fancta mater. An non igitur subtile eft, imò inutile, sub quouis lapide aurum quærere, & mysterium rimari, vbi nullum lubeft?

Grammatico argumento adversarij obieceram in præfatione mea Thargum OnKelos, qui arb-lebonah reddidit, codam lebonah: coram Domino: & LXX, interpretes, qui transtulerunt: 2 4 78 0:8: per Deum. Addo nunc Hieronymum & veterem Latinum interpretem, & omnes Doctores Latinos: imò & Gracos, quorum hi L X X. interpretes, illi Hieronymum fecuti reddunt, per Dominum: aliqui, cum Domino: alij a Domino: 0maes hoc fenfu, quod, vt Chrylottomus ait, mater pu- Homil, 18e ellum natum non natura, sed Deo: seu (vt Procopius in Genes. Gazzus) nonnuptijs, sed illi, qui nuptiale sacrum inftitust , acceptum ferat , suamque gratitudinem declaret. Sed hæc communis Doctorum sententia, (a qua Caluini interpretatio nihil admodum discrepat) aduersario sordet vt Iudaica. Imò contra hos ad elementarios Hebraa lingua audacter prouocans in sua prafatione: Scient , inquit , ath effe notam Accusatini , qui Gel ele- Pag.12. menta Hebraa lingua deguft arunt: & in Pleudo Caluino: Contra boe Pareus obtendit quidem Versionem Pag. 141 LX X. Interpretum, Thargumitem. Sedtantifper mibil proficit, quoad demonstret, articulum ath Soci prapositum effe alterone, quam Accufatius notam. Atqui nec

linguam, nec mentem hic irredargutam tenet. Linguam ergo corrigens, ab artificibus ad elementarios prouocare definat, neg; dicat, iftos, quos obieci, elementa non degustasset menrem quoq; vel ex Lexico suo corrigens discar, quod nescit articulum ath communiter quidem effe notam quarri calus, quo casu etiam bis ponitur eodem verficulo, Gen. 4. 1. fed & plura alia habere in scripturis fignificata: ac modo poni pro Ngim, Cum? modo pro Min, a velab: modo pro Nighal (uper, vel com tra, Gelcoram: modò deniq; pro litera Lamed, quæ elt nota Datiui, quo fignificato hic accipit Caluinus, & fic vlutpatur Leuit, 16, 15, Et faoiet ath-damo (fanguini bel de vel cum sanguine eius) sicut fecit ledam (sanguimi) Vituli: Item 1. Sam, 12. 14. Et respondit Achimelech ath-melech (Regi): & non rard alibi. Ne ergo neget tam audacter, Datiuum vel alium casum, quam Accu-

fariuum in Hebræo reperiri.

Obieci denio;, & iterum obijcio Lutherum, qui arh-Iehonah inde ab anno 2; viq; ad annum 45. (quanto tempore certè elementarius saltem fuit)in versionibus & Commentarijs Germanicis & Latinis constanter reddidit, non per Accusatiuum, sed per Genitiuum & Ablatium, Acquifini Girum Dei: 3ch hab vbertomi men den Mann def hErren: Item: Nun hab ich vber tommen den Mann Gottes /oder mit Gott: Virun Des, velcum Deo. An postea fontibus penitius inspectis, an alia causa mutauerit, in medio relinquo. Quod in prima editione præfationis mez pro def herren/ fcriptum fuit, bom herrn/fphalma fuit, quocung, modd irrepserit: sed vidit aduersarius calamo emendatum (pleraq; enim exemplaria mea manu correxi,) in altera verò editione integro propè anno ante ipfius Pleudo Caluinum euulgata, à Typographo restitutum este. Frustra igitur in hoc sphalmate xen (popele quærit. Núc iudicet Ecclesia, Caluinusoe magis quam Hieronymus totusq; interpretum veterum chorus hic ludaizet, interpretando verbamatris Heux non de Mellia pererrorem

forem nato, sed simpliciter de Caino Dei gratia acquisito, & Iehouz consecrato: an verò aduersarius nullo merito, mera insectandi libidine, eu carpat & suggillet.

CAPVT XIX.

De dicto lefa.43.25.

C

Ransco ad locum lesa 43.25. Ego ego sum, qui de-Locus 11.

leo iniquitates tuas propter me: ideò peccatorum Pseudotuorum non recordabor amplius. Aduersarius Calpage
vult hec verba esse Christi loquentis de fructu passionis 137.

suc, q.d. Ego ego Christus Messas deleo iniquitates ruas propter me. Caluino autem simplicior videtur interpretatio, quòd loquens iste sit Deus Iehouah, qui est
Pater, Fisius & Spiritus S. promittens Ecclesia instaurationem corporalem & spiritualem, h.e. liberationem
ex Babylone, & à peccatis ac morte: non propter vlla
eius merita, sed propter seipsum, h. e. vt alibi ipseinterEzech. 36
pretatur, propter nomen sanctum suum. Ideò hicetiam
iudaizare cogitur.

Quis verò non videat, vtranq; interpretationem in idem recidere, ac facile conciliari, modò candor adhibeatur? An non enim Christus etiam est Ichouah? & an non Ichouah propter Christum delet iniquitates nostras? Quare nec aduersarius Ichouam: nec Caluinus

Christum excludere potest.

Quid ergò, inquis, tàm inciviliter alios reprehendit, & torquere sensum Prophetæ dicit, qui de Christo exponunt? Non excuso duriusculum verbum: etsi video quo respexerit. Non vult persona Mediatoris cum Deo confundi. Aliter enim Christus vt Deus, aliter vt Mediator officij ratione cossideratur. Vt Deo, est qui delet: vt Mediator, est propter que desentur iniquitates. Loquitur autem hic, vt qui deset, &c. Quicquid sit, facile dissidiu hoc, vel si mauis hoppuntar cociliari, ostendi. Si coeiliatione aduersarius no admittit, sed nothas, adulterianas, contortas, & a genuino sensu texto dis ala macio di lerepantes explicationes, Caluino obiestare pergit: age

diuidantur lententiæ : rationes pensitentur, & liberum

relinquatur Ecclesiæ iudicium.

Quastio estigitur, an loquens hîc: Ego ego sum, qui deleo iniquitates inas propier me: sit Christus vi Mediator, Nam quòd sit, vi Iehouah, nulla est quastio, Aduer. sait: Caluinus negat: & loquentem simpliciter se. houam dicit, qui est Pater, Filius & Spiritus sanctus. Pro eius sententia videntur militare rationes ex rextu euidentes.

Principid clarius est, quam vt dubitari possir, eundem esse eum, qui de se dicit: Ego ego sum, qui deleo, esc. & eum, qui toto capite Ecclesiam consolatut. Hie verd est sehouah, Deus, Pater, Filius & Spiritus sanctus, creans, redimens & sanctisicans Ecclesiam communi operatione, seruato tantum personarum ordine in agendo. Sic enim iple ver. 1. Sic dicit sehouah, creator tum serob: ver. 3. Ego sebouah Deus tum, sanctus sfrael, Servator tum: ver. 11. Ego ego sum sebouah, es nussus prater me Seruator: ver. 12. Vostestes mes, dicit seboua, quò dego sim Deus. Etiam antequam dies esset, ego eram: & similia multa, qua Christo non omnia conueniunt, qua Mea diator est, sed qua sehouah.

Deinde Ichouah loquens in hoc capite Christum Mediatorem non obscurè à se distinguir, ver. 8. & 10. Nam Interprete Hieronymo, verba sunt Dei Patris ad Christum: Educ for sis populum eacum, quam versionem etiam doctissimi nostri Interpretes Tremellius & Iunius approbant: licèt alij infinitiuum in futurum vel præteritum convertant. Item: Vos testes mei, dicit Iehonah, of seruus meus, quem elegi. Nam hunc seruum lehouæ esse Christum Mediatorem, neg; obscurum est meq; incertum ex concionis præcedentis initio & mul-

tis lequentibustidemá, Hieronymus faretur.

Tertiò, qui hic dicit : Ego, ego deleo iniquitates tum proprer me: idem est, qui Ezech. 36.22. dicit : Hac dicit Dominus Deus: non propter vos ego faciam, domus Ifrael, sed propter nomen sanctum meum, quod polluistu in gentibus, ad quas intrastis: effundam super Gos aquam mundam, & mundahimini ab omnibus inquinamentis Gestris, &c. Is autem citra dubitationem est lehouah, Deus Pater per Filium & Spiritum sanctum Ecclesiam

liberans & regenerans.

Portò clarius etiam eft, quam ve negari poffit, ram hoc loco lesaiæ, quam illo Ezechielis (sunt enim plane fimiles) præcipuè quidem remissionem peccatorum & liberationem spiritualem per Christum, tanquam fru-Aum paffionis eius Ecclesiz promitti: sed simul includi beneficium liberationis ex Babylone per Cyrum, Dicit enim ver.14. Propter vos mifi Babylonem, & detraxi ve-Hes Gniner fos, Gc. Sicut & Ezechiel, ver. 24. Tollam Gos de gentibus, & congregabo vos de Insuerfisterris, & adducam Gos interram Geftram. Vitato enim Prophetarum thylo redemtio Babylonica cum redemtione spirituali, tanquam typus cum re fignificata vbiq; ferè conjungitur. Caluini igitur interpretatio vtranq; redemtionem conjungens non tantum non adulterina vel contorta, sed & propria & plenior, quam altera dici meretur.

Adde quod argumentum Deitatis Christi, quod contra hareticos hine petitur, necessario labefastatur, nisi Ichoua hac verba tribuantur. Nisi enim in confesso sit, Ichouam esse, qui dicit: Ego ego sum, qui deleo insquitates: vt maxime hoc postea Christo accommodetur: quomodo Christum Ichouam esse hine concludemus? Ita non Caluini, sed aduersarij interpretatio hareticis portam aperiet.

Deniq; autnegabit ille diserte, aut fatebitur Iehouam hic loqui. Neganti totus reclamabit contextus. Fatenti non amplius erit Caluinum suggillandi copia.

Iam in sententiam contrariam argumera tria afferri

I. Propter quem delentur nostra peccata, is est ta aduer-Christus. Delenturenim propter solum Christum. Lo sary. Origenes

Hom. 1.11

ratione probatse-

raphim

Snumex

duobus

quens verò hic introducitur is , propter quem delentur

noftra peccata. Eft igitur Chriftus.

11. Qui seruiuit in peccatis nostris, & cuius anima laborauit in iniquitatibus nostris, est Christus iela. 54. Loquens vero hic dicit versu pracedente : Seruire me fecilisin peccaris bestris: laborare me fecistisin iniqui. tatibus Geftris. Ergo eft Christus,

111. Deo Ichoux feruitutem & laborem tribuere, eft scelerata Metaphora scripturas peruertere. Ergo, &c.

Expolui veriulque sententiæ rationes, Addam etiam quid ad posteriores responderi posse videa-

In prima ratione negabit Caluinus assumtionem, Propriè enim non introducitur loquens is , propter quem peccara nostra delentur, sed is, qui ipse ea delet, hocest, remittit, & corum non amplius recordatur, qui est Iehoua, Dicit enim, Ego ego sum qui deleo : non : Ego ego sum, propter quem delentur. Negabit etiam consequentiam: quia Amphibolia est in phrasi propter me. Nam in maiore peccata deleri propter Christum, estel les eadem deleri & remitti a Deo propter Christi meritum, In minoreautem non videtur hæcesse significatio: Ego ego deleo propter me, id est, propter meum meritum: led potius, vielt apud Ezechielem: Propier nomen fandum meum, hoc est, propter clementiam meam, vt Hieronymus interpretatur. Nam fine dubio gratuitam luam miffum ad mifericordiam omnibus alijs causis impulsiuis externis Propheta, Deus hac phrasi opponit.

Edicente: In altera ruflus negabit consequentiam, proptet Ecce abstu mutatum prædicationis genus proprium in figuratum; limquita quandoquidem Christo Mediatori seruitus & labot testuas, nostrorum peccatorum proprie; lehouz autem mel ais

Orc.effe Ipwnona Seran, attribuitur.

Christum: Tertiam falsum convicium dicet: quoniam negari quod nenon possir, passim Deo in Scripturis tribui humanos afgat Hiere- feetus, labores & molestias per aifpunonadum : quan sceleratam metaphoram aut peruersionem Scripturanymus.

rum

rum appellare, nimis fit apertæ impudentiæ.

Iam de his Ecclesia, vel quicung; potest, iudicet,

Saluis aliorum iudicijs mea hæc est sententiat & Caluinum non satis commode à reliquorum interpretatione fuam omnino dividere: & adverfarium nimis im portune planeg; periculose fententiam eius tanquam Iudaicam inlectari & reijcere. Neg; enim inter fe pugnantes funt, fed potius wandhas coherent, vel certe non ita diffentanex funt, quin facile ad confentum vocari possint, vt ostendi. Qui verò alteram ab altera diwellit, aperte nobis Christianis hoc præclarum Deitatis Christi argumentum euertit, quod hinc ludæis & Arianis fic opponimus: Ifte feruiens & laborans in peccatis nostris & delens iniquitates nostras propter le, est Tehous. Idem vero ifte eft Christus. lefa. 53. Christus igitur est Ichoua. Quare apparet, necessariò verang; connungi.

CAPVT XX.

Explicatur locus Iesaia cap.63.ver.1. Quis est ifte, &c.

Equitur locus lesaiz cap. 63. 1. Quin est ifte, qui Ve- Locus 111. net de Edom, tinttis Seftibus de Bozra? Gc. Hunc Pfendo. victorem rubicundis vestibus languine tinctum Cal,pag. Christiani Interpretes dicunt esse Christum: quia Apo- 135. cal. 19. 13. similis victor amichus veste tincta sanguine describitur, vocaturq; nomen eius & Xo @ 78 O 28, qui eft Christus. Calumus iterum torqueri dicit hoe caput, quafi ad Christum hæc pertineant : cum Propheta fimpliciter de ipso Deo pronunciet, quod rubicundis vestibus prodeat in populi conspectum, vt omnes intelligant, iplum vitorem luorum ac vindicem elle, De Iehouaigitur, Ecclesia sua vindice, simpliciter interpretatur.

Ethautem illud torquedi verbu rurfus dutiusculum

non probo: tamen non caret ratione eius sententia. Nam certe nisi victorem istum lehouam esse conceda. tur, rurlus non euincemus hinc, Christum esse Ichouam, vr maxime conftet, hunc victorem effe Christum. Deinde Iohannes in Christi descriptione magis videtur ad hunc locum alludere, quam dicere, Christum a Prophetahic descriptum effe : nec circumftantiæ omnes conneniunt, quod collatio facile oftendit. Præcipue offendit Caluinum, quod(inquit) finxerunt hic rubicundum Christum sanguine proprio madentem; quem in cruce fuderit : cum Propheta nihil tale dicat, imò contrà dicat, vestes huius victoris non proprio, sed hostium cruore respersas rubere, inquinatasq; este, ficut vestes calcantium in torculari musto rubello respergi & inquinarisolent Præterea hie victor dicit, se calcare hostes in ira fua, & calcare cos in furore fuo. 10hannes verò dicit Christum calcare lacum Gini furori Gira (non sux, sed) Dei omnipotentis. Huius igitur & illius victoris personam non obscure discernit. Adde, quod, iplo Hieronymo 1am olim fatente, Christiani Interpretes in applicatione huius oraculi ad Christum, inter se non conveniunt : & difficulter singula inter se connectuntur. Multi (inquit) nostrorum referunt ad finem mundi , in quo sine carnaliter sine firstualiter (diuerla enim sententia plurimorum est) explicanda contendunt. Iple autem de primo Christi aduentu accipit, quo post passionem cruentus ad Patrem asscenderit: & hastabundus tamen: Nec negamus (inquit) sus doris effe maximi, hac omnia fibi consungere, & fic fpiritualiter explenda in consummatione monstrare : 6t Christo, & suxta carnem & iuxta spiritum completa sam doceamus. Tandem omnia tropologice accipienda esse concludit, Si Caluinus id dicerer, Scripturas scelerata metaphora aduerfario peruerteret.

Quid ergo? Rursus iudicio meo & ille nimis rigidè sententiam suam ab alijs diuidit, & iste. Neq; enim rursus dissentanea planèsunt, tehouam esse victorem ho-

flium

Rium & vindicem Ecclesiæ in Christi Persona, quod Iesaias dicit: Et Christum esse illum Iehouam, regem regum & Dominum dominantium, quod Iohannes testatur. Rursus ergo vel necessariò coniungendæ sententiæ sunt, minimeq; distrahendæ, vel ruit præclarum Deitatis Christi argumentum, quod hinc petitur, quod q; coniun sis sententijs sirmiter stat contra hæreticos hoc modo: Victor iste rubicundus apud Iesaiam est lehoua: Victor idem apud Iohannem est Christus: Christus igitur est Iehoua.

CAPVT XXI.

De loco lerem, 31. 2.2. Fumina circandabit virum.

Erem. 31. 22. Quonfq, Vagaberis filia rebellis? Quia Locus IV. creabit lehouarem nouam in terra: famina circuns P/eudodabit Girum, Hoc pleriq; Interpretes de partu virgi- Calpag. 73 nis exponunt hoc modo: Famina, h.e. Maria Virgo, cireumdabit, h. e. concipiet, fouebit vtero, & pariet : 6irum, hocest, Christum, Sicenim Hieronymus, quem alij sequuntur; Nonam rem creabit Dominus super terram: ab/q, viri femine, ab/q, vllo coitu atq, conceptu, famina eircumdabit Girum gremio Sterifus, qui suxta sucrementa quidem atatu per Vagitus & infantiam proficere Sidebitur sapientia er atase, sed perfectus Sir in Gentre famineo folitis mensibus continebitur, Caluinº verò abíq; mysterio interpretatur de mirabili populi vindicatione ex hostium Chaldworum potestate, hos modo: Famina circumdabit bel obsidebit birum, h. c. Mraelitæ imbelles, similes fæminis, nouo robore diuinitus inftructi, Chaldais hostibus potentissimis superiores euadent, sicq; fæminæ viros in angustias redigent.

Hanc interpretationem aduerlarius adunco suspensam naso è sublimi deridet, quasi Doctor ille magnus, cæterorum omnium censor & Aristarchus, extransmarinæ suæ sapientiæ adytis, explicationem proferat, silijs Dei huc vsq; incognitam, perq; metamorphoses plusquam Ouidianas singulare in plurale, sæminam in sæminas, virum in viros, sæminas in sudæos, viros in Chaldæos transformet.

Sed nilerat opus his fannis: nisi forte Lutherus etiam non fuit ex filijs Dei. Nam Luthero non fuit incognita hac explicatio: Imò ipse eam inuenit: vnde de eo Bullingerus non fine admiratione: Lutherus, inquit, bunc locum aliter vertit, quam quisquam alius. Sic enim connertit: Wielang wiltu dich weg tehren/du Tochteri. die ich widerbringen wil ? Denn der herr wirdt ein Reuwes im Land erschaffen / daß / die sich worbin wie Weiber gestellet haben / follen Manner senn / hoc eft, Quo Gfq, auerterio filia, quam reducam? Nam Dominus rem nouam creabst interra: et qui prius faminas se gerebant, Girifiant: Etita reseft, Nam fic hunc locum in Biblijs eius anno 32. & 34. & 36. & 38. V Vitebergæ editis redditum effe deprehendo, lam fi hac eft explicatio filijs Dei incognita, cuius ergo filius Lutherus? Siek plus, quam Ouidiana metamorphofis fæminarum in viros: Lutheri ergo Biblia habent Ovidianas Metamorpholes. Id sane longe intolerabilius eff si aduersario creditur) in textu Lutheri, quam in Commentatio Caluini.

Caluini interpretationen estimprohabilis.

Etsi autem Lutherus sententiam posteà mutauit, non tamen ideò non licuit Caluino eam retinere aut sequi: cùm minimè ita sit improbabilis aut absurda, ve singit iste. Neq; enim omninò malè congruit instituto Prophetæ, hortantis populum ad resipiscentiam & promittentis redemtionem à Babylonijs, planè inopinatam & miraculosam, ve semina virum circundet, hoc est, mutata fortuna Israëlitæ imbelles & captiui Chaldeos vicissim premant. Verbum enim Sabab non tantùm significat blandè ample Ai, sed etiam hostiliter circundare seu obsidere & premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere & premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere & premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere & premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de premere: ve Psal. 22, viz. 17. Circundare seu obsidere de psal.

cunde-

2.

I+

cun dederunt me canes, Giruli, e.c. ac locis Scripture penè innumeris in malam partem accipitur. Nec est Ouidiana metamorphofis, fed in Scripturis vitatiffima Enallage enallage numerorum, fingularis pro plurali, fæminam numeropro fæminis, virum pro viris dicere. Si exemplum re- rum Ofica. quirit, audiat vel Lutherum loco superiore, Iela. 43.27. Pater tum primus peccanit : fic dicentem : Non accipio Pturis. de Adam & de peccato originis : fed generaliter fingulareproplurali accipio. Ouidiana scilicet metamorphosi. Nec rara est Metaphora, per fæminas meticulolos, per viros fortes intelligere. lesai, 19. 16. In die illa AEgypem erit ficut mulieres , coc. 1. Sam. 4. 9. Confortamini er eftote Giri. Quin hoc ipfo loco aduerlarius vult Christum appellari virum, quasi eximium & fortem. Nec obstat, quod excipit, non fuisse rem nouam Iudais superare hostes, cum sapè ante hac parua manu innumerabiles hostium potentissimorum copias superasfent: hic verò rem nouam cunclisq; seculis inauditam promitti. An enim reflitutio captiuotum ex Babylone fuit res vulgaris, ac non potius omnibus antiquis beneficijs tanto superior, quanto insperatior, planeq; quaft noua quadam populi creatio? Certe Deus iam olim anteannos plus minus 200. per lesaiam eam vt rem nowam & mirandam, verbis plane fimilibus promiferat : Ecce ego facto rem nonam, coc

Verum fit fane boc totum in medio positum, Altetam tamen interpretationem, vt pia fit maxime, an aduerfarij rationes fatis euincant, effe genuinam ac propriam, iple viderit, Istud quidem fatis probant, quod extra controuersiam est, multa hoc capite ad reductionem populi spiritualem; & ad res sub aduentum Christi futuras pertinere: quoniam Matthaus Euangelifta ver- Matt. 2.25 fum 15.ad luctum Bethlehemiticum,infantibus ab Herode propter Christu natu trucidatis; Apostol' verd ad Hebraos, vaticiniú de nouo fædere ad beneficia & co- Hebr. 3,8, ditionem nouz Ecclesiz, ex professo accomodas. Veru quod totum hoc caput nihil aliud habeat:no fatis con-

lefa.43.19.

gruere cum textu & scopo videtur. Deus siquidem ibi viitato more populum desperabundum, tam corporalis quam spiritualis liberationis promissione satis a pertè consolatur. Nam vt solida sit consolatio, à spe beneficij typici semipleni, ad fiduciam beneficij significati, perfectioris, animos corum traducit. Sed esto tamen quod dicit aduerfarius; nihil aliud habere caput illud, quam res cum aduentu Christi eiusq; regno connexas. Nondum fatis probatum eft, quod querebatur abruptam hanc promissionis particulam: Famina circundabit Girum, hoc fibi velle: Virgo Maria pariet Chriffu, Huicenim sensui omnia antecedentia & consequentia pihil affine habent. Nec illud, quod de re noua seu de miraculo promittitur, satis rem probat, cum multa alia miranda Deus sæpè promittat;vt neque illud, quod Christus passim in Scripturis vir appellatur. Nam locis, que annotat ille, perspicua res eft ex circumstantiis, in ifto non item.

Zach 6.0

Alta inters pretatio.

Quid ergo? Si verba inqueamur quam proxime, videbimus effe querelam Dei de Ecclesia desertrice tanquam de fæmina adultera: cum hortatione, ve redeat ad Deum maritum luum: V/quequo errcumagiste, ofilia Gaga? Sequitur hortationis ratio: quia creabit Dominus nonum, coc. nempe promissio admirabilis gratiæ, qua facturus fit Dominus rem nouam, vt præter otdinem consuctu fæmina ambiat virum, cum vir vulgd ambiat fæminam: seu potius, vt fæmina desertrix mas gitum suum Deum iterum requirat, eique constantet adhæreat verarefipiscentia: quod, vt res noua & miraculofa,non fine caufa promittitur. Erat enim populi tam contumaçis ac deplorati conuersio ad Deumingens miraculum, & nouz creationis inftar futuraticut reuera hominis in peccato mortui reparatio non minus, quam prima eius creatio, mirandum est Dei opus. Ideò Scriptura de ea etiam alibi Creands verbo vtitur, yt nimirum salus nostrain solidum Deo, ac non viti. bus arbitrij nostrivindicetur, yt Ics. 4.5. Et creabit lebona

boua super totam habitationem montu Sion, &c. Et Psal, 51, Dauid petitse denuò creati: Cor mundum crea in me Deu, erc.

Hanc interpretationem si aduersarius naso etiam suspendet, quid tum? Placet ea interpretibus alijs neq; impijs neq; indoctis: & ad verba sensumá, Prophetæ proximè haud dubiè accedit. Nec tamen refragabor, si cum hoc simplici sensu altiorem illam Hieronymi sententiam de partu virgineo placeat coniungere: quoniam hoc doctissimis quoq; interpretibus Oecolampadio, Zvvinglio, Pellicano & Bullingero non improbari video.

CAPVT XXII.

Explicatio loci Hof. 6.2. Tertio die suscitabit nos.

Pertinet huc oraculum Hose 6.22 Vinisicabit nos Loem V.

post biduum: die tertio suscitabit nos: & vinemus in pseudoconspectueius. Hoc interpretes, Hieronymum le Calpage
cuti, referunt ad Christi suscitationem ex mortuis,
duplici adhibita sigura, Enallage numeri pluralis pro
singulari, & ynecdoche totius pro parte, quasi dicat,
Die tertio suscitabit nos, id est, Christum, & nos in
Christo. Hie sensus Caluino videtur nimium argutus,
ac monet, ne in Scripturis nobis placeant argutæ speculationes, quæ poste a eu anescunt: sed vt sit solidum,
quicquid sine in Prophetis sine in Apostolis colligimus.

Iterum verò hoc aduersarius pro suo ingenio scopticè excipit, sed nullo verbo demonstrat, suam interpretationem genuinam & solidam esse, Caluini genuinam ac solidam non esse. Atqui negari non potest, hac Sensus geesse verba Ecclesia eius temporis, publicè testisican- nuinui has tis suam resipiscentiam, & mutua cohortatione se impropheipsam excitantis: Venite es convertamer ad Domi-tia, num: & sele in malis præsentibus gemina consolatione crigentis: primum, sidueia misericordiæ Dei remittentis peccata, & mitigantis mala agentibus pænitentiam: Insepercussit & sanabit: Deinde spe & exspectatione lipberationis certò tandem, nec multò post futuræ, quantumuis aliquandiu Deus auxilium disferat: Viuissicabit nos post biduum, e tertio die sus sabit nos: q.d. Si Deus non statim nos viuisscat, non est, cur mora tædium nobis afferat: quoniam affligit biduum, hoc est, aliquandiu: at post biduum tertio die, hoc est, breui tandem ae certò liberat. Hic verus & proprius est sensus, quem vetba postulant: quem abijcere, est mentem Prophetæ obscurare. Hunc igitur in interpretando textu Prophetæ meritò retinuit Caluinus.

Sensus myficus de Christo.

At, inquis, hoc biduum mortis Ecclefia, & hunc tertium diem viuificationis eius, Deus pracipue declaravir, Christo terrio die à morcuis suscitato; quando nos omnes tanquam eius membra verè etiam viuificauit, In Christo igitur hoc oraculum estimpletum, Quid ni esset? Interim hic sensus non est literalis, sed literalem consequens nara ouvendant, & per collectionem quandam : qui proinde literalem illum tollere non debet nec potest. Neque Caluinus eum pro nimium arguto habet, nisi quatenus, altero caeluso aut repudiato, solus genuinus esse contenditur, Diserte enim dicit : Non nego, quin Dem ediderit insigne & memorabile specimen huiss rei in Filio (no Gnigenito: Et sandem : Habemus ergo in Christo illustre documentum huius Gaticini. Quod verò de argutis & evanidis speculationibus monet, ad nullius iniuriam, sed ad discentium vsum pertinet. Nec abs re monet. Nonne frim argutum eft, quod Hieronymus in hoe biduo & tertio die mysterium de triplici Christi aduentu contra ludzos querit, & vrget, quod primus dies fit primus in humilitate Seruatoris, aduentus : alter fit fecundus in gloria , tertius fit vltimus in habitu iudicantis. De talibus an Calui-

Arguta Hieronymi allegoria. Caluinus male dicit, quod prima fronte placeant, sed

posteà euanescant ?

Vr porrò fit folidum, quicquid in scripturis Prophetarum & Apostolorum colligimus, hanc regulam mipime dictatorie præferibit, fed vuliter consulit, pro fidi Interpretis iure: neque id Logodædalis istis, qui nihil folidum habent, ducunt, curant, nifi quod iplorum arridet supercilio aut placitis: sed jis, qui in Scripturis proficere volunt. Vtinam verò plutes eam in oculis haberent:fie vtiq; minus deprauationum & contentionum in religione effet. Quod verò soliditatem eam, quam ab interpretibus observari requirit, ne minimo quidem attingat digito, fed primus ipfe fit, qui quæ Apostolorum & Euangelistarum allegatione solidissimò fundari & adificari poterant, ea ftrophis, lubrieis suis corruptelis & præftigijs infirmet, labefactet, diruar, evertat ; in aere volitet , argutis le speculationibus oblectet : denique nugatoria , coacta , infirma , lubrica, inflexa, perplexa, intricata, peregrina a mente Spiritus fancti, ab Apostolorum explicatione distona, nec reliquorum Doctorum Ecclesia approbata calculo, sed nuper in suo fumoso cerebro concepta & nata pro folidis venditet; & quæ funt alia id genus aipoβarne: quis non videat elle effrenis eniuldam ac redundantis loquacitatis inanes fumos, iam ante aliquoties veritatis luce diffipatos ? Oftendat quafo, vbi, à quo Apostolo vel Euangelista, quibus verbis locus hic de Christo fit allegatus. Perpetud ftrophas, corruptelas, præstigias ingeminat. Atqui nihil nifinugas vendere, vel calumnias intendere toties iam est conuictus nugator iste. Quin qui stropharum & præstigiarum viua requirit exempla, legat quaso Disputationes elus de persona Christi, vbi ad corrumpendam doctrinam de hypostatica vnione naturarum, vt nimirum inde carnis detornet Vbiquitatem, Rupendas haice & fimiles regerologias inuenier massam humanam non effe affumtam buc vel illuc : non in

Regula de interpreta tionum fos liditate,

hunc vel istum locum: non locum aliquem, fed illoca. le Filij Dei worgeon effe allumtionis terminu ad quem: carnem Saluatoris in assumtionis terminum esse translatam : omnem localitatem altiffime transcendiffe: in λέγω illocalem existendi modum sortiri: λόγος habere assumtam naturam intra complexum totius plenitudinis fuz diuina natura, fecu m,intra fe, apud fe, penes le: non includi intra carnem, nec tamen viquam vel vllibi effe extra carnem: naturam humanam in plenitudine vnita Deitatis habere indifiunctam fuam immanentiam : non effe immensam, illocalem, & ramen effe vbig; illocaliter, &c. Quis hienon exclamet; Que teneam Gultus mutantem Proteanodo? Quis dubitet hic subesse non fumolum cerebrum, sed totum fuliginosum caput, cuius piceas sordes vix tres caminarij rutris perpurgent fatis?

Deniq; solidum aliquid sit, an non, haudquaquam Caluini authoritate definimus. Neq; enim didicimus, de Doctoribus hominibus in religione tàm serusiter dicere: avròs som, vt solent de Luthero (quantum cunq; reclamet ipse) vel de suo Fabricula V biquitarij Doctores. Id solum habemus solidum & genuinum in interpretationibus scripturarum, quod proprietati sermonis, quod antecedentibus & consequentibus & scope cuiusq; loci, quod deniq; consensui Scripturarum aliarum, & analogiz totius sidei maximè conuenit. Quod tale non est, frustrà vetustatis aut mustitudinis specie pro solido aut genuino venditatur: sicut quod verè tale est, frustrà pro alieno, arguto, contorto impugnatur. Jam talia sint, an non, que iste clamat esse nugatoria, instrma, coacta, & c. non ipsum iudicem ferimus,

sed rursus Ecclesiæ iudicium
appellamus.

and the god man in the age harde

CAPVI

Solidum quid in interpretationibmo.

CAPVT XXIII.

Interpretatio loci Hofe.13.14. Demanu inferni liberabo eos.

Ve porrd referendus videtur locus Hofex cap. Loem VI. 13. VCT. 14. Emanu inferniliberabo cos, a morie Plendoredimam eos: Ero perditio twa, mors: ero excesso Cal.pag. tua inferne; quem aduerfarius tanquam vaticinium de 1684 resurrectione Christicitari contendit à Paulo r. Cor.15. 54. dicente: Abforpta est mors in Victoria: Vbi tum mors, aculeus? Sbitua, inferne, Sictoriatà Caluino autem, pro ingenio & spiritu suo, etiam corrumpi. Atqui ipse poti-

us iterum pro more suo calumniatur.

Principio accufat Caluinum, quod virulenter exagitet & acerbe rideat Christianorum interpretationem. Sed calumniosa hæc est hyperbole. Sic veró res habet, Non fatis conuenit inter Interpretes, cum in epilogo præclaræ illius disputationis de mortuorum resurredione, & de corporum nostrorum immutatione Apofolus dicit: Quando hoc corruptibile induerit incorrupribilitatem, & mortale boc induerit immortalitatem: tunc fiet fermo, qui feripius est: Abforptaest mers in Vi-Coriam: Chituus o mors aculem? Chi tuao inferne Gi-Horia? Vndenam hoc testimonium desumserit, cum multæ sententiæ in Prophetis occurrant, quæ huc re-Spiciant, Alij volunt totum ex Hoseæ cap.13.14-desum- Varia fens tum esle : alij verisimilius dicunt , quod & aduersarius rentra de agnoscit, Apostolum duo testimonia coniungere, prius allegario. ex lefa.25 8, vbi dicitut: Absorbebst mortem un sempster- ne husus num, vel, in Gilloriam , quia vox Nazach vtrung; figni- locio ficat : posterius ex Hofeæ cap.13. ver. 14. Sed hic rurfus tot ferè sententiæ, quot capita. Alij volunt Apostolum citare ipla Hofez verba: alij, non citare integra, fed quadam tantum : alij, citare non ex Hebrao textu, fed iuxta LXX. yersionem: alij, mutatis verbis tantum allegare fenfum, vt Lutherus: alij deniqi vt Caluinus, eum Holes

Holez testimonium ex professo non citare, sed senten.

tiam communi vlu receptam & piam ad fuu institutum accomodare, vel salté verbis ad eam alludere. Diversitatis ratio ex eo eft, quod hæc verba præcisè & expresse; vt lunt polita ab Apostolo, nusquam in Scripturis neg; eodem neg; diuerfis locis reperiuntur: & cum varia as manifesta fit in verbis, præfertim Hofeæ & Pauli diferepantia, alij alias conciliationes quarunt, quam rem diligentistime excussit D. Beza in notis suis. In hac igitur sententiarum vel conjecturarum diversitate an Caluino integrum non fuit dissentire abalijs, qui ipsi inter le. non consentiunt? nonne etiam reprehédere ea, quibus alij aliter tam verba quam sensum Prophetæ obscura. runt? Quidam vertit : Ero perditio tua ad mortem:ac fi sermo fieret ad populum. Hunc dicit insulse deprauare totum locum, & vtilissimam doctrinam nobis eripere. An hic peccauit? Postea dicit, multos interpretes putaffe hunc locum citati à Paulo, simul etiam exposuisse de Christo, quicquid hic dicitur : ac multis modis errasse: Primò quod dixerunt, Deum redemtionem hic promittere absque vila conditione, cum sit promissio conditionalis in comminationem definens; De mann inferni liberabo eos,q.d. nisi per eos staret,ego voluntarius essem corum redemtor : Redimam eos; quantum in me est; sed obstat populi duriries, quià malunt centies perire, quam se convertere ad Deum! quem sensum nunquid non postuler cotextus Prophetæ, diligentiores considerent. An verò bic pupillam cuiusquam tetigit? Deinde quod sumserunt in persona Christi: De manu sepulcri redimam eos: cum proprie loquatur Iehoua, Etfi enim verum eft, Deum per Christum nos redimere à morte : interest tamen, ve retinea-

non sequetur, Christum esse tehouam, vt maximè dez. tur, hæc verba loquenti Christo attribui, Tertiò quò d nimit

tur proprius verborum sensus, quòd loquatur sehoua: idq, ne rursus argumentum Deitatis Christi, quod hinc petitur, destruamus. Si enim non loquitur sehoua;

Quid Calunus bic reprebendat. Ì

nimis argute infernum & mortem diffinzerunt, acputatunt, infernum vocari tormenta, quibus cruciantur reprobi, vel locum iplum tormentis destinatum, vt Hieronymus interpretatur locum, in quo anime recluduntur, fiue in refrigerio, fiue in ponis pro qualitate meritorum. Hoc vocat nugatorium, ac deceptos effe dicit in vocibus: cum per mortem & infernum hebraica phrasi Propheta idem intelligat. School enim, quod reddut infernum, (iplo Luthero tefte) fignificat lepultrum, seu locum, vbi cadauera mortuorum reponutur. Hiscine verò est virulentus illerisus? Postremò, quòd cum ait Ptopheta: Eroexcisio ina inferne (Vel sepulerum,) polucrunt nomen morlus & allegorice expoluctunt, Christum fuisse instar hami. Quemadmodum enim vermis, si hamo aptatur, cum voratur à pilce, est fliinteritus; ita etiam Christum dixerunt, cum depofitus fuit in lepulcrum , fuiffe morfum lethiferum , quia sicuti hamo capiuntur pisces, ita mors inescata fuerit morte Christi. Has argutias dicit magno applaulu fuisse acceptas, ideò in toto Papatu fine conmouersia hoc pro oraculo vigere, quod Christus fuerit morlus mortis. Sed interea (inquit) si quis propins Propheta Gerba expendat, Sidebit illos inscite o turpiter abujos fuisse Propheta testimonio. Hac hac ergo est virulenta scilicer illa exagitatio; hic acerbus ille rifus interpretationis Christianorum; hæ illæ sannæ Caluiniscilicet, quas Paulus Apostolica seueritate compelcir, Sed bona verba quafo. Quafi verò qua huie vel ifti placet, mox fint comunis Christianora interpretatio. Offedat ergo aduerfarius hæc, q Caluinus improbat, omnibus Christianis approbata esle; velpotius, ea Prophete aut Apostoli verbis colentanea esse. Certe comentu morfus & hami inefcatis morte, tam estalienu, quam o maxime, ve merito Christianos ei pudeat. Hoc ergo fi pingenij & zeli fui vehemetia acri' taxanit Caluinus, quid miru/Sed & deinscito & turpi hui testimo mij abulu loques, expresse Papatu pftringit. Nihil ergo

ad injuriam Christianorum Interpretum id pertinet

Calminiin terpretacontradi-Storia.

Potrò etiam contradictionem ei obijcit, quali dum prius exagitauit Interpretes, quod putarint locum Protio non est phetæ citatia Paulo : postea tamen concedat, Paulum citare Prophetam, atq; ita fibi non conftet. Sed & hze bis friuola calumnia & deprauatio est eius sententia,

de qua ad ipsum Commentarium pronoco.

Fallum eftenim, quod vllum interpretem exagitet, vel ideò exagitet , quòd putarit hunc locum citari à Paulo. Depravationes quidem & argutias quorundam, prafertim Papatus, de inferno, de moriu, & de hamo inescante, ex illa hypothesi deductas, iusto zelo, vt dixi, repudiat. Id veic neg; fine idonea causa facit, neg; ad cuiulquam iniuriam facit. Non enim Interpretes, led argurias reprehendit, vel, vt vult aduersarius, exagitate Sed magis eft falsum, quod Prophetam citari à Paulo concedat, Aperte enim contrarium sestantur eius verba, non hic modò, sed & in Commentario 1, Cor. 15. vbi dicit: Quod ad secundum membrum attinet, Gbiinful. rat morti & inferno, incertumest, à seipsone loquaiur, anilise quoq, Prophera Gerba citare Golnerit. Et moxi Ego cerie ita fentio, non bic ex professo voluisse citare Prophetam teftem, &c. Expresse vero hie quod notare est operaprecium) tres classes allegationum Apostolicarum facit, & locum præsentem ad tertiam classem refert Nequeenim, inquit, exprofessofemper locosadducunt spostoli, qui toto contextu ad institutum, quod traftant, pertinent: jed interdum alludunt ad finum Gerbum duntaxat: aliquando aptant locum ad fensentram per similitudinem: aliquando adhibent testimo-

Tresclafles allegationum Apostoli-CATUM.

> nia Vnaigitur & communissima classis est eorum, que Apostoli ex veteri Scriptura ex profeso citant, confir-

> mationis causa: cuiulmodi sunt infinita. Altera eorum que defignant & inftituto fuo aptant per similitudinem: cuiusmodi sunt Matth. 12. 40. Sicut lonas fuit in Ventre cets. Rom. 10. 6. Quis affcendet mihi in calum?

> > L Cot.

1. Cor. 9. 9. Boui trituranti non obligabis os. Gal 4.30. Euce ancillam cum suo filio, e. Tertia eorum, ad qua verbis tantum alludunt, vt Matth. 2. 23. Nazaram Gocabitur: alluditur (vt docti quidam interpretes volunt) adid, quod de Samsone typo dicitur, Judic.13.5. Ephet, 1.4. Excitare, qui dormin: ad locum lefa, 9.2, cuiulmodi locorum catalogus in Biblijs minoribus Santandreanis Geneux editis, sub calcem annotatur. Ad hanc clasfem, vt dixi , locum prælentem referens : Satu (inquit) constat, Paulum illo capite 15. prioris ad Corenth non cstaffe Propheta testimonium ad confirmandam illam do-Arinam, de qua differst. Hæc verba non pudet adueriarium bis sic torquere, quasi concedat, allegari quidem ab Apostolo Prophetæverba, sed non ad confirmandam illam doctrinam, de qua differit, fed tantum, vt oftendat, Deum non amifife virtutem fuam, &c. quæ tam aperta calumnia est, vr nulla refutatione indigeat. Nam neg; ad doctrinam illam, neg; ad aliud confirmandum vel ostendendum allegari concedit.

Vtrum veró recte, an non recte, id non concedat, ego An Apoftos in tanta rei obscuritate sententiarumq; varietate nibil lus alleget pronuncio. Video enim in vtramq; partem rationes el- locum, an fe. Pro sententia eorum, qui locum Propheta allegari ad eum putant, fat verborum quadam similitudo: quoniam tantum vtrobig; fit mentio mortis & inferni : stat item, quod alludat,ra Paulus afferit, sermonem hunc este scriptum, puta in tiones in Scriptura Veteris Testamenti. Contra pro altera fen- Girama, tentia, quod Apostolus locum Prophetæ ex profesio partem. non citet, sed duntaxat verbis ad eum alludat, stat verborum magna diffimilitudo: quoniam pro verbis Prophetæ: Ero mors, vel perditio tua, mors: Ero mor su tuus, Gelexcisio tua, inferne: Apostolus habet: Vbi mors tum aculeus? Sbitua mors inferne? In quibus nihil videtur fimile, prater vocabula mortis & inferni: stat difficultas conciliationis: fat sententiarum diversitas: fat serupulus, quomodo & quare Apostolus verba Propheta mutauerit, fi ea allegare voluit: quem nodum alij anxiè

É

ij

foluunt : Caluinus secat fine periculo : Satis enim eff fi hoc maneat, Apostolum ad locum Hosez quomodoeung; respexisse: stat item, quod sermo ille seriptus, que Apostolus citat, ad locum Iclaia: Absorpta en mors in Victoriam, commode refertur : fat deniq; ipfius aduerfarij titubatio: quoniam vacillante calamo modò scribit, nullum locum in Scriptura Prophetica propiùs accedere, modò Paulum huc ad Hofez locum allegatione sua respexisse: modò, Paulum Propheræ restimoniú allegare, quorum duo priora in confesso sunt : tertium quæritur. Certe Ambrofius etiam ab aliis nonnihil diffentit hæc verba: Vbi mors tum aculeus? persone justorum morti insultantium tribuens, Seligat igitur Lector, quod maxime conuenire iudicauerit. Vtramuis

4 Strog Jen u eadem.

Applicatio sententiam sequamur, applicatio oraculi ad Pauli looraculi ad cum codem redibit : huc nimirum : vt maxime corporti locum Pau suscitatio & immutatio absurda sit rationi & impossibilis: tamen potentia Dei certò tandem futuram, mortemá; & infernum penitus abolendum effe, tum quia iam olim Iesaias prædixit, Deum tandem absorpturum mortem ad victoriam, hoc est, penitus: tum quia Dei proprium munus est, este excidium mortis, & interitum inferni, vt Holeas loquitur : tum denig; quia hanc potentiam Deus re ipsaiam declarauit excitato à mortuis Filio suo Domino nostro Iesu Christo, per quem victoriam nobis dedit, Hec vera folidaq; est conciliatio Prophetæ & Apostoli : sue allegatione siue allusione dixeris: qua Caluinus etiam fatis aperte indicat: aduerfatius verò, vt alia omnia, per calumniam petulater deprauat.

CAPVT XXIV.

De loco Mich. 2.13. Afficendet effractor, &c.

Locus IV. Pfeudo-Calpag. 151.

Pequitur locus Michea cap. 2. ver. 12. 13. Congregani congregabo te totum lacob:colligens colligam residuum Ifrael: simulponam eum tanquam oues Bosra;

tanquam gregem in medio onilis (us: tumultuabuntur prahominibus. Affendet effrattor coramos fis frangent Cransibunt portam, er egredientur per eam transibitque rex corum, & lebona in capite coram. Hoc vaticipio similiter dicit aduersarius pranunciari gloriolam Christi resurrectionem cum tructu eius : quoniam effractor ifte fit Christus perrumpens per passionem; mortem, infernum & sepulcrum, & colos penetrans,& impetrans fidelibusfuis, vt virtute refurrectionis fuæ perrumpant & ipli, Domino przeunteillos, &c. Non abijcio hanc interpretationem: ideò etiam eam in notis meis Biblicis retinui. Non pauci tamen interpretes tam in malam, quam in bonam partem hos duos verticulos accipi posse agnoscunt. In bonam quidem, vt sit consolatio spem faciens populo futuræ restitutionis per Christum. In malam verò, ve sit comminatio de pæna nolentium audire Propheras: & collectio totius lacob intelligatur de ciectione totali omniu etiam coru; quiex superioribus cladibus essent residui, ira vt nemo relinquatur in vrbe, sed omnes instar gregis in vastam solitudinem errabundi dispergantur ab effractore Babylonio, vna cum suo Rege Zidekia, idque vrgente & quafi ceruicibus corum instante lehoua, vi penitus obtuantur. Hanc sententiam quoniam Caluinus etiam lequitur, acerbe & varie rurfus ab aduerlario perstringitur. Cæterum non delunt multa, quæ respondeat,

Primum constat omnia præcedentia capitis, esse metasimum (ess populi contumacis. Dumigitur (inquit)
omnia propius expendo, cogor etiam duos istos versus
comminatorie interpretari, quò deslicet Propheta hie
der uncies futuram Dei vindistam populo. Et poste à:
Neque enim video, quomodo tam subito transeat Propheta ad contrarias sententias. Quare hic sensus verbis
& méte Prophetæ no ita plane abhorret. Etsi auté huie
interpretationi magis insissit: priore tamé illa minimà
reijeit, sed e a quoq, exponit, & quomodo textul coueniattostedit. Bene (inquit) hoc quadrat, si placet referre ad

ı.

- 1

Christs Regnum, quod Deus collsgendo colliget totum lacob. Item: Exibunt ergo per portam: Rex eorum transs ibit: hoc etiam optime quadrat regno Christi, Sc. Nec solus ipse hic diversitatem sensus observat, sed sunt alij etiam interpretes docti, qui vtranq; interpretationem Indicant, coniungunt & liberum permittunt eligere,

quod Spiritus fanctus fuggefferit,

Denig; pulcrè quidem aduersarius Catholicum sens fum obtendit, sed non videt, quam partim arguta, partim fabulosa eius prætextu Ecclesiæ obtrudantur. Nonnulli ex verbo affcender, affcenfum Chrifti inca. los probant : piè equidem: sed an satis solide? Hieronymuseffractionem refert ad medium parietem feu maceriam, hocest, ad obscuritatem veterum Prophetiarum: & apertionem Sacramentorum veteris Legis, Hee allegoria an Iudæos conuincer ? Alius quidam non contentus interpretatione aliorum de conucisione generali Iudzorum ad fidem circa finem mundi, putat conuenientius exponi de congregatione Patrum in limbo, & corum eductione per Christum. Dinidet, (inquit,) nempe existentes in inferno, quia electis inde eductis, reprobi remanserunt, & transibunt portam, nempe inferni, inde egrediendo. Hoccine verò est Seripturam interpretari ? an somnijs ludere? Talia tamen hic censor sub Catholico sensu latere facile paritur, dummodò Caluinum, quòd his calculum fuum non addit, lacerandi speciem qualemcung; habeat.

Ego, vt dixi, de Christo locum libenter accipio: nec me impedit ratio, quòd præcedentia omnia fuerunt i riliunluri. Neq; enim est infrequens Prophetis exabrupto comminationibus consolationes subjecte, & post prædictiones suturævastitatis, etiam de instauratione spirituali & de regno Christi concionari. Interim qui alteram sequatur, non ideò sudaizabit, nec proba-

bili ratione ex verbis & authoritatibus destituetur, neq; etiam ideò sider Christiana pe-

riclitabitur.

CAPVT

CAPVT XXV.

c

-

.

De loco illustri Hagg. 2.8. Et veniet desiderium omnium Gentium.

Roducitur quoq; locus Hagg. 2.7. quem huc refe- Locus VIII 10: Sic dicit lehoua exercituum: Adhuc modicum Pjeudoboc, ego comonebo calos, terra, emare e arida: Calpag. 80 commouebo omnes gentes, & Veniet desiderium omnium Gentium: & implebo domum hanc gloria, dicit Iehoua exercituum. Meum argentum, & meum aurum, dicit lebona exercituum. Masor erit gloria domus huim po-

ferioris, quam prioris, dicit lehona exercituum.

Hoc elle vaticinium de admirabili commotione fen conversione omnium Gentium ad Christum per prædicationem Euangelij, & de spirituali gloria Ecclesie Noui Testamenti: meritò extra controuersiam este debet: quandoquidem illud Apostolus Hebr. 12. 26, non obscure huc applicat, & promissio de vocatione gentium in textu Prophetæ per fe clara eft, quicquid Iudæi contra comminiscantur. Sed quæritur, quid per Chems dath haggoum, h. e. per Desiderium gentium Propheta Desidersintelligat, Inuenio tres sententias ex constructionis dif- um Gentificultate ortas. Vna eft LXX. interpretum, qui reddunt: um triplis หู้หรือ เมงเมื่อ หน่าของเมาะโก.e. Gensent electa omnium citer intelgentium : quoniam in Hebrao non eftverbum fingula- ligitur, re, Geniet, sed plurale, Genient. Desiderium ergo substantiuum fingulare accipiunt pro adiectiuo plurali, q.d. omnes defideratiffimæ gentes venient, nempe ad Christum, &ad ipsum connertentar. Sic & doctiffimi nostri interpretes, Tremellius & Iunius : Commoturus sum omnes gentes, be bensant desiderats omnium gentsum, hocest, omnes ex omnibus gentibus electi. Neq; hanc tacet aut simpliciter improbat Hieronymus. Magistamen ei & plerifq; Christianis interpretibus communiter probatur altera , quod desiderium omnium gentium fit Christus, vt fit lenfus: Er Genient (Enallage

numc-

numeri pro venser) defidersum, hoc eft, delideratus o. mnium gentium, nempe Christus: quoniam Christum iam olim Patres defiderabant. Tertia per desiderium gentium (simili Enallage nominis singularis pro plurali)intelligit res defiderabiles seu pretiosas, quas gentes fecum afferent ad Christum:quoniam Hebrei communiter Chemdach, Vel Chamudoth vocant personas vel res desiderabiles, h. e præstantes, vt Dan. 8. 23, Angelus Danielem vocat virum defiderabilium, nempe rerum, h e.pretiosum & charum Deo: Esau Gen. 17.15. iubetur Patri parare cibos defideriorum , h. e. defiderabiles teu cupedias. Efras cap. 8. 27. appendit præfectis Sacerdotum vafa defideriorum, h, e. pretiofa vt aurum . Vertunt ergo: Et Genient desiderium cun flarum gentium, h. c. gentes venient nonvacua, sed cum suis thesauris, seu rebus desideratis, que sunt in pretio apud omnes gentes ; subaudita particula Dy cum, codem plane fensu, quo de hac accessione gentium cum suis thesaurisad Christum loquitur lesaias 60.6. Omnes de Saba Venient, aurum or thus deferentes: & David Plalm. 72.10. Reges maris & Insularum munera offerent, & s. q.d. gentesse & sua que habent, pretiosissima Deo consecrabunt, & de suis opibus pauperes Christi viua Dei tepla ornabut,

Similem prophetiam vide Zach 14. § 14.15 16. Calumi interpretatio,

Ex his duabus proximis interpretationibus Caluino posterior simplicior videtur, nempe Gentes ad Christum venturas, & quidem instructas omnibus divirijs, ve se se sua omnia offerant Deo in sacrificium. Quid verò aduersarius? Plausibiliter rursus calumniatur, glossam hanc esse ex sudeorum libris haustam, & à Luthero grauiter resutatam; Caluinum agnoscere quidem, posse desiderium gentium de Christo explicari: sed mox in priores tenebras evanescere, & à priore Christianorum sensu ad sudaicum issum transuersum abripi.

Etsi autem, quantum ad me, à communi sententia non recedo, quòd desideratus Gentium promittatur Christm: tamen proiectam istam calumniandi libidinem aduersatij non possum non hie etiam detestari,

Neg;

1-

23

1-

el

15

1,

10

u

)-

c.

U

1-

1,

d

t,

25

ſe

0

11

9

n

.

C

n

n

Neq; enim Caluinus solum dicit, Desiderium posse ex Caluinus plicari de Christo, sed etiam ex professo sic explicat: interprePossumus (inquit) etiam intelligere de Christo, quòd di-tationem est, Desiderium omnium gentium, o implebo domum de Christo banc gloria. Scimus enim, Christum fusse expectatio- etiam renem totius mundi, sicui etiam apud lesasam dicitur. Et tinet.

optime quadrabit hac locutto, vbi desiderium Gentium aduenerst, b. e. Shi patesset Christus, ad quem respicere debent omnium vota, tunc illustrem fore secundi templi gloriam. Clatius verò etiam testatur, se hanc sententiam pro pia veraq, amplecti, Commentario ad Heb. 12. 26. sic scribens; Porrò illuc agi de Christiregno, extra controuersiam esse debet: Nam mox in contextu sequio tur: Commouebo omnes gentes, & veniet desiderium quattarum gentum, & implebo domum istam gloria. Asqui certum est, neque Gentes omnes cokecas fuissein vincorpus, niss Christi auspiciis:nec aliud esse desiderium in quo acquiescamus omnes, quam ipsum Christum.

Erfi verò in explicadis Prophetæ verbis posterior sensus simplicior ei viderur: tamé no ided in tenebras euanescit, vel ad Iudaicum sensum transuersus abripitur, Nam sensum de Christo costanter nihilominus retinet: quippe cum raru no fit, duos vel plures fenfus ciusdem locieste, & vtrung; retineri, etfi alter alteri probabili de caula nonnunquam anteferatur. Habet autem hie caulam minime friuolam. Nam præterquam quod verbum plurale: Genient, non nis per Enallagen numerorum, cum nomine fingulari commode coheret; etlam id spectat, quod statim subiungitur; Meum ar gentum, o meum aurum : quæ verba per eiulmodi Proleplin cum præcedentibus connectit: quantumuis vos argento & auro non abundetis, vt Solomon olim: Ego tame implebo domu hanc gloria: quonia meum est argentum, meum eft aurumt q.d Poffim, fitta libeat, vno momento Templu erigere ex omnibus mudi diuitijs: possim creare montes aureos & argenteos, vt inde mine Templu fabricem, Itaq; commoucho getes, ve venien-

tes se suaq; pretiofa mihi offerant. Hac connexio minime est friuola: sed valde commoda: imò hanc Prolepfin lequitur demum alterailla, quam vult aduerfari. us, quafi per aduersatinam : q. d. verum nihil est opus auro vel argento ad hanc gloriam : vt maxime videatur humile & ignobile hoc Templum, nec auro fulgeat, aut thesauris ditatum sit, vt prius erat, nihilominus maior erit gloria eius, quam prioris fuit : quoniam in eo docebit Christus, &c. Ista haud dubie naturalisest series trium versiculorum 8. 9. & 10. Apage Igitur tu tum tua Iudaica calumnia.

Iudxorum commentum est, gentes esse concutiendas, non vt conuertantur ad Christum, sed vt subingentur ipsorum imperio, & veniant Iudzistributariz cum suis thesauris. Gloriam verò secundi templi fingunt magnificentiam externam, qua templum posteriussuperet prius: & quia posterius iam pridem destructum iacet, fingunt futuram aliquando eius instaurationem, imò totius etiam cultus externi longè magnificentilfimam fub Meffiæ fui aduentum.

Hæcest glossa in ludzorum libris exstans, Hasnugas Lutherus grauiter refutat libro de Iudæorum mendacijs, Quid verò Caluino cum istis, qui expressissimò docet, hanc commotionem Gentium esse conuersionem carum ad Christum, & hanc gloriam Templi futuram referri debere ad spiritualium donorum præstantiam, quæ apparuit Christo exhibito, seu ad spiritualem Templi ornatum? Quin imò Iudzos expresse hoc loco perstringit aliquoties, quod, ve sunt præposteri, quoties agitur de regno Christi, corrumpant quicquid hic dicitur à Propheta : monetq; ne fabulemur cum crassis interpretibus, qui putant, hoc oraculum aliqua ex parte fuille præstitum, vbi de integro Herodes nophum An- uum Templum construxit:vel cum Helena Adiabenorum Regina cum filijs religionem Iudaicam amplexa amplas ciuitati & Templo donationes fecit. Etsienim (inquit) sumtuosa fuit Herodis structura, tamen non dubis

Caluinus Indaicas corruptelas hierefutat. Vide loferig.lib.15.

14.00 16

20.cap.2.

dubium est, quin Diabolus conatus sit potsus larnam obücere ludais, ot desinerent sperare in Christum. Talibus nama, imposturis ac prastigiis lusit Satan, ve abduceret pios animos à spirituali ornaru. Quid verò de hoc auro & argento templi scribat, operæprecium est hie Subijcere: Curerge, inquit, Propheta hic aurum Cargentum nominat? Nempe facit hoc communi & recepte more. Quoties enim de regno Christi loquuntur, delineant Gel adumbrant eins flenderem figuris, qua feculo suo conueniunt, lesaias dum Catiernatur de Ecclefiares stitutione, pradicit Ecclesiam fore totam argenteam vel auream, vel qua fulgeat lapidibus preciosis, & pracipuè capite 60 celebrat magnificentiam illius Templi, quasi Sudia, gentes adductura effent in facrificium, quicquid Shique pretiosum erat. Sed figurate locutus est lesaias, Etiam Hie quemadmodum alij Propheta. Sicergo qued nunclegi- ronymus mus de auro er argento, debet exponi, St anagoge fiat ad aurum es regni Christi naturam, quemadmodum cum prius vidi- argentum mus : offerent mibs ab oren Solis V/q, ad occasum pura sa- figuratein crificia, inquit Dominus. Qua nam illa facrificia funt? terpretaan Situli adbuc funt madands, Gel agni, Gel alia ani- tur. maliai Minime: Sed fectanda est natura Sacerdotiffis Mal, 1.11. ritualis: ficut etiam aurum, de quo nunc loquitur Propheta, o argentum debet accept fpiritualiter: quia ex que apparuit mundo Christus, tam Deus non Gult coli in Vasis aureis vel argenteu: Sicut etiam nullum est altare, in quo Sictima immolentur : nullum etiam candelabrum : denique cessarunt omnes illa figura legales. Hæe ille de auro & argento Templi minimè, vt vides lector, Iudaica, sed verè Christiana; imò aurea & argentea,

præ quibus vix ípuma vel scoria inanis est aduerfarij loquacitas.

CAPVT XXVI.

Explicatur locus Zachar. 9.11.

Locus IX, Pseudo-Cal.page 140.

Limbus Patrum,

Rofertur quoq; & Caluino obijcitur deprauation loci Zach. 9. 11 Tu quoque in fanguine Testamenti tui emissti binctos tuos de lacu, in que non est aqua. Eaigitur cuiusmodi sit videamus. Vulgo volunt, Propheram hæc verba dirigere ad Christum, q d. Tu quoqia ô Christe, virtute sanguinis Testamenti tui Patres des tentos in inferni limbo, in quo nulla eft refrigerans mifericordia, eduxifti & liberafti clementia tua. Limbus verd ifte inferni fingitur vestibulum, carcer Patrum mortuorum ante Christum, cuius aduentu ac descentu ad inferos inde tandem educti fuerint, & multi multa de hoc lacu aridom argute magis, quam folide philofophantur. Sic Lyra ex Hieronymo, & communiter alij; quos etiam secutus aduersarius noster, Zachariam dicit prædicare beneficium Messia, quod sanguine Fæderis sui,h e Noui Testamenti emittat vinctos suos credentes in ipsum è lacu infernali, libereto, à peccato, damnatione &inferno. Caluinu vere paulo aliter hoc explicantem accusat, vt folet, admodum inclementer, quod hæç ei displiceant, sordeant: quod pro sua sapientia aliter exponat : quæ de Christo dicuntur, ad Ecclesiam referat: fanguinis vocem ad facrificiorum fanguinem referat, qui in alteri fundebatur: fæderis nomen ad antiquum illud fædus, in quo Leuiticorum factificiorum ritus agitabantur: Christi verò sanguinem parce admodum attingatideniq; Latines & Gracos Interpretes, qui verba Prophete ftaruunt ad Christum dirigi, omnino reprehendat. Caluini enim fententia eft, hæc verba non este Prophete alloquentis Christum, sed ipsius Dei compellantis & consolantis filiam Zionis, h. e. Ecclesiam promissione liberationisà vinculis Satanæ, peccati & mortis, per & propter fanguinem fæderis lui cum ea initi, ve fit fenfus : Eriam ra, q. d, heus

Interpretatio Calmini in hunc locum.

tu, (vt particula gam, etiam, fit excitantis) ô filia Zion, ne adeò fis malis attonita. Ego enim Deus vel Rex tuus,emisi, h. e. emittam & liberabo: nam est promissio beneficij futuri, ideò Prophetico more præterito vtitur pro futuro: Vinctos tuos, h. e. fatigatos & oneratos pec- Marib. 1. cato, & Satana laqueis conftrictos: e puteo in que non 18. eft aqua, h.e. ex mortis voragine ceu profundo gurgi- 2. Timotob. ce, vbi etia n fitis ipla conficeret miferos homines , nifi 26. divinitus inde extraherentur: fanguine, h. e. facrificio Messia, quod quotidianis victimis vestris adumbratur, sed lolum tandem peccata vestra verè expiabit, vt sim vobis propitius: federatui, h.e. propter fædus, quod tibi mecum intercedit, feu good inij tecum. Hæc lumma, nifi quod pleniore paraphrafi fenfum expressi.

11

4.

)-

Atqui hac interpretatio frustrà ab hoc vitilitigatore Interpresuggillatur: quandoquidem ea fructu passionis & san- tatio Calguinis Chrifti non folum æque declarat, & Ecclefiæ uini claricommendat, atque vulgaris illa; led multo etiam id fa- or er folicit clarius & folidius, tum quia Deum ipfum Ecclefiam dior quam spe certa redemtionis erigentem introducit, multoque altera. efficacius excludit comenta de limbo & carcere Patru, quæ aduerfarius incrustat potius quam reijeit:tum veto precipue, quia mentem & verba Prophetæ veriffime exprimit, Primum enim clarius eft, quam et negari pofut, Deum hic continua orationis lerie v.7.8,9.10. compellare & consolari filiam Zionis, h. e Ecclesiam, pri- Dem allomum promissione aduentus Christi regis: Exultafilia quitur fili-Zion: Ecceren tum Genit tibi, Cc. Deinde commenda- am Zionu. tione doaring & imperij pacifici, quod Christus rex in omnes gentes abiq; vi corporali tenebit: Excidam quadrigus, Oc. & loquitur pacem ad Gentes. Tertio pollicitatione liberationis ex captinitate spirituali per sundem regem Christum uspran no werm vnicum : Ettu: sp sanguine fæderu tui emisisti: tandem hortariad h. duciam & conversionem veram : Cannertimini Ginto fpes.

Deinde peg; Hebraa veritas admittit alia fententia.

Textus Hebraus tit aliam

In textu enim Hebrao non est schillachta, emisifi, sed Schillachti,emisi,verbum prima, non secunda persona. non admit Deus ergo de se loquitur, quodemittat: Et Pronomen Ath, Tu, quod personam, cui Deus loquitur, designat, sententia. fæmininum eft, non ma/culinum : affixa item Pronomina in Beritech , fæderutus : & afiraijch , Ginclos tuos , fæminina funt, non masculina : certo ergo est certius, hæcesse Deiverba, & ad Ecclesiam dirigi. Ideo lona. than etiam tanquam apostrophen Dei ad populum suum lie transtulie: Vos quoque quibus cum in sanguine

Sancerum est pactum, redemi vos, ce.

Caluini igitur interpretatio genuina & certa eft: quia cum Hebræa veritate convenit: altera illa nec genuina nec certa est: quia non Hebraa veritate, sed tantum riuis, h.e. versionibus humanis nititur. Nam LXX, interpretes he transfulerunt locum : no or cir aipara 2/4-วิทหาร เร็ดพรรผมสร ปร (แเมร ชม เมมสมมม มห เมอง ซอ เอเอะ Inde vetus Latinus interpres reddidit : Tu quoque in sanguine Testamentitus emisitis binctos ruos e lacu,in quo non est aqua: quæ versio cum à fontibus Hebræis non parum recedat, an solidam gignere possit sententiam, qua & fides noftra niti, & Iudzi conuinci queant, alij viderint. Certe nisi Hebraam veritatem obelo configere,& pro fontibus riuos consectari libeat, fatendum erit, quod Caluinus scribit, Gracos & Latinos ambigua loquendi forma deceptos esfe, ve putarent, verba ad Christum dirigi, cum Deus Ecclesiam alloquatur. At Loc, inquis, est caniciem illorum vellicare. Nego esse: aut fi effe contendis, tu igitur Spiritus landi maieffatem potius, quam hominum caniciem vellica, & dic, istis magis credendum este, quam illi.

Quæ cum ita fint, nihil igitur à Christo ad Ecclesiam transfert, sed quæad Ecclesiam dicuntur, ca iure ad Ecclesiam refert Caluinus: manente interim sensu vatieinij eodem, vt dixi, quod Christus seu Deus per Chri-Aum fit ille; qui vinctos Ecclesiæ emittit è lacu inferni, expiatione facta per sanguinem fæderis, h, e. per san-

guinem

ń

guinem proprium, tune quidem pijs victimarum sanguine ceu sacramento adumbratum, tandem verò in
sanctione noui sæderis re ipsa essusum. Neque enim
sanguinis nomen ad victimarum sanguinem (qui sidelibus tunc erat sanguis sæderis, teste Mose Exod 24.8.)
aliter Caluinus resert, niss quatenus pios ad expiatorium illum Christi sanguinem deducebat: quodq; sæderis etiam nomen ad antiquum sædus minime restringat, vel idsatis docet, quòd totum vaticinium de suturo benesicio noui sæderis aperte interpretatur. Satis
itaq; liberaliter sanguinem Christi attigit, dum summam sæderis huius hanc esse dixit, quòd Deus pollicetur, se eis sore propitium, dum expiabit sonco sacrissio
peccata eorum. Nam hoc vnicum sacrissium idassoro
nullius, niss Christi sanguine peractum est.

Si quis quærit, quomodo Ecclesiæ competere possit, Fædus Dei quòd Deus dicit: In sanguine sæderis tus: cùm sædus & Ecclesiæ non sit Ecclesiæ, sed Dei, qui est author sæderis: is pri-restè dicimum asspiciat vocem Hebræam Beritéch, cuius assi-tur mutua xum certè sæmininum est; Credat ergo Spiritui san-relatione. sto: Deinde cogitet, mutuam este relationem sæderis inter Deum & Ecclesiam, vt vtriusq; restè dicatur: Dei quidem tanquam percutientis sædus: Ecclesiæ verò tanquam consæderatæ. Quarenihil omninò est, quod interpretationi huic, tam menti & verbis Prophetæ, quam solidæ doctrinæ & sidei Ecclesiæ de salutari frustu passionis & mortis Christi accommodatissimæ ob-

at sanè & defendar, vt potest, suam aduersarius è riuis haustam: dummodò alijs etiam hanc ex ipsis manantem fontibus sfraëlis alteri præ-

stet:modò inanes argutiz & calumniz facessant, Tene-

ferreliceat.

CAPVT

CAPVT XX VII.

Alins locus Zacharia cap. 14 ver. 3.4. expenditur.

Ltimus classis huius locus est eiusdem Zacharia

cap.14. V.3.4. Egredietur lehona, pugnabit contra

Gentes ift as, sicut die, quo praliatus est in die pra-

Locu X. P/endo-Calpag. 179.

Interpretatto Cal uini fime piem Propheta.

ly: Et stabunt pedes esus in de sho super montem Oliuarum, qui est è regione lerufalem ab Oriente: & foindetur mons Olinarum a dimidia parte fui at Oriente ad Occidentem Gallis magna Galde; e discedet dimidia parsmontis ad Aquilonem, or dimidiapars eins ad meridiem. Dicamhic priùs de interpretatione Caluini; Totum hoc refert ad scopum Prophetæ, qui vt Ecclesiam malis oppressam erigat hac spe, quòd Deum sit haptex ad feo bitura vindicem:oratione vtitur tota parabolica, & anthropopathica, vtiple Hieronymus agnoscit. Proponit vrbem lerosolymam ab hostibus captam, direptam, va-Statam, v. 1. Dinidentur Spoliatua. Et v. 2. Capietur Grbs, er diripientur domus, mulieres fluprabuntur, erc. Cui extrema queg; patienti ex improuiso superueniat Deus Ecclesia vindex, qui hostes spolia secure dividentes & pro libidine graffantes repente opprimat, & refiduum populi in vrbe feruet : Residuum populi non excinderur ex brbe : quemadmodum alios sape hostes bello oppressit, & Ecclesiam servauit, v.3. Egredietur Dominus, pugnabit contra Gentes ist as sicut die, quo praliatus est. Vt verò hanc Dei potentiam omnibus conspicuam fore doceat, & piorum fidem magis confirmet, hypotypoli Deum quali visibiliter ante oculos corum stantem, & pro ipsis veluti excubias agentem in monte Oliucti vrbi vicino proponens, Stabunt, inquit, pedes erus (leboua)in die illa super montem Olinarum, qui est è regione lerufalem ab Oriente: vtq; terribilem eius prælentiam & maiestatem describat, Rumpetur (inquit) mediu mons ab Oriente ad Occidentem, Sna dimidia eius par-SCIN

be in aquilonem, alterain Meridiem Gorgente, Stinter Giramque Gallis ingens pateat: nempe vt lerofolyma non fit amplius in vmbrofa valle, ficut prius: fed pateat longe & late eius prospectus, ita vi gentes omnes eam suspicians: q.d. ne mons quidem præsentiam Dei suhinebit, quia ruptus distiliat: ne dum hostes : imò vobis iplis maieftas Dei terrorem ineutier, vt fugiatis per vallem, quali in terramotu. v.s. Et fugietis in Gallem ficuti fugiftis afacio morus diebus Vzia, ce. Sed bene habet ? Deus vobis occurret, & ex fuga arq; terrore vos recolliget: Et Genset lehona Dem mem : Omnes fancti tecum. Hæc fine dubio vera & simplicissima est huius oraculi fententia.

Iam quid aduerfarius contrà tumultuetur, videamus. Clamat hanc elle deprauationem vaticinij de affcentu Christi ad coelos: esse obscuram & contortam paraphrasin:nullam audiri hic applicationem partium Prophetici dictide quatuor plagis mundi, de valle magna Intermedia, sed tantum generalia quadam verborum inuolucris recta & intricata: Omnia verò allegorice de Christo & Apostolis ipse exponit : quod stans in monte Olinarum fit Chriftus affcensurus in coelum : feiffura Interpres montis Oliuarum ab Oriente in Occidentem fit ablegatio Apoitolorum in orbem terrarum, ad prædican-werfary dum Enangelium omni creatura : Disce fus montis allegorica adaquilonem & meridiem fit diuulgatio Euangelij in de affcenfa quatuor mudi plagas per coldem Apoltolos, qua mons Christis Oliveti taquam mons pacis quali fillus in omnes orbis partes fecefierit & euaferit in montem magnu Ecclefia Dei: Vallis deniq; intermedia horrenda, vt ait, ijs ipus in locis, vnde mons Oliueti mouericæperat, nempe in ludza, sese horrendum in modum aperiens, quem aversentur & fugiant omnes pij, fit reiectio Iudaica lynagoga & ludaz valtitas. Hanc dicit effe expositionem Christianam congruentem textui, & rerum euentisexquisitissime respondentem. & perquam indigne fert hac Christianorum Interpretu meditata, vt vocato

DE LOCO ZACH. 14. 3. 4. 190

à Caluino pro argutijs parum firmis haberi: ad qua

nunc paucis respondeo.

Paraphras monestcon tortaled convenies diationi Prophets-C4.

Primum dicit quidem, sed non probat, paraphrasin obscuram & contortam esfe. At contrà claram & cumsis Caluini primis scopo ac verbis Propheræ congruam esse, qui non videt, sene nihil videt. Nec refert, quod fingulis partibus allegoricam applicationem non addit. Quam bella sit aduersarij applicatio, mox videbimus, Scimus autem in hypotyposibus Propheticis divinæ maiestatis satis este propositum simpliciter tenere. Este verò hanc eiusmodi hypotyposin Propheticam tremendæ Dei prælentiæ, virtutis & maiestatis, vel vnus Michae locus docere potest, vbi plane consimili schemate quasi præscriptis verbis Deum ad vindictam contra hoites prodeuntem describit, cap.1.3. Ecce Dem egredietur de loco (uo , or descendet or calcabit super excellaterra : or consumentur montes subtus eum, & Galles scindentur, seut cera à facte ignis. Quis non videat Zachariam hunc Michae locum quasi ad verbum exprimere voluisse? Sic & Iesaias cap 26. 21. & 42. 13. Dominus sicut fortisegredietur & conteret bellum , &c. Item Dauid Plal.18.9. Commotaest & intremuit terra: fundamentamontsum conturbata funt, commota funt, quonsam iratmeffen. Nimisergo subtile est, ex scissura montis Oliueti allegoriam diuisionis Epistolarum exsculpere.

Allegoria nec (copo nec verbis Propheta congruit,

Pia est fateor & ingeniosa inventio: sed hic de genuino sensu vaticinij agitur. Si ergo propius illam asspici. adnersary as, videbisplerasq; partes parum congruere, & argute magis quam solide excogitatas esse. Nam a scopo Propheræ vero & suprà declarato tota allegoria plusimum abest. In toto vaticinio nec apex vnus est, qui Christi affcensum in cœlum subindicet, nisi quòd montis Oliuarum, & stantis super eum fit mentio: quæ circumstantiæ tamen ad probandum mysticum sensum tam reconditum tamq; varium minime sufficiunt. Nam quòd P ropheta montem Olivarum nominat, causa haud

n

S

haud dubic eft, quod is reliquis & nobilior & vicinior vrbi, quafiq; in conspectu positus erat; vt illustrem Dei prælentiam declaret. Qui verò pedibus stat supra montem Olivarum idem est, qui etiam egreditur ad pugnãdum, nempe lehoua, cui tam stationem quamegressum tribuit Propheta ai Dewno mudws, vt Hieronymus expresse annotat, lam omnia catera quam sunt, non dico obscura, sed coacta & violenta: imò & magna parte inconcinna? Affcensum stantis in monte: ablegationem Apostolorum: euulgationem Euangelij vnde quæso extundes? Quam enim eft durum ex monte facere Apostolos:ex lcissura montis ab Oriente in Occidentem egressum Apostolorum in vniuersum terrarum orbem\$ ex discessu dimidiæ partis montis in aquilonem, & in meridiem, diuulgationem Euangelij in quatuot mundiplagas? Quam eft coactum, ex valle intermedia fynagogæ ludaicæ interitum & ludæa vastitatem extundere? Si quis infirmus Christianus tibi non credat, vnde has metamorpholes plusquam Ouidianas (cur enim tuum tibi emblema non reponam?) probabis? Nullus Euangelista hanc scissuram sic explicat: nullus Apostolus citat : quos igitur produces authores? quos testes satis idoneos ? An Origenem allegoriarum patrem? an Hieronymum? an alios veteres interpretes? Atquine Lyranum quidem, Friuolum itaque est, quod de meditatis Christianoru interpretum prætexis. Cumprimis verò est inconcinnum, quod de lecellu siue motishue Apostolorum in quatuor plagas affers, Nihil Adner fadicit Propheta de quadrifida sciffura montis, led de v- rim ample na medij montis, qua dimidium eius in aquilonem, ficat alledimidium alterum in meridiem secesserit, inter vtrun- goriam ex que media valle magna patescete, cuius aditus ab Ori- sua maniente, exitus ad Occidetem effet. Nihil dicit de magno ca. monte Ecclesia Dei, in quem mons Oliueti fistus in omnes orbis partes secesserit vel euaserit. Nihil de valle horrenda, quam auersentur & fugiant omnes pij. Imò contra dicit, pios fugituros in illam vallé, ver. 5. Quod

192 DE LOCO ZACH. 14. V. 3. 4.

ergo de reiectione Iudaicæ Synagogæ inde exstruis; plus ctiam quam cætera omnia, argutum est & insirmum. Quapropter verè à Caluino dictum liquet, argutias istas sicuti multis placent, ita vbi quis propius ex-

pendit, parum firmas effe.

Sed audio hic vociferantem; sic pro Iudzis vaticinia de Christo deprauari, & sidem Christianam eneruari. Quin tu verò audis Thomam regerentem, sic potius sidei Christianz derogati, cùm ad eam probandam rationes non cogentes, sed insirmz allegoriz inducuntur; quas pro vaticinijs aut sirmis probationibus sidei nostra venditare proditoria audacia est. Sic enim religio nostra insidelibus ludibrio exponitur, quasi tam incertis nitatur. Nec iniuria quis aduersarium nunc miretur; obtrudentem nobis allegorias & metaphoras suas pro vaticinijs, cum quoties Caluinus Prophetarum dicta quadam sigurate exponit, toties sceleratis & slagitios metaphoris Scripturas deprauari exclamitet.

An verò, inquis, nihil ad Christum & regnum eius hæc victoria Dei & Ecclesiæ vindicatio pertinet? Quid ni? Christus enim verè est Iehoua iste hostes oppugnans, & Ecclesiam suam vindicans: & multa hoc capite dici Prophetico more de Christi regno, disertè annotat Caluinus in suo Commentario: vt, quæ de aquis viuis ex Ierosolyma fluentibus, ver. 8. de Iehoua vno rege super totam terram, ver. 9. de vrbis purgarione ab omni anathemate & Chananæo, ver. 11. de spolijs omnium Gentium comportandis Ierosolymam, ver. 14. deque Gentibus assendentibus annuatim Ierosolymam ad festum, ver. 16. dicuntur. Quid verò hæc ad allegoriam assensor potius, quam mortis & resurrectionis Christi, quando verè stetit victor in tumulo, & petræ reuera scissa sunta sunta aperta?

Verum de locis tertiæ classis hactenus satis.

CAPVI

XXVIII. CAPVI

Quarta classis locorum controuersorum: ac primo de loco Pfal.2.7. Filius meus es tu. Egc.

Eeinceps loca ea, quæ ad quartam classem pertinere diximus, pari diligentia excutienda veniunt, non tam ve aduerlario fatisfaciat, quam ve Prophericarum literarum studiosis profit hæc nostra tractatio. Sunt autem septem : Psal. 2.7. Psal 16.8. Psal. 22, 1 Plalm. 45 8, Plalm. 68.19. Iela 40 3, Iela 50.5. quæ Caluinus, quoad principalem & perfectam impletionem, interpretatur de CHRISTO: Typice verò etiam typis accommodat: quoniam facra historia eadem de illis etiam aliquatenus prædicat. Aduerfarius contrà de solo Christo, & nullatenus de typis accipienda contendit. Eth autem de his perspicue iudicari ex ijs potest, que suprà de ratione applicandi oracula que uis Prophetica ad Christum exposita sunt: ramen sic postulante instituto nostro, singula nune etiam perpen-

Primus igitur locus eft Pfalm. 2. 7. Filius meus es tu, Locus ta ego bodie genuite: quem ad Christum pertinere, in con- Pfeudofesso estapud nos Christianos, quoniam ter citatur de Cal.page Christo in Nouo Testamento, Actor. 13.33. Hebr. 1.5. 18. & Hebr. s. s. An verò sic ad Christum pertineat, vt nullatenus Davidi conueniat, & an de sublimi illa seu aterna Filij ex Patre genitura loquatur, operapracium est aliquatenus dispicere. De his enim video controuersiam esse, & Caluinum ab aduersario grauiter conueniri, vel potius acerbe proscindi, quod impio, & nullo colore vel probabilitate saltem excusabili glossemate referat hæc primo & secundum literam ad Dauidem, secundario verò demum & sub typi duntaxat ratione ad Christum, idque contra sanctorum Apostolorum authenticam exegesin , qui & hoc dictum

dictum & totum Pfalmum de Christo vnice intelligendum effe confirment, Act. 13. & Act. 4. quod irem impie & vere ludaice sublimem illam ex Deo generationem, de qua Psalmus disserit, ad Dauidem referat: quòd denique singulari audacia Christianos Interpretes, qui hæc de æterna Filij genitura mutuoque Patris & Filij respectu intelligant, petulanter vellicet & suggillet, perq; latus illorum ipsam Scripturam sacram confodiat,

Grauia & intolerabilia hæc funt crimina, de quibus quid tu respondes Caluine? Audiamus, Inde etiam de duobus illis quæsitis, quid statuendum sit, elucescet.

In tota hac accusatione vnum solum est verum : catera omnia calumniosa vel falsa aperte. Vnicu, inquam, hoc verum est, quod hæc & quædam alia huius Plalmi dicta Caluinus sic de Christo intelligat, ve aliquo modo etiam ad Dauidem referat.

Calumini

Sed calumnia est primo, quod impium hoc vocat Gententia glossema. Nititur enim sententia Caluini, quæ mox plenius explicabitur gemina ratione, non solum proettur gemi babili, sed penè necessaria. Vna eftsacræ historiæ verina ratione tas de Dauide. quæ negari non poteft. Ea verò testatur, necessaria. non pauca ex his etiam Dauidi euenisse, quæ ipse verè & plenè implenda in Christo ac regno eius Prophetico spiritu hic prædicit. Quis enim negabit varios hostes etiam contra Dauidem, vnctum Domini, conspirasse, & conatos esse obstare, ne regnarer: & Deum nihilominus eum constituisse regésuper Sion montem fanctum fuum? Nam 2. Sam. 2.3. 5. 8. 10. videre eft, quomodo contra Deum & vnctum eius Dauide mox initio regni eius primum decem tribus Ifraelis, deinde finitimæ gentes Philistæi, Ammonitæ, Moabitæ, Idumæi & Syricum Regibus ac Principibus eius infremus erint, conversarint, insurrexerint, & hostilia omnia tentarint: & tamen omnes eorum conatus in vanum cesserint, eò quòd habitator cœlorum Deus vnaum Suum tueretur. Hac in Dauide velur adumbratio quadam

dam regni Christi præcesserunt : in Christo autem perfecte tandem funt impleta, Act. 4. Ifta negare eft haud dubiè ipsam sacram historiam negare, & Iudæis calumniandi materiam obijcere. Altera causa est, quòd eitra omnem dubitationem Dauid cum suo regno fuit typus Christi & regni eius. Necesse est ergo fateri, quæ olim Dauidis regno, & qua tandem Christi regno facta funt & fiunt, ea fe ad inuicem habere inseparabiliter, tanquam vmbram ad corpus : tanquam typum ad lub. stantiam typi: tanquam impletionem typicam ad impletionem realem & fignificatam, Proinde etiam neceffeeft, quorum realis & fignificata est impletio in Christo, eorum typum aliquem seu typicam impletionem præcessisse in Dauide. Vel dicat nobis aduersarius, quomodo tandem & quare Dauid cum regno suo typus Christi, eiusque regni dici possit, si nihil istorum, quibus Dauid adumbrare debuit Christi regnum, ad ipsum vllo modo pertineat.

Prius verò, quam ad alia acculationis capita perga. Calninus mus,ne quis erret, tenendum est, Caluinu omnia, qua omnia rehoc Plalmo dicuntur, propriè referre ad Christum, led fert ad non omnia eadem ratione. Nam vt supra pluribus ex- Christum emplis euidenter eft demonstratum, Spiritum fanctum proprie, ad passim in vaticinijs, quæ per typos edit de Christo, sic Danidem temperare lermonem, vt fæpe eodem Pfalmo coniun- quadam gat,& quæ folistypis, & quæ foli Christo, & quæ vtrif- typice. que, Christo tamen principaliter conueniant: ita Caluinus hoc etiam Psalmo observat, coniungi nonnulla, quæ principaliter Christo, typice verò etiam Dauidi competant, nimirum ea, quæ primis feptem versibus dicuntur, atque etiam nono: Conteres eos Virga ferrea: enius (inquit) bellica Girtutis fecimen exhibere capit Demin persona Danidis, à quo scimus hostes qu'am plurimos armis fuisse Sictos, ac profiratos: sedin CHRISTO plenior conftat veritas, qui non gladio vel hafta, fed firitu oru fui impios ad interitum & que percutit : nonpulla verò effe, quæ Christo soli & nullo pacto Dauidi

CODUC-

conueniant: vt cætera omnia, & cumprimis versum. timum. Distam ergo Filius meus es tu: etsi prioribus illis accenser, atq; ad Dauidem etiam refert, quatenus & ipse suit electus Dei Filius, & Christi typus: tamen propriè & verè accommodat Christo, Filio Dei naturali, quem P ater genuit tùra arcana generatione ab æterno, Prouer. 8. 22. tùm declaratione coram hominibus in tempore per resurrectionem à mortuis, Act. 13. 38. & Roman 1. 4. Cur autem, & an rectè locum de posteriore potius, quàm de priore genitura intelligat, postea videbitur.

Pfeudo-Cal.pag.

Altera calumnia est, quod dictum de Filio, & reliqua huius Pfalmi, primò seu principalizer & secundum literam ad Dauidem: secundario demum (nempe ve aduersarius Arianizans supra dixit, nomen Elohim, fingulis personis Divinitatis secundario attribui). & sub typi duntaxat ratione ad Christum referat. Nam hoc neque dicit, neque sentit Caluinus, sed contra, hæe ad Dauidem, tanquam ad typum, eaque non omnia, sed quædam tantum; ad CHRISTV M verò,& ad regnum eius tanquam ad substantiam typi primò & principaliter omnia pertinere; qua de re iplum audiamus: Sed iam (inquit) ad figura substantiam beniamus. Quod enim de Christo fust Vaticinatus Dauid , hinc certe liquet , quod sciebat regnum fuum non. niss Smbratile esse. Atque St ad Christum referre discamus, quacunque de se olim cecinit Danid, tenendum est principium ifud, quod paßim in omnibus Pros phetis occurrit. Illum enim posteris non tam sua causa fuissecreaium regem, quam &t Redemptoris imago foret. Tametsi autemboc sapius repetendum erit, in pra sentia tamen breuster monends sunt Lectores) quis remporale illud regnum velut arrha quadam populo fust aterni regni, quod demum in Christi persona verestabelitum fuit) que de se pronuncias Danid non violenter vel allegorice ad Christum torqueri, sed ve-

rè de co prædicta elle. Nam si regni naturam expendimus, absurdum foret, omisso fine bel scopo subsistere in prima Smbra. Hic quidem Prophetico spiritu describi regnum, apostali nobis idones testes sunt, qui Sidentes impros contra Christum conspirare, hac doctrina se ad precandum armant, Act. capite quarto, ver u Sigefimo quarto. Sedne quibus causlis obnoxia sit fides nostra, ex omnibus Prophetis palam conflat, proprie in Chriflum competere, quæ restatus est David in suo regno. Hæc Caluinus, quæ aduerfarius confultò preterire non debuit.

Tertid: nec illudest verum, quod contra sanctorum Caluini Apostolorum authenticam exegefin Caluini sententia veniat. Apostolus Act. 13.33. & Hebr. 5. & Hebr. 5.5. didum Pfalmi : Filius mem estu : ad Chriftum proprijfimèrefert, & discipuli primitiuæ Ecclesiæ Actor. 4. 25. principium Psalmi de Christo vnanimiter exponunt. Recte. An verò hoc negat Caluinus? An non disertis verbisidem plane scribit, nempe non Giolenter Gel allego. rice, sed vere & proprie hac in Christum competere ? Sed, inquis, ad Christum referunt vnice. Imò & Calui. gefia nus vnice, quò ad realem & perfectam impletionem, de qua discipuli se loqui expresse restantur, cum dicont : VE RE' connenerunt aduer fus fanctum puerum duum lesum, ce. q. d. re ipsa impleuerunt, quod Dauid præfigurauit. Et certe hæc impletio in nullo alio, præterquam in solo Christo reperitur. Quod verò sic vnicè ad Christum referant, ve figuram in Dauide præcestisse negent, ex verbis corum minime conficitur, neq; historia Dauidis statuere id patitur.

Obijcitut locus Hebr. capite primo versu quinto: Cui Angelorum dixit: Filius meus es tut Si nulli Angelozum:quanto minus Davidi? Resp. Eadem ratione dixeris de testimonio immediate sequente: Cui Angelorum dixit : Ego ero es Pater , & ipfe erit mihi Filiu. Si nulli Angelorum, quantò minus Salomoni ? Arqui

interpretationon est contraria fed co-Apoftolorum exe2.34m.7

citra controuerfiam promissio hac posterior, cumprimis quidem de Christo, sed & simul de Salomone Christitypo, Dauidifactaest. Nam ad Salomonem pertinet, quodibi lequitur: Qui si inique aliquid gefferit, erc. Imò Augustinus eam ex Psalmo 19. ad vniuersum populum extendit, vt suprà oftensum est. Cum igitur vtriusq; testimonij haud dubie par sit ratio, & eadem ad Christum relatio: parietiam ratione vtrung;, saluo Apostoli argumento, ad Christum refertur, typo tamen non excluso. Sedadrem. Dauid, vt & Salomo, longe quidem inferior Angelis erat, in se consideratus vt homo: & sic ei dictum hoc non competebat. Sed idem longe excellentior Angelis fuit, quatenus gestauit Christi personam: & sic ei etiam erat dictum: Filius mes mestu: vt & Salomoni: Eroei Pater, & ipfe erit mibi Filim. Verba Caluini non afferibo, ne sim prolixior, Summa est : Vtrung; testimonium de Christo intelligendum, & nunquam aliter acceptum fuille, quoniam in solo Christo nomen & dignitas Fili Dei vere ac propriè residet : nihilominus ettam prius Dauidi, Posterius Salomoni accommodatum fuisse, quatenus fuerunt Christi typus siucimago: catenus enim cos merito etiam lupra Angelos euchi.

Legatur Commentarius in Hebr.1.5,

> Sed regerit aduersarius, hoc pacto & serpentem zneum in deserto suspensum, & ipsas etiam brutas pecudes gerentes typum passionis Christi fore Angelis excellentiores. Ego verò addo, ipsam Petram deserti i sidem suisse excellentiorem, quatenus suit Christi typus: quia ea-

> tenus fuit iple Christus; sicut dicitur: Peiraerat Christus, quod de nullo Angelorum dictum est. Sic ergo & zneus serpens, & agnus Paschalis, & reliquz victimz Angelis censentur suisse excellentiores, quatenus sucrunt Christitypi: quia eatenus quodammodò, nempe sacramentaliter, sucrunt ipse Christus. Ideò Apostolus Pascha vocat Christum, vel Christum Pascha nostrum, 1. Cor. 5.7. & tàm de Christo, quàm de agno Paschalivere dictum est: Os non frangetium es. Exod. 12. 46, Iohan.

2,00,120636

.19.36.

LIB. II, CAPVT XXVIII. 199

19.36. Nihiligirur absurdi eft, typos Christi non in le, sed relatione, quam sustinebant, ad Christum, Angelis excellentiores haberi: vr verbi causa imperatoriæ maiestatis legatus, licèt in se ignobilior, persona tamen, quam sustinet, quouis Principe excellentior habetur.

d

1

Quarta calumnia est, quòd impiè & verè Iudaicè Caluinus sublimem ex Deo generationem, de qua De Genis Plalmus differit, referat ad Dauidem. Nulquam hoc tura Chri-Caluinus facit vel dicit. Imò genituram hanc ne qui- fti hodie dem de sublimi generatione Filij ex Patre intelligit, ne facta. dum ve ad Dauidem hanc referat. Eth enim arcanam illam generationem, qua Christus est sapientia ab æterno Patre ante tempus genita, diferte hic etiam profite- Vide Coms tur:tamen hanc genituram, de qua Pialmus disserit, ad ment.in manifestationem potius, sine ad hominum sensum & Ad.13.33. notitiam referri debere censer, tam in typo, quam in substantia. Quando enim Dauid mirabiliter è Saulis & aliorum hostium manuseruatus, & ad regnum euectus est, tunc ait genitum fuisse à Deo, quoniam palam tunc est cognitum, eum non hominum industria, sed lingulari confilio Dei regnare. Eadem, inquit, in Christo quoq; relatio tenenda est. Genitus enim dicitur Filius Dei hodie, hocest, eo die, quo, interprete Apostolo, à Ad.13.33. Patre luscitatus est ex mortuis; non quod tunc demum Rom. 1.4. ellentiam suam à Patre acciperet, & Filius Dei este inciperet (hæc enim Samosateni blasphemia fuit) sed quod tunc Filius Dei esse mundo innotesceret. Nam quod quidam hodie de perpetuo generationis actu extra tempus interpretantur:id argutum putat: quoniam fic Filius genitus perpetud gigneretur, & genitus nunquam effet genitus,

Huius sententia suz authores habet omni exceptios Confirmane grauiores. Primo ipsum Apostolum Paulum, qui tio senten. hoc dictum Pfalmi: Filim mem es tu: ad illam cocleftis tie Caluis gloriæ Christi demonstrationem aperte refert, qua per mi. relurrectionem à mortuis declaratus est Filius Dei, Act.13.33. Nam lesum esse Messiam promissum, probat Ab autho-

ritate Apostois Act. 13.32.

ibi inter alia suscitatione eius ex mortuis : suscitatum effe probat dicto l'falmi: Filius meus es tu: Ego ho die genuite, Vbi quis non videat, Apostolo illud, hodie genui te, idem valere, quod, declarauite Messiam & Filium meum, quando te suscitaui, exaltaui & glorificaui? Quam fententia fuam clarius expressit Rom.t. 4. dices, Jesum este deciararum Filium Dei potenter secundum Spiritu sanctificationis per resurrectionem à mortuis,

Aduerlarius ingeniola seiban hoc conatur eludere, Apostolum ibi personæ resurgentis æternam Deitatem verbis Pfalmi celebratam, vt fundamentum fuæ probationis præsupponere. Sed nimis apertum est, Apostalum non præsupponere hoc probationis fundamentum, de quo non erat quæstio, imo quod arduum nimis erat Iudæis, Christum effe ex Patris substantia abæterno genitum: sed simpliciter ipsam probationem afferte ex Plalmo. Non quidem est dubium, ex dignitate personæ relurgentis firmum peti argumentum ad necessitatem resurrectionis Christi demonstrandam, quo non minus nos hodie contra infideles vtimur, quam olim Augustinus, Cyrillus, alijo; Patres vii effe leguntur. Sed pihil hoc ad Apostoli argumentum, quod sic habet : Et nos vobis enangelizamus, quod promisionem Patribus fi àme ba fastam Dem implenerit filys corum, nempe nobis, excitato lesu: sicut & in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu: ego bodie gonui te. Quod autem excitauerit eum ex mortuis, non reuersurum posthac in corruptionem, sic dixit: Dabo Cobis fantta David fidelia: propterea & alibs dicit, Non permittes sanctumtuum videre corruptionem. Hic manifestum est, Apostolum repetere iplam concionis propolitionem : lelum elle Messiam promissum : Deinde subdere argumen. tum, quod in ordine eft quartum: quia fit suscitatusà Deo ex mortuis juxta Prophetarum oracula: Tertiò afferre oraculum seu probationem ex Psalmo, non ratiocinando ex æterna Christi Deitate, sed simpliciter allegando oraculum, quo fit hot prædictum, quodque in

Vide D. Vrfin.Exerc,lib.2. Orat.de cauff. or fruct ib. refurr Chri bitam an-

Analyfis loci. det. 13 33.

1069.

e-

us

m

12

s,

n

n

Christo suscitato verè sit impletum: Deniq; addere vol.
2020000 ex Iesa-53.3. & Psal.16.10 de modo & sine: suscitatum essenon ve Lazarum vel alios, sed ve nunquam irerum moriturum, h.e. ve victurum & regnaturum in 20
ternum. Hæc planissima est Apostolistententia, quam
contra elusoriam rhetoricationem aduersarij pro Calnino militare luce meridiana est clarius.

Ad Apostolum accedunt præclaræ authoritates san. Aorum Patrum, qui hanc genituram non ad æternam Ab authos Filij ex Patre generationem, sed ad temporalem eius ritate Orpatiuitatem & glorificationem in carne diserte refe- thodoxorunt, quos aduerfarius Indaizare vel Caluinizare voci- rum Pafereturiane quamdiu volet. Sicergo CHRYSOSTO- trum. MVS: Si Gero temporale aliquid de ipfo (Christo) Gos Tom.3. lueris cognare: quia cum fit Unigenitus Des Filius, dici- hom. de fitur ettam Filius hominis in dispensatione carnali: cogno- de in Chrifee Vocem illam Patris dicentem : Ego hodie genui te: Vt fto. quod ast: Hodse genus te, Filio hominis nato ex Maria af-Cribas, auferens prorfus temporalitatem abilla inconnertibili Destatis natura, Clarius aduerfarium refellit Chrylostomo verustior BASILIVS sic scribens in hunc locum : Nemo diumi Danidis doffrina fidem habens, Annot in bane vocem (hodsegenuste) dininitati Christi adaptet. Pfalieria. Deillanamq Deum Sninerforum per Danidem dicen- Pfal.2. tem audiemis: Ex Stero ante Luciferum genus te. Hanc staz, Gocem Ge homo admittit. Et Basilio verustior IV-STINVS MARTYR: Και φωνηία των έρχιων α μαιεληλύθι, Dialoge ที่พร พ. 2 d. Da Gid กรางเมื่อก, พร อาทิ พองาพส สมาชิ กรางงางร, อากุย เพา Tryautu and TE Trango's & uside As 250%: Yeos ugu el ou : saw on uspon ge- phone Ise-Arranga or. Tote Arrour auts As your Arrant tois aufpartois, e gots i dao. วาพิธบร ฉบารีรันธรรร ระจอรี: "โเอร นะ คื ฮบ ราผ อานะคอง วะวะงาทุพย์ อะ. h.e. Simul vox de celo venit, qua ettam per Danidem est dicta, tanquam ex persona sua referentem, quod illi à Patre dicendum erat: Filius meus es tu: ego hodie genni te: tum nativitatem etiam eius contingere hominibus affirmans, cum notio eius contingeret: Filius meus es tu: ego bodie genus te, Fulgentius item; Hanc generationem (ait)

Refpon. contr. Ars. an.adob. sed 3.

(ait) quam Pfalmus fecundus infinuat, ad incarnatio. nu mysterium pertinere Liber Aduum Apostolorum, Paulo in synagoga loquente, testatur: cuius vox ad ludas os hususmods reperstur: or nos Cobis annunciamus eum, qua ad Patres noftros est facta promisso : quoniam hane Dem impleuit Filis nostris, refuscionans lesum, sicut es in Pfalmo fecundo feripium est: Filius meus es tu, ego hodie genuite. Hoeigieur, quod Pfalmus dixit, fecundum id spoftolus oftendit ad Filium dictum, Jecundum qued amortuis pradicat suscitatum, Attendatur ergo, qua à mortuis in Christo natura surrexit, & intelligetur lecundum quid Christus hodiè genitus, terminosterra Comment, possidenda accepit. AVGVSTINVS etsi bodie de

Comment. In Pfal.2. Explanatiointerpretatio-

in Pfal.2. æternitate interpretatur : tamen expresse addit , poffe etiam illum diem in prophetia videri, quo Christus fecundum hominem natus est. Sed nemo prolixius HI-LARIO de hoc Pfalmi loco disputavit. Is initio prz. occupans Arianorum errorem, inconueniens esse dicit, intelligere de generatione, qua Filim Des est verbum: quandoquidem sic Dei Filius non est genitus in die, neg: cum temporibus: sed ante tempora, & semper nu Hilary. erat:hac verò genitura,de qua Plalmus: Ego hodie genui se: facta est in die, proinde in tempore : cum dies omnis in tempore sit. Deinde vt dicht huius Prophetici ratio possit intelligi, monet adhibendam esse Euangelicam, Apostolicam atg; Propheticam authoritatem, vt vel Prophetam de Apostolo, vel Apostolum de Propheta intelligamus. Tertio Christum esse hunc Regem conflitutum'à Deo super Sion, non terrenæ ciuitatis montem, sed Hierusalem eius, que in cœlis est, demonstrat Luc. 23.42. professione latronis in cruce pendentis, à Domino te-Matth. 2.2. cipi in regnum suum : & confessione Magorum quarentium, vbi natus effet Rex Iudzorum : & interroga-Matth. 26, tione Pilatià Christo approbata, an effet Rex Iudzo-

rum: & adiuratione Caiphæ, an esset Christus Filius

Dei, à Christo itidem comprobata & declarata, quòdà

Job. 18.33. 630

> modo visuri essent Filium hominis sedentem à dextris VII-

.

10

1

6

.

-

78.

d

4

.

3

c

.

ŭ

ľ

\$

0

virtutis Dei, Inde inquirens, quid fit illud: Hodie: &11lud: Genus te: declarat ex codem Christi responso, cum ait: A modo Gedebien Filium hominis fedentem a dextris Girtuiu Des, tempus, inquit, quo Filius hominis, qui & Christus & Des Filius , & concessu Des dignandus effet ; oftendit: Et mox: Exordivergo his refurrectionis fue ad assumendam gloriam dies est : per quam adid nascitur, quod ante tempora erat, &c. quia natura carnispost refurrectionem glorificata, ad profectum eius, quam anteababuerat, claritatu pronehebatur: cum bominis Filimconfessurm Patri, orinmmortalitatem corruptione carnis absorpta, or in vinentem tunc or nonmoriturum amplisus Dei Filium nafceretur. Sie igitur genituram hanc Filij Del in glorificatione carnis factam effe, & in carnis refurrectione copisse docet. Adducit quog; tefimonium Apostoli, Col. i. ostendens, eum ibi vtranq, genituram discernere, & ratione beatæillius ac nullis circumscriptæ temporibus generationis Christum vocare primogenitum omnis creatura : sed ratione noua: huius & temporariæ natiuitatis primogenitum ex morinis. Post multa inquit: Id quod est in Pfalmo: Filius memestu: ego hodie gennite: non ad virginis partum, nego adlanacrigenerationem (vbi nempe cœlicus audiebaturetiam vox Patris: Hic eft Filius meus dilectus) fed ad primogenitum ex mortus pertinere, apostolica authorstas eff. Et allegato Apostoli loco Act. 13. 33. hane eandem vocem Dei l'atris: Filius meus es ru, erc, in die telurrectionis ad Christum exstitisse tandem concludit. Hæc de Hilarij & aliorum Patrum orthodoxorum fententia.

Non addam denig; authoritates Interpretum te- Comment. tentiorum, Pellicani, Musculi & aliorum, quos nemo in Pfal.2. fuit tam impudens, qui propter ciulmodi interpreta- ex editiotiones ludaismi insimularit eriam multo ante Caluini ne ipfine Commentarios editas. Audiamus vnius D. Bugenhagij Bugenha-Pomerani iudicium de hoc loco : Sic folemus (inquit) gij Anno post Augustinum interpretari , bt intelligatur hoc de 24.

d

h

8

8

fe

ft

9

fi

I

Ż

CI

S

fi

ſ

ri

R

Christi Divinitate, & aterna à Patre generatione dicentes: Hodie semper esse apud Deum, non prateritum neque futurum. Sed non video, qui connentat, quod sic pramittitur: Dominus dixit ad me. Persculum hic fue. rit, ne verbo genitum Patris Filium sic interpretando dicamus. Deinde guod Hodie, aduerbium sic exponsmus, est prater consuetudinem Scriptura, er argutum magis videtur, quam Theologicum, licei sententia vera sit. In Psalmo legimus : Hodie si vocem eius audiueri. tis: quod Hodie Epistola ad Hebraos interpretatur de tempore Christiano: Item alibi: Hac est dies, quam fecit Dominus, exultemus & latemur in ea, quam diem Paulus 2. Corinih. 6. ex Esaia interpretatur diem salutu, & tempus acceptum, in quo exaudimur a Deo per Christum. Adillud Hodie, quodest tempus renelatafa lutis post Christiglorificationem, bic totus Pfalmes respicit, sicut vides. Et Paulus hac interpretatur de Christi resurrectione Act. 13. dicens: Deponentes eum de lienopo. fuerunt eum in monumentum : Dem autem suscitauit eum amortuis, erc. sicut in Pfalmo scriptum est : Filim meuses tu: ego hodiè genus te. Tunc confirmatum est regnum Christs, & Sidst Pater Filium in suoresidere solio, quando iam ad immortalitatem Deo per verbum Des regeneratus est, acceptapotestate in calo & in terra, &c. Vi hac non intelligas de Christi Diumitate, sed Christi secundum homenem glorificatione, & de eius in regnum constitutione, de qua bie dicitur, ec. Et postea: Ad hanc interpretationem pertinet, quod Christus dicitur primogenitu in multis fratribus, Rom. 8. & clarius Coloff.1 & Apo.1 primogenitus ex mortuis, oc. Sed quid dicemus ad Epistola ad Hebr.qua cap.1. Sidetur hoc citare de Christi Dininitate? Responilla Epistola duobus primis capitibus hoc agit, St oftendat Christum Angelis supersorem, non folum fecundum Dininitatem , fed etsam fecundum bumanstatem, cui omnia subsecta sunt sub pedes. Intuere Epistolam, & itainuenses. Et de humanitate Sidetur fentire, cum rur sum citai, dicens: Christus non semet-

LIB. II. CAPVT XXVIII. 205

VVittebergensis celeberrimus: cuius cum iste cathedram nunc teneat, non tenet tamen mentem, nec do-Arinam, sed vtimpiam & Iudaicam damnat. Itaq; per latus Caluini non modò hunc antecessorem suum, sed & Chrysostomum, & Basilium, & Iustinum Martyrem, & Fulgentium, & Hilarium, aliosq; Doctores istis consentientes, imò ipsum Apostolum nefariè consigit.

Hinciam iudicet Ecclesia, vter istorum Christianos interpretes petulanter singulariq; audacia vellicet, & suggillet, & per latus ipsorum ipsam Scripturam Apostolicam confodiat. Certe interpretum alsorum Caluinus toto huius loci Commentario ne meminit quidem:tantùm dieit, multos argutè philosophatos esse in aduerbio Hodie. An verò ideo quenquam vellicat aut suggillat? An non Bugenhagius grauius dixit, magis argutam quam Theologicam esse talem philosophationem? An verò P salmu dictum ex Apostoli allegatione interpretari, est Scripturam confodere? Imò an non ipse aduersarius argumentum Apostoli de industria inuoluit? Sed de hoc loco satis.

Prolixior fui, quoniam rei dignitas & calumniarum perplexitas non facile permisit pauciora dicere. De vtroq; autem quæsito illo, quatenus de Dauide, & an de
aterna genitura hoc dictum Psalmi sit capiendum;
quid in vtramque partem statui possit, satis arbitror ostensum Sequatur Lector, quod maxime videbitur
conueniens. Vtraq; sententia pia est: vtraq; rationes suas & authoritates habet: vtraq; reuera in idem recidir.
Siue enim typum excludamus, siue non, semper manele
fixum, substantiam vaticinij esse Christum, in quo solo
solida est impletio. Solus enim est rex ille habens imperium vniuersale: solus ille Dei Filius, quem Pater ab æterno genitum, tandem in tempore talem mundo deelarauit: solus ille, in quo, qui considunt, sunt beatiz
Quorsum ergo insectationes tam acerbæ?

Si tamen recte & citta praiudicium re pensitata,

Collatio Stringg Cententia.

sit facienda sententiarum collatio, sanè Casuini sententia de vtroq; quæsito & plenior & solidior deprehenditur.

Ad posterius enim quæsitum quod attinet, Caluini sententia de genituræ declaratione per resurrectionem à mortuis, non excludit genituram æternam, sed eandem præsupponit: quoniam necesse erat, vt posset Christus declarari Filius Dei in tempore, eum talem esse genitum abæterno. Vtranq; igitur genituram Caluinus retinet & coniungit. Qui verò omnia adæternam genituram restringunt, alteram, quæ in tempore est, contra Apostoli mentem excludunt, vel saltem nullam eius mentionem faciunt: cum tamen sine ea prior nihil nobis prosutura suisset. Quis ergo non videat, sententiam Caluini iure pleniorem haberi.

Caluini
fententia
facilius or
fortius refutantur
ludai,
quamaltera.

De priore autem quæsito, an aliquatenus ad Dauis dem Plalmus pertineat, aio tutius esse hoc affirmare quam negare. Ratio eft, quia ludæi totum Pfalmum de solo Dauide interpretantes, facilius & fortius refutan. tur typo aliquatenus incluso, quam penitus excluso. Quidita? Quia facilius & fortius contra eos obtinetut negatio contradictoria quam contraria. Negatio contradictoria est: Psalmum non de solo Dauide loqui, sed principaliter de CHRISTO: hanc retinet Caluinus. Negatio contraria est: Psalmum prorsus non loqui de Dauide, sed de solo Christo: hanc tenet aduersarius. Iam haccontraria negatio, facilis quidem est, quoad inter Christianos res disceptatur: quoniam authoritate Apostolica probatur, in qua fideles libenter & merito acquiescunt, At cum convincendi funt infideles ludzi, qui Nouum Testamentum repudiant, argumentis ex iplo Plalmo est opus, & tunc sanè difficilius obtinetur negatio illa contraria, quòd nihil de Dauide intelligi possir. Iudzi enim obijciunt ex historia, Dauidem quoque regem fuisse divinitus constitutum super montem Sion, & mirabiliter defensum: quod sane negari non potest, vt supra oftensum est, Ita vel obtinent, saltem qua.

LIB. II. CAPVT XXVIII. 207

quædam aliquo modo etiam Dauidi conuenire:vel ealumniandi materiam arripiunt, quasi expositio Christianorum sit historiæ Dauidis contraria.

At altera illa negatio contradictoria non solum istam calumniæ ansam omnino præcidit, largiendo eis, ad Dauidem pertinere ea, quæ historia ei conuenire te- 2, Sam. 2, statur: sed & fortius eos constringit: quia duobus argu- 3.5.8.10. mentis pro vno cos conuincit, non posse de solo Dauide Plalmum intelligi: primum quia pleraq; in Dauidem nullatenus conveniunt, sed in solum Christum: Deinde, quia vt maxime daretur (quod dari non poteft, nec debet) omnia in Dauidem conuenire : tamen necessario veniendum esfet ad Christum, quoniam Dauidem cum suo regno fuisse Christi typum negare non possunt. Ergo ipforummet confessione cum typo neceffariò coniungenda est typi substantia,inq; ea principalis quærenda vaticinij impletio. Substantia autem typi ett CHRIST V.S. Hoc argumentum multo etiam validiùs Iudæos constringit quam priùs, quoniam ipforumet cofessione omnia ad Christum principaliter pertinere demonstrat. Vtroq; argumento Caluinus typum cum Substantia coniungens, contra eos pro fide Christiana pugnare potest & pugnat ; cum contra Aduerlarius, & quicunq; typum excludunt, non nifi vno priore vei possint : altero Christianos necessario spolient. Indicerigitur Ecclesia, an non sit calumnia petulans, eam interpretationem dicere impiam & verè Iudaicam, qua tamen & fides Christiana al-

fruitur, & Iudzi refutantur efficacissimè.

O CAPVT

CAPVT XXIX.

Explanatio oraculi de Christiresurrectione, P(al. 16,8. Pronidebam Domi-

num, ec.

Locus 11. Pleudo-Calpag. 346.

AA.2,25.

D Ergamus ad præclarum illud oraculum Psalmi 16. quo prædictam fuiffe Christi resurrectionem, duo præcipui Apostoli Petrus & Paulus testantur. Petrus enim in Pentecofte, lesum effe promiflum Meffiam, miraculi, quod videbant & audiebant ludæi, autho. rem, hoc præcipue demonstrat argumento, quia siter morre lusciratus: & in cœlum ad dexteram Dei euectus. Viruma; confirmat oraculis Pfalmi 16, & 110. editis de Messia. De suscitatione igitur Christia Davide prænunciata, quatuor posteriores versus Psalmi 16, allegat: Dauid enim dicit de eo: Proficiebam Dominum coram me semper: quonsam est mibs ad dexteram, ne concutiar. Propierea oblectatum est cor meum, & exultanit lingua mea: aig, adeo caro mea requiescit in fpe. Quoniam non derelinques anima mea in inferno, ne fines fanctu iun Sidere corruptionem. Notas mihi fecists Sias Sita:replebis me sucudstateineus cofpedu Allegationi huic, vt costet eius certitudo, mox lubdit demostratione nal anipeous: oraculum de Dauide no posse intelligi: cum ipsius historia & experientia testimonio Dauid in sepulcto mortu coputruerit: deinde nel coulor addit, intelligendum effe de Christo, quippe quem è semine Dauidis natum iuxta carnem, & mortnum ex Dei iureiurando non computrescere, sed rediuiuum in solio Dauidis regnare necesse fuerit. Tandem concludit, Propheta ergo præsciu istoru de resurrectione Christi varicinatu este,

Eadem ratione Paulus in concione Antiochena hoc oraculum ad Christi refurrectionem asstruenda prolatum, non de Dauide sed de Christo loqui oftendit. Nam Dan d quidem, inquit; cum fua atate inferuiffet Det confilio, obdorminit, & adinnetim est Patribus fuis, fen-

AA.13.36.

fique corruptionem. Acis, quem Dem excitanit, non fensit corruptionem. Hæc non solum inter Christianos funt certa & firma, ted etiam ludais opponi poflunt.

Rurlus tamen acculatur ab aduerfario Caluinus, quahab hoc simplici fensu deflectar, & persuadere suis conetur, Dauidem de te elle locutum: & cirantur quadam eius verba ex Commentario Pfalmorum calumnia opportuna, omifisijs, que mentem eius rectius declarat.

0

C-

1-

).

I

Š. le

1-

-

e

7.

.

O

0

C

Sed prinfquam ad ifta ventam , excutienda videtur An bie queftio, an hic Pfalmus aliqua parte vel ratione ad Da- Pfalmus uidem pertineat. Omnia Dauidem de se dicere Iudao- aliquaterum est error, à Petro & Paulo refutatus. Nihil Dani. 2006 ad Dadem de se dicere, contraria est Aduerlarij sententia, a . nidem per què improbabilis. Nam ad Christum omnia restringe- timeat. re, typo simpliciter excluso, non modo nulla cogit ratio, fed & rationes cogentes non pauca prohibent.

Primum Apostoli no allegat omnia, sed quæda tantum, quibus fine dubio Daurd non de se, sed de Christo eiusq; resurrectione disseruir. Allegatio igitur Apostos lica no cogit totu Plalmu ad Christu restringere, Neq; verò necelle est, Pfalmos moxintegros vel capita integra Propherarum Christo accomodare, quibus aliquid de Christo prænunciatur, vel è quibus aliqua Spiritus S.ad Christum accommodat: quandoquidem id sapè ratio vel absurditas enideus prohibet: id quod documentis plurimis per se est manifestum. Voum pro multisafferam, Ex Pfalmo 41. ipfe Christus in fe à luda pro. loh.13:15, ditore impletum teffatur id, quod ibi v.10, queritur Dauid; Comedenspanem meum, contra me extulit calcaneum. Nemo tamé ideire o fingula eius Psalmi ad Chriftum accomodabit vel reftringet, nisi eundem velit preuaricatorem statuere. Nam v. 5 præcedit: Ego dixi lehonami lerere mei: fana animam meam: qui a peccaus tibi: qua querela ad Dauide no ad Christu referre fidei analogia nos cogit. Quòd enim quida per tropum hocad Christum quoq; referut, quali & is fateatur le peccasse non quide in se, sed in nobis: non modo est violentum,

210 DE ORACVLO PSALMI 16. 8.

fed & periculolum ; & Scripturæ Christum vbiq; à petcatoribus longissime segreganti minime consentane. um. Quod non rapui, ait iple, hocexfolus: Item: Quisex Cobis arquet me de peccaso: Et Scriptura de iplo; Qui 2. Cor. 5.21. peccatum non nouit: qui peccatum non fecit; in cuius ore 1. Pet.1,12. mon est innentus dolm. Ad nostrum Psalmum redeo. Non inquam allegatio Apostolorum cogit totum ad Christum restringere. Sed neg; argumentatio Apostolica pro Christi resurrectione inde exstructa cogit. Manet enim hæcfirma, modo ftet firmum, allegata illa, ex quibus deducitur, non ad Dauidem, sed ad solum Chri-

ftum pertinere.

P[41.69.5. 106.8.46.

10/4,53.9.

3.

Contra sunt rationes, vt dixi, non paucæ cogentes nonnulla etiam Dauidi concedere. Nihil dicam de titulo tribuente Psalmum Dauidi. Vocatur enim Mechtam Danidis, nihil de eo, qued Dauidin prima perfona loquitur Ad hoc enim respondebitur, eum personam Meffiæ induere, & in hac loqui: & recte quidem. Verum sunt plura hie consideranda. Primum in aliena loquens persona, non ided ipse non locutus, sed mutus fuit. Nec Petrus Christo, sed Dauidi loquenti hæctribuit: Non dicit: Christus dicit de fe: sed: Danid dicit de eo. Ergo, in quis, non de se. Vrie; non de se ista, quæ citat Petrus, sed de Christo . neg; alia etiam de se principaliter: attamen de le quoq; vt de typo, quia Christum adumbrauit, nisi forte asserere placeat eum, cum dicit: Custods me Deus, in te confide, &c. non petere etiam se custodiri: nő ipsű etiá in Deo cofidere: & sequétibus non suá etiá fidem & sua gratitudinem testari: vel certe tam ardetes preces in Ecstaft, fine sensu, fine intellectu, fine affectu suo, sicq; cocepisse in aliena plona, ve nihil inde fructus, nihil solatij aut comodi ipse perciperet. Adde g in ipsius persona propriè, non in Christum couenit lucta cum concupilcentijs renum, à quibus se noctu castigari quetitur ver. 7. Nochu, inquit, increpuerunt me renes mei, h. e. interprete Hieronymo: Delectationes carnales tune me increpant, quum mibi suggerunt, st peccam, cum deleas-

lectatur caro: sed nisi tu fuisses à dextris, forsitan infirmarer. Hoc quomodo Christo tribuemus? Non iam die cam, typum toto hoc Pfalmo fic plane elidendum fore, quo fimul elideretur argumentum a nexu typi & substantiæ ductum, quo ludæos non leuiter constringi paulo ante oftensum eft, Recteigirur D. Cornerus in Pfalmi huius argumento, typum cum substantia connectens: Danid, inquit, factus Ecclesia membrum, petit fe & iplam confernari. Christus homoin Danidis persona sub agone erat, St custodiainr & liberetur, o in gloriam reflituatur.

Quare,vt concludam, miscentur hauddubie hoc etiam Pfalmo, quæ typo, quæ Chrifto, & quæ vtrig; conueniunt. Typieft infirmitas illa, feu renum castigatio, v.7. nisi forte cu nonullis aliter phrasinaccipere libeat, in quo parum erit fitum. Christo soliad literam conueniunt ea, quæ Apostoli de Christi resurrectione allegant, ac non posse Dauidi competere, re ipsa demonfrant. Reliqua & typo & Christo: huic tamen principaliter recte accommodantur, Siue ramen hæc commupia virig: fint, fiue non, firma fixaq; femper manet Apostolorum allegatio & demonstratio ex co, quod solus Christus virtute sua videre non debuit, nec vidit corruptionem sepulcri, Hanc veram & tutistimam effe vaticinij ac Pfalmi huius applicationem ad Christum non dubito videre omnes, qui aliquid vident.

Nune ad Caluini interpretationem venio. Is, si ad- De interuersario creditur, ab hoc vnico simpliciq; sensu, quem pretatione Apostoli prodiderunt, destestens, & Dauidem de se este Caluini. locutum, non de Christo nobis persuadens, ne Christo laudem plenam concedere cogatur, etiam reclamantibus Petro & Paulo, omnia ad Dauidem trahit:flagitio-52 Metaphora vocem sepulcri & corruptionis deprauat: omne robur prædictionis Dauidicæ infringit: Iudzis valuas & fenestras effugiorum aperit, & quæ ália his grauiora maledica loquacitas adversario sugges-

0.

d

1-

Ľ

1.

:5

1-

1

n

15

C

n

.

,

t,

e

:

á

u

S

n

C

Sed mutilat, deprauat, calumniatur aduer fari omnia pro more. Nó nego, Caluinu, vt reliqua Plalmi, ita & hoc vaticinium ad confolationem Davidis tottusq; Ecclefire accommodare, quod nimiru & iple Dauid iure fibi immunitaté abatterno interitu&a mortis corruptione promittat. Verum an hoc est caput interpretationis eius? Imd extrema tatum eft wpor Gody. Expresse dicit, Dauide prophetico spiritu respexisse in autorem vitæ fibi promissum, nempecbrestum, quod solus hoc privilegio ornadus, h. e. à sepulcri corruptione prorsus & solide eximendus forer, Vaticiniu igitur effe de Christo non folum agnoscie, sed eria primò, & ad literam, & sensu proprijffimo de Christo eiulg; resurrectione interpretatur: quod totu ab aduersario veteratorie dissimulatur. Eta n. in Comentatio Pfalmoru breuius & obscurius reats tingit:altero tamé in Acta Apost. Commentario plenius integra ins omnia declarat, vbi vt Petri allegatione & argumenta. tionem vera firmamq; elle demonstret, primo oftendit, zionis Cale quid obijci possit à ludzis, videlicet no vrgenda videri vocabula Scheol & Schachat, sepulcri & corruptionu: sed Dauidem hoc folu velle, se ab æterno interitu ereptura iri per Dei gratia. Neq; enim passuru Deum, vt eu mors ablumat. Ad hoc deinde respondens, maius hie quidda exprimi,quam communé piorum redemtionem:often-

Refolutio

serpreta-

Ix

Mini.

dir Scheol proprie sepulcrum, Schachar corruptione seu putrescendi conditionem fignificare:itaq; fensum oraculi proprie hunc effe; no paffuru Deum, vt in sepulcto putrescatille, de quo l'salmus loquitur. Tertid infert, cum Dauida necessitate putrescedi no fuerit immunis, varicinium igitur nec solide nec perfecte in eo impletu

fuisse. Quarto, P salmum omnino de Christo exponide. bere, ex re ipsa conuincit, quia no Dauid, sed solus Christus à putredine immunis esse debuit, quippe à quo solo speranda fuit restitutio. Postremò demuChristo adiun-

> git Dauide tanqua typu ,imò tanqua membru eius, & fic de Christo eiusq; resurrectione vaticinatum effe dicit, ve leiplum in Christi corpore costitueret, & fibi priuatim

watim quoq; apraret hac consolatione, imò extenderer ea ad vniuerfu Ecclesia corpus; quadoquide, vt priùs in Com. Pfalmorum dixerat, Christuno fibi privatim, fed nobis omnibus, refurgedo immortalitate peperifle, Dauid haud ignorabat: tandeq; cocludit: primure fectum Dauidis effe in Christu: inde ad se & alios sideles oculos convertere. Hæcintegra & vera Caluini estin hunc locu interpretatio, de qua ad Cométarios iplos prouocoa

Vbi verò pune funt calunia Aduerfarij? An a fimplica feniu destectitisimò ne latum vnguem. An Dauidem de se tantum loqui nobis persuader? Ne conatur quide. An Christo plena laudem non concedere gestits Imè plenis fima cocedit, soli corruptionis immunitate spirituP rophetico Dauidétribuere oftendens, An reclamantibus Petro & Paulo quicquam ad Dauidem trahit? Nihil, nifi quod Perrus & Paulus Davidi & reliquis Christi 1. Pet.1. W membris vitro ipli largiuntur. An flagitiosa metapho- Phil .. 21. ra scripturam depravat ? Imò flagitiosa calumnia alie. Ephofiaga nam interpretationem aduerfarius corrumpit Nam in Com Actor. metaphoræ nulla vípiam fit mentio: quod verò in Commentario Pfalmorum minus proprie de applicatione vocum Scheol & Schachat ad Dauidem didum videri poterat, id in Commentario Actorum author fiue retractat ipfe fiue declarat. An omne robut prædictionis Dauidicæ infringit? Imò promit efficacisfime, cum Apostolis expresse demonstrans, eum, de quo Pfalmus loquitur, folum ornari hoc privilegio, ne putrelcatin fepulcro. An Iudais valuas & feneftras effugiorum aperit? Imo ne rimas quidem apertas eis relinquit. Nam ne ludæi obblaterare possint argumento. Apostolorum, attamen Davidem hoc Psalmo non plane sui oblitum videri: oftendit Calninus, sane non sut oblitum effe, quia & typus & membrum Chrifti fuerit, & verè etiam Sopular illam, quam prædicat, ex immunicate ab interitu in corde suo senserit, sed non, nisiniplo Chrifto. Hanc rimam aduerfarius nec videt, nee obstructe potest, quoad sis pergit typos ab otaculis ex-

214 DE ORACVLO PSALMI 16. 8.

eludere. Si tamen Iudai etiam nihilominus pergunt effugia quarere, cum arctissime constringuntur, quid mirum in tanta, tamq, inueterata (xangongeola? Hodie, dicit ibidem Caluinus, totius fere gentis (ludaorum) desperata est impudentia, Vicung, Greentur, eludunt. Vbinullum est effugium tamen perrumpunt Victinun. quam cedent Nec dubium, quin bacilliberalu proteruia impietatiseorum pama fit.

Collatio Cententia

Nunc iudica, Christiane Lector, quanto intervallo. non dico vanissimas calumnias, sed iplam veram alioaduerfarij qui de hoc oraculo aduerfarij fententiam, interpreta-Caluini, tio Caluini post se relinquat. Nam non solum, quod vtriq; commune est, argumentum Apostolorum firmum esse monstrat, sed duo alia admodum præclara continet : dulcissimam nempe consolationem in o. mnia Christi membra hoc oraculo diffusam, qui verus est eius fructus: & geminum præterea contra ludaos argumentum: vt Caluini interpretatio non vno modo Iudais resurrectionem Christi extorqueat, sed pluribus. Primò enim cum Apostolis dicit: Dauid vidit corruptionem: At is, de quo Pfalmus, non vidit corruptionem, Ergo veniendumad Christum. Secundo, Iudzi fatentur, Dauidem gestisse Messiæ typum. Recte igitut ad Messiam applicatur, quicquid magnificum & przclarum Scriptura de typo prædicat : quia in Messia perfectius & plenius omnia impleri debent, quam in typo. Venient quidem etiam Dauid & alij sanctiex lepulcro, sed non ante putredinem corporum: nec propria virtute resurgent, sed solus Christus. Ad literam ergo impletum eft in Christo, quod dicitur! Non fines fan-Elum tuum Gidere corruptionem: in Dauide & alijs fan-Mis implebitur tantum, quoad finalem corruptionem, quam Deus eos videre non finet. Tertid, neg; perfedt neg: imperfecte poterat hoc impleri in Dauide & in fanctis alijs, nisi Christus resurrexister. In Christo enim ipsis ludæis fatentibus restitutio fieri debuit. Oportet ergo hæc & similia oracula primo & principaliter intelli-

Interpretatio Calnins tria habet argument4 contra ludaos:ads wer (ary Gnum tantum.

16

20

relligere de Christo, ranquam resurrectionis nostra authore:propter Christum demum & secundario de nobis , ficut dicitur : Cumper offen sus mortui effemus, Ona Sinificanit nosper Christum. Eph. 2.5. Hæc de præclato isto Psalmi 16. oraculo dixisse satis sit.

CAPVT XXX.

De vaticinio Pfalmi 22. Deus meus, Deus meus, quare, &c.

Nter vaticinia Prophetica de Christi passione o- Locus III. mnium Christianorum contensu eminer Psalmus Pjendo-22. quoniam plurima continet , quorum impletio- Cal pag. nem veram in Christo pendente de cruce Euangelica 128. historia factam confirmat : adeò vt Dauid Prophetico spiritu non tam de futura eius passione vaticinari, quam præsentem describere & oculis Ecclesæ subijcetevideatur. Ideò etiam appellatur Pfalmus super cerwam matutinam, per quam veteres Christum intelligunt:nec desunt, qui hinc colligant, eum quotidie sub auroram in Ecclesia veteri fuisse decantatum,vt animi fidelium ad medicationem passionis & beneficiorum Mellie eucherentur. Verba verlus fecundi: Dem meus, Deus meus ; quare me derelsquifti? Christus in cruce pendens inter vltimos fritus, quali extremam vocem emilit. Versu 8. & 9. Omnes Sidentes me , lubsannant Matth. 27. me, ce. ludibria, fanna, & Sarcafmi defcribuntur, qui- 46. bus Filio Dei in cruce cum doloribus inferni & inortis luctanti Principes Sacerdotum, Seniores & Scribæilluferunt. Verfuir. Foderunt manus meas, & pedes meos; Matth. 27 ipfum mortis genus exprimitur, quo Mellias tollendus 43. erat. Quod v.19, dicitur : Dinidunt fibi Gestimenta mea, Gr. Matthæus & Iohannes testantur impletum effe à militibus, post crucifixum Christum dividentibus inter le vestimenta eius, & super tunicam insutilem mittentibus fortem, Deniq; v,23, Narrabo nomen tuum fratri-5.

Acen fatio Calumi.

Iterum verò Caluino adversarius dicam scribit, quod his omnibus superbissime spretis, proprie de Dauide exponat: muereyws tantum ad Christum referat : 0raculo veritatem Iudais prodat: creemlum duvajur eius eneruet, vt nobis Christianis ad refellendos Iudaos vlui esse nequeat. Ad cuius tam diræ accusationis probationem, producit ex Commentario Psalmorum, quod verba: Foderunt mansu meas e pedes meos: metaphorice ad Dauidem refert : Item : quod illud de vestibus v. 19. Diniferunt sibi Gestimenta mea, coc. de Dauide translatitium effe: & Commentario in Ioh, 19. Dauidem, dum queritur, le hostibus prædæ fuisse, metaphorice sub nomine vestium sua omnia designare scribit.

Non exaggerabo hominis proiectissimam visen. quia hoc loco & mortuo infultat, & me prouocat. Audiat Ecclesia, quid respondeam, & iudicet. Recensebo autem ingenuè Caluini interpretationes de hoc Plalmo: & cum his breuitet conferam calumnias.

Caluini

Primum igitur audiamus ex Caluino Pfalmi argumentum, quod fic habet: Danid boc Pfalmo in eas anguinterpreta friairedactum fe conqueritur, ot similio fit bominidetio in Pfal, ferato. Postquam tamen mala, qua ipsum misere angebant, recensuit, ex tentationum aby fo emergens, animum colligit ad bene fperandum. Interim Gero in fus personatypum Christi proponit, quem Prophetico fpiritu sciebat degci oportere miris er infolitis modio, antequam Pater eum extolleret Ita Pfalmus duobus membrusllud lesaia Saticinium explicat: Ecarcere & indicio sublatus est: o generationem eius qui enarrabit, lesa.53.8. Et in tituli explicatione: Prophetiam, inquit, effe de Chrifto, Apostola luculents funt testes In explicatione v 2. Deus meus, &c. fic feribit: Minime vero dubium est, quin

m

10-

010

ri-

ξ,

2-

0-

US.

ıi

)-

r-

è

ollo clamore palam oftenderit Christus, quamus hic fuai miferias deplorer Danid, Pfalmum hunc tamen Prophes tico spiritu de le fuisse compositum, In v.19. Diviserunz hoi, &c. Quo certsus feir mus, in hoc Pfalmo Christu nobis Prophetico forin descriptio ffe, enra, que adumbrata funt in Dausde, Sissibile complementum Pater calestis in persona Filijexistere volust In v. 22. Serua meex ore leonis. Si roget quifpiam, quomo do hoc Christo aptari possit, quem Pater non eripuit à morte: responde o vno verbo, fus Je potetins erepium, quam si periculo occursum forei: quanto feelicet plus estre surgere à morte, quan grant merbo fanars. Quare mors no obstitit, que minus testata fit demum resurrectio, Christum fuisseexauditum. Inv. 23. Narrabo nomen tuum, &c. Hunc Gerfum Apoftolus ad Hebr. 2. 12 ad Christum accommodans, colliger einf. dem nobiscum natura fuisse parescipem, nobuque Gera carnis occetate fue fe consunction, ques pro fratribus as gnoscit, tamque honorifico nomine dignatur. Dixisam aliquoties (quodidem exfine Pfalmienincere promium erit) (ub Danidistypo Christubic nobis fusse adubratu. Scote ergo Apostolus & prudeter obsernat, sub hoenomine fancitum nobis fuisse cum Christoius fraterna coiun-Aionis In v. 28. Recordabutur, & couerrenturad lehous cuncti fines terra,&c. Hielocus citra contronerfiam oftendit, Danidem in sua person a non sublistere, sed promillum Christum delcribere fub typoiquiatunc netum principium effe debebat: diuinitus creatum effe Regem, St fub sno capite populos in beatam sitam coalesceret: quod folide tandem in Christo completum fust. Fateor quidem magnum er celebre fuife inter vicinaigentes nomen Danidu: sed quantula hac fuit munds porteo? Et poftea: Porrocum orbem terrarum non ante fibs Dem Subsegrit, quam dum Enangely pradicatione sponte se paßi funt in ordinem cogi, qui prius indomits fuerunt: Conversionem bane no nisi Christiductuco auspicos fachameffe colligere licet. Tandemq; in v. 31. Semen leruietei Censchitut Domino in generationem: Carerum quia

quiabic non legitur essentiale nomen Des Ichoua, (Gs paulo ante) sed Adonas: non improbo eorum sententiam, quibus Videtur diserte Christus Ecclesia prafici, Grin censum suum referat, quotquot nomen Deo Patri dederint.

Prima cas lumnia: quod Calseywa ad Christum referat,

Nunc, Christiane Lector, quisquis es, per conscientis am tuam, imò per sancta Christi vulnera, passionem & mortem, qua de agimus, te obsecto & obtestor, confeuinus Pfal ras cum his omnibus primum accusationis caput, & comum nue- gites, an Caluinus hunc Pfalmum proprie de Dauide, de Christo tantum mueseyus exponat, an verò hoc potius fit impudens Diaboli mendacium. Quomodo quafo Plalmum magis proprie magisq; den lucis ad Christum referret, quam cum identidem dicit & inculcar, in Dauidis persona hic typum Christi proponi; vaticinium lesaiæ de Christs deiectione & exaltatione explicatit prophetiam esse de Christo: prophetico spiritu Psalmum de Christo compositum elle: Christum nobis prophetico spiritu describi: sub Dauidis typo Christum hic nobis adumbrari: Dauidem promissum Christum describere sub typo: Conversionem totius mundi hic promissam solide tandem in Christo completam : imò non nisi Christi ductu & auspicijs factam este: Denig; Christum Ecclesia diserte hic prafici? Hoccine verò est Psalmum proprie ad Dauidem, improprie & mugiejus ad Christum referre ? An typi ad luam substantiam relatio improprie & mugiejus fieri dicenda eft? Vt taceam, quod non pausa nullo modo, ne dum proprie ad Dauidem, led ad folum Christum pertinere oftendit.

At, inquis, refert tamen pleraq; etiam ad Dauidem. Nonnego. Dicit in Dauidis persona, tanquam sub typo Christum describi, & prophetico spiritu Psalmum de Christo compositum este. Idem dieit Cornerus in argumento Plalmit idem Mulculus: idem non pauci alij interpretes. Quæstio est igitur, an sub Dauidis persona de Christo hic agarur. Nihil ad Dauidem pertinere, conwas bie ne tendit aduersarius, Audiantur rationes, Vnicam habet,

Quaftio: An Plat-

quod Euangelista & Apostoli totics Psalmum de Chri- bil ad Da. fo citant, eig; foliaccommodant. Sane bona eft ratio, uidem per quoadin Chrifti Ecclefia & inter Christianos verfamur. tineat. Quid verò opponet Iudais? An allegationes Noui Te. Sententia stamenti? Atqui iftas reijciunt. Promatergo aciem in aduer farif genij fvit profundat totum flumen loquentiz fux, &, fi Gratio, potest, cos conuincat, nihil, nihil istorum, que toto Píalmo dicuntur, ad Dauidem vllo pacto referri poste, sed ad Christum sub nulla typi ratione omnia singulaq; pertinere. Caueat verò, ne hæreat, vel manum tollere cogatur. Interim dum hoc experitur : ego ad Caluini lententiam & rationes progredior.

Is igitur Pfalmum, tanquam Propheticam delcri- Sententia ptionem Christi , proprie & principaliter refert ad Calumi & Christum, vipote in quo solo est, esseq; potest vera, soli- rationes. da & perfecta eius impletio. Cum Christo autem coniungit Danidem tanquam typum, qui hæe omnia in fe typice præsensit & præsigurauit, olim in Chresto literaliter & verè implenda. Sic oraculum refert inter Typica, & quidem inter ea Typica, quæ partim funt fimplicia, nempe à verlu 28. viq; ad finem, partim composita, vt reliqua Plalmi. Pro hac fententia rationes funt euidentes & cogentes plurimæ

Primo typicum esle hoc oraculum negati non potest:quoniam à typo Christi ad Dauidem est editum, ti-

tulo tefte.

.

,

z

.

1

k

-

-

e

S

0.

n

C

Secundo aliqua parte ad simplicia, in ceteris ad composita pertinere, attributorum diuersitas oftendit. Quædam enim sunt ralia, quæ non possunt nisi Christo &cius regno conuenire: vt, Connertentur ad te lehonam cundifines terra : & prosternent se coramfacio eim omnes tribus gentium : quia lehoua est regnum : Gr Dominator fit in Gentibus. Comedent & adorabunto. mnespingues terra, coram facie eine fe inclinabunt omnes discedentes in pulnerem, or non vinificans ansmam fuam. Semen feruiet es. Cenfebstur Domino in gea berationem: Venient & narrabunt institiam eiuspopulg.

pulo, quinascetur, quia fecit. Quadam verò funt talia, quæ typo non folum aliquatenus conuenire & euenire potuerunt, led etiam telle historia Dauidis euenerunt. vt plærag; alia. Quoties enim Dauid etiam vifus ett fibi & alijs effe à Deo deserrus? Nonne clamando ad Deum iple eriam clamauir? none & iple ab hostibus duriffi. ma quæq; est perpeffus? & quidem sic clamando, & ista pperiendo, quod Chriffa adumbrarit, quis inficias ibit?

Accedit, quod, nifi typus admittatur non video, quo. modo totum Pfalmum ad Chriftum pertinere aduerfus Indeos obrineri poste. Nam Apostolicas allegariones frustra eis obijcim'. Ex Platmo iplo couincedi funt Aliquid erit, fi pofteriores verficulos in Davidé no poffe copetere oftederimus. Quaret, ad que igicur? Ad Chrifin, inquies. At vnde tu hoc, fi veru no eft, Davide hiclo. qui vr typu Christi, & quicquid magnificu a typo velde typo dicitur, id totu ad Christum perrinere? Præcedentia verò etia de Christo dici potius, quam de Dauide vnde oftedes? an quod Dauid no potuit clamare de le: De meus, Deus meus, quare me dereliquifir Imò nimis. An qued in eu no copetit: Super te prosectus fum ab Grero? Quinidem de se prædicat Plal. 71, 6. &139. 13 & paffim. An quod in fola Chriftu cadit querela: v. 7. Ego Vermi enon homo? Imo Chryloftomus aperte dicit aliquoties, Dauidem de se conquer: Nihilominus alibi alia omnia Christo accommodat, An quod non Davidis, sed bom. s. ad Chrifti veftimenta diuita, & manus perfoila funt Eft& hoc firmum. Sed pergunt tamen obstrepere, hec figurate dici, ficut pracedentia & fequentia: Creumdederunt me taurs valids : ficut aqua diffluxi: arnit tanquam testa vigor mem: O in puluerem mortis posuisti me. Citcumdederunt me canes: erspe e manu canis finicam meam Serua me ex ore leonis: e cornibus Suicornium exano dime, &c. Hunc nodum an fecabis negando figurate dici? At illi vrgebunt antecedentes & lublequentes figuras, quæ negari non pollunt. Aut ergo hic hærebist aur ad typum decurres, indeq, concludes, a typo necel-

In Matth. nom. 26.0 73 11em pop. A13seech.

lariò veniendum esse ad Christum: proinde hæc omnia veriùs & pleniùs in Christo copleta esse, quo modocunq; tandem de typo dicta fuerint. Hac vna ratione ludzi convincuntur, totum Psalmum ad Christum pertinere: aliævel eos non conuincunt: vt N. T. authoritates, vel de parte tantum conuincunt, vt reliquæ omnes.

Liquet portò etiam, hanc sententiam no modò non labefactare allegationes Apostolicas, sed & multum eas constabilire. Quoniam enim impletio oraculorum typicorum (vt & omnium aliorum) vera solidas; in solo Messa querenda est; euidenter concluditur, non solum rectè dici ab Apostolis, ea verè impleta in Christo esse, quia hic Messas est: sed & vicissim, necessario hunc Messam esse, quia in eo oracula prophetica de Messa verè impleta sunt.

Ex quibus omnibus manifestum iam esse consido, interpretationem Caluini, qua cum Christo typum coniungit, no modò rationibus euidentibus niti, sed etiam multò solidiùs sidem Christianam astruere, & Iudzorum cavillos essicacius diluere, quam aduersarius cum omni sua rhetoricatione id possit.

Quod porrò ex versuiz, excerpit de metaphorica fos. Secunda fione manuu: tam apertam calumniam haber, ve mirer calumnia. hominis frontem, mutilantis & peruertentis omnia petulantissime. Libri Hebraici legunt caariiadai sient leo man' meas; sed null' est sensus. Mazzoreth ergoludeoru indicat legendu, carn sadai foderut man' meas: & lic legiffe apparet non folum LXX. interpretes, qui reddidetunt w pozur foderunt: fed & paraphrasten Chaldau, qui verbo & fensu cognato reddidit: Mordetes manus meas. Hic igitur Caluinus non solum aperte coniectura probabilé esse dicit, hunc locu fraude à Iudais depravatum elle, led cotra eoldé prolixè disputat, & cotendit, literalé fensum verè copetere in Ielum crucifixu, quem, inquit, slis onien fludinest spoliare suis insignibus, ne Christia Gredemtor appareat. Itaq; & lectione illis extorquet,& quod de crucifixione obijciut, ex legis prescriptonemi-

1

nea

nem confixum fuille clauis, in eo crassam historiæ inscitiam eos prodere ostendit. Hoc verò totum aduersarius, quasi Leuita seminecem illum, mutus vel cæcus præterit. Tandem subijcit Caluinus: Si Danidem obij. ciunt nunquam fuisse cruci affixum, facilis solutio est, metaphorice conquestum este, non secus se constringi ab hostibus, quam qui perfosis manibus & pedibus ad lis gnum affigurur. Hoc arripiens in margine aduerlarius : apage sis, inquit, cum tua metaphora. Quin verò tu, apage sis cum tua calumnia. Quis enim nonvideat, Caluinum non categorice hoc afferere, fed ex hypothefi? Iudai Dauidem obijciantide quo sanè aliter, quam metaphorice hoc intelligi non potest. Quidenim tu aliud responderes Iudais? An ad Dauidem Psalmum nihilattinere ? Arqui te implicares varie, vt vidifti. Siue autem subtali metaphora intelligatur de Dauide, siue non; femper contra ludzos maner certum, in Christo crucifixo oraculum verè impletum effe.

TertiaCa-

Quæ ex versu 19. de vestimentis profert, pari mutilatione in calumniam sunt detorta. Non dicit Caluinus, quòd de dinissione vestimm dicitur, esse translatitium de Christo, sed tantùm de Dauide. De Christo enim paulò pòst subdit (quod rursus quasi non scriptum alter suppressit) literaliter & absq; sigura locum hune citare Euangelistas, quò certiùs sciremus, in hoc Psalmo Christum nobis prophetico spiritu descriptum esse.

Exclamat hic tragice aduersarius: Hoccine humamanum factum aut inceptum? hoccine officium Christiani interpretis? audere scilicet sanctorum Euangelistarum & Apostolorum explicationem ocioso animo
negligere, & esfingere talem, quam lures à cæcis sudæorum Rabbinis in odium crucifixi nuper excogitatam ad debilitandum robur tam inuicti testimonij, ne
posthac eius impetum reformidare ausint. Summa
quicquid dicant Euangelistæ, ipse suam metaphoram
sensui Dauidis congruentiorem statuit quam Euanges
listarum interpretarionem. Hæcille, Increpet verò Do-

minus

minus te Satan, Virulenta hæc funt adeò, vt nemo legat fine vulnere & fine dolore. Sed & omnia aperte calumniofa Nunquid enim fanctorum Euangeliftarum & Apostolorum interpretationem ocioso animo negligere dicendus est is, qui oraculum hoc totum in CHRISTO literaliter & verè impletum effe docet? An cæci ludæorum Rabbini excogitarunt, quod Caluinus scribit, literaliter & reipsa in CHRIST O crueifizo fuille exhibitum, quod Dauid fibi factum fub figura conqueftuseft/Dauidemgifpiritu Prophetico prædixiffe, quod paffurus in cruce erat CHRISTVS? An hocest, Meraphoram sensur Dauidis congruentiorem quam Enangelistarum interpretationem statuere, quando ex Euangelistarum interpretatione literalis oraculi impletio in CHRISTO primo loco statuitur, demum fecundario, ad compescendos ludæos, metaphorica qualiscunque adumbratio in typo conceditur. At Enangelista Meraphoram excluserunt. Certe excluserunt in CHRISTO. Intypo autem vbiqua. lo? Impletionem literalem & veram deferunt CHRI-STO, hac posita satis habent. Typicam aliquam olim præcessisse nusquam negant: imo toties confirmant, quoties scripturas olim de typis dictas in CHRISTO impleras dicunt. An enim verbi causa Iohannes excla- 166.19.16. dit vel negat, typicam impletionem præceslisse in agno Christitypo, cum in CHRISTO dicit impletam elle Scripturam: Os non frangetis in eo? Minime.

1

4

ò

.

.

i-

0

10

2.

30

12

m

0-

us

Calumnia ex Comment, in Iohan, cap. 19, 23. plane Quarta est intolerabilis, unde hæc verba allegat. Locus tamen, Calumnia quem adducunt Enangelista ex Pfalmo 22. Videtur intempestine adprasentem causam traht. Nam cum illic queratur Danid, se hostibus prada fu ffe, metaphorice fub nomine Geffeum fua omnia designat, ac fi Gno Gerbo dixisser, spoliatum se ac nudatum ab improbis fuisse: quam figuram dum negliqunt Enangelista, à natino sen-Ju descedune. Certe geminum hic crimen admittit aperte: Calumnia & Sophistica, Calumnia eft, quod

hæc

hac citat ex fenfu Calnini, cum apertum fit legentibus totum contextum, effe occupationem obiectionis lu. dzorum fue aliorum, quibus VIDER I postic, Euangelistas locum Psalmi ad divisionem vestimentorum Christi intempestiue trabere : & negligendo figuram (lub qua dixerat; propter ludæos ad Dauidem referri poste)a natiuo sensu discedere, Non, inquam, dicit hae ex luo sensu, quia mox responder. Habet enim familiarein Commentarijs obiectiones occupare & soluere. Calumnia igitur hac est nimis aperta. Nec minus sophistica est aperta. Nam responsum obiectionisubie. dum aduerfarius totum prætermittit, fententias cohærentes manifesta fallacia divisionis discerpens. Sie enimibilequitur : Sed tenendum est primo loco , Pfdl. mum ad Dauidem restringi non debere, quemadmodum explurabus fententijs patet, prafertim vero exclaus fula, Stshabetur: Celebrabo nomen tuum in Gentibus; quod de Christo exponere necesse est. lam Gero non mis rum, siobscure in Danide adumbratum fuerit, quodio Christo expressius cernitur: quanto scolicet versiai sub typo clarsor effe debet.

Quinta Calunia.

Restat postrema calumnia gravistima, Caluinum veritatem sacrofancti huius oraculi deploravisimis Domini nostri Ielu Christi hostibus, Iudæis, prodere, she unxiv duiapur eins sic eneruare, ve nihil ad refellendos ludæos amplius profit, fed actum fit de propugnaculo Christianorum omnium firmissimo, quo demon-Aratum hactenus contra Iudaos fit, Dauidem toto hoc Pfalmo non de fe, fed de Messix passionibus in Spiritu vaticinari.

Cæterum, vt ab vltimo incipiam, quis dixit, Dauidem de se vaticinari? Rursus vel calumnia hæcest, vel Sophisma ignorationis Elenchi. Non enim dicit Caluinus, Dauidem de se varicinari, sed de suis milerijs & angustijs querendo, spiritu Prophetico de Christi, quem figurabat, paffionibus vaticinari, & Christum in lua per-Sona describere.

Reli-

Reliqua verò quid funt, nisi multoties iam auditi neworuei, supra in generali responsione, & paulo antè in primæ calumniæ dilutione refutati? Non est igitur, cur illis denuò refellendis actum hic agam. Maner duramis ilefunen huius oraculi : manet propugnaculum hoe firmum & inconcustum contra ludæos, & quoluis hofes fidei noftra alios, fine fub nullo typo, fine fub typo Dauide hæc referamus ad Christum, dummodo hoc maneat ratum fixumq;, in folo Christo hac Gere perfes Beque impleta elle : in quo bafin ac fundamentum effe interpretationis Caluini aduersarius negate non poteft. Omnibus igitur iftis calumnijs, coronidis loco, breuem & dilucidam hanc demonstrationem oppono, quam oro Lectores semel expendant diligenter. Valer enim de alijs etiam huius generis oraculis compolitis omnibus.

Qua interpretatione ludzi Psalmum ad solum Da Demonuidem trahentes resutantur esticacissime: & contra fratio bucosdem demonstratur solidissime, lesum crucifixum iminter-Dominum nostrum esse Messiam: ca, quòd veritatem pretatiohuius oraculi ludzis prodat: quòduc dubaque eius idese na, mediencruet, ve ad resellendos ludzos nihil prosit, citra apertam iniuriam & calumniam accusari non potest.

Talis est interpretatio Caluini cum Chrosto typum hoc vaticinio coniungentis.

Accusari igitur in hunc modum citra iniuriam & calumniam non potest.

Maior propolitio est manifesta. Minor bimembris est.

Prius sie demonstro: Non vno sed duplici argumento contra sudzos pugnat, & varicinium neq; tantum, neq; precipue de Dauide intelligi posse demostrat hec interpretatio. Vnu est ab authoritate sanctoru Euagelistaru & Apostoloru, que cu authoritate prophetica est eade. Sed hoc sudzis videtur leue. Addit igitur alterum ex ipsis sudzorum hypothesibus: Dauid de se loquitur: &

loquitur de se tanquam typus Messa. Non ergo loquitur de se solo, nec de seprincipaliter, sed de Messa, eurus est typus; ex regula cettissima: à typu ad Christum tanquam à medijs ad scopum, à siguru ad substantiam in vaticinis necessarius est transsem. Item: Quecquid eximium de typus vel à typu dicitur, id totum pracipus ad Christum pertinet. Vtrunq; hoc argumentum habet Caluinus: Aduersarius solum priùs, sudicet Ecclesia, v-

ter fortius contra ludzos pugnet.

Posterius quoq; est certum: quoniam ex ea interpretatione solidissime sic concluditur: in quo vera & plena est horum oraculorum impletio, is est Messias promitsus. In tesuerneisixo Domino nostro vera & plena est eorum impletio. Is igitur verè est Messias exhibitus, Valet consequentia à proprio quarto modo ad speciem, Maior patet ex eodem principio. Est enim impletio vera oraculorum Messia propria quarto modo, vi argumentatio Christi ad discipulos sohannis restatur, Matth. 11, 4. Minorem collatio historia Euangelica cum oraculis ostendit. Omnia enim ad literam in tesa crucissia impleta sunt.

Accedit probatio arctior ex fine P salmi. Non de Dauide, sed de solo Messia prædicitur conversio & adoratio omnium Gentium. Hæc autem secuta est prædica-

tionemeruers Christi. Hic ergo Messias.

Asset.

Excutiat nunc contrà aduersarius pharetram, vt videamus, an tantus sit Goliath, contra sudzos, quantus est Thrasocontra defunctum Caluinum, cui impunèse posserius propresserius de l'acceptant se se desirie

posse insultare putat: quia s' du mei rezeos, Sed viuit veritas: perdentur verò labiæ loquentium vanitatem & men-

dacium.

CAPVT

CAPVT XXXI.

De dicto Psalmi 45. Thronus tuus, o Deus, in seculum seculi, &c.

į.

d

12

1-

ft

1-

Ď,

ė.

1-

.

Ź

18

1.

1.

as fe

T

Ex Pfalmo 45. profertur locus v. 7. & 8. Thronus tu- Locus IV.
us, o Deus, in seculum seculi: sceptrum rectitudinis Pseudosceptrum regni tus. Dilexisti institution, co odisti ini- Cal. pag.
quitatem: propiere à vaxit le Deus, Deus ium, oleo latijo,
nia pra consortibus ium; que sanèverba ad Messiam dirigi, non est cur dubitemus, cum Apostolus Hebr. 1. 8. ad

probandam Christi Diuinitatem ea producat.

Sed rurfus de toto Plalmo quaftio incidit, vtrum Quaftio, simpliciter, an verò sub typi ratione de Chriffosit intelligendus. Vereres pleriq; ad literam Christi spirituale connubium cum sua Ecclesia decantati volunt sub nullo typo; quorum vtiq; fententiam non iniprobo; non solum quia singuli ferè versiculi aliquid habent diuinius vel maius, quam quod in Regem mortalem competere poffit : led etiam , quia faniores Hebrai ipfi fatentur , Pfalmum tractare de Messia : & Thargum Chaldaicum expresse aliquoties nominat Christum:vt v.3. Pulcritudo ina, o Rex Christe, prastantior est filys bominum: Etv. 8. Tu autem, o Rex Chrofte, propterea dis lexifi infistiam, er. Vnde non necesse videtut hie (vt sæpè alibi propter Iudzos fieri oportet) ad relationem typi & Christi confugere, vel alia argumenta præter allegationem Apostolicam anxiè quarere, quibus Psalmum ad Christum pertinere demonstremus. Sie igitur inter oracula typica simplicia totus referetur.

LYR Avarijs sententijs recitatis dieit, quosdam ets iam Catholicos Doctores ad literam de Dauide & Bathseba interpretari. Sed harum nullis facile, quòd

sciam probata est sententia.

LVTHERVS Plalmum merè facit Allegoricum. Tom 3,pag. Verba eius lunt: Sed hie redigenda suns in animum, qua 471.00 suprà diximus, quò dsis merè Allegoricus Psalmus, & Psal,45.

DE ORACVLO PSALMI 45. 7.

sub Gerbis iftis metaphoricu regis & regni intelligi fpiris. tuale regnun & Ecclesiam. Hac ille. Que verò sir litera. huius Allegoria vel Metaphora, non exponit Alijigitur literalem fine historicum sensum de Solomone & Regina eius præcipua intelligunt, & sub figura nuptiarum eius cum filia Pharaonis omnia adspirituale connubium Christi cum sponsa sua Ecclesia transferunt. Sic Corners ait effe hymnum encomiasticum, continentem magnificam descriptionem & laudem non Comment. tam Solomonis, quam Christi Regis. Musculus: esse Epithalamium Regis & Reginæt lecundum typum Solomonis & Reginæ eius, secundum veritate Christi & Ecclesia. In eande sententia Caluinus dicit, sub hac effigie magnificentia, opulentia & ppagarionem regni Christi suis titulis ornarit & sub Solomonis figura sancta & diuina Christicu Ecclesia coiunctionem nobis proponi.

> Rurlus igitur ab aduersario petulanter vexatur & exagitatur Caluinus, quod hoc vaticinium de Solomone

Dixi cur priorem sententiam non improbem. Dicam

enarret, quòd ludaizet, & nescio quid aliud.

Rationes posterioris. fententia.

1.

In argum.

Plalmi.

000 Pfal.2.

etiam, cur nec istam posteriorem reijciendam vel exagitandam putem: Certum est, Solomonem cum regno luo typum Christigesfisse: & multain eum iuxta historiam vtcung; conuenire posse. Non igitur absurdum, est, saltem ea ad eum referre, quæ historia patitur. Neg; enim Caluinus vel alij, qui fic fentiunt, viri pij necineruditi, & quos nemo hactenus ludailmi suspectos habuit vel fecit, omnia Solomoni applicant, fed quirdam tantum, & quidem de none propier causas dictas: Omnia autem soli Christo plene & solide: quadam Solomoninullo pacto: vt, quod Rex ifte absolute vocatur Deus, habens thronum æternum : quod vnctus fupra confortes suos : quòd filios habens numero & praftantia patribus non cedentes, quos orbi vniuerfo Principes præficiet: quòd denig; tenens nomen admirabile in o mni generatione & generatione, celebrandum à popuhis in leculum & viq; vt est vil, & 18, Hac omnia Calui-DUS

nus de Solomone vel alio quouis mortali rege prolixe docet, non posse intelligi, sed ad solum Christum pertinere: vtut alia Solomonis nuprijs & regno præsigurata, vel potius obscure delineata suerint. Quin imò in Institutione Christiana inter restimonia Diuinitatis Christi hoc ipsum primo loco numerat, vt videre est supra pag. 24. Ita hi oraculum typicum partim composi-

tum, partim verò fimplex staruunt.

Vnde portò liquet, horum fententiam priori illi nihil dere gare, nec vllo incommodo laborare, quiequid
aduetlarius obijciat, modò cauillandi studium facessar.
Rursus enim sine sub nullo, sine sub aliquo typo, Christicum Ecclesia spirituale connubium hic celebrari dicatur, dummodò omnia plenè solidèq; ad Christum referantur, semper manet sirmum, Christum solum esse
hunc Regem, Ecclesia sponsum, aternum, & verum
Deum. Manet proinde & sirmum Apostoli argumentum, Filium esse angelis omnibus superiorem, quippe
verum Deum & Regem aternum, ad quem verè dictum
strin Psalino: Thronwer, o Dem, in seculum seculo, ese.

Deniq; longè non solum tolerabilius, sed & tutius & solidius est, sub typo certo hæc ad Christu referre, quàm sine typo, & sine litera certa Psalmu merè allegoricu & metaphoricu facere; quod tamen Lutherus facit,, Caluinus non item. Namà typo adveritatem typi, Chtistum, relatio necessaria est. Allegoriæ verò vix probabiles, nedum necessarias rationes habent & gignunt.

Sediam videamus, quid aduerfarius contra obijciat. Nam cum alibi ferè convitijs tantum & calumuiis pu-

guet, hic ratinneulis agere velle videtur.

Primum obijeit, qu'od Caluinus hanc pericopen de 1.
Solomone enarrer, & in nescio quem modum Iudai-Commente zans scribat, simplicem & genuinum sensum esse, so in Psal. 45. lomonem non tyrannicè dominari, vt plerosq; reges, 7. sed restis & æquis legibus: ideoq; solium eius omnibus Comment. seculis fore stabile. Irem:Farendu esse quidem, de Solo- ad Heb:1.2, mone hue Psalmu suisse compositu instar Epithalamij,

P 4 quia

210 DE ORACVIO PSALMI 45. 7.

quia illic celebretur eius coniugium cum filia regis

Ægyptij, &c.

Sed quis non videat, verung; hoc allegarum effe mu, tilum, & aduersarium aperia diuisionis fallacia senten. tiam Caluini corrumpere? Perinde enim hæc citat, ac & Caluinus nullu de Christa verbum faciat : sed omnia ad solum Solomonem referar. Arqui res longe secius habet, & peffima fide aduetlarium agere palam eft. Ad. denda ergo fuerant viroque loco proxime his cohz. sentia, quibus sententia authoris plene demum continetur.

Aduerlarumpit Calumi

Per litera. lem fens fum intel. lige hiftoricum.

Duo arguon Solom. bacnon competat.

Priore enim loco mox sequitur: quanquam Deus rim muti. vocetur, quia regibus aliquam gloria fuz notam Deus lando cor- insculpir: non potuisetamen hocelogium in homine morrali subsistere, quia nusquam legimus, vel hominem, vel Angelum hoc titulo ornatum fuiffe abfque vlfententias, la adiectione: Vnde colligi addit, canticum hocaltius, quam ad vmbratile regnum spectare. Post pauca a rypoad Christum transitum faciens: Hue V/q, (inquit)6teralem fenjum exposus : nunc Selemonu cum Christo comparatio, quam obster attigi, paulo Gberius nobisest trastanda. Ea compatatione id agit præcipue, vi ex iplo contextu demonstret, partem corum (retinco cius verba) que hic dicuntur, nec solide nec perfecte in Solomonem competere: idque duobus argumentis permenta Cal spicue præstat: Primo: quia manifestum fit, sermonem wint, quod haberi non de quolibet rege, sed de memorabili illo rege, cuius solium Deus staturum promisit, donec fulgeat in colo fol & luna, P falm. 72. 5. quæ regni perpetuitat nec in Dauidis nec in Solomonis regnum competere postit, aded vt Iudæi etiam ipsi cogantur hæc ad Mefsiam referre. Prophetam ergo quamuis de filio Dauidis sermonem inchoauerit, spiritu tamen alrius asscendere , & regnum veri ac perpetui Messie complecti, Idem deinde ex nomine Elohim, quod huic regi tribuitur, euincit. Eifi enim (inquit)hunc Gerlum (un camb lu eindere Indes conentur: Solium tuum Deus in feculum

eulum feculi: fatistamen Galet ad æternam Christi Dipinitatem probandam: quia dum nomen Elohim Gel Angelis bel bominaben adferibitur, simul addi falet nota aliqua , qua discernat cos à vera go uno Deo, Hic autem Simplicator conference on Christiam or abla, Sila exce-

Posteriore allegato immediate sequitur hæc aduerfatina; Sednegars rurfus non potest, quod bic refertur, mulio effe excelfins, quam Grin Solomonem competat: cui subijcitur, quot modis hunc textum Iudxi corrumpant, ne agnolcere cogantut, Christum effe Deum, & refuratis corum cavillis concluditur, quisquis citra rixandi ftudium hunc versum legit, non polle inficiari,

Messiam vocari Deum, & quidem absolute.

Hæc & aliacum aduersarius veroq, loco pro applicatione huius oraculi ad Christum, & eiuldem contra Iudzos defensione prolixè disputata viderit: omnia tamen veteratorie suppressit, arreptis tantum ijs, que de typo obiter præmissa observauit cavillations opportunu: qui Sophistarum mos est. Et clamat tamen: Caluinum Iudaizare: quia scilicet Iudaizare idem est, quod ludæos ex profesto & solide refurare.

Sed vrget ex Apostolo: Ad Filium dixit; Non ergo ad Solomonem. Respond. Certe ad Filium; sed Solomone præfigurarum. Ad Filium ergo bere, vt ad Filium: Ad Solomonem in figura, vt ad Filij typum: ficut paulò antè ad Filium Solomone præfiguratum accommodat Apostolus illud: Ero ein Patrem, o ipfe erst mibi in Fi-

lum.

Inflat: Argumentum testimonio Plalmi superstrudum fatifeere totum, imò corruere, fi ad alium, quam Christum verba illa Psalmi pertinere contendas, Re-Bond. Sane corruit, si ad alium verè & solide pertinere quam ad Christum contendas; minime verò, si typicè tantum ad typum, quatenus eius ratio fert, etiam referas, Siue enim cum Christo typum coniungas siue non: aemo non videt, semper manere fixum & immobile 11.

111.

contra hereticos & Iudeos, solum Christum esse Regem illum, qui thronum habet æternum, & est Dem: proinde & sixum manere Apostoli argumentum: Filium, ad quem hæc dicta sunt, Angelis tantò superiorem esse, quantò Deus creaturis, caput membris supereminet. An verò stet, fatiscat, corruat argumentum, si Psalmus merè est Allegoricus aut Metaphoricus, ipse viderit.

1

Pergit instare vel poriùs cavillari: Quamprimum Caluinus largitur Iudzis, Psalmistz dictum sensu simplici suo & genuino non Christum spectare, sed Solomonem: protinus reddi Apostolicum argumentum hiulcum valde à des Chiron, ve quod nec simplici nec

genuino fenfu nitatur. Sed frustrà cauillum captat in vocabulis. Sensum simplicem & genuinum Caluinus vocat literalem, h.c. historicum, quod ad Solomonem attinet. Hinc non fequitur, fensum Propheticum, qui literali est admixtus, de Christo, non este simplicem & genuinum. Expresse enim dicit, partem corum, que v. 7. 8. dicuntur, non competere in Solomonem, sed in solum Christum,idg; duobus argumentis ex litera seu contextu sumtis, à regni videlicet perpetuitate & à Dei appellatione de monstrat. Propheticus ergo sensus de Christo non minus, quam literalis seu historicus de Solomone simplex & genuinus censendus est: quippe qui aquè ac iste in litera leu contextu est fundatus: imò hac ratione & ipse est literalis. Quid ni enim & historicus & Propheticus literalis recte dicatur, quando vterg; in litera fundatur? Quare vel quatuor funt termini, vel minor falla est in hoc aduerfarij cauillo:

Argumentum non nitens simplici & genuino sensu est hiulcum & de l'invor.

Apostoli argumentum de sententia Caluini non nititur simplici & genuino sensu.

Ergo eft hiulcum & awe (dievoor.

Denig, cauillatur, Caluinum incassum laborare, dum hac sub typi ratione refert ad Christum: Quoniam (inquit) (inquit) obstrepent ludai se in eo sensu, quem Caluinus ipsedicar effe simplicem o genuinum, acquiescere, or ale terum anagogicum illum tanquam minime natiwum aut genuinum Calume relinguere. Ingeniolum hoc lcomma videtur. Extricemus igitur, & reuocemus ad formam, vt fraus appareat:

Sensum anagogicum Iudzis opponere, est incassum

laborare.

Caluinus sub typi ratione hec ad Christum referens, anagogicum fenfum opponit ludæis.

Incassum igitur laborat.

Rario maioris: quia anagogicus sensus minime est natiuus aut genuinus, sed tolum literalis, ipso Calumo tefte. Hunc igitur arripientes ludæi, alterum Caluino

relinquent.

Respond Primum, fitorum concessero, quid tum? An kelus vel hærefis erit fateri. Caluinum incaffum laborare contra ludzos, quoru pertinacia iplis lanctis Apostolis sape inuicta fuit, & huculq; omnibus indomita permaniti? Verum hoc mitto, & minoré faltum effe aio. Neg; enim tam anagogicum quam propheticu len lum eumq, literalem Iudzis opponit Caluinus, quos fenfus velimperite vel sophistice aduersarius confundit. Ana, Anagogio. gogicus proprie elt cum Verbavel res abexternis ad di em lenfin. uina, vela terrenis ad cœlestia significanda transferuntur : Verbicaula, quod Plalm 95. Non ingredientur mrequiem meam, oc, de terra Chanaan dicitur, anagogice ab Apostolo ad vitam æternam transfertur Hebr. 4.3. Huncalij mysticum & allegoricum vocant: quicum per se firma argumenta non gignar, sant incassum laborant ludzis eum opponentes, quodaduerfarium nan rard facere, suprà oftensum eft, & Luthero cum sua mera allegoria multò quam Caluino labor At Propheticus proprie eft in vailte calius eueniet. ticinijs , literalis vel typicus , vel vterque necessarla em fenfes. argumenta lemper gignens, vel exipla litera, vt in vaticinijs absolutis & typicis simplicibus, vel ex necessaria

Prophets-

scia_

relatione typi ad luam veritatem, vt in compositis. Talem effe fentum, qui a Caluino Iudzis opponitur, manifestum est: quippe quem non solum in relatione typi ad Christum, sed & in ipla litera fundari est oftensum. Tertio igitur aque falla est maioris ratio, quod is fenlus (quein aduerlarius perperam, & præter Caluini mentem, anagogicum vocat) minime fit natiuus aut genuinus. Æque enim ac historicus in litera est fundatus: proinde & natinus ac genuinus, & literalis aquè habendus eft, tametli Caluinus abig; metu cauillationis loquens per literalem historicum intelligat. Neg; absurdum est, & hunc & illum literalem vocare, cum nihil prohibeat eiusdem loci aliquando plures literales De doffri- lenlus effe. Quidenim (ait Augustinus) in diminis eloquys largius & Oberius potuit dininius proniders, friana lib. quam bet eadem berba pluribus intelligantur modu, quos alia non minus diuena contestante a faciant appro-

ma Chrs . 3.6ap. 27.

> Expolui veriulq; sententia rationes, & posteriorem à cauillis aduerfarij vindicaui. Iudicet nunc aquus Leetor. V tramuis lequetur, necin errote verlabitur, nec Caluinum suggillandum cum hoc mastige iudicabit fcio.

CAPVT XXXII.

De Psalmi 68. applicatione ad Christum.

Locus Y. Plendo-Calpag. 32 er 165.

Orrò quoniam ex Píalmo 68. aduersarius obijeit Caluino deprauationem versus 19. Assendifti in altum , captinam duxisti captinitatem; accepisti donain hominibus : de co ctiam dispicere est operaprecium. Constar Apostolum Eph. 4. 8. hunc locum Propheræ de affcensu Christi in cœlum & donorum effulione in suam Ecclesiam interpretari Non igitur est dubium, Plalrem de eodem Christi asscensu ibi vaticinatum effe. Iterum verò, ve dixi, Caluinus accusatur, quafi contra luculentissimam interpretationem Paulinam bac terreno Dauidis regno aptare maluerit, quam Christo: quòdq; Paulum locum hunc subriliùs deflexiste, & sub figura ratione ad Christum retulisse pronunciet: quorum illud purum putum commentum effe, hoc nunquam, nunquam in vleimam perperuitarem euinci posse clamitat: itaq; in eum debacchatur, vt vix víquam petulantiùs.

Nosvi nugis theatri contemtis de re ipla agamus, primum has aliasq; cauillationes paucis excutiemus: postea de applicatione Plalmi ad Christum aliquid ad-

demus.

Principiò quòd Caluinus terreno Dauidis regno, quam Christo hæc aptare malit, fane purum purum Auregne commentum eft, ve ne quid grauius dicam. Nam in terrene toto huius Plalmi Commentario (qui aliquot est pa- apret, gellarum) de regno terreno ne iota quidem reperire eft. Ait quidem, hoc Plalmo Dei victorias Ecclefia & Davidi concessas celebrari: sed verba hac: Affendifi in alium, captinam duxift, oc. nequaquam ad Davidem, sed ad Deum ipsum refert, obscurius id quidem eo loco, led clarius Commentario ad Ephel. 4. 8. vbi hanc iplam aduerlarij cauillationem in Iudzis refutans fic Scribit: Indai quo plus habeant coloris ad maledicendum, naturalem ipsum sensum calumniose depranant : quod de Deo pradicatur, id ad Dauidem Gel ad populum transferendo. Danid, inquient, Gelpopulus in altum affeendst, cum tot victorijs elatus, factus est holtibus fuis Superior. Alqui si quis totum Pfalmi contextum expendat, reperier foli Den proprie hoc tribus. Hacibi: que ad purum putum illud aduersarij commentum tefellendum, quis non videat fatis elle?

Quod contra luculentissimam interpretationem Paulinam ad Christum non teferat, calumniofum est. An ad Que enim infania vel impieras foret, in dubium reuo Chriftum care aut negate, quod lacrolancia Apostoliauthoritate non refermatum elt? Vtrog; Commentario aduerlarius videre rat.

COD_

tiam deflectens Christo applicate infuper pro, Accepiffi dona in homenibus, dicit, Dedit dona bominibust Nunquamne hæc deflexio in vltimam perpetuitatem pro. babitur? An potius tu super aristas superbe incedens, & verborum apices malitiose carpens, ineptum caluinniatorem agis, & nodos in scirpo Ecclesa monstrare Satagis?

11. Christum referat.

Regeru, nunquam hoc, nunquam in vleimam perpe. An simpli- tuitarem euincer Caluinus, quod verbailla, Afficendiffi ei fanfu ad en aleum, primo & fimplici accepta fenfu Chriftum ni. hil attineant, sed gloriam & victorias Dauidis canant: ad Christum vero non nis per sensum subtilius deflexum referantur.

> Arquitu, bone vir, nunquam hoc, nunquam ino. mnem aternitatem euinces, quod Calninus ifta dicat vel sentiat. Quidenim falfius eo, quod ei affingis, hae verba gloriam Davidis canere? primo & simplici lensu ad Christum nihilattinere? Gloriam Ichoux ex victo. rijs Ecclesia & Danidi concessis celebrari dicit: An verò lehoua simplici sensu nihilad Christum? Antu negabis sensu subriliùs destexo, h.e. co quo ostensum est modo ad Christum applicato, Apostolum hac referre ad Christum?

V. An argus mentum Destatu Christi eneriat.

Minabitur, inquis, ruinam hac tatione argumentum Deitais Christi super Pfalmi & Paulina magages. orws comparatione exadificatum, Quodnam illud?

Affendens in altum juxra Plaltem eft lehoua,

Christus est ille affcendens in altum ex Paulina paraphrafi:

Christus ergo est lehous.

Sane bonum & inuicum est hoc argumentum. Il verò Caluini est, non tuum. Caluinus enim maiorem tenetitu oppugnas. Viden' quò te liuor tuus præcipitet? Sed bene lane Paulinam mueg pegon appellas. Aguo Icis ergo, simplicem allegationem non este. Iam vido an maga pegar able; omni deflexione, quam tu adeò elagitas, dare possis.

Pergu

LIB. II. CAPVT XXXII.

Pergis: fimul etiam Dauidieus ille locus Psalmi ad probandam Christi ascensionem in colos valde lan- An probaguidus erit, & infirmus. Respond. Sand erit, fante rua, fi- tionem afne Caluini, fententia. Quoad verò manec firmum in fcenfionis Plalmo, quod lehoua affcenderit in altum, quodq; ale Chrifts la. scenderit per suos triumphos de hostibus: sane firma befacter, maner affcensus Christi ex eo loco probatio, quia afscensus Christi in cœlum, iuxta Caluini interpretationem, fuit præcipuus & confummatus lehouæ incarnati triumphus.

Quòd tandem garris, Iudæis ex ore Caluini respondere promtum fore, fe in proprio fenlu acquielcere, nec An Indan morari eum, qui à natiua sententia non niss per subtili- commodet. tatem quandam deflectaturt Vides iam iple, nifi cæcus es, quam fit nugax hæc nestogia. Ex ore enim Caluini hæc,quæ fingis,tu cum tuis ludæis nunquam audivifti: & hanc ftropham iam ante fub finem præcedentis loci

solide discussam habes.

Ł

e

.

į.

:6 ú

).

.

ıt

rê

0-.

20

IJ

m

0

1

(MI

Calaini interpretatione iam fatis vindicata, de toti- De totimo us Pialmi applicatione ad Christum paucula quadam pfulmi ap Subijcienda videntur. Video varias Interpretum senten plicatione tias, quas complexus videtur Placedus Parmensis hoc ad Chris suo argumento: Quidam Volunt, bunc Pfalmum Saluas fium. torn aduentum & damonum destructionem manifeste pranunciare. Aly sequentes Hebraos Doctores asserunt, esse gratiarum actionem pro egressu filiorum Israel ex AEgypto & progressi in deserto, ac illorum ingressi in terram promissionis. Dicunt verò aly, quod tranquillitatem populi I/rael tractet, quod clarum est ex decurfi splius Pfalmi. Nec obstat, verba huius Pfalmi inducta effe ab Apostolo Eph. 4. de affcensione Domini er distributione donorum firstualium per Christum, quia aut spoftolus eis Vous est in fenfumyftico; aut fub eadem literaplures sen/us Isterales continentur. Hæcille,

Prima igitur eft veterum Patrum, qui totum ad Christi resurrectionem & asscensum literaliter aptant : quoniam familiare habent, Psalmos, ex quibus aliquid

in No-

contrarium poterat, nia calumniari maluiflet, quan lententiam eius bona fide allegare. Applicationemigi. tur Apostolicam huins loci ad Christum ab aduersario diffimulatam, ex vtrog; Commentario paucis afferi. bam: Commentario P salmorum post alia, quod de le. bona eft dictum, fic applicat ad Christum: Sient erpoper manum Davidu Girintem fuam afferuit Deus, fr in al. tum enedus (Dem) populum funm erigeret: ita in Filio Suo vnigenito summam suam alestudinem monfrauit; & quæ ibi lequintur prolixe. Sed clarius Comment,ad Eph. 4.8. Paulm, inquit; cum Videret à Danide celebra. es treumphum Des Gettoris, quascuna, in Ecdesia fus Salutem retulerat: mersto bune Gersum de affectione Des accomo danit ad Christiper fonam. Hic enim est pracipuus Des triumphus , quem Deus Viiquam egit , cum Christus denicto peccato, subacta morte, Satanaprofigato, in calum magnifice (ublatus, St gloriofo imperio Ecclesiam regeret . Hallenm (inquit porrò) non est, cur ob. igesat quisquam , Paulum boc testimonio abusum esse prater mentem Dauidus. Nam cum Dauid in perpetus Ecclesia statu Des glorsam consideret, nulla certe reperssur magis triumphalis er memoranda Des afficențio. quam qua sublatus eff Christus ad Patris dextram, Gt fibs omnes principalus er dominationes subyceret, atque ita fieret aternus Ecclesia sua bindex er cuftos. Hæc ibi. Hoccine vero est ad Christum hac non aptare?

111. Quomodo Paulus lo cum subtilius deflectat. Porrò quòd Paulum dixit subtilius hunc locum ad Christum dessectere, Dem bone, in quantum crimen, quam acerbe ab aduersario vocatur? Annon (clamat) hoc est stagellare sansum Apostolum? At tu quaso mortuos stagellare desine ram manifestis calumnijs. Si quid irreverentia haberet destetendi verbum, non excusarem Sed qui scripta Caluini legunt, vident eum in applicationibus Scripturatum promiscue, & sine metu causllationis verbo dessectere, item irahere, vti, pro aptare, referre, accommodare ad Christum, Exempli

cau-

1

m

do

in

90

E

oli

FC

fut

ho

nei

dic

Mi

ker

cale

pul

dis:

causa, Comment in Pfal. 8.7. Apostolus (inquit) ad Christi exinanitionem trahit. Mox vero: Videndum est, quiconuentat, quod de toto genere humano dictum est, Chrifts perfana aptari. Rurlus paulo polt: Apoftoine mal initispacion ad funm infirmum defectit, quod also fenfu dictum fuerat. Tandem verò de huius ipfius loci applicatione loquens: Eodem fere accedit expositio illa Pauli ad Ephef. 4. 8 qualocum Pfal. 68. 19. non taminterpretatur, quam pia deflexione ad Christi personam accommodat. Sic Institut, lib. 1. cap, 13. fect 13. hunc iplum locum, & alia quadam ex Plalmis, qua Hebr. n. de Chrifto citantur, ad probandam eius Dininitatem producens: Neg, tamen (inquit) Apostolusillis abutitur, rum ad Christum trahit: Mox verò: Et cur dubitaffet tobannes Des maiestatem ad Christum referre? Cuius generis plurima in Commentarijs eius pallim occurmnt. Vnde apparet, deflettendi verbum ab aduerfario non tam deflecti, quam rapi nimis petulanter in calumniam.

,

1

0

ď

-

6

.

.

.

à

1

d

à

1

i

Quicquid fit, rem iplam perpendere eft aquum; quæ faveronon diferepat, & reuera nihil corum incommodorum habet, quæ aduerfarius stentorie oftentar, calumniam quid morabimur ? Quod Apostoli non semper integras sentétias Scripturæ verbotim citent, sed quandog; ad verbavel fentum alicuius loci cantum alludat, lepe nonnulla instituto suo aptent per similitudinem iliquam : supra est expositum, & exemplis vbig; obuijs et se patet. Iam si eiusmodt aptationem hic vocauit subtilem deflexionem Caluinus, quantum quæso in hoc erit piaculum/Certe fi nullam simpliciter deflexionem fententia Dauidis ad institutum Apostoli concedit adnersarius, res ipsa pertinaciam eins redarguer, Mitto nunc, an aliqua in feulu fit deflexio chie. an afkenfum Iehouz non localem ad affcentum Christilocalem in cælum transferat Apostolus. Verborum an nulla qualo eft facta deflexio, cum apostrophen Davis usad Ichouam Apostolus ex secunda persona in telin Nouo Testamento ad Christum applicatur, integros eidem aptare, tantum quod Christiano populo conuenirer, attendentes quid sud eis responderetur, non zquè semper curantes. Hanc si aduersarius sequendam sibi existimat, benè vtiq; sentit: an satis solide, certamine

cum ludais experiatur.

Altera huic contraria est Iudzorum, qui sola beneficia veteri populo exhibita hoc Pialmo decantari volunt. Hi versum 19. Asscendisti in alium, &c. variè torquent. Alij enim volunt esse apostrophen ad Mosen afficendentem in Sinai q. d. Tu Moses, serve Dei, & dux populi asscendisti in alium, id est, in cacumen montu sinai: cepisti caprinitatem populum educens & liberani, &c. Alij ad Dauidem referunt, alij ad populum: quos non solum Calvinus refutat, sed & textus antecedens

redarguit, ve de Apostolo nostro nihil dicam.

Tertia deniq; inter vtranq; media eorum est, qui sub typo prophetice Christi regnum & triumphum celebrari sentiunt, in qua sententia etiam Catholicos quos dam Doctores suisse Lyrascribit, Hanc Caluinus tenes, vt videre est ex argumento Psalmi: Nec verò dubium est (inquit) quinmagnisseam Deigloriam, qua in Christo demum apparuit, sub hoc typo dels nees. Sic Musculus: Quis pius (inquit) non videt, in regno Dauidis, ad quod Psalmi historia pertinet, typum fuisse regni Christis siste ante omnia declarandus est, nissi ridicule velimus illo neglecto confestim ad regni Christi irruere mysteria. Sed qua sit illa historia typi, tursus hi non conueniunt.

Caluinus, vt dictum est, refert ad præclaras Dei Ecclesia & Dauidi concessas de hostibus victorias, quibus în sublime exaltauit gloriam suam; sed ad nullas restringit. Quidam referunt ad vltimam victoriam Dauidis de Philistais, Moabitis. Syris, Idumais & Ammonitis, quos partim concidisse, partim tributarios secisse legitur 1. Paral-18.19. & 20. quoniam in Psalmo versu 30. tributorum sue munerum sit mentio. Sic Cornerus:

Eccle

Ecclesiasticus est: (inquit) Canst Deo Epinieson pro vi-Rorys à potentissimis bostibus reparatu. Occasio: Victores suerunt Hierosolymitani contra Syros, Ammonitat Edomitas, Allegoria: Est Prophetia & carmen triumphale de Christi Victoria, resurrectione, redituin culum, missione Spiritus sancti, coc.

Alij deniq; Psalmum dicunt panegyricum decantatum à Dauide & populo in solenni illa pompa, qua arca è domo Abinadabi in arcem Sionis summa celebritate & plausu totius populi traducta legitur 2. Sam. 6. & 1. Par. 15. quam sententia Musculo in Com. Bezz in Psalterio: Iunio in Parallelis, nec non alis placere video: & ego sanè congruentissima iudico his rationibus motus.

4

15

C.

1,

H

fe !

Si.

d

le

40

4.

C.

C

us

C-

Ú-

ni-

fe

10.

15:

-

dispergentur snimics eim, of fugient ofores eius à facie spim: habet illa ipsa verba, quibus ex Moss instituto compellari solebat arca Dei, quoties à Leuitis ad proficiscendum leuabatur: vt est Num. 10.35. Chm eleuare-tur area, dicebat Moses: Surge Domine, o dissipentur snimici tui, o sugient, qui oderunt te, à facie tua.

Deinde, typi huius applicatio ad Christu est maxime illustris. Arca enim sæderis cam Propitiatorio repræfentabat Filium Dei carne nostra indutum: Arx Sionis ipsum cælum seu tabernaculum non manu sactu: Arcætraductio in Sioné Christi asseensioné in cælos, &c.

Terriò, ratio allegationis Apostolicz sic omninò est pspicua & sirma. Quod enim de Arca scederis (que lymbolu Christi, & metonymia sacramentali ipse sehoua etat) Propheta olim dixit secudum typu: Exsurgat sehoma, or dissipentur insmicisitem: Assendisti in altum, cepisticaptinicatem, accepisti dona in hominibus, seu, pro
hominibus: id sanctus Apostolus manifesta & certa ratione impletum dixit secundum veritate in Christo resurgente ex mortuis, & traducere exspoliata imperia ao
potestates, palam triuphatis illis, per morte & assessum
in cœlos, & desuper essundente dona, que ex xterno Patris thesauro hominib dada accepit, sicut Petrus dicits

2 2

Ene-

14.2133.

Eucliu dextra Dei & promissum Spiritum sanctum al. epim à Patre effudit hoc quod Sidetis & auditis.

CAPVT XXXIII.

Locus Iesaia cap 40.3. Vox clamantis in deserto.

Locus VI. Pseudo-Cal.pag.84 A Psalmis redeamus ad Propheras. Locum Iesaie cap. 40. v. 3. Vox clamantis in deserto, parate viam Domino: complanate in solitudine semitam Deo nostro, coc, à sanctis Euangelistis omnibus ad Iohan-

nem Baptistam Domini lesu præcursorem aprari con-Matthons stat, Mattham enim diserte de Baptista: Hie est (inquit)

Marc.i.2.

ille, de quo dictum est per Esaiam Prophetam dicenteme Vox clamantis in deserro, coc. Marcus principium Euangelij capit ab eo tempore, quo prodijt vox clamans sohannes, baptizans in deserto, & prædicans baptismum

Luc. 3.4.

resipiscentiæ in remissionem peccatorum. Lucas eundem Iohannem prædicasse dicit ad sordanem iuxta vaticinium Iesaiæ: Vox elamantu in deserto, & c. Ipse deni-

Tohan, 1.23. que Baptista legatis ludæorum quærentibus, quis estet, respondet: Ego sum vox clamant un deserto: complanate viam Domini, prout dixit lesates Propheta. Quin igitur lesaias de Baptista eius q; prædicatione in deserto sudææ, quâ Domino iam præsenti & in carne exhibito viam præparauit, omnes ad sidem Euangelij & adresi piscentiam vocando, hîc vaticinetur, nemo Christianus

dubitare potest.

Aus, flagellatur inclementissime, tanquam Iudaicarum præstigiarum architectus, quem nemo non perfesto odio odisse debeat & auersari; quippe qui haud vereatur Euangelistarum interpretationi medium digitum
Quini, pec ostendere, sibiq; glossam fabricare aliam, quæ textui
eata Cal(si Dijs placet) magis congruat: nimirum per vocem
eini. clamantis non Bapustam, sed indefinite quossibet Prophe-

LIB. II. CAPVT XXXIII. 243

I.

3.

50

phetas intelligere: descreum non non mora to parto, sed metaphorice capere:partem vaticinij hanc: Parate Gram Dos mini: non ad pœnitentiam hominum, quâ viam adornent aduentanti Messia, sed ad vias repurgandas, per quas Dem reducturus effet populum è Babylone interpretari: Vaticinium non in Iohanne demum completum concedere, sed ad duram Hebræorum servitutem in Babylone referre: deniq; concionem illam maggirenmi: Parare, &c. non dirigi ad populum Iudaicum, sed ad Cyrum, Perfas, & Medos, qui captiuum populum tenebant, sentire. Ita, fi huic credimus, Calulnus nihil Eu. angelistarum facrofanctum confensum de vaticinij huius completione moratur; nihil Baptiste de seiplo testimonium curat : sed contemtis omnibus nouam iple fibi expositionem fabricat, nihil ad Iohannem, nihilad Christi tempora pertinentem.

Sed quis tam impudentem Sophistam non detestetur, qui semiplenis sententijs arreptis cohærentia alia, quæ erant præcipua, astutè præcidit, ex reliquis speciosas calumnias machinatur? Quod priusquam hie sieri demonstrem, de applicatione vaticinij huius præmittenda quædam videntut.

Omnis questio in eo versatur: An concio lesaiæ cap. Quastio.
40. vnde vaticinium de voce clamante in deserto ad Baptistam ab Euangelistis apratur, solis Iudæis captiuis promittat liberationem ex Babylone per Cyrum: an tantùm loquatur de spirituali redemtione Ecclesse à peccato & morte per Messiam: an potiùs loquatur de vtraq;

Primum Iudzi pertinaciter tuentur. Conuictita- 1.
men, vel qui alioqui saniores sunt, ad tempora quidem Iudzorum
Messiz referunt, sed nondum exhibiti, nec sine ineptijs error de
singunt, tunc superficiem terra habitabilis ita diuini-solotempotus complanandam vallium eleuatione, & montium rario bene
depressione, ve sudais vbiq; terrarum dispersis absq; im-ficso,
pedimentis in sudaam reditus pateat. Porrò falsitas

Q 3 opi-

opinionis huius ex contextu & argumento concionis Prophetica varie oftendi poteft;

Refutatio.

Certum eft, Prophetam moxin primo versu promittere reconciliationem Ecclesia cum Deo: & de remissione peccatorum concionari. Ea autem fit tantum per-

Mediatorem Christum. Omnia item beneficia Ecclefie promittuntut & præftantur per & propter Meffiam. Atqui hic fummum quoddam beneficium promittitus.

Imo diferte pollicerur redemtionem aternam Propheta, cum dicir : Verbum Domini, nempe de beneficio liberationis, manet in æternum. Non autem maneret in æretnum,nifi in ærernum ei responderer fructus in Ec-

clesia. Satis item manifefte loquitur de doctrina & partibus Euangelij.v.6.7, nec non de Messia aduentu, offi-

cio & beneficijs, v. 9. 10. 11. Neq; est dubinm, pios intel Iudzos ex hisce promissionibus sidem in Messiam venturum, veramq; consolationem hausisse aduersus ten-

tationes peccati & mortis. Denig; nos Christiani habemus interpretem ipfum Christum, qui versum; de le & de Iohanne Baptista interpretatur: nec non quatuot Euangelistas, qui Christoconsentiunt. His alijsq; demonstrationibus error ludzorum ad beneficium temporale has promisiones reftringentium solide satis re-

gretum.

Alteram fententiam errori Judzorum contrariam Sententia pleriq interpretes vereres & recentes tenent. Ratio coplerorum- rum est: quia S. Euangelista consentienter interpretanque inter- tur hoe oraculu de spirituali redemtione per Iohanno Baptista annunciata, & per Christum exhibitu prestita, Videtur ergo de nullo alio beneficio vel Propheta, intelligendum effe, Libenter affentior fententiæ & ratio. ni.Pia enim eft vtraq;.

> Quibuldam tamen nec firma fatis, nec tuta viderus. Non firma: quia Buangelista folummodò de vera & solida impletione otaculi agunt, & hanc in solo Baptifia clamante in delerto proprie factam effe testantus, quod fine dubitatione verum eft. Quod veso Baptiftz, item

rit

ex

ld

po

lu

CD

de

05

ci

(p

IN

ti

P

CE

ti

ta

P

ni

ti

20

Christi, & redemtionis spiritualis nullus olim precesserit typus in Prophetis, in Cyro, & in liberatione populi ex Babylone, hoc oraculo præfignificatus & promifius: ld verd ex allegatione Euangelistatum concludi non poffe arbitrantur. Nec tuta etiam fatis. Nam vt maxime piè credatur & facile obtineatur inter Christianos: Iudzis tamen Euangelistarum testimonia non recipientibus difficulter persuadetur vel extorquetur: siquidem omnes aliæ rationes modò expolitæ contra Iudæos, eorum quidem errorem de solo temporali beneficio solide euertunt : at sententiam contrariam de solo spirituali beneficio non plene stabiliunt, sed tantum ex parte : quoniam enincunt quidem, spiritualia & aterna beneficia Messia promitti: sed non euincunt hac sola promitti, ac non fimul etiam temporalem liberationem ex Babylone promitti: quandoquidem talis promissio limul etram ad Ecclesiæ illius temporis consolationem requirebatur, & de temporali beneficio non pauca funt, quæ fatis aperte loquintur.

Aly igitur interpretes non pauci, præfertim ex recentioribus, spectatæ pietatis & doctrinæ Theologi, vt Sententia faciliàs & fortius ludais respondeant, mediam ingressi media de viam, & tertiam fententiam amplexi, literam huius va- beneficie ticinij & aliquot sequentium dupliciter accipiunt Girog. (quandoquidem plures eiuldem Prophetia literales sensus este nihil prohibet) primum de liberatione Cyri tanquam de typo: deinde de redemtione spirituali per Christum, tanquam de typi veritate. Hi igitur apostros phen exordij: Confolamins, confolamins: iuxta typum ad facerdores illius temporis:at iuxta typi veritatem ad Apostolos dirigi: & vocem hortantem ad parandas vias. de Daniele, Haggao, Zacharia, reliquisq; eius temporis præconibus redemtionis iuxta typum: fed de Iohanne Baptifta Chriftum præfentem oftendente, & redemtionem æternam annunciante in deferto, iuxta verita-

tem, interpretantur.

Sic Bucerm in ca verba: Hic enim eft ille, de quo dixis

Bucerus Propheta: Vox clamantis in deserto: Id battenus in la-Comment. bannem peculiarister quadrat, quod vosem banc Euanin Matth: gelicam, de qua illic Propheta varicinatus legitur, prirecognit. mus extulit Omninò enimillic Propheta de pradicatioanno 36. ne Euangely, qua auspicanda qui dem erat per lobannem, at non absoluenda: nam per electos ad boc ad finem vsq. mundi ea perducenda est, sub typo liberationis factæ per Cyrum, vaticinatus est.

Munster. in Bibl. lef.40.

Munsterus; Euangelista docent, quis sit verus sensus huius loci: Iohannes Baptista fuit vox: & liberatio è Babylone fuit typus liberationis sienda per Christum:

Oecolamp. Comm.in lefai.40.

Occolampadius: Incidit autemnon temere in mentionem illius (liberationis per Christum) Nam cum suprà ad finem 39. cap. pradicta esset Ezechia captinitaisliorum eius; recte ad liberationem filierum Dei intote mundo dispersorum sub typo liberationis è captinitate Babylonica progreditur.

Pellican. in Bibl, lef. 40.

Pellicanus: Hic iam incipit pradicere liberationem à Babylone per Cyrum suo quoq, tempore futuram, erc. multo autemperfectsor redemiso facta est per Messam, erc:

Hyperius Annot in Befa.40.

Hyperius: Quod ad materiam corum, qua hic tras Chantur, attinet, fatis fuerit feire, digeftameffe bic bes ram & perpetuam concienem multu & Garys rationsbus refertam, quibus populum seu antequam ducatur en captinitatem, feu bis captinus detineretur, confola. tur, certo etiam pronuncians, quomodo mirabiliter sint liberandi, Oc. Tum vero & Cyrum nominatim exprimit , per quem liberari debeant : cumque bic Gocetur Meßsas:clarum est, omnia qua hic dicuntur, accipienda Ot typice dicta de liberatione totins generis humaniper Christum, in quem solum, qua bic de Cyro pradicantur, Gerè & proprie competunt. Quamobrem etsam prasenti Ecclesia statui accommodari plerag, omnia recte poterunt : Et postea in verba: Vox clamans in deserto; Caterum qua hic pertypum dicta funt per Prophetam de fusura liberatione populi ex captimitate Babylonica carmale sals, eadem citratypum & in veritate recte vurpanis Ichannes Baptista, annuncians populs liberationem per Christum ex captinitate spirituals & potestate Diaboli. Recte etiam Euangelista causa & officio eius dem Ichannis ista accommodarunt. Nam, vi dicere capimus, omnia, qua bic dicuntur, typum referenceorum, qua in spirituals generis humans liberatione per Christum debe-

bant perfici.

Hiomnes, nisi fallor, ante Caluinum ista vel docuerunt vel scripserunt; ne quis cauilletur à Caluino cos hausisse, Sie igitur etiam Caluinus sub typi ratione hanc prophetiam ad Christum & Baptistam applicandam ftatuit, Hic locus (inquit in eaverba: Vox clamans) Comment citatur ab Enangelistis & Iohanni Baptista application, in les. 40.2 quali de iplo bac praditta fint : nec immerito, Fuit enim primarius inter nuncios e pracones noftra redemtionis, cuius illa e Rabylone redemtio typus tantummodo fuit. Et fane, quo tempore emerfit triftis er fquallida Ecclefia, deformitas deferto fuit similior, quam exilium Babylonicum. Sed Coluit Deus apertam in deserto, Chi docuit lohannes , figuram & effigiem exft are mifera disipationis, qua totus Ecclesia decor innersus & prope deletus erat. Sed totius Prophetiæ explicationem & applicationem breuiter est complexus Commentario Harmopico, quam afferibam: Poftquam (inquit) de excedio Harmona bris & extrema populi clade locutus est Propheta, no Matth. 1. wam instaurationem promittit, Verba funt: Dominus sterum dicet: Confolamini,confolamini populum meum. Postquam enim enerso templo & abalitis sacrificas in eas princiatem populus adductus fuit, res erant quasi desperata. Et quia surda fuerant aures ad continuam vocem Prophetarum, Dominus ad tempus quasi obmutust. In illo trifti silentio ne conciderent pia mentes, denunciat Propheta exoraturos rur/ms nouos gratia pracones, qua populum in frem salutes erigant. Tales fuerunt Zacharaas, Aggans, & Malacheas, Efdras & fimiles. Sed quia pera petua illie restitutio non Spice momenti promittitur

imo maxime respicit lesaias adredemtionem, qua Chris fis aduentu feranda erat, pracipuus inter confolationis ministros iure censetur lohannes. Sequitur deinde in textu Propheta: Vox clamantis in delerto. Opponitur autem Coxilla temperals filentio, cuisus nuper memini, Nam ad aliqued tempus doctrina, quam impie contems ferant prinandi erant Indas. Deferti nomen metaphorice positum est pro Sastitate Sel deforms populi ruina. qualis exily tempore fuit. Erat enim tam horrenda disipatio, St deserta conferripoffet. Ita amplificat Propheta Deigratiam, ac fi diceret : Quamun procul à patria ete-Etus fuerit populus, imo ablegatus extra hominum confortsum; tamen refonabit fox Desetsam in deferto, qua examimes lata consolatione reficiet. Que tempore capit concionari lobannes, Hierofolyma hoc fensu desertum erat, quia biq, omniain baffam & borrendam confusionem redacta erant. Sed oportuit crassos homines & Aupidos aspectu ipso deserti visibilis magis affici: que auidius oblatam libi in morte falutu promissionem acciperent. Nunc Sidemus, quam Gere in lobannem competat bot Gaticinium, & quam proprieski aptetur.

Hæc est Caluini integra interpretatio, quam non ipse confinxit, sed authoritatem aliorum Doctorum secutus, rationibus non leuibus firmatam est amplexus.

Primò, nunquam in Ecclesia est dubitatum, redemtionem spiritualem temporali illa Iudeorum liberatione suisse præsiguratam: vtranq; igitur in vaticinio hoc, vt sit in alijs multis, coniungere nihil absurdi habet.

Deinde, certum est, consolationem huius Prophetize non solum dari Ecclesiz suturz sub regno Christi, sed etiam populo tune przesenti, & eorum posteris, quippe quos maxime antegressis comminationibus pænarum non solum zternarum, sed etiam temporalium in Babylone, Propheta terruerat. Consolationem igitur, ve solida estet, etiam omnibus malis oppositam este, & vatriusq; generis bona, temporalia nimirum & spiritualia promittere conueniebat. Et hueipse Lyra referens pro-

Rationes media fen-

1

missionem v.2. Suscepit de manu Domini duplicia: Promittit ijs (inquit) duplicem consolationem scilicer in bonis tempor alibus & spiritualibus: quanqua alioqui Lyra interpretatione Catholicoru Doctoru, qui ei videntur malè hæc ad litera de reditu ex Babylone exponedo ludaizare, eò quinter prima Iudæoru & ista Christianoru Doctoru sententia discernere nescit, non amplectatur.

Acceder, quòd controuersia caret, ab hoc capite conciones Euangelicas de Messia aduentu & toto rederntionis opere, eodem propè tenore continuari vsq; ad sinem Prophetiæ. At res ipsa loquitur, passim asspergi talia, quæ etiam veteri populo liberationis ex seruttute
Babylonica spem facerent, vt eo benesicio tanquam typo & symbolo redemtionis è seruitute peccati, mortis
& Satanæ diuinitus dato de æterna salute per Christum
consirmarentur. Hinc toties Cyrm ipse nominatim vocatur modò pastor Domini, modò seruus Domini, modò Christus Domini: tanqua nimiru in externe redetionis opere veri pastoris, & serui, & Christi typus suturus.

Adde, quòd, vt dixi, hoc sensu faciliùs & fortiùs refellútur Iudæi, tantú abest, vt patrociniú eis paretur. Facibia: quia quicquid illi de benesicio téporali obijciút, sasiliùs iuxta hunc sensum cum Christianorum sententia eociliatur, quam iuxta alterú cotra tortamá; sirmas rationes torú negatur. Fortais: quia omnibus argumentis alijs, quæ Iudæis opponi possunt, hoc sensu retento accedit aliud, à necessario nexu typi & veritatis. Cùm enim negate non possint, benesiciú temporariæ liberationis suisse typum altiotis benesicij per Messam præstandi:

sed an non cosensus omni Enangelistar huic sen- sum pracitentie repugnat?nonne allegatio S. Euangelistar huic sen- sum pracitentie repugnat?nonne allegatio S. Euangelistar hisce puum adverborum præstigijs (vt noster ille ait) eliditut vel elu- uersar ja ditut, cum quòd ipsi ad solum Iohannem Baptistam a- consensus ptant, etiam de alijs intelligitut? Resp. Nulla ex parte. Enangeli-Nam etiam iuxta hanc media sententia sirmu sixumq; starum en manet, vnanimi Buangelistarum consensus lesais vati- eutitur.

cinium

cinium proprio, natiuo & genuino fensu non ad quenquam alium vel Propheram vel Doctorem, quam ad Messix mesdouge : nec ad aliud aliquod congressum tempus, sed ad Noui Testamenti seculum vnice restringendum effe, quod ad typi Veritatem attinet, de qua lola Euangelistæ non in huius solum, sed in omnium vaticiniorum typicorum allegatione & applicatione ad Christum se agere testantur: In toto enim Nouo Testamento Spiritus fanctus, quoties Scripturas Propheticas ad Christum applicat, nihil reuera vult & agit aliud, quam vt solidum perfectumq: carum complementutn fecundum veritatem in Christoeiusq, regno vnice factum elle declaret, fiue ea veritas typis olim fuerit præfigurata, fiue non. Iam istius veritatis, quæ in aduentu Domini & in Iohanne completa est, nullum omnino typum olim in beneficio liberationis Babylonica & praconibus eius pracessisse, & consolationemillam Propheticam : Confolamini , confolamini : nihilad populum captiuum, nihil ad typicam eius liberationem pertinuille: hoc verò Euangelistæ nusquam dicunt, nulquam lentiunt, nulquam testantur.

Hoc ergo est, quod interpretes suprà dicti ab isthoe Archimede, digito indice, medio vel extimo, in vno Euangelistarum sibi demonstrari postulant. Quod si fecerit; herbamei, vt magno Apollini, vltrò porrigent. Sin autemt non iam Caluinus cum tot interpretibus Iudaicarum præstigiarum architectus, sed ipse sophisticarum calumniarum machinator iure audiet: qui scientiæ & loquentiæ opinione ranæ Homerseæ instar totus turgidus, quasi in sinu sortunæ pedem versans, mortuis iuxta & viuis à magisterio eius alienis, tandiu impunè maledicit, imò digitum bisuccum ostendit, dum poses

9

PC

n

11

Jupia tacentis Dei euiliget.

Responsio ad quings peccata Calnini.

Iam deniq; illa Caluino obiecta quis non videat esse sophismata vnius generis, à secundum quid vt simpliciter dicto: ex truncato eius loco exstructa? Qua enim Caluinus de sola applicatione typica dixit, iste quasi simplifimpliciter dicta exagitat, & quasi cum applicatione Euangelistarum pugnantia per manisestam elenchi ignorationem exaggerat: cum typus & typi veritas non pugnent, sed correlate se habeant. Vno igitur verbo totailla artificas, aduersarij in nihilum redit.

Caluinus per Vocein clamantem indefinité intelligit Prophetas redemtionem ex Babylone præconiantes: rectè: sed in typo: Euangelistæ contrà vnum & solum Baptistam notari coniunctis suffragijs decer-

nunt: fed in typi veritate.

Caluinus desertum capit metaphorice pro vastitate Iudæ, quæ erat durante captiuitate: rursus quoad typum. Euangelistæ desertum intelligunt and topum, desertum regionis circumiacentis Iordani, vbi prædicabat Baptista: nemperursus in typi veritate. Si nulla plane metaphora hie placet aduersario: dicat sane cu Iudæis, etiam valles & montes sub Messiæ aduentum literaliter complanandos suisse.

Caluinus paratum viarum intelligit propriè de repurgatione viarum, quibus populo redeundum erat in patriam ex captiuitate: sed in typo. Euangelistæ metaphoricè de vijs cordium per resipiscentiam aduentanti Messiæ parandis Baptistam præconiasse referunt:

led in typi fignificata impletione.

Caluinus vaticinium ad duram Babylonis seruitutem refert, rursus quoad typum. Euangelistæ completum docent demùm Iohanne prodeunte ad docendum:

quoad typi veritatem,

Deniq; Caluinus praceptum: Parate viam Dominio ad Cyrum, Persas & Medos dirigi intelligit: iterum quoad typum. Nam per istostunc viam reditus parari populo Dominus voluit. Populo autem reducto, & Christo exhibito, Euangeliste racquientes illam concios nem non amplius ad Cyrum, sed adipsum populum, à pracone Iohanne directam esse perhibent: nempe quia impleto olim typo, h.e. paratura viarum externa, per Cyrum, tune exigenda erat veritas, nempe paratura

cordium interna ab iplo populo:vt non sit mirum, cum præcepti significatione translata, etiam apostrophen translatamesse. Neq; enim necesse est, imò nec seti potest, casdem simpliciter circumstantias essent typo & in veritate.

Ex his liquidò apparet, inter Euangelistas & Caluinum non modò nullam pugnantiam (quæ enim esset inter minimè à (àvras dicta?) sed planumomninò confensum esse. Nam quæ Caluinus dicit de typo, ab Euangelistis minimè negantur: quæ Euangelistæ dicunt de typi veritate, à Caluino summa veneratione accipitur.

Iudicent nunc omnes boni, Caluinus an Caluino-

maftix perfecto edio & auerfatione fit dignus.

CAPVT XXXIV.

De loco lesaia 50.5. Dominus Deus aperuit mihi aurem, &c.

Toem VII. Pfendo-Cal.pag.1:1

Laudemus tandem hanc quartam locorum Propheticorum classem loco ex lesaia producto cap. 50. V. 5. Dominus lebona aperuit mihi aurem: 6 ego non fus rebellis:retrorfum non renerfus fum. Corpus meum exposus percutientibus, & genas meas depilansibus : factem meam non abscondi ab ignominia co sputo. Nam Dominus lehoua auxiliabitur mihi: proptered non sum pudefactus : ideoposus faciem meam quasi silicem: Clio quodnon confundar. Aduerfarius vult hoc effe vaticinium de ijs, que in palatio Potificis & Pilati pretorio perpess' est Domino noster: vbi illusus, cotumelis affectus, cofputus & flagellis catus eft; & huc fine dubio respexisseDominu, cum ait, de filio hominis predictum effe, fore vt illudatur, cotumelijs afficiatur, colpuatur& flagellerut. Caluinu corra tanqua iudaizante vellicat, quod hac ad lesaiam porius, quam ad Christu applicat.

Nolo me iudicem fistere Piam & probabilem aduerfarij sententia libéter admitto: sed vt omninò certa detendere no valeo, nec aduersarius valet. Nusqua citatut

ih

in Nouo Testamento pro oraculo: pleraque quidem Christo contigerunt : sed talia tamen funt, quæ etiam Propheta contingere potuerunt ab ingrato populo, fiue vt Doctori, fiue vt Christi typo. Vnde & interpretes Pellicana nonnullidieunt, aliquoufq; hac Propheta competere: Hyperim. clarius tamen & magis propric Christo Domino, Ideò simplicissimum quidem erit, ifta accipere tanquam à Propheta in persona Christi dieta, Sed an Calumus ad Prophetam referens ideò iudaizet, aduerfarius viderit. Vulyo, inquit, bune locum de Christo exponunt, ac fi Pro- Commente pheta non conneniret, quod poste à colaphis casum se fuiso in los. so. s. se dicit, quod nufquam de lesasa legitur. Verum boc argumentum hand stu firmum est. Nam Danid queritur, dinifas fusife veftes fu as , quod proprie in Christum competit. Non fequitur tamen, hoc à Danide fuisse alsenum, Mibi certe dubium non eft, quin lesais in medium prodeat, Selut is , qui omnium ferciorum Dei perfonam suftinet, o qui fuerunt abinitio, o qui postea futuri funt. Qui hac candide interpretati volunt, vident eum ad Propheram ifta referre tanquam ad typum : ita tamen, vt proprie deipso Christo, qui omnium seruorum Dei caputeft, intelligantur.

CAPVT XXXV.

Quinta classis locorum obiectorum: & primo de loco Gen.3.15. Semen mulieris conteret, &c.

Sequitur quinta classis locorum obiectorum, quara supra diximus corum esse, quæ alij de solo Christor Caluinus de Christo principaliter ve de capite; se cundariò etiam de membris interpretatur: ijsq; vel ve nucers, h.e. de rota Ecclesia: qualia in Pseudo Caluini elencho inuenio hæc tria: Gen.3.15. Gen.22.18. Psal. 8.5. vel certi ordinis, h.e. de Prophetis, vel Ecclesiæ Doctoribus: cui us sindo di video hæc tria: Deut. 18.15. Ies. 61.1. Zach. 13.7. In horum interpretatione cùm rursus ei strophas & corruptelas Indaicas aduersarius obijciat, quam sit verabæc accusatio, breuiter de singulis est dispiciendum.

Locus 1, Psendo-Cal.pag. 86.6-103.

Primum igitur locum iure sibi poscit primailla primæuis parentibus nostris in paradilo facta promiffio, dicente Deo ad serpentem, Genes 3.15. Pracereaini. micitias ponam inter te & inter mulserem; & inter femen tuum, C inter semen eine: lpsum conteret tibica. put, o tu conteres es calcaneum. Hac, inquam, prima fuit Euangelij concio post peccatum edita , qua primum Deus dissidium acorolor inter Satanam & hominem fancit: deinde miseris peccatoribus medicinam peccati ostendit, & victoriam de serpente Diabolo repromittit in morte & refurrectione Filij fui, semen malieris, h.e. carnem humanam ex virgine affumturi: breuibus quidem ijs, nec non figuratis verbis: fed fumi mam Euangelij de redemtionis opere fignificanterexprimentibus: cui proinde haud dubie in ipso paradiso & deinceps alias declarationes addidit, ne quid ad veram salutis intelligentiam solidams; consolationem afflictis mentibus deeflet : ac subinde accesserunt aliz repetitiones, explicationes arq; illustrationes patribus facta per reuelationes, per typos & per Prophetas, ne hæc consolatio animis piorum vnquam efflueret aut elanguelceret : donec tandem semen mulieris promis-Sum, Christus, zterni Patris, & Mariz virginis Filius, mundo exhibitus, capite serpenris antiqui per mortem suam contrito, nos mileros ab eius tyrannide liberauit.

Explicatio recepta.

Hanc simplicem & receptam inter Christianos interpretationem de semine mulieris libenter retineo: Primum, quia promittitur semen mulieris, non viri: h. e.partus miraculosus virginis: de quo partu postea dixit Iesaias: Vargo concipier, & parier filium, & Cum verò omnes homines naturaliterediti, sint semen viritolus Christus semen est mulieris, non viri. Deinde, quia hie promittitur victor Satanæ, & quidem certus, ex muliere proditurus, qui conterat caput serpentis antiqui, h. el Diaboli. Hæc potentia nullius hominis est, sed Christiana potentia nullius hominis est, sed Christiana potentia nullius hominis est, sed Christiana potentia nullius hominis est.

Cal-

1:

h

Se

ti

п

ft

b

P

g

1

f

1

fl E

fi fi

L

Caluinus femen mulieris collectiue accipit, & gene- Sententia taliter de mulieris sobole seu posteris, h.e. de genere Caluini, humano interpretatur ; fed ita, vt ad vnum caput, h.e. ad Chrestum venire necesse sit, qui solus Satanam vincere, & pedibus nostris subijcere potuit. Christum ergo seminis voce non quidem solum, sed tamen principaliter notari & promitti intelligit. Quo nomine, acerbe à maleuolis nouarum intectationum materiam vndig; aucupantibus lacerari nuper cœpit: præfertim verò nosteriste criticus, licet cauillos aliorum præfatione mea breuiter discussos viderit, candem tamen crambem in PseudoCaluino recoquere, &duobus locis (elenchi augendicausa) reponere non dubitauit: nempe vt Caluinu in iplo Proteuangelio pessime isdaich vulgo perfuaderet.

Quanquam autem fententiam Caluini nunc ex profello tuendam non suscipio : tamen certum est, eam ab aduersario partim malitiose deprauari, partim nimis morose exagitari; & neque rationibus, neque authoritatibus veterum deftitui: imò reuera cum fententia recepta code tendere, nempe quod promittatur Christus, humani generis liberator, & cum eadem coniunclam fortius Iudæos reprimere. Quod vt verum effe appareat, integrum eius locum asseribam, quemaduerfarius mores uo truncatum citauit fraudulenter, omisfis ijs, quæ ftrophas eius elifura videbantur.

Sic igitur scribit in verba: Ipsum Gulnerabit) Locus Comm,in bic nimis luculento documento est, quanta fuerit in Pas Genes. 3.150 patu Doctorum omnium & infestiaco focordiaco in- Pag. 31. cursa. Obrepsit famininum genus loco masculini Gel neutri. Qui Hebraos vel Gracos codices con suleret, nemo inter eos fuit, vel qui faltem Latina exemplaria inter Seconferret. Communi igitur errore Vitiosisma ledia recepta fuit. Deinde innenta est facrilega expositio, dum fancta Christi matri aptarunt, quod de semine didum erat, In Gerbis quidem Mosis nulla est ambiguitas: de sensu vero mihi non connenis cum alys, Nam semen

pre

pro Christo fine controuersia accipiunt: ac si dietum fo. ret, exoruurum ex mulieris semine aliquem, qui ferpentiscaput Sulneret. Eorum sententiam libenter med suffragio approbarem : nisi quod verbum seminis nimu Giolenter ab illistorqueri video. Quis enim concedet,nos men collectinum de vno tantum homine accipit Deinde ficut dissidy perpetuit as notatur: staper continuam atatum sersem promittitur victoria soboli humana. Generaliter ergo semen interpretor de posteris, Sed cum experientia doceat, multum abesse, quin supra Diabolum vi-Aoresemergant omnes fily Ada, ad caput vnum Genire necesse est, or repersamus, ad quos persineat victoria. Sec Paulus a semine Abraha ad Christum nos deducite quiamulis fuerunt fily degeneres, & bonapars adulterinapropter infidelitatem; unde seguitur, unitatem corporis acapite fluere. Quare fensus erit (meo sudicio) bumanum genus, quod opprimere conaius erat Satan, fore tandem superius Interim tenendus est Sincendi modus, qualem Scriptura describit. Filios hominum captinos Seculis omnibus duxit Satan profualibidine, o hodielu-Auosum illum triumphum continuat: adeo & Princeps munds Gocatur, Sed quia fortior emerfit è calo, qui il lum subingaret, binc fit, Stille simeliter tota Ecclesia sub capite suo magnifice insultet. Quo spectat illud Pauli Rom 16,20, Dominus breus conteret Satanam sub pedsbus Geftris, Quibus Gerbis Satana conterendi Girtutem diffunds in homines fideles, atquita communem totim Ecclesia benedictionem esfe: Gerum simul admones, incoars tantum in hoc mundo; quia Dominus non coronal nisi bene probatos arblet us Hactenus Caluinus: qua an plane fint aloga vel Iudaica, videamus.

Semen mulieris non interpretatur individue, sed collectiue duas ob causas. Primum, quia semen est nomen collectiuum, quod non concedit de vno tantum homine accipi. Hæc ratio licet communiter non sit sitema; quandoquidem mox cap.4.v.25. Seth individue vocatur semen: tamen hic videtur locum habere, Nam se-

men mulieris & semen serpentis opponuntur. Jam femen serpentis collectiue sumi non est dubium. Significar enim totam ferpentis naturalis progeniem, totam item Diabolorum familiam, seu omnes Satanæ angelos, in quibus inimicitiæ politæ perpetud fint duraturæ contra lemen mulieris, Quare & hoc collectiue totam mulieris posteritatem significare videtur. Deinde quia veinimicitias Sarane ad omnes homines pertinere manifestum est: ita promissio victoria ad omnes extendi necessariò viderur. Si hic subsisterer Caluinus, speciem haberer, quodei de judaizatione obijcitur. Sedaltius pergit, & ex proxima ratione euincit, nihilominus Christum promitti, & ad hune necessariò veniendum effe:quia victoria promifia de Satana & angelis eius itrefragabiliter in solo Christo hominibus cotingit. Nam coterere caput Satana no est quorumuis hominu, nec humane potetie, vt res ipla testatur: fed diving virtutis. Quare talis victor ex semine mulieris promitti intelligitur, qui quidem fit mulieris seme, h.e. verus homo, sed diuina simul virtute coterendi Satanam instructus, h.e. verus Deus. Hic verò est Christus, vnus ex omnibus, & omnium tamen caput: cuius proinde victoria est omnium:iuxta Apostoli dicta, Roman, 16, 20. & 1. Cor. 15.57.

Hæcreuera est raricinatio Caluini & sententia:qua, Collario vt dixi, codem nos ducit, quò interpretatio recepta, Geriuja nempe ad Christum, licet via paululum dinersa. Nam Sententia. recepta directe Christum monstrat in vocabulo Semiwis, sen ad Christum ducit via subiecti: Caluinus consequenter ex victoriæ promissæ qualitate Christum notari demonstrat, seu ad Christum ducit, via attributi. Vtraq; igitur pia cum fit, non folum potest, sed (fi quid iudicare pollum) omnino debet coniungi, quò tudæo-

rum cauilli discutiantur tutius.

Obijciunt enim ludæi: Semen mulieris collectiue to. Coniun. tum genus humanum fignificat: non ergo Christum. &io Veri-Quid nos cotra? Primum ex lentetia recepta negamus ufque est antecedens, Secundo probationi corum ex textu, quod neceffaria, femen

ti

1

1

8

I

h

arbi-

semen collectiue intelligatur; opponimus authorita. tem Apostoli Gal. 3. semen interpretantis de Christo. Terrio, quoniam authoritatem Apostoli non recipiunt, extextulemen mulieris, non viri, h. e. partum virginis promitti vrgemus, Tandem cum & hic obganniant, quemuis hominem este semen mulicris, h. e. prolem matris: vt lesaias Iudæos alicubi vocat semen fornicaria: Christus Baptistam maximum inter natos mulierum, &c. ne de phrasi litigare st necesse, Caluini hie contra Iudæos euidenter valebit responsio, per concessionem antecedentis, & per inuersionem consequentiz ex natura & vi attributi. Quoniam enim semini mulieris,h.e.generi humano promittitur victoria de Satana, hæcautem omnibus hominibus extra Messiam est impossibilis: necessario sequitur, Messiam etiam & quidem præcipue in hoc semine promitti. Hoc scilicet est isdaila.

Anthorita tes Geterum pro Calumin terpretatione.

de[4.57.3.

Cæterum videamus etiam, an Caluinus primus vel solus interpretum Christianorum semen mulieris de genere humano interpretetur. Itaquidem sycophanta vulgo garriunt, sed falso. Habet enim ante le & prose grauissimos Scriptores Ecclesiasticos, quos nemo dixerit isdaigy; Chryfostemum, cuius interpretationem ex homil 17. in Genes. paulo post subijciam Item Encherium, Episcopum Lugdunensem, Hilarij coxtaneum sub Theodosio iuniore, circa annum Domini 440. cu-Lib.t.cap. ius doctiffimæ exstant lucubrationes in Genesin. Is in 19 in Gen, hunc locum fic fribit: Semen mulieris est totum genus humanum, semen serpentis carnalia desideria: qua duo seminacontinuum inter se gerere odium debent, bi non Lib,11.cap. faciamus ea, qua Diabolus Gult, &c. Item Augustinum, 36. de Gen. qui fic fcribit: In his Gerbu tentator ille describitur, qualis generi humano futurus effet: quod genus bumanum propagaritune capit, quando hac in Diabolum est tanquam in serpentem prolata sententia, Paulo ante ibidem dixerat, totam istam sententiam : Ponam insmicitia, e.c. effe figuratam, & liberum reliquerat Lectoris

ad lit.

LIB. II. CAPVT XXXV. 259

arbitrio, vtrum propriè an figurate accipi debeant. De Christo nec hie vllam mentionem facit, nec Commentario in Genes.contra Manich, vbi figurate tantum exponens: Quod autem, inquit, etsaminter femen Diaboli Lib. 2. cap. O semen mulieris ponuntur inimicitia, significatur ses 12. mine Diaboli peruer a suggestio: semine autem mulieris fructus bons operis, quo peruersa suggestioni resistiur. Sic Gregorius & multialij allegorizant, rari literam attin. Lib. 1. cap. gunt, Item Procopium Gazzum: Dehinc hoftiles inimi . 20. moral, citias (erit inter Geriuf n femen. Semen Diaboli nimi- Comment. rum intelligit eos, qui secundum ipsius imaginem condi- in Gen.3. ti o formati funt ; fine cogitationes malas, qua nos à ves ritate abducunt : aut dogmata Geritati reclamantia. Semen mulieris dient illos, qui exipfa nafcuntur, & Gire tute praditi funt. Mulier nang, typum gerit Ecclefia, &c. Sed nunc Sophistarum cauillos audiamus.

Principio grande nefas habetur, quod Caluinus inimicitias politas interpretatur de odio, quo lerpentes & An de folo homines fibi mutud funt infeftit quali nimirum nihil defisideo fer de his fentiat altius, Ita eum calumniatur author Pfeu- pentum & do Caluini rediviui: ita alius in sua Pseudo Caluinistica hominum Theologia: ita nuperus quidam Theologaster in sua interpre-Margolyna Theologica, impudenter scribens: Merito tetur inis reprebendendus est Caluinus, qui primam promisso- micitias. nem Genef. 3. non de semine benedicto contrituro caput Jerpentis, fed de naturali odio & dissidio serpentis & bominis, Erhnico moreinterpretatus est: cui tamen venia videtur danda non tam scienter peccanti, quam cum lupis vlulare cupienti ; quippe qui ex Commentarijs Caluini nunquam haud dubie visis aut lectis, sed ex pessima side compilatis fraterculorum centonibus tale emblema pro margarita est mutuatus. Ita deniq; nos fterifte Caluinum perftringens: Certe (inquit)nifi verbusilia concedamus Diabolo Sastitatem regns, nobis Serogratam ex ipfins tyrannide liberationem indici: ad hunc absurdstatis scopulum impingemus, St Adamo

quidem & Eua tum serpents naturals suam cuiq pa-

wam à Domino denunciatam effe Moses referat : Satana verò totius illius funefissima seductionis architecto nullam in hoc actu sudiciario putemus effe panam inflictam.

Verum enimuerd tam apertam calumniam, que non cadit in virum bonum, fola Commentarij inspe-Aio refellit. Neg; enim Caluinus in odio naturalisterpentis & hominis subliftit : sed illicò quod serpenti di-Cum erat, ad ipium Satanam transfert, ac literali anagoge præcipuè ad eum pertinere dicit. Verba ipla afferibam, ve perodeian istorum hominum omnes magis in-Caluinus telligant : Nunc (inquit) transitum à serpente ad splum panamer maleficy authorem facere connenit : neque id per cominimiesti- parationem duntaxat. Est enim Gere literalis anagoge: as adSata- quianon ita enomuit iram fuam Deus in externumornam trans ganum, ot Diaboloparceret, penes quem residebattota culps. Et postea: Constituo itaque Deum sub nomine (erpentis Satanam maxime hic petere, er in eum frins gere indici sui fulmen, quod facit duplici de causa: primum, ot siba cauere homines à Satana discant, tanquam ab hoste mortifero: deinde, bi certa bincendi fiducia cum eo pralsentur. Hacibi Caluinus Et non pudebit hos porrò mentiri, Caluinum de naturali serpente & odio, Ethnico more hæc interpretari? naturali ferpenti Suam pænam statutam, nullam Diabolo in hoc iudiciario actu inflictam putare?

Sed contrà exclamat noster: Quanta sam obsecrora-An Indan ma Indan aperta est elabends, si largiaru per serpentem hic aperta esusque semen serpentes naturales, per semen muliern fit elaben- posteros omnes per inimicitia naturale illudo dium nodirima. tari? lam certe nulla ratione comprehends (e patsentur, St de Messa quicquam bic haberi concedant, sed in sententia semel à Caluino concessa unice volent acquiescere. Atqui tu ne metue, nulquam elabenturi nulla hie rima est. Si per semen serpentis & mulieris id solum, quod dicis, intelligeret Caluinus, faceor lane non rimam, fed

fert.

re

0

C

r

P

portam eis apertam fore. Sed vides eum altius affurge Nulla bie re, expresseq: addere, Deum non ita euomuisse iram patetrima fuam in externum organum, vt Diabolo parceret, sed Indan. nomine serpentis Satanam maxime perere: item, non omnes filios Adæ supra Diabolum victores emergere: proinde necessario ad vnum aliquod caput, quod hoe præfter, veniendum effe, nempe ad Christum Hucigitur ludzos nolentes volentes fecum pertrahet; hoc eis extorquebit. Minimè gentium verò in eo quasi à se concesso acquiescere eos permittet, soli serpenti naturali animali bruto anathema dictum esfe: Hoc enim neg, dixit, neg; concessit, neg; manifesta absurditate caret, Multò minus huc eos elabi patietur, si generi humano contritto Satanæ hic promittitur, nihil igitur de Messia hic haberi: sed in ipla hac rima comprehentos retractosq; concedere coget:cum generi humano contritio Satanæ hie promittatur, eidem ergo etiam caput certum, per quod Saranæ caput conterat, promitti; quandoquidem experientia tefte, tantum abeft, ve omnes promiscue homines Satanam conterant, vt etiam potentia eius succumbere omnes necesse habeant, donec prodeat caput aliquod fortius omnibus, quod oft Chriffus. Sic igitur patet omnes ad elabendum rimas ludæis à Caluino penitissime obstrui.

Sed age demus rimam este. Quis eam aperuit ? Si rima Nonne tu iple, dum fateri necesse habes, etiam natu- eff, à Cals rali serpenti suam pæna à Deo hic statutam elle; cuius uine non certe pænæ pars aliqua funt inimicitiæ inter femen eff aperta, serpentis & mulieris positæ? Naturales igitur serpentes penitus excludere ab inimicitijs non vales, nifi à pœna etiam excludas. Ipfe igitur à culpa Caluinum liberas. Id tamen si moleste audis, nec tantum Caluino faues, age accersamus Chrysoftomum, qui vitrò, scio, ab veroq; culpam in se recipiettvel certè Caluno gratificabitur prolixe. Sie igitur ille loco priùs dido, Deu serpenti loquenté introducit: Nam & inimici-

time

Homil 17.

tias ponaminter te & inter mulierem, inter semen in. um, o femencius. Neg, boc contentus ero, qui superterram reptes, fed & inimicam irreconciliabilem faciam tibimulierem. Neg, eam folam, fed er femen esus femini tuo hostem perpetuum faciam. Ipse tuum seruabit caput, er tu eius seruabis calcaneum. Tantum enim ills robur concedam, St continuo immineat capiti tuo, te autem faciam sub pedibus eius iacere. Vide bic dilecte, quomodoper panam huic bestiæ decretam, quanta humani generis cura sit Deo, demonstretur. Et hoc quidem de visibili serpente. Licet autem volenti post hoc considerare Scriptorum tenorem, & agnoscere, quod si de sensibili serpente bac dicta sunt: multo magis accepienda sunt hac de spirituali serpente. Etenim er pedibus noffris illum Subject humiliatum, or nos incumbere illius capitifecir. Hæcille, Videmus Chryfostomum in omnibus quafi ad verbum Caluino aftipulari: primum, quòd inimicitiæ fint posite inter hominem & serpentem visibilem: deinde quod multo magis inter hominem & Diabolum : tertio quod semen mulieris sit genus humanum ! denig, quòd generi humano promittatur victoria non de serpentibus solum, sed magis de Satana, idq; per Christum, per quem solum Deus eum pedibus nostris subiecit, & nos incumbere capiti illius fecit.

in Gen.,

Audiamus & Procopium Gazzum in hze verba: Ad serpentem verò dixit: De apparente & Sisibili serpente quasi per excellentiam loquitur. Nam homo, Shi serpentem inuenerit, totum eius corpus deuerberat; inprimu Serò capiti infert lethalesistim, quo Sulnerato serpentinterit. Serpens quoq, totum, si potest & datur, humanum violat Senessico morsu corpus: sed cum humi repat, magis ladit hominis calcaneum. Nequit enim stantus attingere caput: At homo facile desuper serpentis eaput conterere Salet. Perilla Serba innuitur, quanto nobu inferiorem Deus Diabolum fecerit, & c.

Respon, de sub ferulam ipsum Apostolum ad Gal. 3. 16. semen de

vnico Christo interpretantem : scomma est, non magis loco obiein Caluinum competens, quam in Chrysoftomum, & do Galis 16 reliquos orthodoxos Patres, quos oftensum eft semen mulieris aquè de genere humano interpretati, fic tamen vt necessariò veniaturad Christum. Operaprecium est tamen id diligentius excutere. Nihil contra hanc sententiam facit Apostoli interpretatio. Neg; enim Apostolus ibi disputat de hoc loco Gen. 3. 15. sed de promissione facta Abrahæ & semini eius; quæ licet eódem tendar cum illa, fitq; illius declaratio cum reftrictione ad Abrahæ posteros: tamen verbis & circumftantijs non parum eft diuerfa. Deinde cum dicit hoe semen Abrahæ, cui promissiones factæsunt, esse chrifum : non negat semen effe collectiuum, & multitudinem fignificare (nam fic certe sumitur in promissionibus: Erst semen tuum sieut arena maru: Ero Deus tuus @ feministui, @c.) fed contendit, eth plura fint femina ex Abrahamo secundum carnem orta, tamen numero fingulari promissiones restringi ad vnum semen, quod eft Christus, h.e. in semine Abrahæ censeri folum Chriftum cum membris fidelibus, Iudzisiuxtà & Gentibus: reliquos semen adulterinum & à promissione alienum effe:ficut alibi dicit: Non qui fily carnis, y fily Des:fed que Rom.9.8. fily promissionis, censenturen semine.

Hunc lenlum esse, scopus & textus iple Apostolisatis clarè ostendit, præsertim in epilogo capitis: Non esse sudam negg Gracus: non est serum, neque liberinon est masculus es fæmina: omnes enim vos vinus estis in Christo sestus estis vos sestus in Christo sestus estis en sente sestus estis en con alysis stolo propositum ostendere: etiam Gentes abse; cir-loci ad Calse cumcisione benedictionem consequi & instificari side 3.16. cum sideli Abrahamo. Id probat, primò, exipsa litera promissionis, v.8. Secundò, quia promissio omnes sideles concernit, v. 9. Terriò, quia or eribus legis nemo iustificari potest, quod probat à contrario legis essectu, y. 10. Quartò, testimonio Habacuc 2. 4. His argumentis

post interiectæ obiectionis solutionem vers. 13.14. addit quintum, quia Gentes sideles sunt vnum semen cum sidelibus Iudeis, non diuersum, v. 16. Ratio ex numero singulari; quia promissio non est data seminibus, sed semini , quod est Christus, nempe totus cum suis membris, quæ sunt omnes sideles tam gentes quam sudæi. Está,, vt hoc saluo aliorum iudicio addam (video enim variè instituto Apostoli aptari) hoc argumentum intertextum aperta occupatione talis obiectionis contra promissiones v415.16.17.

Sanctio posterior derogat priori.

Sanctio legis posterior est annis 430. sanctione pro-

mislionum Abrahæ, v.17.

Sanctio igitur legis irritam reddit sanctionem promissionum, q. d. vt maximè ante legem benedictio suezit ex promissione: tamen post legem diuersa erit iustificationis ratio. Responsionem distinctione maioris in nuit Apostolus v 15. sanctionem posteriorem derogare priori, nempe, non solenniter confirmatæ: at pactionem authoritate diuina confirmatam, qualis omninò sit promissionum pactio, nulla re irritam reddi posse, Probat à maiori: Si hominis pactionem autopositionem pactionem paction

Comm. ad Gal, z.

Deniq; huc asscribo, qua Hieronymus in vers 19, cap.
3. ad Gal. annotat, quomodo & Christus & nos dicas mur Semen Abraha: Quia repromissiones ad Abraham er ad Semen eius fasta sunt, quod est Christus Iesus: consequenter bi, qui Christi flij, idest, semen eius sunt, semen quoque dicuntur Abraham, cuius sunt semen ex semine. Verum, quoties cunque Dominus noster Iesus semen Abraha nominatur; corporaliter sentiendum est, quod exeius stripe generatur. Quoties autem nos, qui Seruatoris sermone suscepto credidimus in eum, er nobilitatem generis Abraha, ad quem est promissios fasta, us secipere debemus, erc. Asscribo etiam interpretationem teuerendi & clarissimi Theologi D, Hemmingi,

que huic loco magnam lucem affert : Quando igitur Comm. ad (inquit) Indaicanillantur explicationem Pauli Greene Gal, cap.34. tu fingularem numerum, cum confet feminis vocabus lum in Genesi collective accipi: quemadmodum diserie textus att: Erit semen tuum sicut arena maris & stella cali:respondendum est, Paulum non logus de Gno homine, sed de Snogenere seminis. Distinguendum est enim inter semen carnis & semen promissionis. Paulus itaque bicexcludit femen carnis tantum, on Christo, Stincapite, semen promissionis, ad quod solum pertinet promise sio, comprehendst. Ita enim 1, Cor. 12. Christi nomen tributtur Gninerso fidelium catui, Gbi differit de Enione, adducta similicudine corporus humani, quam similicudinem accommodat his Gerbis: Ita & Christus. Hic manifefte Christi nomen tribuitur omnibus fidelibus, qui Christotanquam capiti membra adharent. Hacille. Ex quibus omnibus apparet, non ad vnum hominem, fed ad vnum feminis genus, collectiuum illo Apostoli loco restringi. Non igitur Caluinus Apostolum, sed aduerfarius Caluinum, & alios veteres ac recentes Doctores sub suam ferulam vocat.

Cæteras calumniarum & stropharum quisquilias 4. quid multis persequar? des des saus sunt nimis impudentes, des dos las Caluinum fundamentum Euangelicæ promissionis euertere: Pauli declarationem superbissimè reijeere: locum hunc hebetare: anagogico demùm sensu & quast magispus in Christum conferre: & sic laterem lauare, &c.

Res enim contrarium satis iam loquitur.

Clamat Caluinum Thi How Pordetter, quod toti Ecclesia contritionem capitis Diaboli tribuit. An igitur
Ecclesia non contriuit Satanam in Christo? An Paulus
Thirdian Ala Pordette, exclamans, victoriam nobis esse datam per Dominum nostrum lesum Christum: imò nos
plus qu'am victores esse per eum, qui ditexit nos?

Cauillatur, fructum diuini huius operis, quo contritu est caput Diaboli, ad nos pertinere: at opus ipsum con teren-

3.

terendi caput Diaboli nobis competere, nunquam Caluinum euincere posse, quia sit solius Filij Dei opus. Hæcverò vel inscitua vel malitia in homine Theologo planè est intoleranda. An non enim ipsum opus conterendi & vincendi Satanam etiam sanctis tribuitur, cum Iohannes dicit: Scribo Sobis adolescentes, quoniam vici-

Apoc. 15.2. Itis malum tov novngov? Item: Et vidi eos, qui viceruni beApoc. 1.5.2. stis malum tov novngov? Item: Et vidi eos, qui viceruni beApoc. 2.21. stiam, Item: Vincenti dabo sedere mecum in thronomeo,

Ve & ego Vici & sedeo cum Patre meo in throno eius i Et Rom. 16.

Paulus: Deus pacis conteret Satanam sub pedes Vestros cito. Quis tàm est rerum diuinarum imperitus, qui nescitat, Filium Dei non sibi, sed nobis Satanam contriuisse: proindeillud conterendi opus ipsi πεώτως ντ capiti, nobis secundariò ντ membris, & tamen verè, in ipso, competere, quia sumus vnum corpus, imò sumus ipse Christus in ipso.

Etsi autem Apostolus non dicit, nos conterere, sed Deum conterere Satanam: dicit tamen, Deum conterere sub pedibus nostris, h.e. ita vt & nos eum conteramus nostris pedibus, sed ipsius virtute. Non itaq; Caluinus deprauat locum Apostoli: sed aduersarius dulcissimam doctrinam & consolationem Ecclesiæ de nostri

cum Christo nouvavia impie corrumpit.

Tandem non pudet hunc etiam in sacrilega Papis starum corruptela huius loci nen (properor quærere, saltem vt multa obganniat. Si (inquit) sub semine tota comprehenditur Ecclesia, es per consequens etiam Maria mater Domini, se Ecclesia membrum apprime nobile: cur ergo sacrilegam expositionem nominat, aptantem sancta Christi matri, quod de semine dictum suerat? An verò tu causas nescis? Dicam ergo: Vna est, quia Papistæ ex Latina sua versione, errore licet inueterato, textum sacrum deprauant, pro: lose selipsum conteret, legentes; los conteret: pronomine masculino Hu, lose (est enim Hebræis Zerang, lemen, masculinum) in sæmininum Hi, sosa, nempe mulier (Mariam intelligentes) mutato: contra omnium Hebræorum exemplarium

um fidem. Frustrà enim Bellarminus authoritatem vni- Lib. 2. eap. us codicis obijeit, habentis Hif pro Hu: cùm eiusmodi 12. de vercorruptelam non patiatur verbum Theschuphennu, bo Dei.
conteres ei, constructum cum assixo masculino, quod
necessariò ad semen, non admulierem refertur. Altera
est, quòd prætextu huius expositionis Papistæ omnem
propè redemtionis & salutis nostræ laudem & honorem à Christo in mattem transtulerunt, atq; adeò cam
supra Filium euexerunt, sicut blaspheme canunt in
prosa:

O felix puerpera: Nostrapians scelera: Iure matris impera Redemtori.

Et tu miraris sacrilegam à Caluino dici hanc expositionem? Quid verò huic affine habet eius interpretatio, qua Ecclesiæ vniuersæ & singulis membris, proindeq; sanctæ Christi matri victoriam de Satana quidem asseribit cum Scriptura sacra, sed non niss in suo capite, quod est Christus?

CAPVT XXXVI.

De loco Genes 22.18. In semine tuo benedicentur, ESc.

PRoducitur locus Genes, 22.18. Et benedicentur in Locus II.

femine tuo omnes gentes terra: quasi à Caluino de-Pseudoprauatus. Sed nihil aduersarius habuit proferre, Calpag.73
præter calumniosum hunc strepitum: Nonne eadem
corruptelà, qua nobis locum Genes. 3. deprauauit, corrumpet simul omnes promissiones, quibus spondet Deus,
in semine Abraham benedicendas esse omnes gentes terra? Sic enimneque bic collectiuum nomen uni Christo
accommodari ex opinione Caluini poterit. Atqui de prioris loci corruptela, vel potius calumnia, iam vidimus.
Ad hunc quod attinet, si à Caluino corrumpitur, cur nihil profert? Cur dissimulat, quod ibi inuenit, hoc semen

effe Christum? Sicenimibi Caluinus: Porro (inquit) memoriatenendum est, quod de seminis Snitate prius ex Paulo di ferui. Hincenim intelligimus, non quibulibet Abrahafilijs, sed Christo promitts Victoriam & esses membru, quatenus inter fe sub vno capite coherent. Nisienim teneamus notam aliquam, qua inter legitimos & degeneres Abraha filios discernat, promiscue hac promisso tam Ifraelitas er Idumaos, quam populum Ifrael comprehendet. Atqui unitas populs à capite dependet. Ideo Propheta quoties ratam facere Colunt hanc Des promissionem, hoc principium sumunt, quod fub Danide coalescent in Snum corpus, qui fine ille dinifisunt. Reliqua ex capite X 11. perantur. Videamus ergo, quidibi Scribat: Ego (inquit in v. 3. Benedicentur in te) larius extendo, quiaidem hoc loco promitti arbiiror, quod Dem infra 22.18, clarius repetet. Alque buc me deducit Pauli authoritas , qui promissionem semini Abraham , b.e. Christo datam effe dicit quadringentis er iriginia ante legem annis. Atqui supputatio annorum flagitat, Si promissassin Christo benedictio, cum Genirei in terram Chanaan. Ergo Deus (meo indicio) benedicendas pronunciat gentes omnes in feruo suo Abraham, quia in lumbis erus inclusus erat Christus. Hoc modo non tantum significat, splum fore exemplar, sed causam omnin benedictionis: St fit tacita antithesis inter Adam & Christum. Nam cum nascamur omnes maledicti, ex quo alienatus est primus homo à Deo, hie nouum remedium nobis offertur. Necobstat, quod ab ipso Abraham minimepetendasit benedictio, quia diciturhoc Christi re-Bedu Hacibi:quæ ad refutandum, quicquid alter tam de prioris, quam de istius loci corruptela garrit, satis Tunt. Nonne enim Seminis vocabulum a quibustibet Abrahæ filijs aperte ad vnum Christum transfert? Sed Christum non separat à suis membris. Ad vnum ergo Christum transfert, non vt ad vnum simpliciter hominem, sed vt ad vnum caput corpori suo coniunctum.

Ne tamen ille nihil habere, quod iure carpat, videa-

eur, ex alio Commentario tria arripiens Caluini verba: Paulum non niti singulari numero, St de Sno bomine dictum boe fuiffeprober; exclamat, se mirari proiectam confidentiam & frontem hominis, negantis Paulum niti fingulari numero, cum tamen fingularem numerum euidenter vrgeat , pluralem reijciat , &c. At ego miror tam impudentem sophisticam hominis astute lacerantis cohærenter dicta, & falsò torquentis particulas, Integra Caluini verba fic habent: Panino ergo non singulars numero nititur, St de Sno bomine didum hoc fuisse probet : sed tantum Gt oftendat , nomen seminu in alsquoresidere, qui non tantum natus sit ex Abrabam secundum carnem : sedetiam Dei Socatione ad hoc ordinatus. Hic quis non videat, eum minime negare, quòd Paulus fingulari numero nitatur, vt habet calumnia (hoc enim negare nimis manifestæ infaniæ forer, cum textu Pauli tam fit expressum) sed negare, quòd fingulari numero nitatur ad hoc, vt semen de Christo quasi de vno homine dictum fuisse probet. De priore non est quæstio, sed de posteriore. Hoc aduersatius contendit : Caluinus negat; recte an secus, ex toto contextu atq; scopo disputationis Paulinæ facile iudicatur : imò ex ipsis verbis liquet, modò nulla interpolatione obscurentur & corrumpantur, vt ab aduersario fit, Brasmianam versionem potius, quam Paulinum textum sequente, & convertente Datiuum: 2 75 aus puge nos, in Ablatiuum cum Prapositione: Et in femine tuo. Sic enim habent verba: Abraha Gero dicta funt promif. siones, & semini eius. Non dicir: Et seminibus, quasi de mulius : fed Gr de Gno : Et femini tuo , qui eff Christus : quoru apertus fenfus eft, promissiones Abraha & semini eius datas, vi fingularis numeri, no ptinere ad multa semina ab Abrahamo secundum carné orta, sed ad vnú femen, qui eft Chriftus, seu quod semen Chrifti nomen habet : cui fideles Iudzi pariter & Gentes aquo iureaccensentur. of enim pro Gracorum idiotismo dictum est. Nec loquitur de vna solum promissione Gen, 22.18.

In seminetuo benedicentur omnes gentes: vt putat aduersarius: sed de reliquis omnibus Abrahæ & semini eius dictis, Gen. 12. Benedicentur in te omnes Gentes: quam Apostolus expresse citat vers. 8. Gen. 17. Ero Dem tuus & feminis tui post te. Et: Dabotibi & femini tuo terram peregrinationistua, coc. Ideò enim dicit, inaliλίαι, non ἐπαγελία: quod interpretes quidam, & ipfe Hieronymus in verf. 29. ad Gal. 3, non fine caufa obferuant. Quare ex his manifestum est, Caluini menrem & verba duplici lophilmate: diuisionis nempe, & à secundum quid, vt simpliciter dicti, ab aduersario deprauari.

CAPVI XXXVII

Vindicatio loci Pfal. 8.5. Quid est homo, quod memor es eius? &c.

Locus 111. Plendo-Cal.pag.

D hanc porrò classem refero locum Psalmi o. Claui ver. 5.6. Quid est bomo, quod memor es eim, er filius bominu, quod bifitas eum? qui a minuifi 122, 5 170, eumpaulo minus ab Angelis: gloria & decere coronafti eum, crc. Nam & hunc, quia Caluinus de Christi sicinterpretatur glorla, vt simul aliquatenus ad totum referat corpus: rurfus ingentem aduerfarius puluerem excitat,idá; non vno folum, fed duobus in locis, nempeve & hac accessione numerus depravatorum scilicet oraculorum fierer auctior. Contendit ergo, hoc totum non quenquam attinere alium præter Christum, id ; per allegationem beatorum Apostolorum liquidissimè patere, Hebr. 2. 1, Cor.15. & Eph. 1. Nam Hebr. 2. 8, id quod de imminutione hominis ab Angelis dicitur, ad exinanitionem: quod de coronatione, ad exaltationem Christi referri: Et 1. Cor. 15.27. Eph. 1.22, dici Christi pedibusomnia subiecta esse. Hanc verò diuinam maiestatem Christi hominis (hoc dibapho illocalitatem & vbiquitatem carnis Christi amiciunt) clamat sude... esse in oculis Diaboli, iccircò cum conari splendidissi-

LIB. II. CAPVT XXXVII.

mum istum locum atra & tetra fuligine per impietatis sue sarellires & administros denigrare: Caluinum ergo, Ariftarchum illum, & Doctorum Doctorem, illas Apostolorum allegationes canino dente allatrare: declarationi Apostolicæ nugatoriam suam & impiam glossam præferreaudere: aliquam fanè Christi mentionem afspergere, sed nimis parcam & modicam, & quidem non ex profesto, sed maeigros, occasione concilianda allegationis Paulinæ cum suo, quem præconceperit, sensu: sed neg; hoc sincerè eum facere, quando totum Psalmum, & hos speciatim versiculos de roto genere humano enarret, & à proprio sensu, qui Dauidis & Apostolorum fit , fic deijciat, vt appareat ipfum à spiritu non lueis, led erroris & tenebrarum in effingendis hilce ftrophis agitatum fuille.

Ad probandam autem hane circulatoriam woelas profert ex Commentario Pfalmorum quedam frustilla verborum, sed ea qua solet fide truncata omnia: ad qua proinde non alio responso nisi integri Commentarij inspectione opus est. Respondebo tamen paucis ad cauillationes speciem aliquam habentes. Priùs verò integram huius loci applicationem ad Christum ipsius Caluini verbis ex Comment. in Epist. ad Heb. cap. 2. vbi compendio & mira perspicuitate omnia complexus

est, recitabo.

t

.

n

d

d

n

Sicigituribi in verl. 5. Non enim Angelis: Alio (in- Caluini quit) argumento rur [us probat, obediendum Christo ef- interprofe: quiaille Pater totim orbis imperium contulit, à quo tatto. bonore procul absunt Angels. Vnde sequitur, nibil Angelicum debere effermpedimento, quo minus u, qui primatum folus tenet, immineat. Sed primo loco excutien. Obiettio dus est Pfalmus, quem adducit : quia videtur inepie ad ex Pfalmi Christum trahi. Commemorat illic Danid beneficia, argumenquibus humanum genus prosequitur Deus. Postquam 10. enimin calo or fellis consideranit Dei potentiam, ad bomines descendit, in quibus peculiariter apparet mirabilu cine benitas, Ergo non de sono quopiam homine loqui-INTS

Solutio.

tur, fed de Sninersis. Respondeo: Hoc rotum non obstare, quo minus restringi debeant ifta sententia ad Christi perlonam. Fateor quidem initio collocatum fuiffe bominemin possessione mundi, st omnibus operibus Dei praeffet: Verum fua defectione promeruit, St dominio boc abdicaretur. Hac enim susta in beneficiariopana est, St Dominus, quem agnoscere & debita fide colere recusat, sureprius à se concesso eum spoliet. Ergo simul sig, Adam se à Deo per peccatum alienauit, bonis omnibus qua acceperat, merito prinatus est, non quod Som perdiderit, fed quia im legitimum retinere non potust , pofiquam Deum reliquerat. In ofu etsam Deus signa exftare prinationis Solust: quale est, quod bellua ferociter in nos insurgunt, o qua nostrum conspectum renerers debuerant, funt nobis formidabiles : quod ad obsequium, alia nunquam, alia vix affuefcunt: quod nocent varys modu: quod terracultura non respondet: quod calum, aer, mare , o alsa nobis supe infesta sunt. Verum Gt omnes crea. tura in officio subsectionis manerent, quicquid tamen Courpant fily Ada, illis in furtum imputatur. Quid enim fuum effe dicent, cum ipsi Dei non sint ? Hoc sacto fundamento patet istam Dei beneficentiam nibil ad nos pertinere, donecper Christum restitutum fuerit im, quodin Adam perdidimus. Qua ratione docet Paulus, fanctificars nobis cibos per fidem, or alibit, Tim. 4. 5. Tat. 1. 15. pronunciat, infidelibus nibil effe mundum, quia pollus tam habeant conscientiam. Hoc est, quod habuimui initio huius Epistola, Christum à Patre ordinatum effe haredem Gniner forum. Certe totam Gni hareditatem Gendicando, reliquos omnes excludit, tanquam alienos: O merito. Exulamus enimomnes à regno Dei. Qua ergo (nu domefficis alimenta destinanit, ad nos rapere fa non est. At Christus , per quem in familiam cooptamur, simulin societ atem iuris sui nos admittit, set toto mundo cum benedictione fruamur. Vnde er Paulus fide docet Abraham factum effe haredem mundi, quatenus scilicetin Christi corpus insitus fuit. Quod si ab omni Dei benes

beneficentia arcentur homines, donec per Christum fa-As compotes fuerint : sequitur Dominium illud, cuius meminit Pfalmus, nobisperuffe in Adam: Ideog, de integro oportere nobis donationem instaurari. Porro instauratio a Christo tanguam a capite incipit. Non est ergo dubium, quin respicere in iplum debeamu, quoties agitur de hominu principatuin creatures. Hactenusille: quibus perspicue exponit , primo , quorsum & in cuius . rei probationem Apottolus ex Psalmo has sententias alleget; deinde Pfalmi argumentum non obscure subijcit, quòd de eo Dauid prædicet admirandam Dei tum magnificentiam in cœleftibus creaturis effulgentem: tum bonitatem in hominis lucentem dignitate, quam Cur ad eius beneficentia cum imperio in omnes creaturas pri- Christum mitus acceperat, amissam in Christo recuperat, Terrio Apostolue conciliat, quomodo, que de tota hominis natura dicta reffringat funt, ad von Christum Apostolus accomoder, idq; iure dictum fieri, & has sententias ad Christi personam restringi de- Pfalmi, bere demonstrat rationibus, quarum hac summa; t, Quia homo ad imaginem Dei initio formatus dignitatem tantam habuit quidem, sedeadem per peccatum excidit, vt nulquam & in nullo ea hominum amplius appareat, donec ad Christum veniatur, 2. Quia vniuerlo genere humano sic orbato sua prestantia, Apostolus solum lesum Dominum nostrum monstrat eum este, in quem tanta Psalmi præconia verè competant. 3. Quia per Christum homo dignitatem auitam, ac longe etiam augustiorem recuperat: quoniam Christus in societatem sui iuris nos rursus admittit, & postliminio restituit augustissime. Hac est sententia, & ha funt rationes Sententia Caluini de hoc loco. Geterum

Videamus verò, num solus sic interpretetur: an in- & recentiterpretu veterum & recentiu aliquos habeat ino hous. um Inter-

Passium locum Plalmi simpliciter interpretatur de pretum de prouidentia, qua hominem nihili & vilem initio digna- hoc loco. tusest De, qua q; post transgressione, morte qui de mul- Annotas. dauit, & dono suo priuatu minorauit gloria; sed tamen in Psal. 8.

bro

pro sua benignitate rursus destructa morte per vnigeniti sui aduentum, eum honore cotonati permist, & principatu non priuauit. Nam ante quidem inobedientiam (inquit) & bestigs dominatum est : poste à verò parumpersaccisa est illi sacta potestas. Etiamnum quidem dominatur, verum artibus quibusdam, & cum timore ac tremore, st ex huiusmoas solscitudine veteris admoneatur peccati.

In Hebr. 2. Homsl.4.

Chrysostomus in ea verba: Quid est homo: minuisti eum, &c Hoc (inquit) de communs humanstate dictum est: Veruntamen propriè aptatur ad Christum secundum carnem. Nam illud: Omnsa subiecisti sub pedibus eius: ad illum magis pertinet, quam ad nos. Filius quippe Dei, cum nihilessemus, nos inuisit, er carne ex nobis assumta sibique adunata, omnibus superior est este cum.

Comment. in Pfal.8.

Solilog. anima ad Deum, cap.7.

Augustinus: Homo (inquit) elle boc loco est terrenm Adam, qui longe fesuncius est à Deo: Filius autem homis nis, caleftis, qui primus Cifitatus est in ipfo homine Do. minico ex Maria Girgine. Alibi ad fele applicat: Non eram & creafts me (o Deus) nihil fueram, & de nihilo me aliquit fecifii, Quale autem aliquid? Non fillam aqua, non ignem, non auem, non pifcem, non ferpentem, Gel aliquid exbrutis animalibus, non lapidem, non lignum, velexeorum generi, quatantum habent effe, vel ex corum, qua tantum effe possunt, no ex coru genere, qua santum effe, & crefcere & fentire poffunt: fed super omnsabae voluifti me effe ex his, qua habent effe, quia sum: er ex bis, qua habent esse er crescere, quia sum er cresco: o ex bu, qua sunt, crescunt o seniunt, qui a sum, cresco & sensio. Et paulò minus parem me creasti Anges lis, quiarationem te cognoscendi cum ipsis à tecommus nem accepi. Sed paulò minus briga dixi: nam illitam feo licem notitiam sam habent per speciem, ego autemper fem: ski face ad facsem: ego per feculum in anigmate: Miptene; ego autem ex parte. Locum hunc afferipti, quia est pius, eruditus, & præclare ad rem faciens, Quomodo enim Augustinus modicam illam imminutio-

ncm

LIB. II. CAPYT XXXVII. 275

nem ab Angelis ex Plalmo ad le traxit fine blasphemia, finou quenquam alium attinet præter Christum?

Mieronymus quoq; hunc hominem de genere humano interpretatur, pro cuius redemtione Deus carnem suscepit. Etsi autem subtile discrimen est, quo vertque horum per hominem genus Humanum, per filium
hominis Christum intelligit, quod proinde nec Luthero sirmum videtur: tamen vtriusq; testimonio hoc conin Pfal.s.
stat, genus humanum hic non penitus excludi, & Christo hac omnia sic competere, vt tamen sidelium sorte
non sint planè aliena.

Audiamus & recentiores aliquos;

Pellicanus, quinotis pijs & eruditis perpetuis facra
Biblia illustrata ante annos propè so. euulgauit, in
hunc Psalmi loeum sic habet: Quicquid de hominis dignitate Scriptura pradicat, Christo inprimis, si generis
nostri exemplari, capiti, primogenito, ao instauratori tris
buitur & connenit, si recte Aposolus ad Hebr. hunc loeum de Christo interpretaius sit : cuius dignitaiu tanto
quisquamplius participat, quanto maioribus donis Chri-

As portens fuerit afflatm.

Musculus in Psalmi argumento: Celebrar Propheta admirabilem plane pixus puriau Dei, qua ille genus bumanum in se admodum humile emiserum, primum 13-pice in Adamo, desnde vere empersette in Christo super omnia exaltanis. Et in vers, s. Quod attinet ad locum Apostoli ad Hebr.cap. 2. sic sentiendum esse qui e dignitate Ada ante poccatum illi concessa scriptura habet, Christo tribuis. Necimmerisò. Namis vere est, in quo amissa bominia dignisamon modò recuperata, sed er austa il vere Dominium accepit in omnia, non terrestria tantum, sed er calestia: non super bestiai duntaxat, led es supera angelos exaltatum: er qua sequuntur.

Quod si forte horum ille testimonium fastidit certe non fastidiet suum Cornerum Concordia Bergica of pesulor, qui Psalmum ad literam interpretatur de genere

pretatur de genere

humano miserabili alioqui & arumnoso, quodtamen Deus pro lua pilas paria bonis praclare ornatum ferè Deoxquauerit, & ad similitudinem suam conditum. præpotens ac honorabile reddiderit. Ab hac litera demum per allegoriam omnia ad Christum & regnum eius transfert. Horum igitur omnium, tam veterum, quam recentium Doctorum Commentarios & fententias, fi ifte nunquam affpexit, error vix exculabilis: fi affpexit, impudentia intolerabilis eft, quòd foli Caluino tanquam nescio quas blasphemias impingere non erubescit. Sed nunc quid contrà obijciat audias

Principio reprehendit versionem Caluini: Minnisti

Canillationes ads merfary.

eum paululum à Deo. Pro Angelorum, inquit, Cocabulo substituit Dei, Sed fi Hebraam vocem meelohim, fi versionem Hieronymi, quam hie sequentur non pauci: si eiusdem Hieronymi & Munsteri notas: si que de hac particula inter se duo præclare docti viri Erasmus & Stapulentis prolixe disceptarunt; fi quæ Lutherus de eadem in verang; partem fic disputauit, ve magis à Deo, quam ab Angelie reddiram prober: quin imò fi Germanicam eiuldem versionem: Du wirft ibn laffen eintleis ne Zeit bon Gott verlaffen fenn; Momusifte in vitalus vidit vel asspexit vnquam: quomodo tandem à culpa infignis malitiæ fe liberabit, qui à Caluino substitutum fingere audet, quod ante & post iplum à tam multis fuit receptum, vel faltem non omnind improbatum?

præfertim cum rationes ab eodem in Commentario expositas viderit, cur cum Hieronymo à Dea reti-

Comment, vn Pfal.8.

> 11. Postea flagitium obijeit in aternum, vt ait, inexcufabile, quod locum Plalmi ad præstantiam hominum Caluinus torquere aufit. Sed flagitium obijciendo Caluino, reuera conuitium facit Batilio, Chryfolomo, alijsq; Doctoribus, quarum fententiam retinere Cal-

neat.

· Dissilità

111.

Plalmistæ enim scopus diampinas est, magniscentiam Dei celebrare ex præstantia operum, quæ sunt sursum in cœlo, & quæ sunt instà in terra. Hominis ergo etiam vt nobilissimæ post Angelos creaturæ dignitatem ad gloriam Creatoris celebrat, sic tamen, vt simulabiectam eius sortem admirantis interrogatione cogitandam subijciat: Quid est homo, quòd memor es eius eq. d. inde elariùs perspicitur mirisca Dei quandpunia, quòd tantus opisex, cuius resulget in cœlis maiestas, calamitosum hoc & nullius pretij animal summa gloria ornare & innumeris opibus locupletare velit.

Air: torqueri contra allegationem Apostolicam ad Hebraos, qua non ad præstantiam hominum, sed ad imam exinanitionem lesu Christi palam referatur, Falfum & hoceft. Quod enim dicitur: Gloriag honore coronafti eum, co. palam eft (iplo etiam confitente) non ad exinanitionem, sed ad gloriam pertinere. Hocigitur non torquetur, Nec torquetur, quod præcedit; Mir pusses eum paulo minus ab Angelis. sed proprio sensu, licet nonnihil diuerso, diuersis locis accipitur à Caluinot in Pialmo de præstantia hominis per Adamum amisla, & per Christum recuperata; in Epistola ad Hebr. de humiliatione Christi: quoniam hoc tam diverso sensu banc locutionem iple Spiritus fanctus duobus istis locis expoluit. Neutro igitur loco eam torquet Caluinus, led verog; loco expositionem Spiritus sancti fideliter lequitur, quod ante iplum quoq; Chrylostomum, Augustinum, & alios interpretes fecisle oftendi.

Quæres, qui fieri possit, vt Spiritus sanctus eadem locutione res tam diuersas, imò contrarias, præstantiam & abiectionem significarit?

Primum, causa eius rei non est obscura. Constat enim modicam illam imminutione hominis, ab Angelis antè hominem lapsum suisse, & per Christi gratia denud esse S homis 17.

hominis summam & Angelica paulò minorem dignitatem. Hanc spectat & prædicat Dauid in Psalmo. At post lapsum eadem conuersa est in ignominiosissimam hominis abiectionem, non insta Angelos modò, sed infra ipsos propè dæmones malos. Hanc spectat Apostolus, & Christo accommodat: quia reparandæ dignitatis & salutis humanæ causa Deus Christum, Angelorum & omnium rerum Dominum, paululum ab Angelis minuit, vel potius insta abiectissimas creaturas abiecit, sicut ipse queritur, Ego Vermi, er non hemo: ve testante Apostolo multos silios secum in gloriam adduceret, h.e. ve amissam in Adamo præstantiam & selicitatem electis in se multò augustissimam restitueret. Quid mirum igitur, candem phrasin tam dinerso respectu rebus etiam tam dinersis significandis adhiberit

Verum vt maxime causa tam perspicua non effet,an non liquit Spiritui fancto in tanta circumftantiarum diuerstrate alio atq; alio sensu suis verbis vti ? Fatetut Augustinus, in hoc summam Dei sapientiam patere, quod ijidem Scripturis ixpè diuerli lenfus latent, Quid mirum igitur, Apostolos Spiritus instinctu Scripturat penitius, quam nos, introspicientes, non rarò ciusdem litera diuerfos fenfus promere, suog; instituto conucnienter aptare? Itainterpretes non pauci obseruant, Apostolum particulam Begguna statu ad tempus commode transferre : quia humiliatio Christi ad breue tempus durare debuit. Ita Christus ipse veras. Ex ore ins fantium, c. ad pueros, aduentum in vrbem ei gratulantes, & Hosianna clamantes accommodat, quos tamen, fi litera rigorem quis vrgeat (ipfe Luthero annotante)nec infantes nec lactentes fuille constat.

Deniq, Augustinus, vt ostendi supra, phrasin Plalmi citra detorsionem Apostolica interpretationis de prastantia nature humane intellectam sibi ipsi accommodat. Cum hoc igitur potius, quàm cum Caluino, adues-

farius litiget.

die enotorie fallum & impium elle, hominum con-

LIB. II. CAPVT XXXVII.

ditionem diuina velangeliea non longe inferiorem dicere: & citat scripturas, que omnes habitatores terre apud Deum nibil effe, quafinibilm & inane reputari Dan.4. dicunt, &c. Sed nimis vel rudis vel malitiofa eft hæci- lefa.40gnoratio elenchi. Quis nescit enim, Scripturas vtrung; prædicare de homine, dinerso respectu? In statu sanè corruptionis nihil homine miserius : cinis, puluis, so- Gen. 18, 27. mnium, herba mane crefcens, vefpere arefcens eft, iuxta Pfal.90. s. Plalmistam. Ad Deum comparatus fi nihil est, quid mirum, cum fic ne Angeli quidem fint aliquid ? Ecce, qui ferusunt ei (ait lob) non funt ft abiles, or in Angelu fun 106.4.18. reperit praustatem. Quanto magis bi, qui babitant domos luteat, quique terrenum habent fundamentum, consumentur atineal At contraex sua origine, adoptione & flatu gratia aftimatus, vel cum brutis comparatus homo, prædicatur imago Dei, Deus, & Dominus. creaturarum : fideles membra & coharedes Christi, templa Spiritus sancti & Filij Dei nuncupantur. Hoc omne vetò an est mibil? Facellat ergo tam blasphemus lufus, quo ipfi Spiritui lancto notoria fallitas & impietas impingitur.

Aut: Apostolum non ad plurium, sed ad vnius leso Christi exinanitionem & exaltationem hac referre, & verticulos ex Píalmo allegatos, non de toto genere humano, sed de solo Christo intelligere, longe haud dubie rectius, quam centum Calusnos, & totsdem Rezas, & Pareos: adde & centum AEgidios, & totidem Sophiftas. Sancita eft hoc posterius. Sed nihil ad stropham aduersarij. Falfum est enim, quod Caluinus Apostoli locum teferat ad plures, nedum ad totum genus humanum. De solius Christi exinanitione & exaltatione cum Apo-Rolo interpretatur. Hinc verd non lequitur, Plalmum, unde locum Apostolus suo instituto aptauit, non patere latius ad humanum genus; ficut vicissim non sequitur, male Apostolum, quod latius pater, ad folum Chrifrom restringere. Quidni enim, quod de tota specie di-- xerat Dauid, iple ob caulas prius expolitas, val i žoziu ad

VIa.

Pfal,69.26.

nobilissimam partem iure aptâtit? Neq; enimest infrequens Spiritui sancto, generales Prophetarum sententias in Nouo Testamento ad speciem aliquam memorabilem restringere: v.g. Generalis comminatio est contra hostes Christi: Sirpalatium eorum deserium: in tas bernaculis eorum non sit habitans: Restringitur tamen ab Apostolis ad Iudam proditorem, quasi hostium omnium Coryphæum: idá, relatiuo plurali conuerso in singulare. Vt ergo hic non sequitur; Apostoli hæc de solo luda allegant: Ergo Psalmus ad alios non pertinet: Ita non sequitur: Apostolus de solo Christo hos vera siculos allegart Ergo in Psalmo non latius patent.

Comment.

Addo exemplum aliud illustrius. Moses commendans populo legis diuinæ studium Deut.30. 14. Verbum (inquit) prope te est valde, & in ore tuo. Hoc verbum iple aduersarius de tota Mosis doctrina Israëlitis proposita, Lege & Euangelio simul intelligit, & recte, Apostolus tamen totum Moss locum ad solam Euangelij doctrinam & institiam accommodat. Iam si colligam: Apostolus de solo Euangelio intelligit? Ergo in Mose non latius patet: vel, si latius patet, malè Apostolus rostringit; vel, si benè restringit, malè & contra Apostoli mentem aduersarius ad totam doctrinam Moss torquet: quid quæso respondebit, quin suum ipse cauillum, etiam tacente Caluino, elidat?

Lib 16. cap. 15. cont Faust.

Plena igitur sophisticz fraudis & calumniz sunt lauta & lepida antitheta, quibus luteum sermonem (vt Augustinus in Faustum Manichzum similiter sophisticantem loquitur) quasi colorare ac pingere volens: Apostolus (inquit) de solo Christo intelliges: Calumus de soto genere humano. Apostolus de omnipotente dominio Christi in throno dextra Dei supra omnes creaturas enests: Calumus de dominio, quale habust piños arpoments: Calumus de dominio, quale habust piños arpoments: Calumus de admiranta insegra. Apostolus de maiostate resultante ex admiranda Christi glorisicatione: Calumus de ea, qua ex creationis beneficio collata sis bominibus. Numis en un crassa est ignorario elenchi, por pronibus.

Armirus dicta, item υπαλλήλως se habentia, h.e. speciem & individuum, torum & partem quasi pugnantia opponere. Quod verò de dominio ψιλε ἀνθρώπε, & beneficio creationis garrit, commentum est aperte calumniosum.

Artetiam: Calumum nimis parcam & modicam & munierws tantum Christi mentionem facere. Sedinspe-Stio veriulg; Commentarij cauillum refellit. Initio quidem in Commentario Pfalmorum exponit Dauidis verba ad scopum, vs est dictum : sed mox occasione Apostolica allegationis, minime maeseyus, nec parce, nec modice, led ex professo, prolixe, & clare dicit ac docet, hac Gus Christo proprie conuenire, non folum apta & congrua anagoge à membris ad caput, sed arctiori iure: quia Christus sic primogenitus omnis creatura, & generis humani instaurator. Altero Commentario, quam prolixè ad Christum omnia referat, paulò antè vidimus. Nec certè, quod occasione allegationis Apo-Rolicæ facit, maps gous facere dicendus eft. Vnde enim alias oceasio fuit sumenda, cum nusquam aliunde, nist ex Apostolica allegatione constare potuerit, bæc in bunc modum ad Christum referenda esse?

Neq; est fucus, quòd dicit, vni Christo propriè hæc conuenire: niù fortè pro fuco aduersarius habet, quòd vnus Christus propriè est is, qui solus, ad reparandam hominis dignitatem amissam, infra Angelos & infra omnia abiectus, rursusq, supra Angelos & supra omnia exaltatus est quiq; totum illud, quod capiti & Principi salutis copetit, sibi propriù vedicat, licèt interim sideles in participatione gloriæ ac dominij sui verè admittat.

Ad extremum, vbi ampliùs sententias non potest, verba & phrases sugillat Caluini, dicentis, Apostolum Psalmi dicta noll imizse parian ad suum institutu desse ce: pia dessexione ad Christum accommodare: Apostolos quandoq; ad certas Prophetaru voces alludere, &c. Sed neactu hic aga, lector ad hæc responsu suprà requitat, Cotendit iste, Apostolos in allegationibo Scriptura-

VIA

VIII

mun

Hof.13.00 P[41.68,

Explse.loc. rum nusquam vlla verborum vel sensus deflexione vri; nusquam ad certas voces alludere: & plausibiliter exclamat, nullam Scripturæ facræ certitudinem manfuram: Iudæis mille rimas, & viam latam aperiri, & sterni ad inuchendum sceleraras Epicureorum opiniones orbi Christiano, &c. si in inuestigando Scriptorum Propheticorum seusu fuerit Caluini potius standum iudi-

cio, quam Apostolorum.

Sed loquacitate ifta yaningue lectorum oculis afspergit; rem ipsam & Caluini rationes nec attingit nec Soluit, Multi sant in componendis & explicandis paral-Telis veriusq; Testamenti locis non parum sudarunt, vtilemá; Ecclesiæ operam nauarunt. Sed qui dixerit aut demonstrarit, Apostolos in allegationibus vbig; Scripturarum apices & voces præcise numerare: nullam penitus usmi pegen, vel deflexionem, vel allusionem in applicando adhibere : nusquam etiam pro verbis sensum tantum, eumq; vel literalem apertum, vel Propheticum latentem proferre : equidem vidi vel legi neminem. Neg; id Augustinus, Hieronymus, Erasmus;& quotquot in conciliandis Scripturis diligentius vnquam funt versati, tentandum vel demonstrandum sibi sumserunt In multis quidem perspicua res eft. At in omnibus fi nosteriste Ecclefie monstrauerit, primus land hanc palmam feret. Ne longiùs abeam, periculum faciat vel vno illo priùs allato exemplo Apostoli Rom. 10. 6. describentis & affernentis iustitiam fidei testimonio Moss Deut. 30. 12. quoda Caluino hic productum vidit. De hoc aliene an secus Caluinus scribat, ApoRolum non (yllabatim verba Mosis recensere, sed per expolitionem duntaxat suo institute accommodare, qui iudicare nescit, vtrung; locum exacte asspiciat. Moss verba funt: Mandaium boc, quod ego pracipio tibi hodie, non effocculrum àte,neg, remotum: non in caloest, Gt dica: quis affeender nobes in calum, St tollat illud nobis, & reestet illud nobis, St impleamus illud Neg, trans mare est. Ci dicas, quis transfretabit nobis mare, St auferat illud nobu.

LIB. II. CAPYT XXXVII.

nobis, & recitet nobis, & impleamus illud. Sed propinquum eft tibi Gerbum Galde moretuo, Gt facias illud. Hac Apostolus sic recitat : Ne dixeris in corde tuo : quis afficendet in calumi hocest, Christum ex alto deducere, Aut quis descendet in aby fum? hoc est, Christum ex mortun reducere. Sed quid dicit? Prope te Gerbum est in ore two er in corde ino. Hocest Gerbum illud fider, quod pradicamus, Numeretiam verba, ponderet sensum vtrobique noster ifte, & explicet nobis fine tergiuerfatione, nam in Commentario suo suspensa manu hunc nodum tangit,imò ne quidem tangit,an allusione saltem, an pia deflexione, an verò simplici & directa allegatione sententia & verborum Moss Apostolus hie vtatur. Hac vium fi contendet, res ipla eum refellet. Aliud Exabun. quodeung; dixerit, nolit velit suis illis Iudzis & Epicu dantia cor reis, quos frequenter in ore haber, pro Caluino relpon- dies logui fum dabit. Nunquid enim patiemur intos ponere leges tur. Spiritui fancto? Sed de hoc argumento, quod arduum eft, & doctiffimos quoq; hactenus exercuit, malo alios audire, quam hic fusius differere. Regulam faltem afscribo in gratiam pij & studiosi lectoris minime contemnendam : cuius si authorem tacuero, arridebit scio huic nostro admodum: si Caluini dixero, sordebit: Que- Comment. ties aliqued Scriptura testimonium citant Apostoli, in Matthe quamun non reddant Gerbum ex Gerbo, imò interdum 2.6. longe descedant; congruenter tamen & apposite ab illis ad caufam accommodatur. Quare femper attendant le-Aores, quer sum adducant Enangelista Scriptura locos, ne scrupulose in singulu verbis insistant, sed contenti sint boc Gno, quod Scriptura nunquam ab illis torquetur in alsenum fen fum, fed proprie in genuinum & fum aptatur, Nunc pergo ad locos

fequentes,

CAPYT

Ista rationes neq; nulla neq; leues funt: quas proinde nec aduersarius refellit, nisi quod primam eludere tentat non intellectam. Recte tamen, fateor, vrget fententiam luam exeo, quòd Petrus Apostolus vaticinium Mosis præcise restringit ad Messiæ tempora, dicendo: Omnes Propheta pranunciarunt dies istos : & ex pronomineixeiro, cum dicit Petrus; Omnis anima, qua non aduersary auscultarit Prophetam illum (रहळ्ल्क्नाप्रहेंप्रहाप्त) disperdetur e populo. Deuxnxos enimineir ad certum cumq;

Rationes fententia.

Concilia que fensemisa.

fummum Prophetam dirigitur, qui est Christus, Quid ergo? In hoc sententiarum & rationum diuortio Virinf tio vix in procliui est, quod sequaris, ostendere. Neq; enim rationes sententiæ, quam sequitur Calvinus, tam funt elumbes, vt facile fit eas eludere, cum prafertim negari non possit, beneficium perpetua Prophetia hie Ecclesiæ promitti. Rursus argumenta alterius sententiæ nihilò magis patiuntur se per Enallagen numerorum infringi,vt mox oftendam. Conciliandis igitur iftis expeditissima videtur ratio, si cum Burgensi & Glossa interlineari promissionem de suscitando Propheta priore loco (bis enim repetitur) de Iolua & alijs Prophetis sequentibus ; posteriore de Christo solo intelliga-Atter.3.23: mus. Sed obstat, quod tam Petrus, quam Stephanus de Altor.7.37 Christo non posteriorem , sed priorem promissionem

allegant,

Saluis igituraliorum iudicijs, ego priorem de solo Christo: posteriorem indefinite de Prophetis Moss suecessoribus accipiendam arbitror. Neg; enim Deus sine graui causa promissionem semela Mose ad populum directam ver. 15. iple eandem denuò subijcit ver. 18. sed habet ea res fine dubio fingularem emphasin atq; avenow, vt fit lenfus: Largiar non id folim, quod pranunciautt Moles, sed addam amplius : Suscitabo è gente vestra Prophetamillum magnum, qui Mosi succedat verus & per-

285

petuns Ecclesia Dollor ac Mediator interme & Gos, per quem nouissime vobis loquar, quemque (olum in finem Ofy audieru, h. e. Christum. Verumne interimper duo annorum millia/ufpensi hareatis, or Doctoribus Gos destitutos queramini: injuper suscitabo è medio fratrum Gestrorum Prophetas ministros, per quos, Mose defuncto, subinde vos edocebo, inque fidem & obedientiam maent ellem Propheta dirigam. Sic meo indicio & fententiz ipfæ fimul confiftent, & rationes vtring; militabunt optime, vt nullum prorfus distidium appareat, Nam antagonistæ sententia cum rationibus ad versum 15. Caluini contra ad ver. 18. admodum concinna erit. Incommodi, quod hinc necesse sir sequi, nihil video. Commodum contra pon leuc erit tam distantium sententiarum conciliatio, quæ fic obtinebitur: qua non obtenta vix vnquam hic ad pugnæ finem peruenietur. Nam quod dixi, aduerfarius eludendis Caluini argumentis frustrà sudabit, cum ipso contextu satis solide nitantur. Vicislim iste pro tuenda Enallage numerorum in promissione versus is. contra tam apertas allegariones Petri & Stephani incassum laborabit.

Nam primo nimis obstant duæ illæ circumstantiæ in Rationes allegatione Petri, quas aduersarius recte, vt dixi, vtget contra

Multò deinde fortius obstatipsum argumentum Pe- Enalligen tri, quo probat, Iesum esse Messiam: eò quòd sit ille numero-Propheta per Mosen promissus. Sumit enim pro con- rum in V. fesso, Prophotam illum Messiam esse: alioqui ratio esus 15.

nulla foret, fi promiffio indefinita effet,

ń

6

n

Sed omnium fortissime repugnat, quod Petrus alios Prophetas omnes ab hoc Propheta expresse distinguit ver.18. & 24. Omnes (inquit) Propheta à Samuele & ijs, qui deinceps (securi sunt) quot quot locuti sunt, etiam pranunci arunt dies istos. Non ergo omnes hi Propheta no sina de sistos pranuncias sent illo Propheta: alioqui de seipsis pranunciassent.

Adde quod communis sententia in populo Dei semper obtinuit, Messiam fore Prophetam à Mose hic pro-T misJob. 6.14.

Job.7.40. Job, 1.46,

millum. Hinc Iudzi apud Iohannem dicunt : Hie eff Gere Prophetaille, qui Genturmerat in mundum. Item? Hicest vere Prophetaille. De codem enim haud-dubie & isti loquuntur, & Philippus Nathanaëli dicit: Innenimus (illum) de quo seripsit Moses in lege : vbi in omnibus concordantijs marginalibus hoc oraculum annotatum video. Quòd verò eruditi nonnulli ex Iohan. L verf. 21. conijciunt, Iudæos infignem aliquem Prophetam exipectalle præter Mestiam, nescio an fit latis firmum.

Denique Propheta hic Most similis promittitur, At nullus Prophetarum ad Christum vsque similis Mosi fuit Neque enim surrexit Propheta pratere à un Israele similis Mosi, st quem cognouerst lehoua facie ad faciem, Deut.14.10.

Obsectio 1. Eadem Gtrobian nota similitudinii.

Nec obstat, quod eadem similitudinis nota est versu 15. Camoni, sicut me: & versu 18. Camecha, sicut te. Neque enim necesse est, candem verobique similitudinem notari; led sumenda est iuxta analogiam seruorum ad Dominum, membrorum ad caput. Nam alij Prophetæ in eo quidem Mosi fuere similes, quod etiam iph funt à Deo suscitatiquod ori etiam eorum Deus verba sua indidit : quodque & ipsi audiendi fuerunt Dei loco, Hæc enim aradojus communia este potuêre Domino & seruis. At inter Molen & Christum haud-dubie notatur plenior & illustrior similitudo, à qua omnes succedanei Prophetæ expresse excluduntur, Deut. 34. 10. res ipsa verò in solo tandem Christo declarauit.

Vt enim Moses propter fratres calamitosus viuere,

quam in aula Pharaonis deliciari maluit : sie Chri-

stus posthabita cœli regia cum effet diues, propter nos

factus est pauper, ve nos eius paupertate ditescere-

Collatio Mosscum Christo. Hebr.u. G.

2. Cor. 8.

6.9.

Vt Moses volens componere fratrum lites repellitur: sic Christus nos Patri reconciliare volens, reprobatus à luis non recipitur,

mus.

Vt

LIB. II. CAPVT XXXVIII.

Vt Moles populum A Egyptia oppressum serviture, Ad.7.250 & illustribus liberatum miraculis , non fine ingentibus lob. 1,11, moleftijs, & vitæ discrimine per mare rubrum, perq; inuia deserta traduxit, Pharaone & A Egyptijs mari submerlis; lic Christus nos, quorquot metu mortis per omnem vitam obnoxij eramus leruituti, miraculis maximis, propriæq; vitæ dispendio liberatos, per vitreum Hebr. 3.13/ mundi mare, perá; varia rerum discrimina è tenebris Apoc. 15. 2. in lucem illam Dei inaccessam tandem traducit, hosti 1. Pet. 2.9. bus omnibus in aternum perditis.

Vt Mosesinter Iratum Deum, & populum peccantem precibus interuenire non destitit : sic Chr. stus pro transgrefforibus orauit , & perpetuo interpella. Rom. 8.34. re non cessans , apparet nunc in conspectu Dei pro Hebr. 9,24, nobis.

Denigivt Moses nouam legis doctrinam, & cultus formam à Deo acceptam de monte attulit, quam populus & Prophetæ alij post eum tenerent : fie Christus nouam Euangelij doctrinam è sinu Parris prolatam, Ecclesiæ suæ tradidit, perq; mundum vniuerlum vniuerlis gentibus in finem vique tenendam propagauir. Atq; hoc præcipuè illud est, quod dicit Moles: ws ini; sient me. In hoc enim nec losua, nec Prophetarum quisquam, sed solus Christus Mosi similis fuit.

Porrò nec illud obstat, quod ne hæc quidem inter Obiett. 11. Mosen & Christum similitudo absoluta, sed & in mul- Christus tis distimilis reperitur. Varie quidem, & in con- Moss alstrarias blasphemias istam ougionne hæretici olim quatenus distorquebant, Hinc enim Ariani arguebant : Si dissimilie. CHRISTVS eft similis Most: Christus igitur Ji-Ais ar hour &, vt Moles. Illine contra Manichait Si non eft similis Mos: minime igitur ad CHRISTV Mhoc dictum spectat. Similem verò non esse multis coaceruatis antithetis docebant, vt videre est apud Augustinum: quod Moses fuillet homo, Christus secundùm

Contra Faustum Manichaum lib. 16. dum nos Deus: ille peccator, hic sanctus: ille ex coitu natus, hic secundum nos ex virgine, secundum ipsos ne quidem ex virgine: ille offenso Deo occisus esser in monte, hic Patri perplacens passus sit propria voluntate.

Verùm vtriq; ex falsa desinitione similium sophisticabanturà secundùm quid, vt simpliciter dicto. Neq; enim cùm quid simile alicui dicitur, mox absoluta vnitas per omnia intelligitur. Quæ enim per omnia sunt similia, non vtiq; similia, sed eadem sunt. Nec ad similitudinem postulatur essentiæ, sed qualitatis identitas; ousua 28, inquit Atistoteles, so reciones pia.

Metaph.

Hoc modo etiam Augustinus Faustum Manichæum refellens ostendit, non ea tantum similia dici, quæ
ex omni parte, & ex omni modo similia sunt, sed multa
etiam disparis naturæ esse & dici similia, vt oliuæ oleastrum, far tritico, &c. Vt maximè igitur Christum Moss
non ex omni parte, & ex omni modo, sed in illis antithetis dissimilem non dissiteatur: similem tamen nihilominus in issem, non quidem iuxta idem, sed iuxta
aliud, agnoscendum esse. De Scripturus (inquit) agnosco dissimilem: de scripturum mecum agnosce er tu similem: non inde dissimilem, onde similem, sed alia causa
illud, alia illud, dum tamen virung, demonstrem. Dissimilis homini Christus, quia Deus. Scriptum est enim de

Rom.9. 5.9 illo: Qui est super omnia Deus benedictus in secula. Et similis homini Christus, quia homo, quia de illo iisdem scriptum est: Mediator Dei & hominum, homo Christus

1. Tim. 2. lesus. Dissimilis peccatori Christus, quia semper sanctus: 6.5. & similis peccatori Christus, quia Deus Filium suum mis sit in similitudinem carnis peccati, sit de peccato das

Rom. 8. 6.3 mnaret peccasum in carne. Homini ex coisunato dissimilio Christus, in quantum ex virgine natus est: Sedhomini nato similio Christus, in quantum er ipse ex famis

Luc,1,35. na natus est, cui dictum est: Quod nascetur extesancum, Socabitur Filius Dei: Homini propter peccatum suum mortuo dissimilis Christus, in quantum sine pecca-

100

to & propria potestate mortuus est : sed rursus bomini mortuo similis Christus, in quantum or ipse Geramorte corporismortumest. Hac Augustinus. Plura de collatione Mosscum Christo videre cupiens, legat Cyrillum lib. 8 contra Iul, pag. 178. Item Procopium Gaz. Comment in Deut 18. &c.

CAPVT XXXIX.

De applicatione Prophetia Iesa. 61. v. I. Spiritus Domini super me, &c.

C Equitur locus Iesaix cap. 61. v. 1. Spiritus Domini Locus V. lehoua super me, eo quod lehoua Enxit me: ad an- Pseudonunciandum manjuetu misit me, Stalligarem con- Cal.pag.96 tritos corde: Si pradicarem capinuis libertatem, & Sino dis apertionem carceris: Ot pradicarem annum beneplacette lehoua. Hanc prophetiam Saluator nofter Chris stus Nazarethi in synagoga, explicato libro lesaiæ Propheræ, publicè legit, & ad se accommodans hoc epiphonemate clausit : Hodie impleta est hac Scripturain Luc. 4.21. aurebus Gestru. Ad Christum igitur pertinere hanc Scripturam, in quo est impleta, dubitari non potest. Explodenda proinde est Iudaica corruptela (quam ad- Vide Lys uersarius Caluino libenter impingeret) exponentium ram in les. hoc ad literam in persona lesaiæ, quasi dicentis de se: 61.1. Spiritus Domini super me, eò quòd baxit me, nempe Spio resupropheria. Neq; enim de temporalibus beneficijs, aut de liberatione corporaliex Babylone hic agitur, vt fomniant Iudzi, sed de spiritualibus & æternis bonis, que nemo præstat nisi Chrestus: de quo perspicuis argumentis ex textu conuincuntur, Misit me, inquit hic praco adenangelizandum mansueris: adobligandum fractor corde : ad dandumillo ornatum loco cinerio : bt Socentur quercus infitia : omnes Socentur sacerdotes lebona, miniferi Des: Sten fit latitia perpetua: St fædus perpetuum Dominiu pangat cum eu, &c. Hac & alia non possunt nisi de beneficijs Messia æternis intelligi.

Quaftio de ne,

Comm.in le[4.61.1.

Comment. Harm.in Luc.4.18.

Incidit tamen hic quastio de applicatione ad Chriapplicatio- ftum, an simpliciter in eo solo sit impleta hæc Scriptura: anetiam lesaix & Doctoribus alijs ista ante & post Christum præconjantibus aliquatenus aptari possit, Posterius hoc censet Caluinus, non tamen sic, quasi efe fecta ipfa vllo modo iftis conveniant, sed tantum, quòd Iesaiæ Christi personam sustinentis ministerio hæc beneficia promulgentur, à solo Christo re ipsa Ecclesia præstanda, & in Nouo Testamento complenda. Expresse enim ait, sic intelligendum este hoc caput, vt Christus: qui caput est Prophetarum, principem locum obtineat, & folus exhibeat ifta omnia : Ichaias cæterig; Propheta, & Apostoli, suam operam Christo impendant, arq; singuli suas partes agant in publicandis Christibeneficiis: Item, lesaiam quodammodo induere Christi perlonam, quò efficaciùs piorum animos in bonam fiduciam erigat, & certum effe, quæ hic habentur, non nilin folum Christum ob duas causas proprie competere; primum, quia spiritus plenitudine solus donatus fit, vt teftis ac legatus effet noftra cum Deo teconciliationis: Deinde, quia solus Spiritus sui virtute quicquid bonorum hic promittitur, efficiat ac præftet. Hac est interpretatio Caluini.

> Iudicent piæ mentes, quam merito ab aduerfario accusetur, quod expositionem Saluatoris audacter vel plane reijciat, vel plurimum debilitet. Sane hoc stante, quod folm Chraftes exhibeat ifta omnia, quodq; no nifi in folum Christum competant : stat procul dudio firmum, quod Saluator dicit, in se & quidem solo hanc Scripturam vere impletam effe,nec habent Iudzi, quod obgannlant quicquam.

> Sed adhuc quæftio reftat, an non in lefaia impletio ministerialis præcesserit. Equidem nihil incommodi video, si quis dixerir, oraculum habere geminam biceram, voam historicam, iuxta quam hic praco

TIID

LIB. H. CAPVT XXXIX.

erit Propheta, beneficia Meffiæ annuncians ; alteram Propheticam, iuxta quamerit Messias iple, per os Prophetæ de se ista proclamans. Malo tamen in sententiam receptam concedere, ipsum Christum induci de vocatione, officio & beneficijs suis concionans

Primò enim Christus disertè in se solo implesionem oftendit. Si quis excipiat , non dicere Christum: Hodse primum, er in me folo, impleta eft. fed fimpliciter. Hodie emplera est bac Seriptura:parum eft firmum,cum Chris stus aperte ad præsens tempus impletionem restringat, & quidem omnem. In nullo enim alio impleri potuit, quod in nullum alium, nisi in solum Christum propriè competit : præfertim cum confter, non de typica, fed de aterna redemtione, deq; proprio officio, & beneficijs Meffiz hicagi. Vade fane consequentia firma eft: Impleta est in Christo: Ergo non in Propheta.

Accedit, quodidem haud-dubiè eft loquens capite præcedente, Infula exfectabunt me, gri. & hic dicens: Spiritus Domini Super me, erc. Is vero eft Christus,

Adde his duas illas causas Caluini, primum quòd non dequalicung; Spiritus donatione & vnctione hie sermoeft, sed de plenitudine Spiritus, & de vnctione supra omnes consortes aver pieres, que in solum Christum convenit : Deinde qued solus Christus hæc præ-Rat Ecclefie, que hic preco le prestiturum promittit. Non lgitur est alius dicens hic; Speritus lehona super me: quam is, de quo Propheta alibi : Super quo que fcet Spi - Efaitha. vitus lebona, Spiritus Capsentia & intelligentia, Spiritus confili & potentia, Spiritus scientia & reverentia leho. na: Et de quo Pfalmifta ; Dilexofti infteriam, & ouifti Pfal,45.8. iniquitatem, propterea Suxitte Dem, Dem tum,oleo latitia pra conforcibus tuis. Hic verd eft Christus ab vodione solus nomensortitus. Ex huius enim plenitudine alij omnes spiritum & vnctionem accipiunt.

291

Adde etiam, quòd Deus issem propè verbis suprà lesai. 42 7. non Prophetam, sed Messiam compellat: Dedi te in sadus populs, in lucem Gentium: St aperias oculos excorum, & educas de carcere Sinstum, & de domo carceris sedentes in tenebris, esc.

Deniq; omnes Christianos interpretes in hoc conspirare video, Christum ipsum hie concionari de sua vocatione, & vnctione ad officium Messix, & ad danda Ecclesia aterna beneficia, qua tandem in carne exhibitus, reipsa secum attulit, & Ecclesia in aternum pra-

ftat.

His rationibus inductus, istorum sententiam hîc libens retineo, tametsi interpretatio altera, qua resipsa, seu essecta hîc promissa soli Christo, Propheta externum praconium deistis tribuitur, nihil reuera corum incommodorum habet, que aduersarius obijcit: de qua eruditiores iudicabunt.

CAPVT XL.

Locus Zacharia cap. 13. v. 7. Gladie expergiscere super pastorem meum, &c.accommodatur ad Christum.

Locus VI. Pleudo-Calpag.

Similis locus ex Zachariæ cap. 13. obijcitur, vbi Propheta de gratuita remissione & sanctificatione Ecclesiæ per Christum vaticinans, subijcit, vers. 7. Gladie (Sel., framea) expergiscere super pastorem meum, & super Sirum socium meum (seu adharentem mihi) dicit sebona exercituum. Percute pastorem, & dispergentur ones: Tredneam manum meam super paruulos. Quis sit gladius iste, quis pastor, & vir iste adhærens Iehouæ, quæ percussio, quæ oues, quæ dispersio; forsan obscuriùs foret, nisi ex historia Noui Testamenti constatet. Sed Christus complementum istorum in se suisq; discipulis clarè nobis ostendir, cùmiple, qui magnus est pastor animarum, & Filius Deidilectus, à turba gladijs sustibus q; armata in horto prehensus, vinctus, percussus &

erudeliter nécatus eft: discipuli verò, ipso capto, quasi oues distipatæ amisso pastore, omnes diffugerunt. Omnes vos (inquit) ift a nocte offendemini in me. Scri- Matth 16. prum est enim: Percutiampastorem, or dispergentur o- 31. mes gregis.

Hinc intelligere eft, hac verba: Exfurge gladie, co. esse vocem Dei Patris exponentis confilium suum de percussione Filij lui, & de scandalo acdissipatione discipulorum eius. Est autem Apostrophe non imperantis aut simpliciter approbantis, sed prædicentis rem ludæorum malitia euenturam, non tamen ablq; confilio, & prouidentia sua, in quantum percussio pastoris sutura erat sanatio vulnerum nostrorum. Neg; enim temerè aut Iudworum tantum libidine percuffus eft Chriftus, sed à Deot restante Propheta: Vidimus quasi percussum lesa.53.40 à Deo. Inde inflexa paulum apostrophe, quod Pater gladio, Christustribuit Patri dicenti: Percuttam Pastorem, pro: Tugladie percute, cr. nempe, vt oculos a gladijs & fustibus ludzorum ad consilium & manum Deiattollendos este docerer:quod ipsum Apostoli tandem, cum le ex scandalo & fuga recollegissent, reipsa didicerunt, & prædicarunt, dicentes; Herodem & Pilatum cum Ad.4.27. gentibus & populis Ifraël verè coactos esse aduersus fanctum Filium Dei telum, ad faciendum, quæcung; manus & consilium Dei priùs definierat facienda. Ex his itag; conftat, oraculum & vere ad Chriftum pertinere, & pracedenti concioni Propheta aptè coharere per meanfunad scandalum piorum auertendum, ne offensi tam iniqua & inopinata Chriffe Pastotis sorte, fiduciam promissorum bonorum cum spe omniabijcerent. Nuncad controuerfiam venio.

Obijeit aduersarius Caluino, quod dictum Zachariæ primò de Christo de cateris Doctoribus secundarià intellectum velit. Sic quidem Caluinus iple non loquitur ; fateor tamen buc redire eius sensum. Accipit locum pro cominatione & denunciatione horrenda difupationis : quoniam Deus effer populum prinaturus

fuis

suis pastoribus, maxime pastorum omnium Principe Christo. Quod de pastore (inquit) dicetur, probabile est ad totum ordinem extends, Ge. Quoniam vero (Christus) pastorum est Princeps & Caput: merito boc competitin esus personam: sed generalistamen est Propheta doctrana. Clarius Comment. Harmoniz Euangel, in eaverba: Percuisam paftorem, coc, sic explicat: Quanquam autemomnes fere interpretes locum Zacharia ad Gnim Christi personam restringunt:ego tamen latius extendo, ac si dictum effet, nullum fore amplius regimen, quo falus populs continetur: quia tollentur è medio pastores. Neg, enim dubito, quin totum illud tempus completts Dominus Voluerit, quo post tyrannidem Antiochinudatabonis pastoribus Ecclesia in Gastitatem redacta fust. Tunc enim Deus gladium horrenda Gastitate grassaripassus est, qui exftinctupastoribus misere turbaretpepuli statum. Neg, tamen obstat has dispersio, quin Dominus tandem oues suas extenta manu collsgeret. Caterum quanquam in genere denunciat Propheta, orbandam paftoribus effe Ecclesiam : ad Christum tamen vere & proprie boc aptatur. Nam cum paftorum omnium Princeps fuerst, à quo solo pendebat Ecclesia salus, eo mortue pracifa Sideripotust omnis fes. Atq, bac extrema tentatio fuit, Redemtorem, qui foiritmo o vita populi erat. cum gregem Descolligere capiffet, subito ad mortem ras pi. Quò illustrior fuit Deigratia, dum mirabiliter ex dissipatione & interitu residum grex sterum coaluis. Videmus ergo, Christum boc testimonso apposite Soum efse, ne futura dispersio oltra modum terreret discipulos: & tamen, Ot fue infirmitatis confey in paftorem fuum recumberent. Sen suergo est: Putatu quidem, quia vefram debilioatem nondum experts eftis, vos fatis validos er robuftos effe ; fed paulo post vere pradictum effe à Zacharsa, occifo paftore, dissipandum effe gregem. Sed interim recreet vos ac sustineat addita promissio, quod Dem manum extendet, at ad fereducat diferfaiones. Hactenus

Aenus ille, quæ an Iudaica fint, an verè Christiana, pia

& erudita, iudicent piæ mentes.

Me quod attinet, libenter accipio priotem sententiam, ca cumprimis ratione, quod Deus in fingulari paftorem fuum, & virum foeium fuum percutiendum dicit; haud-dubiè pastorem certum, eumq; non gregarium, sed na? ¿ ¿oxlw magnum defignans, qui est Christus. Nec tamen abijcienda est altera, qua quod propriè de Principe pastorum Christo dictum este agnolcitur, ad alios etiam pastores propter communem sortem avaλόγως transfertur, Neg; enima membris alienum iudicari deber, quod capiti enenit: & requirit hoc ouppgeouors & ngiraria pastionum Domini & servorum, de qua iple Dominus passim. Chryfolomus quoq, sic de Christo interpretatur, vt simul alijs pastoribus accommodet. Neceffaria (inquit) qui Doctoris fungitur munere, In I. Tim I. perscula suffinet, or mulioplura, quam discipuli. Percu- homilia tiam enim, inquit, paltorem, er dispergentur oues.

Nec vera est cauillatio, ad sidem nostram contra lus deorum blasphemias sirmandam præcipuum robur infringi, quam primum non vnice aptatur Christo. Quoadenim stat, Christum solum esse Principem, & Caput pastorum: stat etiam sirma sides nostra, hoc in Christum vere, propriè & principaliter competere: & siz-

mum eft argumentum;

Oraculum hoe in pastorum Principem maxime competit.

Christus eft Princeps pastorum.

In Christum igitur maxime competit: sue iam secundariò in gregarios etiam ministros suo modo competat, sue non. Estenim à proprio quarto modo dustum. Quòdverò & gregarij pastores sæpè communem cum suo Principe sortem participent, vt & ipsos gladius percutiat, & ipsis percussis dispergantur oues

gregis: nimis experientia con-

firmat.

CABVE

LXI. CAPVT

Sexta classis locorum obiectorum: & primo de Psalmo 110.1. Dixit Dominus Do-

mino meo, ec.

Ccedo tandem ad classem vltimam obiectorum locorum, quam eorum effe dixi, quæ cum non minus à Caluino, quam abaduersario de solo CHRISTO accipiantur; in calumniam tamen qualicunque prætexturapiuntur, quasi parum syncerè exposita. Talia sunt, Psal, 110. 1. Mich. 5.2. Zachar. 9.9. Zach.11.12. Colos.1.15. Videamus ergo, an hinc aduersarius Iudaicas suas glossas verius, quam adhuc factum demonstrauimus, extundat.

Locus 1. Pleudo-Cal.pag. 176.

Principio hic occurrit divinissimus ille Psalmus 110. Dixit Dominus Domino meo , sede à dextris meis , c. quo Christi regnum & sacerdotium decantari manifestius est, quam vr ab impudentissimo quoq; Iudæo negari postit. Caluinum tamen aduersarius eriminari non veretur, quod aliquatenus ad Dauidem eum referat, tam infulfa dicacitate manes defuncti exagitans, vt fine nauseavix legi possit. Ait, licet negare Caluinus non possit, Plalmam decantare Christi in cœlos ascendentis maiestatem & gloriam:ideoq; fateatur, precipuè versiculum quartum : Iuraust Dominus, Ce. satis euincere, non de alio quopiam haberi sermonem, quam de Christo: tamen libidinem corrumpendi Scripturas fic medullitus insedisse ei, sic velut in naturam eius abijsse, ve cohibere se nequear, quin versiculo de gloriosisma Domini nostri lesu Christi sessione ad dextram Dei, Iudaicæ corruptelæ fuliginem affpergat, Et hic particulà quadam Commentarij producta, led improbè detortâ,interpolatà & abruptâ,exclamat: Hoc fenfuslle Magifter ifraelis autumat , posse aliquatenus Danidis persona congruere, quod hic dicetur: Dixit Dominus Domine meo, fede adextrismeis, Hanc laruam mox ratiunculis

& farcasmis oppugnare magno spiritu aggreditur; quòd leffio ad dextram Dei Apostolo teste ad Hebræos, nulli Angelorum, ne dum Davidi competat: quòd si Dauidi aliquatenus aprari postet, Deitas Christi firmiter inde demonstrari nequiret, qued tamen Christus fecit: quod Dauidem sicineptientem fingere non liceat: Dixit Dominus Dominomeo, idest, mihi: quod denique nec Pfalmum totum, nec fingulation hunc verficulum fiue ex parte fiue ex toto in Dauidem quadrare, fed vnice in Christum Dominum, nullus Christianus diffiteri possit, nisi qui soporis, erroris, stuporis & furoris Iudaici ad nauscam & vomitum vsq; sit inebriatus & dementatus: fic nimirum perftringens Caluini piam animam, cui paulò antè ludaica temulentia soporem, & nescio quos ructus obiecerat.

Quaso autem te Christiane lector, quid iudicas? Hæccine Christiana cum mortuis disputandi ratio? Hæccine grauis Theologi oratio? An potius audire tibi videris leuissimi hominis popinales ructus & vomitus? Nonne iuraueris obtrectandi libidinem sie medullitus inlediffe huic, vt nufquam & nullis parcere poffit?

Cæterum qui Commentarios Caluinivel obiteraf- Caluinus spexerint , calumniam effe, etiam me tacente , depre- hunc Pfals hendent. Nam neg; primum versum, neg; vllum api- mum ad cem Psalmi ad Dauidem, sed merum ac totum ad so- Christum lum Christum, eiusq; æternum regnum & facerdotium folum re-Alapondur, & in solidum refert.

Tettabitur hoc argumentum Psalmo præfixum, quod tale est: Celebraiur aternum Christitamregnum, quam facerdotsum. Ac primo quidem Danid fummum imperium dininitus Christo datum effe affirmat, cum innica potentia, qua cunctos hestes, Endecung, surgant, Velprosternat, Selcogat in obsequium. Deinde addit , fines husus regni longe lateque esse à Deo propagandos. Tertio, Christum non minus Sacerdotu, quam Regishonore effe ornatum, or quidem (olenni suresurando. Po-Bremo, nonum fore Sacerdoty ordinem, cuius aduentus finem

finem Leuitici, quod temporale fuit, imponat: perpetui.

Testabitur idiplum titulismignynois, quæ sic habet: Ciem de se compositum fuisse hunc Psalmum testerur Christus, non aliunde quidem nobis, quam ex ore eius petenda est certitude. Verum ot ceffet eins authoritas, ata, eriam Apostoli testimonium: Pfalmus ipse clamat, se non alsam expositionem admittere. Nam ot nobu certamen set cum peruicacissimis quibusq, Indais, firmis rationibus extorquebimes, neq; in Dauidem, neq; in alium quempiam, excepto solo Mediatore, competere, qua bic dicuntur, Faceor quidem, in Danidu persona fuisse adums bratam effigiem regni Christi, sed neg; de se, neg; de vllis successoribus afferere potuit , Regem late dominaturum, qui simul sacerdos effet, non legalis, sed lecundum ordinem Melchisedech, or quidem aternus. Neg, enim noua & infolita Sacerdoty dignitas erigi tunc potuit, nisi ablato à Leustis bonore. Neque Gero in hominem mortalem competere potuit aternitas, cuius bic fit mentio: quia alysprater hunc onum, breui & fluxo vita curris culo flatim honor finitur.

Testabitur id deniq; reliquus Psalmi Commentarius adeò prolixè, ve quibus vel mica Christiani candoris est reliqua, nunquam scio diuersum sint iudicaturis

Plura igitur huc transscribere supersedeo.

Vnicum locum adijelam ex Commentario Harmoniæ Euangelicæ in locum Matth. 22. 43. vbi contra errorem Pharilæorum de Messia, qui este thire, arsumentum Christi ex hoc Psalmo desumtum explicans atq; asserens sic scribit: Quod Dausdem in spiritu
locutum esse Christus admonet, emphaticum esse. Nam
res futura Vasscinsum prasentu testimonio opponit.
Namcausllum, quo hodic esseguint sudas, anticipat hae
Voce. Dicunt hoc praconso celebrari Dausduregnum,

è

fi

Nota. res futura vatscinium prasentu testimonio opponit. Canillum Namcauillum, quo hodice esfugiunt Iudai, anticipat hat Iudaorum voce. Dicunt hoc praconio celebrari Dauiduregnum, à Caluino quasi Deum sibiregnandi authorem statuens contrainex prosesso santo bostium surorum conatus insurgeret, ac quicresutatu, quam Deoinuito prosessuros negaret. Ne quidiale ob-

gerent Scriba , prafatus est Christus , Pfalmum de Periona Dauidis minime effe compositum, fed dietasum firstu Prophetico, St futurum Christiregnum de-[criberet: ficuts ettam ex contextu euincere promtum eft , neg; in Dauidem , neg in alium quempiam ex terrenis Regibus competere, qua illic leguntur. Nam ollic David Regem inducit nous Sacerdotto ornatum, quo necesse erat abrogars veteres legis embras, erc. Non ascribo plura, ne videar lumen Soli inferre.

Saus his defensa est innocentia Caluini, quocunq; iudice non dicam imensos, sed plane name to vousper ofsour causa disceptetur. Satisiam liquet, eum non modò quartum versiculum fateri, sed totum Plalmum omnibus modis contra Iudzos contendere, de nullo alio, quam de Chrifte, ac minime de persona Dauidis compositum este: Liquet, aduersarij rationes firmas alioqui contra Iudzos & hareticos, contra Caluinum nullas effe: Liquet deniq; eiusdem Sarcasmos, ructus & vomitus, quibus tumbam Caluini conspurcat, nihil nisi cerebrimale sobrijimpuros halitus este.

lam verd si placet, ipsum adversarium pro sua calu- Pfendo. mnia ex Galuino argutantem audiamus. Ita Gerò (in- Cal pag: quit) circa en verba: Sede à dexiris meis : nugatur Cal 177. minus: posset aliquatenus Dauidis persona congruere, quod hic dicitur; quia neq; temerè folium ipfe confcendit, neg; illuc penetraut malis artibus, neg; euectus fuit stultis suffragijs, sed Dei mandato regnauit. Imo de " cunctis mundi Regibus meritò dici posset, dininitus " locatos esse in suo solio: quia cœlesti decreto distin-" eti sunt mundi ordines, nec est potestas, nisi à Deo, " Interim tamen Danidi bac de caufa magis oftendit bae" competere, quia (inquit Caluinus) cateris Regibus defit lacra maiestas, qua excelluit Dauid, vt esset vnigeni- " et Filij Dei imago. Et paucu intersectis : Dauid autem, qui fibi probe conscius erat diuinæ electionis, " seq;

" leq; modefte continuerat in priuato gradu, donec voce "Dei regnare iusus estet, non abs rea communi grege le " eximit:ac fi diceret: Deum fibi elle regnandi authorem.

" Hoc ergo sensu slle Magister ifraelwaniumat , posse ali-

" quatenus Dauidispersona congruere, quod bic dicitur:

Aduersalumniatur.

" Dixit Dominus Dominomeo, sede adextris meis. Hactenus aduersarius; cuius frontem sane mirari cogor, rius bis ca- quod bis nudo capite calumniantem nihil dum suppudet: semel, aperta fraude truncando & interpolando contextum, vt lententia authoris percipi non possit, de quo adipsum Commentarium prouoco: Iterum, manifesta sophistica torquendo eius verba in sensum plane contrarium, Nam qua Caluinus acontrarium, & praoccupatione quadam cauillorum scripsit, quibus Iudzi hunc textum corrumpunt, ifte fingit ipsummet autumare, & ex sua sententia scribere, quo nihil est falsius.

> Primum namq; ex argumento Plaimi, & locis supra allegatis certo certius constat, totum Psalmum à Caluino in solidum referri ad Christum, minime verò ad Dauidem. Autigitur fingat, eum in tribus lineis fædè fecum confligere: aut si hoc commentum nimis absur-

dum est, calumniam agnoscat.

Deinde monstratum est iam ante ex Commentario Harmoniæ Euangelist, idipsum, quod autumare dicit Caluinum, à Caluino expresse refutari tanquam cauillum, quo hodiè effugiunt ludzi, quasi hoc præconio celebretur Dauidis regnum, statuentis Deum sibi regnandi authorem, &c. Hæc, inquam, ipfa verba in cauillo Iudaico ifthic refurato, & in allegato aduerfarij expresse leguntur. Quæ igitur velania est, id ei tribuere, quod ex profeso impugnat?

Sed omnem dubitationem tollit iple contextus. Non dicit: Potest congruere: sed, Poffet congruere: quod occupationem habere alienæ lententiæ nemo non videt Mox sequitur aduersatiua: Arqui Danid regnum de quo nune differit, ab omnibus alys Count diffinguere, ficuti etiam peculiario eius ratio fuit. Instruit quidem

Dem potestate Reges, &c. Hæc, inquam, aduersativa (quam aduersativa callide suppressir) est Caluini ad præcedentem occupationem responsio. Summa occupationis cauilli Iudaici est: Posset hoc: Dixit Dominus: Cauillatio sede, &c. aliquatenus etiam Dauidi congruere: imò & Iudaorum. cunctis Regibus alijs. Ratto: quia & Dauid Dei mandato regnauit, & alij Reges à Deo in suo throno sunt loca-

ti:Ergo non necessario de Christo intelligitur.

Ad hoc respondet primo negatione antecedentis: quoniam Dauid hoc regnum, de quo nunc differir, tam à suo, quam ab alijs omnibus regnis longissime distin-Aum velit, nempe (vt priùs oftenderat) sacerdorio & eternitate. Secundo ad rationem nad var popar ou guennwir. Nam quod ad Reges alios attinet, instrui quidem eos potestate à Deo, & eius personam quodammodò sustinere, imò & Deos vocari Psal 81.8, attamen omnes multis modis iplo Dauide inferiores este, ne dum Christo: atq; ea causa maiestatem Dauidis supra alios reges extollit: nequaquam verò ideò, quòd oftendere velit, Dauidi hæc magis competere, quam alijs, vt alter calumniatur. Quod verò Dauidis personam spectat, licet eius præ alijs fuerit excellens maieitas, vt effet vnigeniti Filij Dei imago, &c. tamen ne ipli quidem posse hoe omni ex parce aptarit idq; patere ex Christi response Matth. 22.44 Nam (inquit) cum Pharifas fore Christum Dauidu filium dixissent, obijeit: quomodo igitur à Dauideipso vo atur Dominust Necest, quod obstrepant ludai, causto ofum fusse Christum, quia non suo nomine los quatur David, sed populi. Hanc exceptionem refellere promtum eft: & quæ lequuntur.

Tandem ex altera parte versus: Sede adextri, & co. addit responsum aliud, præmissa simili concessione: Etst nimitum detur, Reges terrenos aliquatenus sedere ad dextram Dei, laxo nimitum sensu, quatenus sedere ad dextram Dei est dignitatem & potentiam vicariam Dei nomine in terris exercere: sicut etiam o potentiam vicariam Dei cantur; tamen hic sublimiùs aliquid exptimi, nempe

Regem vnum peculiariter eligi, qui secundum à Deo potentiæ & imperij gradum obtineat; cuius dignitain (inquit) exigua tantum scintilla emicuit in Danide; persecta autem claritas emicuit in Christo. Nam cum dextra Dei longe supra Angelos emineat, sequitur omnibus creaturup praserri, qui illic locatur: Porrò, non dicemus Angelos, vi Danidi subijcerentur; in ordinem fuisse coactos. Quid ergo superest, niss vi spiritu Prophetico supra calestes principatus in sublime tollatur Christi solium. Ex quibus omnibus liquet sanè euidenter, non minus vitang; primi versus partem, quam totum Psalmum à Caluino ad Christum solum, eiusq; regnum referri, Satis igitur calumnia detecta est atq; repressa.

Arripit quidem aduersarius & illud, quod Caluinus dixit, non posse omni exparte Dauidi hoc aptari: quasi autumet, posse tamen aliqua ex parte. Sed nimis friuolum est, voculam vnicam contra apertam & indubitatam authoris mentem torquere. Non patitur hane glossam argumentum Psalmi, nec declaratio tituli, nec alia antecedentia & consequentia omnia, præsertim ratio subiecta, seu Christi ratiocinatio, ad quam Caluinus prouocat. Quomodo enim hoc dictum esset Domino Dauidis, si ipsi Dauidi vllo pacto dictum esse conseederetur? Negatio igitur Caluini vim habet vniuersalis, non particularis: vt dictum sit, ne quidem omni ex parte, pro: non vlla, vel nulla ex parte; quod loquendi genus nec absurdum, nec rarum est. Ita enim Siracides: Ne (inquit) contemplerisomnem hominem, hoc est. non

Sira. 42.12. Ne (inquit) contempler uomnem hominem, hoc est, non Pfal. 143. 2. vllum, seu nullum, sta Dauid: Non instificabitur in con-Matth. 19.2 spestu tuo omnu viuens, hoc est, non vllus seu nullus. Et in quastione Pharisaorum de diuortio, sitné licitum narad naoru airian, omni de causa, omnis ponitur, pro, vllus. Sed benè est, quod in re manifesta Criticus hic apices vocularum insectatur. Perdita enim id causa, &

conscientiæ non bonæ indubitatum est argumentum,

CAPVT

CAPVT XLII.

De prophetia Mich. 5.2. Et tu Bethlehem Ephratah, &c.

DErgo ad prophetiam Michea cap. s. 2. Er en Berble- Locm ! 1. hem Ephratah parua es in millibus Inda. Exte egre- Plendodietur, qui fit Dominator in Ifrael : & egressiones Calpag. eim abinitio, à drebus aternitatis. De Christo eiusq; na- 39. talitio loco secundum carnem hoc dici, adeò in ludai. co populo semper fuit extra dubitationem positum, ve Sacerdores & Scribe requifini ab Herode, vbi nasciturus effet Christus, hoc oraculo locum eius natalem ignobilem vicum Bethlehem tribus luda designatum este responderint. Hinc Ionathan in sua paraphrasi nomen Christi expresse posuit: Ex tecoram meprodibit Chriflus, St fit Dominium exercens in Ifrael, cuius nomen dictum est ab aternitate, à diebus feculi. Nemo igitut Christianorum est, qui hoc non pro confesse teneat, indeg; firmiter conficiat , loco natalium Meffiz iam pridem destructo, & tribuluda cum reliquis dispersaconfusaq; , Iudzos frustra ex Berhlehem exspectare Messiamalium, præter eum, qui ibi ex virgine, plus quam quing; trieteridibus seculorum iam elapsis natus, interq; immania illa Herodis infanticidia mirabiliter servatus est, lesum Christum: à quo Catholico consen. su proinde nec Caluinus discedit.

In expositione tamen vltimæ particulæ abalijs non Caluini nihil discrepat. Quod enim dicitur: Et egressia esus ab dissensia initio, à drebus aternitatis: communiter ad Christi di- ab alijs in uinam essentiam, & æternam ex Patre generationem, extrema seu emanationem referunt: & quia Propheta dicit, particula, egressiones, plurali numero notati volunt geminum egressium, & geminam naturam Christi; vnum in tempore ex Bethlehem iuxta carnem: alterum à diebus æternitatis iuxta Diuinitatem, Caluinus verò, quoniam existimat, hoc nunquam posse extorqueri à sua designam existimat, hoc nunquam posse extorqueri à sua designam existimat, hoc nunquam posse extorqueri à sua designam existimat.

dæis, quod Propheta hic loquatur de æterna effentia Christi: & subesse absurditatem, si Propheta dicatut plurali numero egresses vocare propter duplicem naturam Christi, quandoquidem nec propriè nec scitè conferret naturam humanam Christi cum divina, quantum ad æternitatem : ided hune dicit esse simplicem sensum, Christum non ita repente proditurum ex Bethlehem, quasi de eo nihil Deus olim statuisset: sed egressum, fiue egressus eius (nam Hebræistritum esse numeros confundere)elle ab initio, velà longa vetustate, & à diebus æternitatis: quia Deus iam olim ab initio statuerit dare perpetuum Regem populo suo. Itaq; & futu. rum sezé, egredietur, & nomen plurale, mozaothan, egre Siones ein, de codem egreffu intelligit, in tempore ex Bethlehem facto, ab æterno autem divinitus decreto.

Etsi autem (vtingenuè fatear) propter tales rationes a communi consensu mihi religio est discedere: quandoquidem Prophera non egressus decretum, quod constat omnium rerum in Deo xternum este, sed egressum ipsum à diebus æternis elle dicit: & egressus Messia æternus non potest aliò, quam ad æternam generationem pertinere: nec meo iudicio difficilius extorquebitur hic à Iudæis, Messix egressum dici à diebus eternis, quam alibi Messiam Patrem aternitatis appellari: & denig; Propheta distincte egressum ex Bethlehem, & egressus æternos coniungit, vt non sit necesse, nomini plurali infiftere: Tamen interpretatio Caluini necimpia aut Iudaica eft, nec æternæ Diuinitati Christi derogat, vel infidelibus fauet vlla ratione. Nam non modò expresse profitetur iple, quantum ad fe spectat, libentet se agnoscere, hic probari nobis Christi Dininitatem: sed & Iudzorum commenta & cauillos nominatim redarguit, & quomodo locus ad demonstrandam Christi Divinitatem faciat, demonstrat.

Asscribam eius verba, ve res sit clatior: Dicit ergo egressum Christi esse aternum, quia non prodibit momen-

lefa.9.6.

mento ex Bethlehem, sicuti temere qui fiam ad opem fee rendam exfurgit, bis omnia desperata, sed tamen ita furgit, be nihil fuerit ante prouisum: Propheta autem fore alium egreffum Christs denunciat, quod Deus feilicet ab initio statuerit dare perpetuum Regem populo suo. Interea repudsandum nobis est commentum sllud, in quo sibi placent Rabbini. Nam dicunt, aute mundi creatione creatum fuisse Messiam , sicuti eisam solium aters nitatis, & legem, & alsa: funt infulfa fabula. Sed Propheta simplicater oftendet, ettam ante conditum muna dum Christum fuiffe Caput, ficuti etiam Vocatur primogenitus omnis creatura, quia per if sum creata sunt omnia. Idem Gero sermo Dei, per quem creatus est mundus , debuit effe Caput Ecclesia , & per eum oportuit inflaurari, qua perdita erant. Nunc ergo tenemue, quid sie be velit Propheta, cum dicit: Egreffus Christi effe aternos. Caterum Iudais non concederem, tantum perpetua Dei ordinatione egreffus Christi fuiffe ab initio, vel ab omnibus feculis: fed duo nobis not anda funt: Christum feilices, quimansfestatus fust in carne, ot Ecclesiam Des redimeret, fuiffe aternum fermonem, per quemcreatus est mundus: deinde fuisse destinatum aterno Dei consilio, ve effet primogenitus omnis creatura, prasertim verò, vt esfet Ecclefia Caput, & inflauraret gratia & Girtute fua mundum collapsum. Nunc ergo Sidemus, quaratione Propheta hac duo simul consungat, Sbs dicit, proditurum ex Bethlehem, qui dominetur in Ifrael: & tamenegreffu esus effe asernos.

Recitaui integram Caluint interpretationem, vt videant æqui lectores, nimis iniquum & morosum hie
esse aduersarium in eo exagitando, quasi imum fundamentum Prophetici dicti labesactet; aciem probationis aduersum insideles obtundat atq; hebetet: Christianos interpretes petulanter vellicet: & eorum pias appositasq; sententias pro censoria sua seueritate reprehendere gestiat, &c. In medio res posita est. Iudicet Ecclesia, quàm sit hæciusta criminatio: maximè cum sit

apertum, eodem vtrang; fententiam tendere: nempe vt Meffia aternitas contra Iudaos farta tecta defendatur.

CAPVI XLIII.

Deloco Zacharia 9.9. Exsulta valde, Filia Sion, &c.

Locas 111. Pfeudo-Calpage. 99.

N tot exemplis proiectissima libidinis cauillandi & calumniandi alios, qua aduerfarius pessime stimula. tur, vix occurrit aliud, quo magis miratus fim malitiam & ineptias eius, quam eo, qui nunc sequitur, loco Zachar. 9.9. Exfulta Galde, Filia Sion; Iubila Filia Iern-Salem: Ecce Rextuus Veniet tibi suftun, & fernatus ipfe: pauper, o equitans super asinum, o super pullum, filsum asinarum. Fatetur namg;, Caluinum concedere, boc vaticinium in Christo fortitum effe fuum complemen. tum. Sed mouer ei litem de afino ; dictitans, Enangeli. stas in propria significatione sumere asinum sine asinam, nec quicquam alud intelligere, quam ipfam illam alinam mutuatitiam, cui Dominus lesus insedit, Gnacum illeus pullo: Calusnum contraproferre aliam gloffam, & asinum interpretars metaphorice pro contemtibili spes eie: St genuinus fenfus Prophetafit: Christum equitainrum super asinum, b.e. fore obscurum bominem, qui sese non extollet supra communem Gulgi modum. Ad quozum refutationem in contextu quidem nihil affert, preter verborum aculeatas quisquilias: Calumum sibi à Seteratorio lusu & studio permerso Scripturas flettendi a proprio sensu ad peregrinum temperare non posse: pruriginemillam torquendi verbum Dei adeo pensius ei innatam; Ot tropis fuis in re tam grani nibilo fanctiore mente ludat, quam agyrta ludunt fui prastigijs & offieys, ce. In margine verd hunc Achillem quafi pro ca-Atis Statuit : Se bic firgenninus fenfus, quem Caluinmes praconcepta metaphora exftruit: Apostolos ergo agenuicofensu aberraffe, Que omnia legenti mihi in men-(CO)

LIB. II. CAPVT XLIII. 30

tem venit cuiusdam Iunij Bruti, hominis cumprimis dicacis, quem vulgus asinum album appellabat, quòd feliciter esset maledicus & ridiculus. Alba enim veteres felicia vocabant. Sed priùs, quam ad offucias istas veni-

am, ipsum Caluini Commentarium recitabo.

In ea igitur verba: Equitans super asinum, & super pullum filium afinarum : fic scripfit: Quidam exiftimant , bic asinum por non ad not andum paupertatem , quia soliti tung fuerint equitare in asinis, essam qui Chrysof. in prastabant Girtute in populo. Sed mihi non dubium est, Matth ho. quin Prophetaboc membrum consunctim addiderit ad 67. In asis nomen nghani, (pauper) quafi diceret, Regem, de quo na ficut loquitur, non fore magnifico & splendido apparatuinsis rex sedegnem, vi solent effe terrens Principes: sed quasi sordido bit. babitu, aut saltem Gulgari, Gt nihil differat à plebeio quopsam Gignobili. Et postea: Summa est, Vaticinia quibus frem redemisonis fecerat Dem electo populo, non esse aut vana aut irrita, quoniam tandem suo tempore prodibit Christus filius Danidis, Secundo, Regem hunc fore sustum or faluum, quia scilicet restituet in ordinem, qua prius fado o pudendo modo erant confufa. Tertio adiungit Regem bunc fore pauperem, quiaequitabit super asinum, & non pollebit magna eminentia, neg, erit conspicuus vel armis, vel opibus vellauticys, bel copia militum, betetiam regys insignibus, qua perstringunt Gulgi oculos. Sedebit ergo luperafinum, Scimus boc Saticinium fuisse completum in Christo. Et quidam etiam ex Indan fateri coguntur, male torqueri Propheta Gerba, nisi de Christo exponantur Intercanon agnoscunt pro Christo Dei , filium Maria : sed tamen Golunt, Prophetam locutum effe, de imaginario suo Mefs fia. Nos autem, qui certo per fuafi fumm, & fatis tenemus, Christum illum, qui promissus fuerat, apparuisse, & defundtumeffe suo officio, videmus non fruftrà boc fusffe dictum, quod scilicet Genturus effet pauper, & fuper afinum equitans. Imo Coluit Gefibile symbolum busus res exftare, cum affcendit super asinum, Gbs

-

li

ià

1-

į.

Coluit lerosolymam ingredi paulo ante mortem. Istis omnibus tacite præteritis, à quibus tamen sequentium pendet fenfus, aduerfarius hac folum artipuit, qua lequuntur: Verum quidem est, Propheta Gerba effe mes taphorica,cum dicit: Veniet Rex equitans superalinum; figuratus est fermo. Nam Propheta intelligit, Chriftum fore quasiobscurum hominem, qui sese non extollet super communem Sulgi modum : hic est genuinus sensus : Verum est: fed tamen boc non obstat, quò minus etiam Christus ediderit huius rei specimen, vbi asinum illum conscender. Postea simile exemplum profert ex Psalmo 22. Miserunt sortem super Gestes meas, de quo supra vidimus: & tandem concludit: Nunc ergo intelligimus, quam bene hic inter (e conveniant, metaphorice Prophetam loqui de contemptibili Christi specie: or tamen Sisibile symbolum optime quadrare, St rudisimi quis agnoscerent, non alsum effe sperandum Christum, quam eum , qui apparuit tunc. Omitto nugas illas, que ad fen. (um Propheta nibil faciunt , imo corrumpunt prorfue ipfam fententiam, & abrogant fidem Caticinio. Nam putant Christum equitasse juper asinum, deinde super nonum pullum: quia (cilicet gubernauerit Iudaos, qui prins affuets fuerant ferendo sugo legis, deinde ad obsequium affuefecerit gentes, qua erant indomita. Hacuimu friuola (unt. Ergo sufficiat tenere genuinam Propheta mentem. Audiumus integram interpretationem Caluini in hunc locum.

Primum autem Iudaicum quid in his mihi monstrari velim. Quòd si contra res clamat, præclare à Caluino contra Iudæos oraculum hoc defendi; quorsum ad Iudaizantem suum Pseudo Caluinum aduersarius id produxit?

Adnersarijcalumnia, Deinde quoluis æquos lectores iudices calumniæ huius appello. Rursus enim, vr suprà aliquoties, pro Caluini glossa id traducit, quod acontessa ad elusoriam stropham Iudæorum à Caluino responderi, contextus ostendit. Argumentum Christianorum est, Do-

minum noftrum lesum effe hunc promissum Regem : Argument quia in eo hec prop'ectia ad literam fuit completa, quan- tum nodo asinam conscendir, & Ierosolymam ingressus est, frum. Iudzi eludunt: Equitare super asinum hic figurate si- Indaorum gnificare contemtibilem Messie speciem. Visibilem igitur elusio. equitationem fily Marie super Asinum nabil probare, quod ad eum prophetia pertineat. Hanc cauillationem Responsio occupat Caluinus, & antecedens quidem concedit, Caluini, consequentiam verò negar, quia est manifesta fallacia consequentisà toto ad partem, vel à specie ad individu-

um negatiuè procedere.

Cur non potius neget , effe figuratum fermonem, caulæ videntur duæ obstare: Vna, quod vidit, negationis probationem nonita facilem esse: quandoquidem ea vel ex Prophetæ verbis, quæ ipla funt in quæftione polita, vel ex historia Euangelica, quam Iudzi derident, petenda fuiffet : Altera, quodiudicauit ad rem parum id intereffe, proprius an figuratus fermo fit : cum etia pofito, quod fit translatus lermo, nihilominus argumentum noftrum ftet firmum. Feguratus fermaeft, (inquit:) Verum est: Sed tamen boc non obstat, que minus Chrifem etiam ediderit huim rei fecimen, Gbs afinum confeendet, oc. Cur non obstat? Quia equitatio illa visibilis super asinum non mode specimen, sed & pars fuit contemtibilis speciei. Quòd fi igitur Propheta equitatione fuper afinum translate notauit (quod volunt Iudzi) vniuersam contemtibilem speciem Messiæ:vtig; etiam notauit, quiequid eam speciem, quam proprijsime expressit, & quicquid omnino ad cam repræsentandam pertinuit. Nihil autem eam exprimere potuit magis propriè, quam contemtibilisilla pompa, quando Christus Dominus noster afino mutuatitio, pannosis vestimentis pro phaleris constrato insidens, inter puerorum Matth, 21, & turba circumfula vociferationes, ridentibus & ringentibus Sacerdotum Primoribus ac Seribis, vrbem Ietololymam ingressus est.

Stropha igitutluda orum tantum abeft,vt argumen-

sum nostrum eludat, vt maximè confirmet: quandoquidem ex ipsorummet hypothesi, contemtibilis illa
equitatio Domini lesu super asinam, ad complementum prophetiæ huius non vna, sed triplici ratione pertinet: semel, vt visibile documentum seu specimen paupertatis: sterum, vt metaphoræ causa & basis: (vnde
enim metaphoram sumsit Propheta, nisi quia equitare
super asinum videtur maximè contemtibile?) denia,
vt pars ad totum, seu individuum ad suam speciem. Si
enim ea locurio, quicquid in Messia contemtibile
suit, complectitur, quidni etiam hunc contemtibilem
actum?

Retexere hæcvolui, non quod sint in Commentario obscura, sed vt manisestum sit, puram putam calumniam esse, quod aduersarius Caluino impingit, nimis videri es absectum o humise, quod Euangelista vocabulum asina propria significatione accipiunt: ideò glossam aliam libuiso proferre. Neque enim Caluinus glossam de figurato sermone protulit, sed à ludæis prolatam in iplos pro side Christiana retorsit.

An sit siguratus sermo.

Cæterûm an Propheta, cûm dicit : Equitans super assum: solum illum visibilis equitationis actum designare; an verò præter eum actum hac phrasi totam simulvilitatem & contemtam speciem Messia overdognas complecti voluerit: meo iudicio non magna est quæstio. V trunq; enim verum esse potest, illud propriè, hoc siguratè: quia equitare super assum est contemtibile: sicut exempli causa vtrunq; verum est, Passonia Christi nomine & extremum vitæ eius actum, & vniuersam eius vitam designari; illud propriè; hoc metaphoricè: quia vniuetsa Christi vita perpetuæ passionismilis suit. Ita enim solet non rarò propria appellatio vnius partis ad signisicandum totum per siguram aliquam transferri.

Proprims Vterq; igitur sensus, proprius & figuratus citra aber figura- sutditatem dicetur Prophetæ genuinus, diuerso respeAu. Ille quidem ratione individui seu partis, hoc est, sus sensus ratione externæ illius equitationis super asinum, qua genusus. propriè & ad literam Christus contemtibilem suam speciem declarauit: hic verò ratione speciei, seu totius humilitatis eins;

Indeapparet, inter aduersatium, qui prius contendit: & Caluinum, qui posterius desendit, reuera et quantum esse sie se lucia desendit par moueri inanem & ineptam: quoniam longè est tutius, posterius hoc sentire, quàm illud prius. Neq; enim verisimile est, Prophetam, vno contemtibili actu designato, velle excludere alia ad vilitatem Messia pertinentia. Et qui posterius affirmat, non negat prius, sed includit: qui verò prius tenet, posterius non item.

Deniq, ad refellendos Iudæos posterior sententia necessaria omninò videtur. Quid enim, si Iudæus quis aduersario obstrepat, proprium sensum neget, metaphoram vrgeat: vt stabits vt pugnabit? Faciat periculum: postea Calumum damnet. Calumus sanè non semel in certaminibus contra Seruetum, contra Gentilem, contra sudæos, expertus est, quantò sit tutiùs in Prophetarum interpretationibus eas sententias anteferre, quæ Iudæis essugia quam proximè præcidant.

Exstant quæstiones împudentis cuiusdam Iudai, & Epist & Caluini apos Basau cum responsis: in quibus est decima Responsitertia de hoc ipso loco Zacharie, quam proinde in gra-Caluini, tiam lectoris assertibam:

Quare, inquit ludæus: Si Messiau vester Deus est, quare inequitauit bestia polluta? Cum scriptum sit in lege: neg, oues, neg, boues pascent è regione montivillius. Quidigitur? Siprohibuit, ne bestia quidem munda pascerent, quanto magis, ne immunda? Is autem ipsemet insedit bestia polluta.

Caluinus augushions: Quare vicissim, an sanctus Rex & Propheta Dauid super mulum equitando sese pollueris? an aly praterea sancti homines, quorum passim paßim occurrunt in Scripturis exempla, quoties asinia Sells (unt, maculam contraxerint?

Responsio ad ludzi quasitum sequitur: Primum, quando ne diuinu quidem Gaticinisparcit eorum petulancia, non Sidetur operaprecium, pluribus Gerbis eam refutare. Quemcung, tandem Messiam sibi fingant, non de alio, quam de Messalocum Zacharsa exponere licebit: Lætare filia Sion, Ecce Rex tuus venit tibi, equitans. Super afinum, &c. Quid cum Propheta litigando proficient? Imo an non putida ista subsannatio satu conuincit, quod prius dixi, non tam ludibrio illis effe Christum nofirum, quam legem, o omnes Prophetas? Nam si Zacharia sunt disciputi, nodum hunc nobis expediant. Nimu autem insulsa est canillatio, prohibitas fuisse in legu promulgatione bestias ab accessu montis: quia si Deus locum illum fibe ad paucos dies segregare Coluit, St neg, bomo, neque Glium alind animal illuc accederet, non ideò excluditur McSias à communi bita humana bjus Quid autem contagionis in eo reperient, si filim Danidis super asinum conscenderst? Nec Gerodubium est, quor. Sum fectauerit Zacharias, nempe Genturum Redemtorem, qui non fulgeat regia pompa & apparatu, sed pans per fit, e quafi Gum ex Gulgo. Hacibi.

Nunc obiecta, h.e. pueriles paralogismos aduersarij

audiamus.

Obiott.1.

Zach.o.

Enangelista (inquit) Socabulum asina & pulli in prepria significatione accipiunt. Quid audio? An Caluinus
accipit in non propria? Putâtne Christum equitasse super asinum siguratum? Quasi verò sit quastio de asino,
ac non potius de ipsa phrasi. Manet propria vocum significatio tàm in Propheta, quam in Euangelista verbis, quantum ad actum illum singularem, quo Christus propriè & visibiliter asino vectus est. At cum locutio ipsa ab illo actu latius ad totam Christi contemtibilitatem, vt sie loquar, signisse andam extenditur: iam
non in vocibus, sed in phrasi metaphora exsistit, vt suprà ostensum est. Nec magis mitum aduersario videti
debet

debet quod dico, manente vocum proprietate in phrasi figuram exfiftere, quam fi audiat, ex lapidibus quadratis turrim rotundam, vel ex præmissis vniuersalibus syllogismum particularem nonnunquam exsistere.

Æquè elumbis est Achilles ille marginalis : Si hic est Obiet. 11. genuinus sensus, quem Caluinsus ex praconcepta metaphora exftruxit: Apostols ergo à genuino sensu aberràrunt. Nam præter calumniam antec dentis neg; enim Caluinus sensum metaphoricum exstruxit:sed ex hypothefi affumfit) puerilis est paralogismus consequentis, à specie ad indiuiduum negatiue argumentari (est enim aduerfarij consequens potestate negatiuum) non minus, quam fi dicas; Homo fentit! Petrus igitur non sentit. Vel certe est aperta ignoratio Elenchi. Neg; enim inter figuratum & proprium lensum hic est pugna, sed ordo, ve inter vniuerfale & fingulare: & vterq; fenfus eft genuinus diuerla ratione, vt modò oftensum est: quia Propheta vtrunq; designauit. Non ergo magis sequitur, Apostolos propriam fignificationem afina retinentes, à genuino sensu aberrare, quam sequitur, à genuino sensu aberrare eum, qui dixerit, aduersarium frustra insectando mortuos, & repugnando veritati, contra stimulum calces iactare, eò quòd propriè hoc estafinorum.

Deniq; eodem margine pro absurdo obijcit Calui. Obiettallt. no: Afinus , id est , contemtibilis fecies. Sed bonus vit rursus aberrat, asinum arripiens pro ipsa equitatione super afinum, Mittamus igitur afinum, & ad ea, quærestant, pergamus.

CAPVT XLIV.

Vaticinium Zacharie cap. 11. v. 12. de triginta argenteis.

C Equitur alius locus eiusdem Prophetæcap. 11. ver. 12.13. de triginta argenteis, qui fic habet: Et dixi illis: Si bonum eft in oculis Veftris , afferte mercedens meam, meam, quod si non, desistise. Et appenderunt mercedem meam trigint a argenteos. Et dixit leboua ad me. Proyce hoc ad sigulum. Egregium precsum, quo apprecsatus sum ab eis. Tuli stag, trigint a argenteos, proseci sllos in domum leboua ad sigulum, v.c. De hoc primum, que sit Caluini sententia edisseram: posteà, aduersarij quosdam cauillos excutiam: tandem de mea sententia paucula subjiciam.

Caluinus igitur in Commentario Prophetæ de lehouainterpretatur, taxante sceleratam ludzorum ingratitudinem, & quærente sibi pro diuturno labore & cura pastoritia, mercedis loco ab eis appensos 30 argenteos, precium vile & fordidum, quantulum vix vilissimo operario pro labore, vel bubulco pro seruitio appendere decorum effet. Per vile autem hoc precium, quod bubulco dignum effet, intelligit friuolas nugas, quibus putabant ludæi, se posse satisfacere Deo. Scimus enim (inquit) fuisse admodu sedulos in suis ceremonijs, quasi vero hac compensatio apud Deum quicquam Saleat. Requirit cordis integritatem, & ideo fe nobis addicit, St Sicissim nos possideat. Horigitur erat precium laboris, quod Dominus fuerat meritus. Hac eratiu. famerces, sein obsequium totos ludas addicerent esm Gerbo. Quid autem? nempe defuncti sunt ceremonis er alijs fruolis rebus. Fuit igitur boc fordidum munus, quasi vellent rependere mercedem alscus subulco:

Quòd iubet Iehouahoc proijeere ad figulum, esponit perinde, ac si dictum sit: Proijee ad figulum, vi emat sibilateres veltegulas, ad reficiendum templum: si qua sunt ruina in templo, reficiant eas, & soluant sigulo precium: qui a ego non patiar, tàm contumelios è mihi precium mea maiest ate indignum obtrudi.

Rationem à thesi seu doctrina communi sumtam subijcit: Putarunt enim Deo satus superque prastare, si eum colerent externu nugu: quoniam ceremonia sine pietatis sensu duntaxat frinola nuga sunt coram Deo: quam quam doctrinam illustrat & confirmat dictis similibus, ve cum dicit Deus hypocritis apud Iesaiam cap. r. 13. Ego nauseo ad vestros festos dies: quid calcatis quotidie panimentum templi mei? Et cap. 66. 3. Perinde est, qui bouem mastat, ac si occideret bominem.

Tandem interpretationem grani hac commonesactione concludit? Deus ergo omnibus illu locis ostendit, quemadmodum nunc apud Zachariam, sibi summa abominationi esse sacrificia, qua offerunt impy homines er bypocrita, sine aliquo affectu pietatis. Quare i nam hac est summa contumelia, quam inurunt reprobi, quasi sputis sedarent eius faciem, visi scilicet eum comparant velsigulo, velbubulco: er non cogitant, quid precis mereatur, nempe vi se totos illi consecrent, er verè addicant absq. simulatione.

Porrò quoniam extra dubitationem ponit (quod tamen, vt dicetur, controuerfia olim non caruit) hoc elle vaticinium illud, quod Matthaus Euangelista im- Matth, 27. pletum ait in Chrifts passione, quando Iudai precium 9. proditionis triginta argenteos appenderunt ludæ proditori, & cosdem à proditore desperabundo in templum proiectas, dederunt figulo pro agro in sepulturam peregrinorum : ideò religiose hoc ipsum tenet, & ad Christum applicat. Afferibam integram eius applicationem, quoniam aduersarius eam capite & calce truncatam fæde deprauauit : Nunc (inquit) Geneo ad locum Matthai. Nam Gbi narrat, prosectos fusfe 30. argenteos nummos à luda: & inde emtum fuisse agrum à figulo: adsungit, tunc implesum fuisse Vaticinium Propheta. Non refert quidem singula verba, sed sain confat hoc testimonium citari. Dederunt,inquit, triginta argenteos, precium æstimati, quem æstimarunt a filijs Istaël. Ergo, quantum ad rei summam spectat, non dubium est, quin optime conventat, quod refert Maithaus, cum Propheta fensu. Nam tenendum est illud prinespium : CHRISTV M fuife Gerum IEHOVAM

" ab initio. Quoniam ergo Filius Deseinfdem est cum Pan treeffentia, & Snus etiam cum ipfo Deus: non mirum o est, visibili modo in eius per sona fuisse exhibitum, quod n figurate Propheta docust, factum effe fub Lege à Veters populo. Nam quasi (oluerent sustam mercedem Deo, dederant triginta argenteos, fordidum feilicet precium; ideo conquestus est, juum laborem, quem impenderat illis regendis, inique aftimari. lam Christus venditus fuit triginta argenteu. Ergo Sisibile specimen huius prophetia exhibitum fuit in eius persona. Cum enim dicis Matthaw, Christum fuisse astimatum a filijs Ifrael, acensat impietatem electipopuli, Namillic subandiendus est articulus on Habetur quidem dovovior iregund: fed ita resolui debetoratio : tam vili precio aftimatum fuisse. non abarbarisgentibue, sed abipsis indigenis, qui erant ex filijs Ifrael, velex semine Abraha: quali diceret, bane insuriam illatam fus fe Deo, non ab extranes, fed apopulo, quemel gerat, o adoptanerat fibi in peculium. Ils la autem minus malitia excufabilis fuit.

Hæcomnia adversarius applicationem Calvini referens suppressit, nisi quod aliquid de Sisibili fecimine deprauate inspersit. Sequentia tali percollata sarca-Imo: Et quam pulcre incedit applicatio Calumi his concepta verbu, subiecit: Postea adiungit Mattham: Dederunt in agrum figuli ; ficut mihi Dominus præceperat. Hac etiam pars optime respondet Caticinio: quoniam certum est, non fuisse data opera bel consulto pecuniam illam locatam in agro emendo, St Indas parerent mandato Dei Sed scimus, Deum exsequi sua decreta per impios, etiamsinihiltale aut Velint, aut cogitent. Quidansem Zacharias nosteri Proijce, inquit, ad figulum. Non dicit:ad agrum figuli: Sed exposumus, quo sensu inbeat Deus triginta argenteos projes ad figulum, nempe st emantur lateres, veltegula ad ruinas templi obtegen. das. Ethoc contemtim ac per ludsbrium dicitur. Sic etsam Sisibile huius rei symbolum fuit in emtione agra Que lequuntur, rurlus succidit aduersarius, omn no cohz-

LIB. II. CAPVT XLIV.

coherentia superioribus: Figulus enim agri Genditor nesciuit, quid agéretur. Scriba & Sacerdotes nibil minus putabant, quam fe implere, quod pradictum olim fuerat. Sed Stpalam fieret, Christum elle verum illum Deum, qui abinitio locuius fuerat per Prophetas : ideò Si quasi oculus subiceres Dem, Solui Sisibilem exftare imaginem, quasi tudaos in rem prasentem adduceres. Hæcibi.

Placet huc etiam annotare, que leguntur Commentario Harmonia Euangelice, in locum Matthai. Tunc Matth. 27; impletum eft, &c. Quomodo (inquit) Hieremianomen 9. irrepferit, me ne scire fateor, nec anxie laboro, qui anis biltale apud Hieremiam legitur, veletiam quod accedat. Alter autem ille locus, nisi dextre accommodetur, in alsenum fensum male detortus Viders poffit. Verum, fi regulam tenemus, quam in citanda Scriptura fecuts funt Apostoli, cognitu facile erit, aprè Christo congruere, quod illic babetur. Poffquam conqueftus est Dominus, quandin in regendo populo Pastoris officio functus est, se male operam locasse, tadio & moleftia se cogi dicit, St labors renunciet. Fracto igitur pedo, se amplius fore Pastorem negat. Postea subijett , cum mercedem exigeret, fibi datos triginta argenteos. Quibus verbu fignificat, non minus fordide fe fuiffe habitum, quam signobilis qui fiam & vilis effet operarius. Non ceremonias & manes fucos ; quibm eins beneficia penfabant ludas; comparat trigintà argenteus, tanquam indigna & pue denda bubules velopificis mercedi : ideo inbet proyes ad figulum in templos ac si diceret : Hos praclarum suum munus, quod mihi non minus probrosum effet, accipere, quim contumeliose offertur, potius ad emendas tegulas Sel lateres impendant, quibus reficiant templirimas. lam quo certius conftaret , Christum elle Deum exercituum, in quem populus ab initio malignun fuerat er in " gratus : Sbiin carne patefactus est , quod figurate prins " dictum fuerat, reipfa er Sisibili modo in eim persona " implers oportuit. Ergo cum malitia corum coactus illis

Salediceret, Suamque operam conduceret indignis, eum Priginta argenteis aftimarunt. Atq, bic contemtus Fili Des extrema ecrum impietatu cumulus fuit. Precium æstimati) Matthaus Gerba Zacharia nonrefert : quia tantum ad metaphoram alludit, sub quaillic Dominue de populi ingratitudine conqueritur. Summa tamenea. dem est, cum se totos, suaque omnia deberent Indas Domino, non fine contumelia cum feruili mercede eum ablegasse: ac si nibiloplus tot seculis ipsos gubernando merisus foret, quam bubulcus quifpiam Gnim anni opera. Se ergo tam viliprecio taxatum conqueritur, cum sit inas fimabilis, oc. Hactenus Caluinus.

Exquibus omnibus liquidò constat, à Caluino id, quod hic caput rei est, religiosè teneri : nempe hoc Zachariæ vaticinium, & non aliud, citari à Matthæo, quomodocung; tandem Ieremiz nomen obrepferit :aclicet nee verba nec circumftantiæ omnes fatis congruant, quantum tamen ad summain rei spectat, allegatio. nem Matthæi optime conuenire cum Prophetæ fenfu, nempe Christum effe illum lehouam, qui olim in figura tam lordide fuit æstimatus, tandem vere in carne patefactus, reipsa triginta argenteis à filijs Israël, ad horrendam necem est appreciatus,

Argumenfts.

Vnde sand hoc præclarum æternæ Diumitatis Christum Deis fiargumentum Caluinus exftruit, quod inter centum satis Chris interpretes vix vllus attingit :

Appreciatus triginta argenteis apud Prophetam eft

aternus lehoua,

Christus estille appreciatus triginta argenteis iuxta Matthæum.

Christus igitur est zternus lehoua.

Jam quid Criticus noster? Nempe sophistica sua falce pleraq; Caluini dicta truncat, runcat, peruettit & exagitat aded petulanter, yt abiq; nauseante stomacho legere nemo bonus possir. Rursus enim meras atras fuligines, & caligines cacitatis & amentia Indaica, & eneInebriaros Spiritus foporis, & incespitationes, & olentia Indeorum fimeta, o subulcos, o bubulcos, o tenebras plus quam AEgyptias, & nefcio quid non in Caluini animam enomit : quod verò à Caluino tanto studió inculcatur, Christum effe arernum illum lebonam tansillo precio aftimatum: quaft nufquam viderit, tacitus præterit, abijeit, supprimitiquo candore, indicent æqui lectores. Mapsona quadam insectatur acerbiffime, de triginta argenteis, de figulo, de regulis, de instaurandis templiruinis, & alia, de quibus tragice exclamat: O Indascam cacitatem : O tenebras plus quam A Egyptiacas. Summa verò omnium argutiarum huc redit: Quoni- Summara am Matthæus Euangelista triginta argenteos proprie usllorum accipir, & cos figulo daros feribit non ad emendas te- aduerfary. gulas, fed in precium agri venditi ad sepulturam peregrinorum : falla igitur esle, quæ de triginta argenteis non proprie, sed metaphorice acceptis, deq; personato illo figulo emente tegulas ad templi ruinas instaurandas, Calumus scripfit. Ad quæ priusquam singulatim respondeam, ista queso candidi lectores benè perpen-

Primamefto, aberrarit Caluinus in eircumftantia. Calumnia rum quarundam applicatione: nonne infignis malitià ludaismi eff,ideo cacitatem & amentiam ludaicam el impinge retundare, quem fidem ærernæ Divinitatis Christi adeò rotun-tur. de & folide hoc vaticinio conftat afftruere; vt omnes aduerfarij næniæ nihil fint contra, nifi futiles nugæ & tenebræ? Et audet tamen tam crassam malitiam crassiore calumnia fulcire: Calumum, chi Gaticinium hor, ficut & alta, Indaicis gloßis prins proberefudit, aciem esus bebetanit, neruum argumentationis aduer sis infideles incidit, imum fundamentum labefecit, denig, per Cogitalefrophas merabiles, o mille spinus obsitas o intricatas ctor, quam detorfiones, idest, troporum offiguraram, cumpremu birulenta autem adamata metaphora fue praftigias, prophetico- pedius. rum oraculorum Sigorem acrobur ad redarquendos lu daos emarcidum reddidit : tum demum admisscere ais-

X 1

quid

quid de sensu ab Euangelistis & Apostolis assignato, ità ramen, vi regnet & emineat tanquam principalior maquique propriue is, quem ipfe inbet effe proprium : Senfus

vero ab Apostolis redditus, sit quasi magigy .

Sed ô linguam, ô frontem: nec addo aliud in crimine tam diluto, & toties iam represso. Demonstrationem Calumi contra Iudzos & hæreticos, pro æterna gloria Filij Dei, ex hoc oraculo non retulam, non inci-Sam, non spinis obsitam, aut intricatam, non detortam, non emarcidam, non magiggor: sed validam, integram, apertam, directam, vigentem, & tertium iteratam, tute iam audiuisti Critice. Cedò contra tuam : cedò tua argumentationis aciem, neruum, vigorem, robur ad redarguendos Iudæos. Cur tu in septem integris pagellis ne indice quidem litera eam attigisti? Cur pro ea nihil nisi aculeatas verborum paleas lectorum animis offundis? Nonne quia tibi vtcung; tutius est visum luctari cum laruis, & mortuos iugulare, quam cum viuis legitima disceptatione rem experiri? Dummodò igitur Caluino ster firmum, quod dixi huius loci caput esse, Christum este lehouam illum tam sordide olim appreciatum: tu perge sanè interim argenteis te oblectare, figulo insultate, tegulas impudentiz captare, & similia mieseza confectari, dum tibi de his etiam latisfiat.

Secundo igitur, quod aduersarius quasi in pacara transiens regione circumstantias Prophetæ & Matthæi tam accurate exigit ; id certo arguit, eum vel data opera lectoribus fucum facere, saltem vt hic etiam Caluinum speciosè traducat : vel locum Zachariz nunquam feriò affpexiste, & cum Euangelista contulifie.lam olim namq; Interpretes diligentissimi in hac alquaftiones, legatione Deus bone, quam laborarunt & sudarunt

Varia de boc loco

AnZacha-Theo cites sur.

Incertum fuit, an ad Zacharia, an verò ad alterius rias aMat- Prophetz locum respiciat Matthæus: idg; tum, quiz non Zacharia, sed leremia nomen in textu legitur: tùm quia locus, vt quidem à Matthao citatur, nec in

Icre-

leremia, nec in Zacharia, nec alibi vspiam reperitur.

Alij igitur vaticinium tribuerunt Ieremiæ ex libro Apocrypho, quem Hieronymus ait, se vidisse, in eo hae
ad verbum scripta reperisse, Alij voluerunt, non vnius,
sed duorum Prophetarum, seremiæ & Zachariæ loca
à Matthæo coniunctim citarit nec de Ieremiæ tamen
loco conueniunt. Alijsenim videtur allusio esse ad locum Ierem. 18. vbi siguli quædam sit mentio: alijs, inter
quos est Augustinus, magis placet locus Ierem. 32. vbi
Propheta iubetur emere agrum patruelissui, & precium appendere. Quod igitur de agro emto Dei iusu habet Matthæus, putat hinc desumtum: reliquum de triginta atgenteis ex Zachar. 9. esse adiunctum. Omnes
tamen magis huc inclinant, testimonium ex solo Zacharia petitum esse, quod Caluino etiam placet.

Sed hic gemina rursus quæstio exstitit: Pna, quomodo Ieremiæ nomen in textum Matthæi irrepserit. Alte-

ra, quomodo allegatio conueniat,

In priore quastione expedienda alij aliud divinant.

Nonnullis videtur esse (φάλμος γραφικόν, vt Origeni, cui Quomodo Caluinus accedit: alijs videtur lapsus memorize Matteremia thzi, vt Augustino, qui lapsum eiusmodi non tam exmomen in cusare, quam Spiritui sancto asseribere nititur. Alijs textum placer, Matthzum nomen Ieremize, pro, Zacharize, po-Matthzi suisse, vel quòd vulgò Ieremize tribueretur hæc pro, irrepserit, phetia: vel quòd Zacharias à Ieremize Præceptore cam accepisse: vel deniq; quòd Zacharias binominis sue-tu: qua de re legatur Origenes in Matth. Augustinus deconsensu Euang. lib.; cap. γ. Eusebius ἀποδείξιως lib.

20. Hieronymus de opt. genere Interpr. ad Pammach.

Erasmus in annotationibus. Beza in Annot. Noui Tessamenti, &c. neq; ego in re tam ambigua interpono indicium meum.

Altera questio de allegatione Matthæi paulò etiam 111, est dissicilior. Si enim Prophetæ & Matthæi verba con Quomodo setas, multa non conuenire deprehendes. De qua di textus persicate, & diuersitatis conciliatione alij aliud conie-Matthæi

K 3 Clant

cum oraculo Zacharia con neniat.

ctant:proxime autem rem attingere videtur D. Beza in postremis suis notis. Si res iplas & circumstantias vtrinque compares: multò etiam maiorem discrepantiam observabis.

I. Apud Zachariam ipse Prophetaest, qui mercedem exigit: Si bonum est in oculis Ceftris, date mercedem meam, Apud Matthæum eft Iudas proditor, qui dicit Sacerdotibus: Quid Guliu mibi dare?

Ibi triginta argentei appenduntur Prophete in mera cedem laboris iam nauati in grege Domini palcendo. Hic triginta argentei dantur ludz in precium prodi-

tionis nondum nauata.

Ibi triginta argenteia Deo fastidiuntur, vt precium laboris nimis vile: Egregium precium, quo astimatus fum ab illu. Hic triginta argentei expleuerunt auaritie. am ludæ proditoris,vt precium (ufficiens.

Ibi Prophetæ mandatur a Deo, vt argenteos proijciat.Hic ludas ponitentia du dus sponte proiecit.

Ibi proiectionis mandate causa fuit precij, indigni-

tas Hic Iudæ desperatio.

Ibi proijciuntur in templum ad Hasozer, quod Hieronymus vertit, ad farmarium: septuaginta, eis mojumer The sor, in conflatorium Ionathan Chaldeus, ad prapofisum magnum; Pagninus:adthefaurarsum: Aquila, man ed tov nadslw, ad fietorem bel figulum. Hic argentei in templum proiecti à Sacerdotibus dantur pro agto figuli,

In tanta discrepantia non habent aliud, quod dicant doctiffimi Interpretes, quam quod etiam Caluinus dicit, Mattheum non referre fingula Prophete verba: fed quantum ad rei fummam spectat, optime conuenire, quod refert Matthæus cum Prophetæ senla. Hieronymes vix tam molliter loquitur; Horf inquit) 10fimonium in Hieremia non reperitur. In Zacharia vero, qui pene Oltimus est duodecim Prophetarum, quadam similitudo fertur: or quanquam sensus non multum discrepet : tamen & ordo & Gerba dinersa funt, Et

Comm,in Matth.

223

ad Pammachium: Hoc in Hieremia pensiùs non inneni- De optimo tur, sed in Zacharia, alijs multò verbis, ac toto ordine dis genere luscrepante: & ostensa diuersitate tùm Hebrai textus, terpret.
tùm translationis LX X. tùm verborum Matthai, in
quibus cùm sensus sit idem, verba tamen prapostera
esse dicit, & penè diuersa trandem pro conciliatione
subijcit: Accusent Apostolum falsitatis, quòd nec cum
Hebraico, nec cum LXX. congruat translatoribus, o

(quod hic maius est) erret in nomine: pro Zacharia
quippe seremiam posuit: Sed absit hoc de pedissequa
Christi dicere: cui cura sust, non verba o sullabas aucupari, sed sutentia dogmatum ponere. Conuenit
itaq; Caluino cum Hieronymo & omnibus, quos
vidi, interpretibus, verba diuersa, sed sensum eundem
esse.

.

Rursus verò etiam in fensu Prophetz explicando 17. non minor occurrit varietas. Aly dicunt, Prophetam Varietas in visione vidiste, & hoc oraculo simpliciter prædixiste, in explique de Chresto erant futura. Aly iplum fibi vilum cando fem effe , iuflu Dei exigere mercedem , accipere, & pro- fu Prophelicere triginta argenteos: Aly re ipla etiam exe- ta. gisse, & abiecisse pecuniam acceptam, tanquam fignum : aly negant reale fignum accessifie: alis dubitant. Hieronymus nullius visionis facit mentiomem, fed exactionem & proiectionem mercedis ad figulum partim allegorice, partim prophetice exponite Verba eius funt: Reddite mibi mercedem meam, id eft, meapracepta sernate. Sin autem non Gultu mercedem reddere, nec places in oculis befru mes cenferi nomine: aperterennate, & facite quad Gultis. Qui tune quidem responderunt Most: Omnia, quacunq; dicia Dominus, faciemus. In fine autem temporum, pro ea, quod eos elegi de medio nationum, erliberani de Aegypti fornace ferrea: appenderunt mercede meam, trigint a argenteos pro meo sanguine dates inda proditori. Et dixit inquit Prepheta, Dominus ad me: fine ipfe Saluator, cuius priora Sunt Verba, Patrem ad se locutu effe contestans: Proijco

VATICINIVM ZACH' II. 12.

illud ad fatuarium, pro quo in Hebrao legitur lotzet, sdest, Tov nauslus, quem nos fictorem es figulum poffumen dicere: er fen (us est: Prouce precium meum ad figulum, qui creator & fictor est omnium. Nec dixit: Deponet fed Proijee : Ve fictoris plastaque sudicio merces Domini penderetur: er eiewixus precium (uum,id est, dinina maseftatio, in triginta cernens argenten, er tam bili mercede se proditum. Decorum, inquit, precium, quod appreciatus fum ab cis. Hoc autem pressus est legendum cum strissione & subsannatione dicentis: Tanto me populus mem, o pauperes quondam gregu, o à me electi in filios, emendum arq, Gendendum precio indicarunt. Hade-

His in hunc modum se habentibus, omnium ego. sanorum iudicia nunc appello. Aut enim aduersarius

nus Hieronymus,

horum omnium ignarus, aut probè conscius, tam pros terue Caluinum hie incessit. Si illud: cur blasphemat ca, quæ nescit, eorum nempe Doctorum more, de qui-2. Pet. 2.12. bus Petrus dicit: ir ois agrosor Bha (Pausires? Si hoc, quod de tanto Doctore est credibilius : quomodo malitiolam sophisticam excusabit? Nonne enim malitia eft, mortuum Caluinum ideò flagellare, quod in vaticinij tam varica varijs disceptati expositione, modeste & citra euiusquam præiudicium, profert sententiam Suam, quantum ad summam tei spectar, vere Christianam, eruditam, & interpretationi Euangelista confene taneam: quantum ad circumftantias qualdam, neg; absurdam, sed probabilem, neg; tam suam, quam magna parte ex Hieronymo descriptam ? Nonne sophistica est à secundum quid vt simpliciter dicto, sic argutaris Caluinus in verbis Prophetæ enarrandis qualdam circumstantias aliter exponit, quam Matthaus. Ergo va-

Canillatio.

Principio, quod per mercedem, quam Deus exigità populo, Caluinus intelligit cordis integritatem: per ar-

cro corum consensu. Sed videamus iam singula.

ticinium corrumpit? Quali verd non iple Prophetain quibusdam à Matthæo dissideat, saluo nihilomin is sa-

genteos oblatos, friuolas hypocritarum nugas, quibus putabant, le posse Deo satisfacere: id alter suspendens naso: & quo, inquit, argumento sidem facit busc sua glossatam violentas nimirum autos son. Pro authentico sgitur habendum, ipsius effatism, quicquid reclamet Eu-

angelista Marihams.

3

-

w

-

0

S

C

-

.

2

è

2

Respond. Primum non ridet Caluini glossam, sed ipfius Hieronymi interpretationem. Nam is etiam, ve vidimus, per mercedem figurate obedientiam præceptorum Dei : per 30. argentees partim figurate Iudaorum magnificas polhcitationes: Omnia qua dicit Dos minus, faciemus: partim prophetice, ipsum proditionis precium intelligit. Deinde onwalugrillud avros ion, nihil ad Caluinum. Satis namq; fidei fententiæ fuz facit, duobus Ielaiæ testimonijs, quibus oftendit, Deum fi- lef.1.6 66. militer repudiare hypocritarum nugas. Neq; rei euidentia fidem aliam postulat. Nam Deus mercedem non viiq; postulat multa auri vel argenti pondo, vel millia nummorum, vel domos tabularas, ve ifti mercenarij folent: fed obedientiam & fidem, Non, inquit, atespsam de domo tua vitulos, nec de gregibus tuis bircos, ec. Sed immola Deo facrificium laudis, & redde altifsimo votatua. Item: Holocaustum non vu: Sacrificia Dei, Pfal.50.10. firetus contritus , cor contritum er confractum Deus 15. non despicies. Hoc illudeft, quod hie exigit: Date mibs Pfal, 81.18. mercedem meam. Quod & Pfaltes agnoscit dicens: Quid retribuam Domino pro omnibus, que retribuit Pfal. 116.3. mibi? Calicem falutis accipiam, & nomen Domininnocabo.

Neq; verò est infrequens in Scriptura, sub argenti metaphora hypocriticos cultos repudiati, ses 1. 22. Argentum tuum versum est in scoriam. letem. 6.30. Argentum reprobum vocate eos, co Ita isti hypocrita Deo pro mercede offerebant triginta argenteos, h. e. cultus aliquammultos & splendidos quidem, sed reuera nugaces & indignos tanta maiestate. Cum hoc sensa morali nihil pugnat sensus propheticus, quo Hierony-

s mus

mus eosdem argenteos accipit, siue ratione signi, si quod tune accessit, siue quod magis videtur, respectu complementi in sine temporum suturi, quod Matthaus descripsit. Neq: enim absurdum est, per argenteos diuersa ratione diuersas etiam res significatas esse. Nihil igitur ab Hieronymo Caluino hie dicitur, cui rea clamet Matthaus.

- Hinc & friuolum est, quod vrget: si triginta argentei sigurate sint ceremoniarum nugæ: non potuisse igitur proijei ad sigulum. Potuerunt enim argentei signisseare hypocriticos cultus: simulá; proijei ad sigulum, h.e. repudiari & damnari: siue ea proiectio à Propheta verè & externe, siue tantum in visione, siue etiam concionibus facta intelligatur. Illud verò, ad sigulum, satis est, si ad signum referatur, vel si nullum accessit, ad ipsam impletionem, quando argentei proditionis ad sigulum reipsa sunt deuoluti per agri emtionem,
- qui de figulo vendente agrum sacerdotibus pro 30. argenteis, à luda in domum Domini proiectis: Caluinum verò hunc figulum impudentissimè reijcete, & in eius locum substituere alium personatum & laruatum, qui tegulas & lateres emat, ad instaurationem templi, i-gnotum tàm Zachariz vaticinanti, quam Matthzo interpretanti.

Sed primum quid siet Hieronymo per no madelu sigulum intelligente ipsum Deum, & sic interpresantes Proijce ad sigulum, qui creator er sistor est omnium. Et sistoriuplastaque sudicio merces Domini penderetur, ve supra vidimus? An & hunc dicet, pro sigulo agrum vendente, substituere alium personatum, Zachariz & Matthzo ignotum? Deinde ve hoc mittam, quis non videat simili cauillatione si nimirum circumstantia przeise vrgeantur, ipsam Matthzi allegationem speciose eludi posse? Si enim singulatum circumstantiarum Zachariz & Matthzi accura-

fom examen instituatur, quanta dissimilitudo sese offerat, suprà est visum. Multa quippe ignota erunt, Zacharix vaticinanti, qua habet Matthæus interpretans:
multa Matthæo interpretanti, qua habet Zacharias
vaticinans. Atqui nemo pro absurdo habet, licèt aliqua
sint dissimilia, modò in præcipuis sit consensus inis qui
absurdè contendat, ipsum oraculum, & complementum oraculi este planè idem: & in vtroq; omnes simphcitet apices oportere conuenire, vt nulla vspiam diuersitas appareat: quo posito, Deus bone, quam pauca oracula, præsertim typica & composita, cum suo complemento consistent?

Videndum igitur, quid alleger ex Propheta, quidqs Impletio in Christo, in Iuda, in figulo impletum doceat Matthæ-hum oraus: nempe hæc tria: 1. Quòd Christus ostenditur esse le-culs consihoua ille æstimatus à Iudæis triginta argenteis. 2. stit in tri-Quòd argentei proiecti suerunt in templum. 3. Quòd bus.

Deus noluit argenteos locarin sua domo, sed transferri ad sigulum. Hæ sunt principes circumstantiæ oraculi, Zachariæ & Matthæo communes, in quibus impletio consistit. His igitur positis vtrobiq, ponitur & tenetur Zachariæ consensus: quantulacunq; in alijs cernatur diuerstas. Quòd si tamen aduersario placet omninò etiam resiquas ad consensum exigere, faciat
sanè ex Zacharia sudam proditorem, contrahentem
cum sacerdotibus de proditione senous pro 30. argenteis, & eosdem in domum Domini projicientem: & in
projectione desperantem: idq; Dei mandato: quo quid
erit absurdius, magisq; impium?

Stat itaq, consensus Zachariæ & Matthæi sanctus & illibatus, licèt translatio pecuniæ proiectæ ad figulum, altter olimin figura, altter tandem in complemento sacta dicatur. Modus enim oraculo non est definitus. Simpliciter dicit Deus: Proijce ad figulum, h.e.vt dentur figulo: nec addit, in quem vsum, seu quo sine. Probabiliter verò colligitur exeo, quod cum stomacho inbet proijcere ad figulu. & Propheta mox addit, se propiecis-

esse figulo, ve opisex sordidus ex sordida mercede hypocritis sarciret templum, quo tanquam idolo considebant. Ita Caluinus accipit. Interim nihil derogat Euangelista dicenti, pecuniam ad figulum suisse translatam per agri venditionem. Nam verumq, modum tenet Caluinus, sicut verq; etiam sieri poruit, alterum olim in figura, alterum tandem in complemento. Neq; Mattheus citat ex Propheta, cum dicit emtum suisse agrum siguli ad sepulturam peregrinorum, sed refert ex euentu, qui tunc siebat, indicans, quaratione pecunia proditionis ad sigulum peruenerit, ad quem (quocunq; tandem id sieret modo) ex oraculo peruenire debuit.

Rediculum est igitur, quòd dum Caluinus scribit, Zachariam simpliciter dicere: Projee ad figulum: non autem: ad agrum figule: aduersatius giblia sur exclamat, ve sie patheticus: Audi bearissimo Euangelista, esbi in os obsequentem Caluinum. Monstret, voi hoc dicat Propheta. Czcus verò palpare potest, non esse verba obsequentis Matthzo, sed occupantis tacitam obiectiomem, ex apparente dissensione Propheta & Matthzi, & sensum veriusq; conciliantis.

Malitia porrò insignis & illudest, quòd applicationem Caluini post ea verba; Et boc contemtim ac per ludibrium dicitur. Sicetiam Vestibile buisa rei symbolum fuit in emtione agri: abrumpit; Posteà sibi à Pareo responderi vult, qua in re sigulus tegulas emens sit imago alterius illius, cuius Euangelista meminit? quid agro commune cum tegulis, vel cum templo? quid vendito-

ti agri cum reparatione templi?

Quid enim facit aliud, quam Scribz illi obtegentes Christo faciem, & colaphis inflictis dicentes: Vaticinare? Nam quod quærit, scire poterat ex ijs, quæ fraudulenter ipse priùs amputauit: dum sese explicans Caluinus sic potrò inquit: Figulus enim agri venditor nesciuit, quid ageretur: Scriba er Sacerdotes nihilminus putabant, quam se implere, quod distum olim suerat: sed

1111.

V.

Mare,14.

Att. 1.190

VI.

St palam fieret : & quæ lequuntur, paulo ante etiam citara. Ex his, inquam, videre porerar, non hoc dicere Caluinum, quod figulus figuli, vel emtio agri instaurationis templi fuerit imago : sed quod probri seu ludibrij, per quod Deus iusterat argenteos proijei figulo; visibile symbolum, nec non perpetuum monumentum in figuli agro emto sanguinis precio, admirabili prouidentia diuina exfliterit, Nam tefte Matthao, &alijs A- Matth. 27. postolis: ager ille figuts inde diet mest, Aceldama, b.e. 8. ager fanguinis of g in hodiernum diem.

Adellud denig, quod Coluinus dixit, Gifibili modo in Christiper (ona fuisse exhibitum, quod figurate olim sub Luge fastum fuerat: responsat negando figurare ibi locutum esse Dominum, & per 30. argenteos notasse hypocriticos cultus, quoniam hoc Matthæus non largiatur : deinde quærendo, si huius rei oportuit visibile exstare symbolum in Christi persona, cur non reliquorum etiam, que vnquam vspiam in Veteri Testamento

inter Dominum, eius q; populum euenerunt?

Sed prius neg; Caluinum fibi sumere fine probatione fatis enidenti, neq; pugnare cum historia Matthæi: Supra ex Scriptura & Hieronymo satisest demonstratum. Posterius ne ex me quærat, sed ipse in cælum eudler, & causam eius sciscitetur, Eius verò, quod dixit Caluinus, causam hanc ibi videre poterat, si voluisset, oportuisse re ipsa & modo visibili in Christi persona impleri, vt 30. argenteis æftimaretur, quo certius conftaret; Christum effe Deum exercitium, in quem populus ab initio malignus fuerat, & ingratus.

Hactenus de Caluini interpretatione respondis Nunevt multa paucis colligam, mea sic est sententia.

Primum ftatuo. Prophetam tota ca concione, que Sententia eft inftar perpetui Dialogi inter Deum & Pastorem; authoris non tam fuam ; quam Chrifti perfonam gerere : idq; ex de boc Gas munere iniuncto, & ex toto contextu minime eft ob. ticinio. feurum.

Deinde libenteraccedo corum iudicio, qui Prophe-

pi aZachas bebett.

tam non nudam visionem, fed rem vere gestam desettbere arbitrantur. Plures enim typos propheticos ea concione adhibuisse legitur, Vnum de duobus pedis, riahic ad. quorum assumtione indefessum studium & laborem fuum in peragendo munere pastoritio divinitus iniunco fignificauit. Cum enim alij Pastores vno pedo fint contenti, Christus duo sibi assumsit, ne ad summam gregis curam quicquam reliquum faceret. Alterum de appensis sibi30. argenteis in laboris mercedem, & de horum proiectione ad figulum, quo scelerara populi ingratitudo taxatur. Tertium de fracto pedo pulcritudinis, quo initium pænarum, & repudium ludzorum fignificatur. Quartum de fracto pedo collettioni. quo incrementum malorum, & dislipatio totius gentis adumbratur. Denig, de affumtis infignibus Paftoris ftulti, quo infatuatio Paftorum, hoc eft, Scribarum & Pharifæorum proxime distiprationem antecessura indicatur.

Hos typos existimo non tantum Prophetæ fuisse apud animum repræsentatos, vel verbis pro concioné ab co expositos, sed externis symbolis ita gestos, ve moris erat Prophetis, brutum populum non solum verbis, sed externis quoq; typis ad attentionem excitare. Nihil enim video, quod magnopere obster, quin omnia facile fic geri potuerint.

Precipue autem in secundo, de quo hic agitur, peculiaris, eaq; gemina accedir ratio. Primam, quod fi vilionem tantum narraret, promtum erat excipere hypocritis, fibi miuriam fieri tam contumeliosa visione: & negare, quod vel Deum vel Prophetam tam fordide aftimassent. Appellat igitur ad rem inter se &iplos vere gestam, quòd postulanti laboris mercedem appenderint 30. argenteos nummos;idq; eis tanquam fædæingratitudinis & fordium pudendarum obijeit documentum. Deinde , quia typus ille geminum fcopum seu vsum habere debuit : vnum moralem, ad traducendam eorum hypocrifin, & ingratitudinem przpræsentis & superioris temporis: alterum propheticum, eum q; tùm generalem de secutura Iudaicæ gentis cæcitate, contumacia, & repudio: tùm specialem de ijs, quæ Christo, lehouæ nimirum in carne manisestato sacturi essent: que omnia nuda visione sine typo externo, non ita facile aut euidenter populo repræsentari poterant. Geminum verò typi vsum, maxime propheticum, non solum ex eo colligere est, quòd Zacharias geminam hic personam sustinet, Prophetæ & Messiæ, sed cumprimis inde, quòd Matthæus complementum huius typi in ipso Christo nobis exhibet.

Quibus ita politis, & verè lic le habentibus: nihil, iudicio meo, vel in oraculo Zachariæ, & eiuldem interpretatione, quam sequitur Caluinus, vel in allegatione

Euangeliftæ, obscurum amplius restat.

Primo enim, si typum externum spectemus, nulla sigura vel allegoria est in mercede, in 30. argenteis, in sigulo, sed omnia propriè signisseant. Si deinde typi signisseatum morale, atq; etiam propheticum generale
respiciamus, Hieronymi & Caluini interpretatio optimè conuenit. Si deniq, allegationem & interpretationem Matthæi Euangelistæ consideremus, ea tota ad
sensum propheticum specialem pertinet. Ita in omnibus facilis ac summus deprehenditur consensus: & oa
mnes non solùm spinæ, quibus sophista noster infestum fecit, sed & sumi, quibus obscurauit hoc præclarum oraculum, protinus in ventos euanescunt.

CAPVT XLV.

Dedisto Coloss. 1.15. Qui est imago Dei inconspicui.

A Ccedamus randem ad colophonem, quam huie operi imponet præclarum Apostoli dictú Col.1.
15. vbi Christus emago Dei inconspicui vocatur: quòd no sine causa miretur quis, quorsu ab aduersario ad probandum suum sudaizantem Pseudo Caluinus sit

in hanc scenam productum, cum verus Caluinus diserte agnoscat & scribat in suo Commentario, quòd ad Christum hoc elogium pertineat, quòd q, ad æternam eius Diuinitatem & ¿pouram cum Patre probandam hoc tanquam vasidum telum aduersus Arianos nobis esse possit. Quidergo, inquis, carpit vitilitigator? Quod Imaginus vocabulum non intelligit de nuda essentia diuina Filij, quæ æquè inuisibilis est atq; Patris, sed etiam de eiusdem patesactione in Christi persona per incarnationem, qua Deus alioqui inuisibilis nobis quodammodo est sactus visibilis. Intelligit ergo Christianus lestor, ad calcem huius extremæ classis metito reiestum esse hunc locum.

Quoniam verò aduersarius suo more alia excerpit; alia supprimit in Caluini sententia, quæ criminationi

sur indicat opportună:refert initio integram interpretationem Caluini esse in conspectu. Sic ergo habet
Commetarius in Coloss. 15. (Qui est imago Derinuisibilis) Altius conscendir, disserendo de Christi gloria.
Imaginem Dei inuisibilis appellat, quo significat, eum
solum esse, per quem Deus alsoqui inuisibilis nobis manifestatur, secundum illud: Deum nemo vidit vnquam:
Filius, qui est in sinu l'atris, iple nobis manifestauit. Seio
qualiter veteres exponere soleant. Quià enim certamen
babebant cum Arianis, aqualitatem cum Patre er opouoian vrgent: intereà tacent, quo dest pracipuum, quo-

modo Pater in Christo le nobiscognoscendum exhibent, Quod in Vocabulo Imaginis totum suum prasidium confittuit Chrysostomus, dum contendit, creaturam non

tob,1,18,

i.Cor.11.7: Paulo refellitur, cuius verba funt: Virelt imago & glo-

in tia Dei Ne quid ergo babeamm, niss folidum, notandum

in est, nomen imaginis, non pradicari de essentia, sed habe-

si re ad nos relationem. Ideo enim imago Des Christin;

so quia Deum quodammodo nobu facit Gisibilem, quant

às quam inde etiam colligitur oposoia. Que sequentur; aduersarius omnia veteratorie suppressi; cum ad supe-

riora omninò pertineant: Neg, enim Deum Gere Chriftus representaret , nost verbum effet Des effentiale: quando bic non agitur de is, qua per communicationem in creaturas ettam competunt : sed agitur de perfecta Des sapientia, bonitate, institia o potentia, quibus reprasentandis nulla creatura sufficeret. Eritigitur nobis ** in boc bocabulo balidum telum adnersus Arianos: sed " tamen ab illa relatione, quam dixi, incipiendum, non insistendum in sola effentia. Summa est, Deum in fe,b.e. in nuda sua maiestate effe inussibilem, nec tanium corporis oculis; fed humanis etiam mentibus : reuelari autemnobis en folo Christo, St eum tanquam in speculo contemplemur. Nam in Christo suam institum, bonitatem, sapientiam, birtutem, se denig totum nobis exhibet. Cauendum ergo, ne alibi eam quaramus; nam extra Christum quicquid se Deinomine Genditabit, idolum erir. Hactenus interpretatio Caluini.

lam tu, Christiane lector, expende, quid hie sit Iudaieum, & an Caluinus priscorum Parrum senilem barbam aded vellicet. Dissentit, fateor, nonnihil ab eorum expositione in vocabulo , Imaginis , quid desideret , quidq; in ea non satis firmum videatur, ingenue indicans, sed modeste, & absq; vellicatione Summa rei hæc

Veteres Imaginem Dei absolute interpretantur de Collatio iμοκοία Filij cum Patre : vt fit idem : Qui est imago Dei fententia inconspicus, atq; si dicat Apostolus: Qui Dininitate est Vetern go aqualis Patri & ouoson G. Calninus verò intelligit rela- Caluini. tè ad nos, quòd Christus Imago Dei inconspicui sit nobis, h. e. quòd nobis Deum inconspicuum verè repræ-

sentet, & quodammodò conspicuum faciat: quia nimirum iple est Deus conspicuus factus in carne. Huic I. Tim. 1.16. verò relationi pro fundamento substernit ipsam ¿198oice Filij cum l'atre,tanquam veræ illius & perfectæ repræsentationis principium & causam: quandoquidem Christus, nifi effentiale Dei Gerbum effet, Deum nobis verè perfecteq; repræsentare non posser. Duoigitur in

Imagine conjungit, illam ad nos relationem, & huing principium ougsoiau. Patres in certamine contra Aria. nos posterius solum vrgebant, prius illud tacebant. Hoc Caluinus non probat, quia vult vtrunq; coniungi, & quidem à priore ad posterius procedi. Hoc an tantum fir piaculum, diligenter quæfo, Christianelector, considera.

Caluinus Seterum expositio-20n msmust.

Non abijcit expositionem veterum, nec vlla ratione imminuit : sed potius explet , illustrat, & confirmat multis modis. Plus enim dicit, quam illi, simula; onem explet stendit, quomodo & fides nostra in hac Dei Imagine salutarem fructum veræ cognitionis Dei percipiat, absq; quo omnis speculatio de Imagine Dei frigida est atq; euanida : & probatio 78 ouges se contra Arianos hinc deducatur folidior, Nam Imaginem Dei in Filio extra incarnationem in Diuinitatis abysto speculari velle, non modò caret fructu, sed & periculosum est:

Prou. 25, 28 quoniam scrutator maiestatis opprimetur agloria. At in facie lesu Christi, quæ retecta est in Euangelio glo-2. Cor. 4. 4. riæ (ve Apostolus loquitur) lumen cognitionis Dei inconspicurvere & salutariter demum oculos nostros ir-

radiat.

est & ipse Deus inconspicuus, Patri æqualis & ougi. me, creator non creatura. Rationem huius perebant Homil, 3, in ex natura Imaginis: quoniam (inquit Chrysoftomus) Imago innisibilis & ipfa innisibilis, & pariter eodem modoinuisibilis est: alsoqui non effet Imago, Imaginem enim, quatenus imago est, etiam apud nos, ex omni parte ei, cuius est imago, correspondentem ac similem esse oportet, quemadmodum characterum & similitudinum ratio habet. At hic quidem iftud nequaquam pofsibile est. Humanum quippe artificium in multis ples rung, aberrat, imo Sbig, fi deligenter excufferis. Vbi Sero Deus est, ibi nihilpror fus aberrat, neg, quicquam exsidit. Si verò creatura est, quemo do creatoris est imagoi

Hine

Ad probationem Te spessis quod attinet, veteres eam fic construebant : Qui est Imago Dei inconspicui,

Coloff.1.

Hinc colligebant, Christum ergo, cum fit imago Dei inconspicui, etiam effe ipsum Dininitate inconspicuum, Patri aqualem & ougenov, creatorem non creatu-

In hac probatione nihil desiderat Caluinus, nis quòd monet de vocabulo Imaginis, & de axiomate Chryfostomi, Creaturam non poffe dici Imaginem cres atoru, prafidium in eo effe infirmum, ed quod paritur instantiam ex loco Apostoli: Vir estimago & gloria i. Cor. 10%. Dei, quam Chrysostomus propter hareticos merito attingere & expedire debuiffet. Ne igitur necesse fit, de hac multum litigare, iple to opesono folidiùs hinc colligi iudicat, incipiendo ab illa, quam dixit, relatione ad nos, quam in fola effentia infiftendo, fi dicamus, Christum effe Imaginem Dei inconspicui, quia in eo folo Deus inconspicuus sese nobis vere perfecteq; ad falurem manifestat, iuxta illud Iohannis: Deum nemo Johannis Vidit Snquam. Filius qui est in finn Patris, ipfe manifestauit nobu. In co solo autem Deus se nobis vere manifestat, quia solus ipse est Deus conspicuus factus in carne, non ouwrouws, sed soudus, quia est verbum Dei estentiale, seu, quia, ve hoc ipso loco Apostolus atrestatur, est primogenitus omnis creatura, h. e, ante omnes creaturas ab æterno genitus à Patre.

Habes iam totum, Christiane lector. Tu iudica, collatis sententijs & rationibus, quid hic fit folidum. Non est cur stemus Caluini imperio, vt habet aduersarij sarcalmus, id scelecet pro adamantino sine contradittione habendum effe, quod Caluinus folidum effe imperat: quod Stinfirmum extenuat, id protali simplicater agnofrendum, fiersam calorum angels reclament. Notum est, proh dolor, plus latis, quinam hodie in Ecclesia tale magisterium sibi vsurpent. Caluinus libertate Christiani interpretis est vius ingenue dicendi, quid videretur, citra imperium, veliniuriam cuiulquam, Quid verd pro solido in seripturarum interpretationibus habere Pag. 169;

conueniat, quid secus: suprà est oftensum.

Ad

336

Ad me quod attinet, non diuido, sed coniungo sentio virius tentias. Italis omnis conciliatur, & habemus gemique sennam probationem opososas pro vna, & non inueniunt
tentia: Ariani esfugium, quocunq; se vertunt. Dicamus igitur,
Christus Christum esse imaginem Dei inconspicui dupliciter:
smago Dei relatione ad Patrem, & relatione ad nos, Ratio ex nadupliciter, tura Imaginis est manifesta. In omni enim imagine
gemina relatio consideratur: vna ad archetypum, quod
repræsentat per naturam vel per artem; altera ad eas,
quibus repræsentat.

Aè dicitur imago Patris, quatenus Patrem natura, ingenio, moribus & forma tefert: quanto magis in diuinis Filius erit imago Patris essentialis & consubstantialis, quatenus candem habet cum Patre essentiam
per æternæ generationis modum Filio proprium, eidem per omnia æqualis exsistens, eo solum excepto,
quòd non est Pater, nec sine principio, nec ingentim, vt
Orthodoxus ait apud Theodoretum? Oportet enim
imaginem ab archetypo aliqua proprietate esse distinstam: alioqui non esset imago, sed veritas ipsa, inquitibidem Theodoretus. Sic igitur Filius recte à veteribus
vocatur imago Patris substantialis & inuisibilis: & talis in se fuisset in omnem æternitatem, licèt in carne
nunquam suisset sactus visibilis, sed non suisset nobis
imago Dei.

Respectuigitur Patris, Filius ab æterno suit substantialis imago eius. Si enim in humanis rebus Filius re-

Col. 175. Quoniam verò Apostolo, quoties Filium dicit ima-2. Cor. 4. 4. ginem Dei, splendorem gloria, & charasterem substans Hebr. 113. tia Patris, non solum docere est propositum, quid Christus in se sit, sueritue ab æterno, sed etiam quid nobis sit per incarnationem sactus, & quomodo in-

Christus in se sit, fueritue ab æterno, sed etiam quid nobis sit per incarnationem sactus, & quomodo inconspicua Dei inconspicui imago nobis sit reuelata, & facta conspicua, absq; quo si suisset, Deus perpetud mansisset nobis incognitus, actum s; erat de salute nostra: Ideò rectè ac necessario in hac Imagine, quæ est Chri-

Dialogo 2.

Christus, consideratur etiam ea, quam Caluinus viget, relatio ad nos.

Et sicipse etiam Ambrosius vtrang; relationem cons Comment.
iungit, primò vrgens, Imaginem Dei inuisibilis non in Col.i.
posse non ipsam quoq, inuisibilem esse: deinde addens, eandem tamen esse visam, cum apparuit in sigura humana, vel certè intellectu operum divinorum, quæ

operatus eft Filius, &c.

nt

r,

a-

ne

b

s,

1-

-

10

i-

1-

n

-

Ľ

n

Clarius verò loquuntut recentiores, vt Melanthon: Comment.

Appellatur imago Patris, quia filicet vis aliqua simili- in Col.1.

tudine, sic nascitur à Patre, sicut à sole lumen, es sicut
scripserunt veteres, tanquam lumen de lumine: ideòs
que appellatur etiam in Epistola ad Hebr. unuvacques
Est item imago, quia verbum est. Vi enim verba apud
nos simulacrarerum sunt: sic Filius est vera effigies Patru, è mente Patrinata. Et quia in terris Filius caro
factus exposuit nobis voluntatem Patris: ostendit Patris tanquam quandam imaginem, suxta illud: Filius,
qui est in sinu Patris, speenarraust nobis.

Mattyt: Des imago plena est Christus, quoad dini. Comment. namnaturam: deinde quoad humanam, quantum in in Genes. 1.

spladinina similitudinis effe potest.

Vrsinus: Christus respectu Dininitatis sua est imago Volumolo non sui ipsius, neg, Spiritus sancti, sed Patris aternicoa-pagos, terna, consubstantialis, & aqualis Patris proprietatibus essentialibus & operibus, & personailla, per quam Pas terimmediate se patesecit, loh. 1. Natura autem humanares spectu, etiamsi & spse imago Dininitatis creata est, longe tamen gradibus & numero donorum, vi sapientia, institua, potentia, gloria, & comnibus Angelu & hominibus antecellit: Especuliari ratione Patrem nobis refert doctrina, virtutibus & actionibus: quia sicut ipsa natura humana assumta, sic omnes illius proprietates & actiones, substantialis & coaterni Sermonis aterni Patris sunt proprieta, & coaterni Sermonis aterni Patris sunt proprieta, & coaterni Sermonis aterni Omne dissidium.

Neq; difficile est Caluino retundere aduersarij in .

Y 3 epti-

3.

eptias, quibus videri vult expositionem Chrysostomi propugnare, cum labefactet magis: Caluinum verd

scerbe fuggillat.

Inuittaeft (inquit) Chryfoftomi expositio: quia scopus Apostoli est euincere, Christum elle verum Deum. Sed quæstio non tam est de expositione, quam de axiomate Chryfostomi, an absolute positum sit firmum: Creaturam non poffe dici imaginem creatoris. Scopus autem, h. e. probatio Divinitatis Christi nihilominus confistit fineillo axiomate, ve ex demonstratione Caluini patet.

Negat illud de viro, qui & sple imago Dei dicitur, labefactare axioma: quia fit irreozenis. Sed hoc effugio. nemo magis labefactar. Si enim hæcimago conuenit heterogeneis, puta, creatura & creatori: quomodo. simpliciter erit verum, creaturam non posse dici ima-

ginem creatoris?

Inftat: axioma ex sententia Apostoli limitatum perstare inconcussum, videlicet, nullam creaturam poste dici Creatoris imaginem effentialem. Sed rurlus nodum afftringit magis. Sienim non, nisi hoc modolimitatum fat inconcustum, fatetur, absolute positum

effe infirmum, quod vult Caluinus,

Damnat pronunciatum Caluini vt falliffimum, quod dicit: bocabulum Imaginismon pradicari de effem tia: ac fustibus potius emendandum, quam argumentis refutandum pronunciat, si imaginem substantiz Patris de Christo predicari negat secundum essentiam.

Audin' verò prætorium fulmen: I listor, liga manu, conube caput. Si illud falliffimum eft, etit veriffimum contratium, imaginem pradicari de essentia. Quidni igitur & Pater & Spiritus sandus huic sunt imago Dei inconspicuis Sunt enim hi cum Filio vna esfentia. Ime ipla ellentia erit imago. Agnoscit nimisum pretor mos rolus contrau luam in pronunciando. Definat ergo lictores submittere ad fustuarium innocentis anima.

Solm Filias est imago Deiinconspicui, non simplici-

9

0.

n.

ki-

o :

ùs,

2-

10.

JIC

ot.

1-

r-

)-

i-

A

rer propter essentiam diuinam (neq; enim hanc solus Quateques Filius habet) sed quia solus à Patre genitus, & conspi-imago de cuus factus est in carne. Imago igitur non prædicatur essentia de essentia simpliciter es absolute (neq; enim essentia pradicetur estimago, nec quicquid essentiam habet, estimago) fed simitate es certo respectu, quatenus nempe solus Filius est persectissima idea Patris per æternam generationem, & solus Deum in carne nobis manifestauit: quo etiam respectu & sensu solus Filius vocatur anub Hebr.1.3, quo etiam respectu & sensu solus Filius vocatur anub Hebr.1.3, quo etiam sessentia sit, in solo Filio, tanquam in speculo, se nobis contemplandum exhibet: iuxta illud: Philippe, Ioh.14, qui videt me, videt Patrem, esc.

Atq; hanc limitationem videre poterat aduersarius, si voluisset, in pericopa Caluini, cum æquipollenter dicit, nomen Imaginis non pradicari de essentia: Et:non insistendum in essentia sola Sed suroriraq; mentem ci præcipitarunt. Non est igitur, quod multis contendat, limitatione adhibita Christum appellari imaginem Dei inconspicui, & è creaturarum vulgo segregari, & Deo Patri iposimo afferi. Nam hoc ipsum velle Caluinum, palam est, tametsi limitationem paulò aliter instituat. Atq; hæc eriam de hoc loco dixisse satis sit.

CAPVT XLVI.

Anacephalaofis cum Epilogo.

Andem igitur, Christiane lector, officio meo defunctus, & præscripto aduersarij liberaliter obsecutus mihi videor, non in genere aliquid contra ludaizantem eius Pseudo Caluinum ogganniendo, sed ad singula, quæ quidem ad rem ipsam pertinere sunt visa, respondendo. Summa hæc suit,

Cum Satan lucem doctrinæ cælestis per Lutherum, Anaces Melanchthonem aliaq; præclara Dei organa diversis phalaosis, Germaniæ locis postliminio accensam & restitutam divinuideret, deq; tenebris errorum ac superstitionum

Y 4

reue.

reuchendis seriò cogitaret: pacem & consensum Do. Corum turbandum existimauit. Hinc infelix Lutheri & Zvvinglij de Sacramento dissidium. Ex hoc fonte Iliada torbarum in Ecclesias repurgatas effudit. Qui Lutheri partes defenderunt, cum corporalem prælentiam, & oralem manducationem carnis Christi, in cum, sub pane Eucharistia aliter tueri non possent : excogitarunt Vbiquitatem humanitatis Christi, vode Vbiquitary sunt appellati. Adeam verò stabiliendam tam paucos fidei Christianæ articulos horribiliter deprauarunt, & a natiuo sensu in miras allegorias detorserunt. Hinc inuecta, & populari applausu recepta sunt dogmata non pauca noua, Orthodoxæ vetustati, & primis illis Doctrinæ instauratoribus ignota, impia & horrenda: Deo nimirum iusto iudicio puniente Germaniam propter a lingeian lucis accensa. Ea deinceps à suis authoribus & lectatoribus, demagogis superbis & audacibus, in finu Ecclesiarum reformatarum, irreparabili cum offendiculo & damno plurimarum animarum, grauiter in hunc víq; diem funt propugnata, directe or indirecte, vt supra in præfatione oftensum eft. Hinc Pfeudo Calumus Indaizans, cuius hoc eftargumentum & scopus:

Argumentumo (copus Pseudo Caluini Indazzantu.

1.

Calumus est Indaizans, Arianizans:

Ergo & Caluinistarum Ecclesia (quas vocant) sunt

Ergoexfirpanda:

Ergo cessabunt Vbiquitatifacessere negocium;

Ergo Stabit Vbiquitas:

Ergo in precio erunt Vbiquitary Doctores.

Hæcest Satanæ Dialectica.

Sed contra illud nçaror Violo stat, & in æternum stabit Calumus Orthodoxus de sacrosancta Trinitate, & de æterna Christi Diuinitate, h.e. Demonstratio Orthodoxæ sidei & doctrinæ D. Caluini de vtroq; hoc capite, ex publicis eius monumentis sideliter conscripta. Hæc vniuersam Satanæ Dialecticam euertet, & pudefaciet

mo-

faciet in conspectu Dei & sanctorum Angelorum eius, Huic applaudent omnes boni, contra tam nefariam calumniam aduersarij, de qua eum conueniet, conuincet, pudefaciet sancta anima Caluini coram tribunali lesu Christa in die illo, nisi resipiscat.

Eam porrò demonstrationem sequuntut altero libro argumenta innocentiæ D. Caluini plura & euidentia, quibus rursus omnes, in quibus vel mica sanioris iudicij & candoris Christiani est, acquiescent scio; Sa-

tan frustrà mordebit frenum.

Quoniam verò calumniæ prætextus è Commentarijs Caluini speciosè quasitus fuit, congestis inde, sed nefarie detortis aliquammultorum facræ Scripturæ locorum interpretationibus, quali totidem Iudaicis & Arianis gloffis, ftrophis & corruptelis; Primim exposui causas, quibus Caluinus inductus ab aliorum interpretationibus quandoq; deflexerit, & falua fidei vnitate, pro iure & officio Christiani interpretis deflectere potuerit: tum oftendi, quam fint varia Prophetarum oracula de Christo, quæq; sit recta ratio singula conuenienter aptandi ad Christum, nec non tuendi allegationes Apostolicas in Nouo Testamento, contraludæorum & hæreticorum calumnias: Demum loca oblecta, sex distincta classibus, singulatim omnia (quòd sciam)ita excussi, ponderatis diligenter in verang; partem lententiarum argumentis & authoritatibus, vt non tamab Arianis & Iudaicis sputis repurgata, quam noua quadam luce illustrata videri posint. Sed quicquid id eft, Ecclesiæ iudicio relinquo.

Prolixitatem grauitas argumenti excusabit; vehementiam, si qua videbitur, aduersarij importunitas. Nihil equidem contumeliæ causa dixi; sicubi patientiam mihi vel inuito rei indignitas turbauit, sibi imputet. Nihil temerè absq; verbo Dei vel rationibus cum co congruentibus asserui: nihil partium studio dixi, dissimulaui, accepi, reieci. Non minus sæpè, quid in Caluini desiderem sententijs aut rationibus, ingenuè 11,

111.

monui, quàm quæ in aduersarij probem dictis, aperte ostendi. Animus namq, suit Seritatis patrocinio, quod in tàm graui causa non artipui vltrò, sed ab ipsomet mihi impositum aduersario, Ecclesiæ causa desugere non debui, side & conscientia quàm optima desungi. Neq; enim hæc causa mea est, sed Ecclesiæ, cui proinde totum hune laborem meum qualemcunq; consectatum volo.

Lib.z.

Suadebant nonnulli, vt hoc loco, coronidis vice, breuiter attexerem catalogum non dissimilium calumniarum de deprauatione sacræ Scripturæ, quem nuper quidam nugator in sua Matæologia Pseudo Caluinistica ex Caluini & aliorum Commentarijs improbè compilatum extrusir. Sed quidactum agerem? Exempla commentitiarum deprauationum, quæ ex Caluino compilator habet, sunt vel ea ipsa, quæ vidimus, vel certè eius sem monete, ad quæ redarguenda sola librorum inspectio sussici. Es crediderim, aduersarium, qui posterius scripsis, sua ex illius sussariuato tergemino caudice mutuatum esse, adhibitis duntaxat coloribus, & prætermissis, quæ vidit ab illo nimis vel nugaciter prolata, vel nugaciter consicta esse.

Vnum ex multis producam. In locum Zachar. 9, 9, Ecce Rex tum venit tibi, &c. de quò paulò antè diximus, Caluinm (inquit) pag. 675, blas phemè scribit, bac verba declamatorie en ungatorie, seu mendaci modo de Christo e eim ingressu in Ierosolymam exponi ab interipretibm. Addit abidem, verum en genuinum buim disti sensum hac rattone planè corrumpi, ec. Impudentius mendacium nemo audiuit. Aspiciatur Commentatius, an huius vel iota habeat. Macte igitur vos sic pergite Caluinum iugulare: pergite ostendere, cuius spiritus silij sitis: pergite cupiditates Patris vestri explere, qui quoties loquitur mendacium, de suo loquitur, quia mendax est, emendacy pater. Et ego cum eiusmodi stercoribus diutius certatem? Quin mentem illis saniorem precor, vt cogitent tandem, esse Deum in cœlis,

Jeb. 8. 44.

qui hæc audit videtq;, & perdet labia loquentium vanitatem. Ad nostrum redeo.

t

c

i.

le

1-

Gloriatur, tandem receptui canens, à le satis superq; Vanaglodets Etum angelum illum tenebrarum Iohannem Calriatio aduinum, ex abyssi puteo emergentem, & magnum stellarum numerum vnà secum in abyssum trahentem, des recto angetestabili hac libidine torquendi Scripturas, & diruendi lorenebras
propugnacula Christiane religionis aduersus insideles rum.
ludzos & Arianos: & impio calamo in sacrosanctam Pag. 181,
maiestarem exaltati lesu Nazareni: & peruerso dogmate de re tota sacramentaria: & horribilibus portentis
de absoluta prædestinatione, &c. Gloriatur & alibi,
hze a se demonstrata irrefutabiliter.
Thes. 10.

Sed vanum eft ante victoriam triumphare ; impro- cont. Sacr. bum, de calumnijs gloriari. Fruatur lane hac gloria. Calu An-Spero ego contra, detectas fatis superq; præstigias An- no 94, geli lucis, in quem se Satanas transformarat. Angelus verò tenebrarum, inter istos iam pridem fatis detectus, viinam defineret graffari Manichais, Arianis, Nesto-Tianis, Eurychianis, & Pelagianis opinionibus, palam vel diffimulanter ferendis & prouchendis, de Christo, qui geminus sit Deus, gemina Divinitate communicante & communicata, feu natura & gratia fubfi-Rens, reuera autem nec Deus nec homo exfiftens; de carne Christi, quæ vbig;, quæ immenia, quæ illocalis, quæ Deus sit: de vnione hypostatica, quæ sit μετάχυσης, transfusio diuinarum proprietatum essentialium in carnem: de ynionis effectis, triplici communicatione idiomatum, triplici effendi modo carnis Christi, eiusdem vbiquitate & exæquatione, qua caro fit omne id per gratiam , quod Deitas eft per naturam , &c. de vbiquitario cœlo ; de metaphorico inferno ; de allegorico asscensu : de apparente reditu : de vniuersali electione : de electionis causa, fide in nobis præuisa : de generali remissione peccatorum : de reproborum & infidelium iustificatione, fanctificatione, salute, collocatione in finu, & gratia Dei fine fidet

& similibus, de quibus qui plausibiliùs inter cos disse.

rit, palmam obtinet.

Libidinem torquendi scripturas, & diruendi Chrifianorum propugnacula, & quicquid præterea vniuersus habet Iudaizans Pseudo Caluinus, quam irrefutabiliter aduersarius Caluino impegeiit, satis vidimus. Res ergo co mirre neurain poudan neura.

Impium scilicet calamum in Christi maiestatem husc stringit, quisquis monstrosæ Vbiquitati contra-

dicit.

Et peruersum scilicet ac Sacramentarium dogma est, Christi carnem in Cœna cibum esse non oris, sed sidei:non ventris, sed mentis:non graculorum, sed aquilarum: cuius eludendi causa omnia illa portenta pro amuletis inuenta sunt, quicquid tandem Christus dicat, Apostoli testentur, Orthodoxa vetustas sentiat.

De pradestinatione absoluta calumniatur, quod nescit. Datur prædestinationem cum conditione sidei sastam: Verum non, quia sides sutura erat in prædestinandis: sed vt esset in prædestinatis, & quidem ex prædestinatione, seu ex Deo prædestinante esset. De conditione igitur, seu deside hac quæritur, an in nobis preuisa Deum ad nos prædestinandum impulerit, tanquam aliquid in nobis: quod iste cum semipelagianis
asserit: an verò absolute sit ex gratia Dei prædestinantis, & miserentis, cuius vult, ac donantis side, quemcunque vult: quod cum diuino Apostolo Caluinus tenet.

Quòd infirma fint veterum argumenta contra hæreticos: neq; Caluinus somniauit, neq; ego sic scripsi. Suam ergo calumniam, non Caluini aut Parei somnium aduersarius traducit. Scripsi, Caluinum observasse, nonnulla argumenta à Patribus olim in certamine aduersus hæreticos adhibita, non esse satis evidentia aut sirma, sed cavillis hæreticorum nostri seculi nimis obnoxia. An fassum id, vel an Caluinus ideò sexagenarios de ponte deijciat: cesso quærere vel excusare. Caluini honoriscum de veterum laboribus & authoritate iu-

Pseudo-Calpag. 2:4.

dici-

dicium; & cur nihilominus (salua eorum venia) argumentis & interpretationibus ipsorum non vbiq; sub-scripserit, supra ostendi.

Quòd fi in Commentarijs eius alicubi duriuscule Lib, 2.c.ap. quid dictum occurrit:vt non defendo,ita quid mirum? Constatenim, plerofq; illos fuisse extemporales, non plena cura abeo scriptos aut limatos, sed in prælectionibus cursorie exceptos. Quid verò facilius, quam excidere aliquid feruide dicenti, quod non excideret medicatius scribenti? Quid procliuius, quam in illa negociorum & scriptionum continuata varietate, verbulo quandoq; impingere? Imò non semper editionem ipse satis probauit, amicorum porius voluntatibus, quam suo arbitrio (vt fit) in ea permittenda obsecutus. quod non dissimulat tum alibi, tum præfatione ad D. Gustauum regem Gothorum: sie scribens: terum Comm in nunc repeto, sin meo arbitrio posita res fuisset, potius 12. Prophe daturum fuisse operam, ne hoc extemporale docendige- min. nus, cui prinatus anditorij nostri fructus sufficere debet, latius spargeretur. Sed præuidit & contemfit sycophantarum morsus ibidem sequente prafatione ad Christianum lectorem: si (inquit) in luenbrationibus, quas domi prinatim vel feribo vel dieto, vbi plus orijad meditandum datur, & Gbs limata ettam breustas cura & deligentia accedit, sedulitas tamen mea à malignis & inuidisin crimen Cocatur: quomodo notam superbia effugerem, cogitationes quas liberius in auditorio ad 6sum prajentem effuds, nunc toti mundo legendas extrudens? Definat ergo morosulus iste arrodere, quod omnes candidi hactenus venia donauerunt, nifi malignus & inuidus criminator haberi velit,

Desinat verd etiam rancidum illum 192200 por nobis 192200 por occinere, ex Caluini Scholis & Ecclesiis immania hæ- de haretireticorum portenta Seruetum, Gentilem, &c. prodist- en hine
se. Quomodo inde prodierunt, qui nunquam inde sue- egressis.
runt. Irrepserunt quidem, & venena sua aliunde attu- pag, 1831
lerunt;

1. Joh 2. 19. lerunt; fed vt manifestum fieret, quod inde non effent

egreffi funt, imò eiecti & profligati. Enobuse-

Sed o egregium Theologum, cui schola & Ecclesia gress funt, bisnon

quia e no- mox tales funt, quales funt apostata inde egredientes, Vnde quælo færidæ fordes effluunt, nisi è fano corpoerant, er, re? Vnde Ebion, Cerinthus, Bafildes, Valentinus, Marcion, & vniuerfa tot hæreticorum agmina prodierunt? Nonne ex scholis & Ecclesijs Apostolicis? Nulline autem existorum gregibus ad Papistas, ad Caluinianos (quos vocat) imò ad Antitrinitarios vinquam transierunt ? Nonne Franciscus Danidis, & Chri-Stianus Francken, par Samolatenianorum perdifishmoram, Vbiquitary fuerunt? Sed ex Lutheranis, inquiet, prius facti lunt Caluiniani, quam Samosateniani, Quasi verò tales Eceboli magis verè Caluiniani, quam Lutherani Vbiquitarij vnquam fuerint. Et quis fuit ille lohannes Sommerus , quem Posseuinus scribit hominem fuisse loquacem, & alutherani defeciffe, & quod Grace noffe videretur, ab Antitrinitarijs Transfyluanis Claudiopolitane Schole

Inmotus Gerbi dit. Pag.110.

præfectumefle?

Diaboli-CHS SATCA. Smuspag. 186.

Scurriliter illudit laboribus Caluini, quos pro gloria Filij Dei in reprimendis harericis exantlauit , perinde eum fecifle dictitans , atque qui alios substernentes ignem adificio adiuuant : postea feruente incendio , & flamma fauiente , diligentem iph quoque præstant in ea restinguenda ope-

ram.

Verum hoc sarcasmo Saran irridet non tam Caluini, quam fanctorum Prophetarum, & ipfius Chri. sti & Apostolorum, & omnium omnino bonorum labores, quos in reprimendis malis, vel hæreticis & apostatis vnquam fecerunt aut faciunt : cum mali nunquam nisi ex bonis prodierint, & nullum fit malum, nisi ex deprauatione alienius boni ortum. Secum habitet , ne quod in alios dicit , in se suosque multo verius dici possit. Strenue in Seructum

LIB. H. CAPVT XLVI. 347

uetum & Antitrinitarios debacchari folent Vbiquitarij. Interim nondum eluerunt, nec verè vnquam eluent (quoad portenta fua non abijciunt) quod, ve fuprà attigi , eis obiecit , scripsit , & oftendit lesuita ille : Lu- Gregor, de theranos Vbiquitarios Verissime Seruetianos esfe, & Val.de Dininitatem Christi renera negare , atq ab ipfomet Trin.lib.1. Serueto Sbiquitatem & Sbiquitatis fundamenta, cum cap.7. quibus Dininitas Christistare nequit, fuisse mutuatos.

Quid multis? Sepia atramentum aquis offundit, ne capiatur. Sicisti Arianos, ludaos, & nescio quos non contra Caluinum crepant, ne suspecti errorum suorum habeantur. Non igitur ineleganter istam eorum technam traduxife videtur eruditus quidam Poëta, fic in PseudoLutheranos ludens :

Mercatu in magno St fur clamatiprendite furem: Vi sua tantifer furtalatere queant. Sic nunc Caluinum sine fine modoque furenter. Factio, que dici Gult Lutherana, boat. Vt dum auditores in muina murmura gliscunt, Ipforum errores commodins lateant,

Excufat , se non indifferenter totum semper con- Pag.183 textum Caluini reijcere. Quasi verò à calumniosis interpolationibus quicquam integrum relique-

Protestatur, se non omnem metaphora vel reliquos rum troporum vium reprobare. Atqui vix vllam in Caluino deprehendere potuit metaphoram, quam non illico flagitiosam er sceleratam salutarit. Credendum est tamen, quod non omnem reprobet. Nam ce. lum Cinferos in metaphoras Vbiquitarij mirabiliter transformant , vbiq; effe fingentes , vt tandem nufquam effe credantur.

Ad extremum Parco nescio quid à clarissimo Pag. 189. Theologo Doctore Samuele Hubero minatur Sanè clarissimo. Inclaruit enim longe lateq; bominis vesania,

Explicat, controver. pag. penul.

Eripse publico scripto recens eum claissimum fecit; non Theologum, fed monftrum ex Sch Wenckfeldiani-(mo, Papismo, Anabapisticis furoribus, er Pucciani-[mofen Pelagians mo conflatum. Sed bene eft, Capistrum dentibus eius à Deo iniectum videmus,ve morfu innocentum abstineat. Calumnias vel iniurias nullas intuli, nil mihi cum istis negocij, Quæret (ni fallor) in aduerfario, quod vindicet, si Deus eum plures Ecclesias turbare permittet, Ipfus eftenim, qui eum non ita pridem venerandum fibi collegam, fymmystam, fratrem, & magazarlu, ad flagellandas Ecclesias Helueticas, assciuerat;nuper verò (gliscente & erumpente inter iplos contradictionis spiritu) eum vt pestem innentutis, vt Ecclesia Witebergensis turbatorem, vt Puccianum, h.e. Pelagianismi er Paganismi propugnatorem declaratum, in exhlium extrufit. O frattes Cadmæos. Nonne digitum Del sentitis? Hæc nimirum sunt præludia iudiciorum Domini. State igitur & videte hos turris Babylonice architectos. Dominus enim turbauit linguas corum. Altissimus gladios labiorum conuercit inviscera eorum. Videbunt iusti & lætabuntur, & laudabunt Dominum omnes, qui diligunt veritatem.

Æternum Filium Deiveris animi gemitibus inuoco, vt inter nos colligat & seruet sibi æternam Ecclesiam, & sanctificet nos in veritate, tepressis surotibus omnium, qui huic aduersantur. Tu, Domine Iesu, vides
Ecclesiæ vulnera vides petulantiam, rabiem & potentiam hypoeritarum, fanaticorum Doctorum & tyrannorum: vides præstigias Sophistarum, qui doctrine cœlestis luci miro artificio tenebras offundunt, & miseras
tuas oues in præcipitium animarum adducunt: insuper immani veritatis odio perciti, conseruos mortuos
pariter & viuos, sine modo ac sine petulanter verberando, publicas calamitates, & instantem patriæ ruinam despiciunt, imò præcipitant: quasi si improbi vectores in communi naustragij periculo, naui iam rimis
vndiq; fatescente & percunte, socijs insuper insultare,

mina-

LIB. II. CAPVT XLVI.

minari, rixas & flagra intentare stultè præsumant. Respice clementer cœtus tuos, qui te ex puro corde inuocant: sana, & confirma eos magis ac magis in veritate & charitate, vt seruent vnitatem spiritus, per vinculum pacis. Desende & conserua Rempublicam Christianam propter gloriam tuam, ne deseatur inuocatio nominis tui. Dese calumnias & blasphemias, quas andis quotidiè cyclopico surore contra te & membra tua essundi , vt cognoscant omnes, te potenter regnare in eœsis ad dextram Patris, neq; ferre, vt numen tuum perpetuò ab ijs sudificetur, qui vel vi veritatem tuam oppugnant, vel prætextu Maiestatis tuæ gloriam propriam stabiliunt. Tibi verò cum Patre tuo, & Spiritu

i-

u

as

in

as

i-

n,

1

os

Vt

e.

a-

ne u-

aas via-

0-G-0les nnœras u-OS e-se ui-VCais re, 12sancto, soli Deo vero & zterno, sit omnis gloria, & honor, & potentia, in secula,

Amen.

Z

STNO-

STNOPSIS

DOCTRINAE DE RE-CTA RATIONE APPLICANDI

CHRISTYM.

In gratiam studiosorum S. Theologia, qui in hoc argumento sane grauissimo stylum & ingenium exercere velint:

Disposita ad formam orationis Epistolatis amicorum, aposchon de hoc argumento disputantium.

Cleophas Luca amico S.

PRoponatur quastio: An oracula Prophetica, qua de Christo in Nouo Testamento allegantur, o impleta in eo dicuniur, nullo modo ad typos pertineant: & declaretur aliqua hypothesi ex Pial. 2, vel 16, vel 22, &c.

Ratio à mocias: quia videas, interpretes dissidere: alios de Christo restricte, alios de Christo principaliter & persectis, simulá; de typis typice intelligere.

Propositio. De Christosolo restricte omnia intelli-

genda.

Ratio 1. à discrimine typorum & oraculorum : quia typi implicité, sed oracula explicité, & sanè figurarum inuolucris Christum prænunciarunt.

Ratio 11, Euangelista & Apostoli, qua de Christoci-

tant, ad eum solum restringunt.

Probatio: quia dicunt, in Christo impleta esse. Ostendatur exemplo Ioh. 19. 24. vt impleretur Scriptura dicens: Partiti sunt Sestimenta mea sibi, ec. vel simili.

Ratio ill. Oracula intellecta ettam de typis, plane

eneruarentur, & amitterent omnem vim probandi contra Iud cos, Christum esse Messiam.

Probaria: Quia non essent propria quarto modo, à quibus solis ad speciem valet directe consequentia.

Amplificetur incommodum tudæi arriperent impletionem typicam, & abijcerent vel Christianis relinquerent anagogicam seu significatara.

Illustreiur exemplo: Si ctiam de Dauide verumillud: Caro mea requiescer in spe: frustra inde Petrus pro-

bat, Christum elle Messram, Act. 2.26.

Ratio IV. Typi Christi non in sua, sed in Christi perfona omnia prædixerunt, vt Dauid in persona Messiæ: Dem mem, Dem mem, quare me dereliquisti, c.

Ratio V.Orthodoxi Parres omnia interpretantur de

folo Christo.

)1

OC

is

de

eta

:&

kc.

ali-

t &

lli-

uis

um

ci-

en-

di-

nè

-1-

Conclusio: Cum quæstio sit ardua, ex qua non possis satis te explicare; petere te amici iudicium.

Lucas Cleopha amico S.

Ad quæstionem de oraculis Responsio.

Exordy propositio: Difficile tibi est respondere. Causa difficultatio. 1. Iudicij tui tenuitas.

2. Quæstionis grauitas, quam ipse amicus agno-

3. Occupationes, que non sinant re de re perplexa satis cogitare.

Admerfatina. Attamen te conaturum ; & amico

communicaturum, quod nunc fuecurrat.

Propositio per deutsionem. Oracula de Christo in Nouo Testamento allegara alia videri in solo Christo, alia in Christo verè & perfecte, in typis olim per siguram & aliquatenus impleta: & illa simplicia, hæccomposita posse appellari. Addatur appellationis seu distinctionis ratio, quia illa vnam tantum nempe veram in Christo, hæc geminam impletionem habeaut, typicam in typis. & significatam in Christo.

Confirmatio prime parin de simplicibus,

2 Ratio

Ratio I. Quia multæ sunt expressæ promissiones, item prædictiones de Christo nullis typis adiunctæ. Illustretur exemplis aliquot.vt Gen. 3. & 22. Iesa. 7. & 9 & 53. & c. Clausula: Hæcergo de typis, cum nullos habeant, non possunt intelligi.

Ratio 11. Quia multa etiam typica oracula in solo Christo omnem impletionem habere res ipsa loquitur,

Declaretur primò, qua Typica vocenturividelicet, de typis velà typis Christi personam sustinentibus edita: vi de typo Christi Salomone 2. Sam. 7. Stabiliam thronum regni eius in seculum, erc. à typo Christi Dauide Psal. 16. Non sines sanctum tuum videre corruptionem, erc.

Deinde, duæ regulæ addantur, vnde de simplicibus

I. Ex historia, si vnicè Christo conueniatt vt, solus Christus non vidit corruptionem sepulcri.

11. Ex maiestate vel excellentia attributorum: vt sunt; regnum vniuersale Psalm. 2. 8. Thronus æternus 2. Sam. 7. Psal. 45. &c.

Clanfula: Talia igitur esse simplicia: typis nullo modo applicanda: & de his vera esse argumenta amici, ve posteà ostendetur.

Transitio ad confirmationem secundæ partis de oraculis compositis, habentibus geminam impletionem, &c.

Argumentum 1.ab exemplis Scripturz. Proferantur nonnulla manifesta, & in singulis veraq; impletio paucis monstretur. Exod. 12. 48. Ioh. 19.36. Os non françein, C.c. Psal. 2. Act. 4. Quare fremuerunt gentes. Psal. 31.6. Luc. 23. 46 In manus tuas Domine, C. Psal. 22. & Ioh. 19. Paresti sunt Sestimentamea, C.c.

Obiettio: Non Dauidis, sed tantum Christi vestimenta sunt diuisa.

Respond. Christi ad literam: Dauidis sigurate, cum exutus esset dignitatibus & fortunis omnibus in ex-flio.

Sub-

8

£

P

ti

fi

P

Subijciantur Regula de quadruplici discrimine, quo oracula composita in typo & in Christo sunt impleta.

Prima: Quadam literalster in typo & in Christo:vt

Exod. 12.46 Joh. 19 16. de offibus non fractis.

Num,21.9.10h.3.14.de serpente suspenso.

2.Sam. 7. Hebr.1. Erospfi Pater, coc.

Pfal.35.19. Joh.15.25 Oderunt me gratis.

Hole,11,1. Matth.2.15. Ex AEgypto vocaus filium meum, &c.

Secunda: Quadam literaliter tantum in Christo: fis gurate olim in 1790 vt:

Pfal, 22. loh. 19. Partiti funt Veftimenta mea.

Plal. 69.12. Ioh. 19.29. Posuerunt in escam meam fel. Plal 78 2. Matth. 13.35. Speriam os meum in parabolis, &c.

Tertia: Alia literaliter in typo figurate in Christo:vt: 2.Sam.7.1; Heb.3.6. lpse adsticabit mihi domum, &c. Psal.2.9. Apoc.1.27. Conseret eos virga ferrea, &c.

Quatta: Alia figurate in Strog, vt: Plal.41.loh.13.18. Qui comedit panem meum, ce.

Pfal. 118. Matth. 21.42. Act. 4.11. Lapis reprebatus, &c. Claudatur primum argumentum: His discriminibus observatis apparet, quod sint aliqua composita, &

facilis est applicatio.

8

C-

lo

ur.

de

2:

0-

dc

7,

us

us

vt

us

0-

14

n,

11

1-

v,

6.

9.

i-

Argumentum II. à definitione typicorum compositorum: Quia quædam oracula habuerunt analogos euentus in typis & in Christo. Sunt ergo typica oracula. Potest addi maior: Oracula analogos euentus habentia in Christo & in typo recte vocantur typica composita.

Probatio minoris anatura typt: quia typum Christi esse est similitudine quadam conditionis vel gestorum, vel euentuum Christum præsigurare.

Mustretur exemplo de fractura prohibita offium

agni & Christi.

Conclusio: Ergo aut est aliqua talis similitudo in typis & in Christo: aut typi non fuerunt typi Christi.

2 3

Argument. 111. à veritate historiæ sacræ, quæ typicam impletionem in typis sactam esse testatur, quæquegata impletione typica ipsa negatetur. Ostendatur exemplis: negatetur Exod 12 ossa agni non esse fractat Psal. 2. Principes & populos aduersus Dauidem vnctum Domini non esse tumultuatos: contra historiam 2. Sam. 2.3.5.8.10.&c. Psal. 22. Dauidem etiam clamasse in angustijs. Ps.31. Consissum esse in Domino, &c.

Obiellio: Clamauitin persona Mestia.

Respon. 1. Ergo tamen & ipse clamauit: & quidem ex vero cordis affectu & sensu dolotis sui: Ratto Quia & ipse verè suit à Deo desertus. 2. Angustijs suis & clamore te typico præsigurauit angustias & clamorem Messie verum.

Argument. I V. ab incommodo: Quia in multis Iudzi non possunt conuinci nisi ex analogia typi & Christi,

Probatio ab enumeratione trium modorum, quibus oracula ad Christum pertinere euincitur. 1. authoritate Noui Testamenti. 2. Excellentia attributorum. 3. Analogia & nexu necessario typi & substantiz typi, quz est Christus.

Applicatio: Primum modum abijeiunt Iudzi. Secundum tantum quædam oracula admittunt. Ergo plurima tertio modo sunt desendenda contra Iudzos.

Ostendatur vno & altero exemplo: Psal. 31. In manu tua Domine, C. Psal. 78. Apersam os meum su parabe-

lis, coc.

Argument. V. Ab authoritate Augustini Psalmum 72. de Solomone typicè & de Christo significate interpretantis de ciuit. Dei lib 17. cap. 8. Et recentium quoundamt vt Corneri, Patientis, &c. qui multos Psalmos, vt 8.16.18.22.31.44.45.59.68.72.89.118. &c. typo & Christo accommodant. De similibus verò est simile indicium.

Claudatur confirmatio: & transcatur ad confuta-

tionem diuerfæ fententiæ.

Responsio ad rationes amici.

Ad primam, de discrimine typorum & oraculosum. Respond negatione consequentiæ: quia non omnia oracula sine figurarum inuolucris Christum præsigurarunt, sed rantum quædam: quædam autem habuerunt typos adiunctos. Prouocetur ad exempla superiora.

Ad secundam, de Euangelistarum & Apostolorum restrictione ad Christum. Respond. I. negatione minoris: nusquam ita restringunt ad Christum, vt impletionem typicam præcestisse negent. Ratio i. Quia non negant historiam propheticam. 2. Quia nusquam addunt exclusiuas particulas. 11. distinctione maioris. Loquuntur de impletione significata & perfecta, quam ad solum Christum restringunt.

Veraq; responso illustretur exemplo agni. Posterior ex Act 4. 27. Verè conuenerum Principes, & c. q. d. quod olim in Dauide præsiguratum suit, nunc Gerè in

Christo est implerum.

1-

m

ex &

0iz

Zį

us

1-

z

C+

0

S

w

4-

m

r-

),

Ŀ

ł

Ad tertiam, de eneruatione oraculorum contra Iudæos; Respond, negatione minoris. Ad ciusdem probationem negatione consequentia: quia non quæuis impletio, sed impletio significata & persecta oraculorum est proprium Messiæ quarto modo. Ab hac sola igiturad Messiam valet consequentia necessario.

Formetur integra demonstratio: In quo vera & plena est oraculorum propheticorum impletio, is est

Messias promissus.

In Ielu crucifixo Domino nostro vera & plena est corum impletio Ergo, &c. Maior patet per se: Minor collatione historia Euangelica cum oraculis.

Ad amplificationem incommods. Respon. per negationem: quia non videndum, quid ludæi arripiant vel

reijciant: led quid eis solide possit extorqueri.

Ostendatur, quomodo impletto significata seu anagogica eis extorqueatur de Christo. 1. Ex maiestate seu excellentia attributorum. 2. Ex ipsa typica impletione: quam non possunt negare propter historiam: per Bicuon:

Z + Typi-

Typica impletio præcessic in typis, teste historia. Ergo impletio vera significata necessario intelligitur sequi in Christo. Valera necessario nexutypi & substantiæ typi.

Ad exemplum, Pfal. 16. Respond, negatione consequentiæ, quia est dissimile, pertinens ad typica simpli-

cia.

Ad quartum, Resp. t per distinctionemt Typi prædixerunt in persona Christi impletionem veram & perfectam. 2. non semper prædixerunt nudis verbis, sed sæpè facientes aut patientes similia eorum, quæ de Christo prædicebant. Exemplum: Dauid clamans: Deus mes
us, Deus mess, quare me deresiquisti, &c. ipse etiam
Deum suum inclamauit: sentiens se deresictum, verè,
non ecstaticè, &c. Hæc autem fuit ipsa impletio typica,
præsigurans signisicatam euidentiorem futuram in
Christo.

Ad quintum, de authoritatibus, Respond. per negationem: quia non omnes omnia de solo Christo interpretantur, typis simpliciter negatis; quòd ostendatur

ex argumento quinto confirmationis.

Conclusio: sit extenuatio officij præstiti: & hortatio amici, vt ista rectè meditetur, expensis ordine oraculis in Nouo Testamento allegatis, nec priùs abijciatur, quam rectè intelligatt audiat & alios: & scopum habeat, non vt in tam grani argumento à se dissentientes morosè traducat, tanquam iudaizantes: sed vt sidem

Christianam solidis rationibus contra ludzorum elusiones præmunitam

teneat,

FINIS,

INDEX

INDEX ARGVMENTORVM SE-

QVE LIBRI.

Prafatio, qua de extremo Satana conatu aduerfus Ecclesias Orthodoxas: de Pseudo Caluini ludaiz antis artifice, maledicentia, or scopo: nec non de borum librorum necessitate, otilitate, or argumento disseritur, Pag. t

LIBRI PRIML

CAP.	1. Quis fueris lohannes Caluinus: & quò	l Or-
	thodoxam fidem de sacrosancta Trinis	
	deque aterna Christs Dininitate confta	
- 6	tennerit.	19
11.	Caluinumfuisse Orthodoxum ex eim Ins	titu-
- Wayne	tione Christiana frictim oftenditur.	
111.	Idem de Destate Spiritus fanti ex eaden	
1000	Assutione monstratur.	29
IV.	Idem ex Commentarys Caluini in Vetu	
1	Stamentum docetur.	31
V.	Idem oftenditur testimonijs Comment.	
127 147	rum in Harmoniam trium Euangel	
	rum	43
VI.	Idem confirmatur testimonijs ex Comme	ma-
-114	rio in lobannem Enangelistam.	
VII.	Idem porrò testimonys ex Commentarys	
M	dem D. Caluini in Alta spostolorum	
A Contract	monftratur.	57
V111.	Demonstratio ex Commentarys in Epis	
pigotill b	Apoftolicas.	39
IX.	Vindicatio quarundam phrasium Caluin	i de
Wante	Trinstate,	70
mychanic		

LIBRI SECVNDI.

CAP. I.De statu controuersia inter Caluinum & adnersarium. 75. Z 5 11. Ca-

11.	Calumniaprior, quod Caluinus indaizet, re- fellitur.
111.	Calumnia posterior, quòd Caluinus illustrisi- ma Scriptura testimonia de Trinitate es oracula de Christo Iudaicis glossis deprana- rit generatim refellitur: ostensis causis, cur ab alsorum interpretationibus quandoq, deslexerit.
IP.	Loca ab aduersario obietta in sex classes di- ftinguuntur, er ad quatuor priores genera- tim respondetur.
V.	Discrimina typorum, item oraculorum Vete- nis Testamenti de Christo explicantur: Tre- etaratio applicands oracula prophetica ad Christum ostenditur. 93 Oracula quadam de Christo esse Typica com- posita, rationibus er authorstatibus demon- stratur.
VII.	Rationes contraria excutiuntur, 103
VIII.	Respondetur porrò generatim ad dum posteri- ores classes locorum obiestorum: er alia in- super responsio de Indascu corruptelu per singulas classes adiungstur.
1X.	Speciatim explicantur loca primæ classis de personarum dininarum pluralitate: acprimò locus Gen. I il principio creanis Dem,
I.	Explicatio loci Gen. 19. 24 Plnit lebona à leho-
XI.	Explicatio loci Gen.35.7. Iacob adeficanit alta-
X11.	Assertio loci Psalm.33.6. Verbo Domini creati suns cals. 128
XIII.	De Trifagio Angelorum, lefa.6.3. 131
XIV.	Speciaism excutiuntur localecunda classis, de
34	personarum dininarum opgunia, ex lohanne Enan-

	Euangelista: er primo Gerba Christi, Ioh. 10.
	30. Ego & Pater Snum sumus. 138
AV.	De dicto lohan. 10.38, 6 14. 11. Pater in me,
	Oc. 141
XVI.	De loco loban. 17. 11. Sicut nos Snum sumus.
XVII.	Locus 1. lob. 5. 7. Tres sunt qui test antur, &c. solide excutitur.
XVIII	. Explicatio locorum tertix classis: & primo de
	loco Genes. 4. 1. Posseds Serum Domine.
XIX.	De dicto lesa. 43. 25. Ego ego sum qui deleo, esc.
XX.	Explicatur locus lefaia cap. 63 1. Quis est ifte?
	C. 161
XXI.	De loco leremia 31 13. Famina circumdabit
19015704	Girum. 163
XXII.	Explicatio loci Hosea 6, 2. Terrio die suscitabit
	nos,erc. 167
XXIII	Laterpretatio loci Hof. 13. 4. Demanuinferni
******	liberabo cos. 171
	Deloco Mich. 2.13. Affcendet effractor, C. 176
XXV.	Deloco illustri Hagg. 2.8. Et Geniet desiderium
v v	omnium gentium. 179
AAVI	Explicatur locus Zach. 9, 11. Tu quoq in fan-
vvm	guinefæderis. 184
AAVI	I. Alieu locus Zacharia cap.14. Ser.3.4. Egredie- tur lehona. eg.c. expenditur. 182
VVVIII	
AAVIII	Quarta classis locorum controuersorum : ac
614	primo de loco Pfalm. 2.7. Filius meus es tu,
w	6c. 193
ZAIX	Explanatio oraculi de Christi resurrectione
VVV	Pfal.16.8 Providebam Dominum, crc. 208
AAA.	De Saticinio Pfal, 22. 1. Deus mem, Deus me-
***	Managere, Co. 15
AAAI	De ditto Pfalmi 45. Thronw tum, o Demin fe-
	culum feculs, 227
	XXXIIA

XXXII. De Pfamli68. applicatione ad Christum. 234
XXXIII. Locus lesa. 40.3. Vox clamantis in deserto. 242
XXXIV. De loco le fat. 50. 5. Dominus Deus aperuit mi
bi aurem, erc. 255
XXXV. Quinta classis locorum obiectorum: & prime
de loco Genes, 3.15. Semen mulseris conteret
Gc. 25
XXXVI. De loco Genef. 22, 18, In femine tuo benedicen.
tur,erc. 26
XXXVII. Vindicatio locs Plal, 8. 5. Quid est homo, quo
memor es esustere. 270
XXXVIII. Explicatio Prophetia Deut. 18. 15. Prophetan
èmediotui, Gc. 284
XXXIX. De applicatione Prophetia lesa. 61. 1. Spiritu
Domini super me, coc. 289
XL. Locus Zacharia cap. 13.7. Gladie expergifcer
super pastorem meum, oc. accommodatus
ad Christum.
XLI. Sexta classis locorum obiettorum : o primo de
Pfalme 110. Dixet Dominus Domeno meo
XLII. De Prophetia Mich. 5. 2. Et tu Bethlehem E.
phrathab,erc. 30
XL 111, De loco Zacharia 9.9. Exfulta Galde filsa Zion
gc. 306
XLIV. Vaticinium Zachariacap, 11, 6.12. de trigenta
argentein.
XLV. De dicto Coloff, I. 15, Quieft imago Dei incon-
picui, erc.
XLVI. 'Asam Qualung cum Epilogo. 335

F 1 N 1 S.

suprem fermies

Varieties I file John Denn menn, Dring me.

Sala Sploners I was seen his between

Errata fic restituantur.

Pag. 2, li.25. &c. man. 7. 13. fecius, Ibi i4. illum. Ibi: 30. Alcoranos, 17. 21. vinomastigis palato, Ibi. sacrosancta Trinitate. Ibi. 21. 8000. 37.21. intelligi,nifi.38.9.ipfa. 42. 26. oftendens. 43.1 penult. proinde. 49. 28. Gregorius. 70.21.005.73.22.70 in æque vt Pater)altero modo relate. \$2,59 cos 89.18 ridiculam, Ibi-29 aliorum alicubi deflexerit. 90 17. eff, diuinæ. Ibi. 3. Gen. 4.1.95.34. ædificauit. 97.6. habent. 99. l.vlt. iplos. 112, 23. abs fe. 119.16. Ergo Elohim.Ibi,l.vlr.quo ad in. 122,l.vlt. moror, 124.1. regionis: 27-31. Pfal, 8-5, 128-16, melache. Ibi. 27- hoc eft. 131,1. efflare. Ibi c effingat. Ibi. 14. Catneadeum. 132, l. penult. citra injur,145.2 fed vt. 151.15. ex qua, 152. concludet 153,19.vbiq; 154.2. dele. &. 156.8. Dy. 1b. 9. 79.169.9. quærebatur,169.l penul.inueniet: Massam. 185.34.emifi. 186.16. augun, 190.25. Apostolorum.194.33. Principibus suis. Ibid. 34. conspirarint. 29. 1. At is. 216. 20. qua hoc. 219.25. Christi Dauide. 222, 11. Si Iudzi. 124. 8. sensu Caluinus, 226, l. antep. labia. 227.31. horum. 2;3. 20. fallam, Ibid 33. multo magis. 250.3. antegressum. 259. 29. qui non. 316.22. percolata. 327.22. Zacharia & Matthei,